

FINANSŲ
MINISTERIJA

2019

ENERGIJOS EFEKTYVUMO IŠANKSTINIO (EX ANTE) VERTINIMO ATASKAITA

1. Turinys

Lentelių sąrašas.....	6
Paveikslų sąrašas.....	9
Žodynas.....	10
1. Įžanga – ex-ante vertinimo pagrindimas.....	13
1.1. Energijos efektyvumo finansinių priemonių suderinamumas su ES ir nacionaliniais strateginiais tikslais energijos efektyvumo srityje.....	14
1.1.1. ES ir nacionaliniai strateginiai dokumentai, aktualūs energijos efektyvumo srityje	14
1.1.2. Finansinių priemonių suderinamumas su ES ir nacionaliniais strateginiais dokumentais.....	19
1.2. Finansinės priemonės, įgyvendintos energijos efektyvumo srityje 2007-2013 m. periodu.....	21
1.3. Finansinių priemonių įgyvendinimo alternatyvos atsižvelgiant į ES reglamentų nuostatas	23
2. Rinkos nepakankamumo analizė.....	31
2.1. Sektoriaus infrastruktūros, naudojamos viešųjų paslaugų teikimui, apžvalga	31
2.1.1. Viešieji pastatai.....	31
2.1.2. Daugiabučiai namai.....	32
2.1.3. Gatvių apšvietimas	33
2.2. Investicijų paklausos ir finansavimo pasiūlos įvertinimas.....	34
2.2.1. Investicijų paklausos analizė.....	34
2.2.1.1. Bendri energijos taupymo tikslai.....	34
2.2.1.2. Viešųjų pastatų modernizavimo paklausos skaičiavimas	35
2.2.1.3. Daugiabučių modernizavimo paklausos skaičiavimas	37
2.2.1.4. Gatvių apšvietimo tinklo modernizavimo paklausos skaičiavimas	41
2.2.1.5. Investicijų paklausos apibendrinti duomenys	42
2.2.2. Investicijų pasiūlos analizė.....	43
2.2.2.1. Finansavimas 2007-2013 m. periodu.....	43
2.2.2.2. Finansavimas 2014-2020 m. laikotarpiu	46
2.2.2.3. Finansavimo pasiūlos apibendrinimas	55
2.3. Investicijų trūkumo įvertinimas.....	57
2.4. Rinkos gyvybingumo ir investicijų trūkumo susidarymo priežasčių analizė.....	57

3.	Papildomų privačių ir viešųjų lėšų pritraukimas	66
3.1.	Lėšų šaltinių identifikavimas.....	66
3.1.1.	Kitos valstybės paramos programos	66
3.1.2.	ES programos	67
3.1.3.	Tarptautinių finansų institucijų analizė	68
3.1.3.1.	Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas	68
3.1.3.2.	Šiaurės investicijų bankas	72
3.1.3.3.	Europos investicijų bankas	75
3.1.3.4.	Europos Tarybos vystymo bankas	80
3.1.4.	Energijos Taupymo Paslaugų Įmonės (ESCO)	82
3.1.5.	Infrastruktūriniai fondai	83
3.2.	Lygio ir būdo privačių lėšų pritraukimui nustatymas	84
3.3.	Skatinamųjų elementų įvertinimas.....	86
4.	Finansinės priemonės pridėtinė vertė ir suderinamumas su kitomis viešųjų intervencijų formomis.....	88
4.1.	Kiekybinis pridėtinės vertės vertinimas - jautrumo analizė ir alternatyvų palyginimas	88
4.1.1.	Šilumos kainos prognozės Lietuvoje	88
4.1.2.	Daugiabučių modernizavimo jautrumo analizė.....	89
4.1.3.	Viešųjų pastatų renovacijos jautrumo analizė.....	94
4.1.4.	Alternatyvų palyginimas	94
4.1.4.1.	Daugiabučių modernizavimas	94
4.1.4.2.	Centrinės valdžios viešieji pastatai	113
4.1.4.3.	Savivaldybių viešieji pastatai	114
4.1.4.4.	Gatvių apšvietimas	114
4.2.	Kokybinis pridėtinės vertės vertinimas.....	114
4.2.1.1.	Daugiabučių namų modernizavimas	114
4.2.1.2.	Centrinės valdžios ir savivaldybių viešieji pastatai.....	115
4.2.1.3.	Gatvių apšvietimas	115
4.3.	Sverto efekto skaičiavimas	116
4.4.	Alternatyvų palyginimas	117
4.4.1.	Daugiabučių namų modernizacijos scenarijų palyginimas	117
4.4.2.	Centrinės valdžios pastatų renovavimo modelių palyginimas.....	117
4.4.3.	Savivaldybių pastatų modernizavimo modelių palyginimas.....	117
4.4.4.	Gatvių apšvietimo modernizavimo scenarijų palyginimas.....	118

4.5.	Finansinės priemonės darna su kitomis viešųjų intervencijų formomis.....	118
4.6.	Finansinių priemonių poveikis valstybės biudžeto deficitui ir valstybės skolai	119
5.	Valstybės pagalba	121
5.1.	Valstybės pagalbos teikimo požymių apibūdinimas.....	122
5.1.1.	Priemonės priskyrimas viešajam sektoriui.....	123
5.1.2.	Ekonominio pranašumo suteikimas.....	123
5.1.3.	Priemonės selektyvumas	124
5.1.4.	Priemonės poveikis konkurencijai ir (ar) prekybai	125
5.2.	Numatomų vykdyti finansinių priemonių apribojimai, susiję su valstybės pagalbos taisyklių reikalavimais	125
5.2.1.	Daugiabučių namų renovacijos finansinių priemonių vertinimas	131
5.2.1.1.	Priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas	132
5.2.1.2.	Priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas	136
5.2.1.3.	Priemonės įgyvendinimo vertinimo išvada	138
5.2.2.	Centrinės valdžios pastatų renovacijos finansinių priemonių vertinimas	138
5.2.3.	Gatvių apšvietimo finansinių priemonių vertinimas	138
5.2.4.	Savivaldybių pastatų renovacijos finansinių priemonių vertinimas	138
5.2.4.1.	Priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas	138
5.2.4.2.	Priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas	142
5.2.4.3.	Priemonės įgyvendinimo vertinimo išvada	143
6.	Finansinių priemonių patirtis Lietuvoje ir kitose šalyse	144
6.1.	Finansinių priemonių identifikavimas.....	144
6.2.	Įgyta patirtis bei atvejų studijos	147
6.3.	Patirties pritaikymas Lietuvoje – rizikos analizė.....	156
7.	Investavimo strategija.....	157
7.1.	Daugiabučių namų modernizavimo investavimo strategija.....	157
7.1.1.	Finansinės priemonės apimtis ir tiksliniai galutiniai naudos gavėjai.....	157
7.1.2.	Finansinio produkto parinkimas	157
7.1.3.	Finansinės priemonės derinimas su parama.....	158
7.1.4.	Finansinės priemonės įgyvendinimo struktūra	159
7.1.5.	Stebėsenos sistemos apibrėžimas	160
7.2.	Centrinės valdžios viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo modernizavimo investavimo strategija	162
7.3.	Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo investavimo strategija	162
8.	Ataskaitos pabaiga	163

8.1.	Nuostatos ex-ante vertinimo peržiūrėjimui.....	163
8.2.	Ex ante santrauka ir išvados.....	164

Lentelių sąrašas

Lentelė 1. Energijos efektyvumo veiklų tipų suderinamumas su ES ir nacionaliniais strateginiais dokumentais.....	19
Lentelė 2. Finansinių priemonių ir paramos intensyvumo sumažinimo privalumai ir trūkumai.	21
Lentelė 3. 2007-2013 m. periodu įgyvendintų finansinių priemonių tipai ir skaičius.....	22
Lentelė 4. 2007-2013 m. ir 2014-2020 m. periodų finansinių priemonių panaudojimo skirtumai.....	23
Lentelė 5. Viešųjų pastatų skaičius ir tipai	31
Lentelė 6. Viešosios paskirties pastatų pasiskirstymas pagal statybos metus	31
Lentelė 7. Viešųjų pastatų teritorinis pasiskirstymas.....	32
Lentelė 8. Daugiabučiai namai pagal statybos metus.	33
Lentelė 9. Numatomi energijos vartojimo sutaupymai 2017-2023 metais.	35
Lentelė 10. Viešųjų pastatų paklausos skaičiavimo prielaidos ir paklausos rodiklių skaičiavimas.....	36
Lentelė 11. Daugiabučių pastatų paklausos skaičiavimo prielaidos	38
Lentelė 12. Daugiabučių pastatų paklausos skaičiavimo prielaidos.....	39
Lentelė 13. Daugiabučių namų, prijungtų prie centralizuotos šilumos sistemos, modernizavimo tikslai Nacionalinėje energetikos strategijoje.....	40
Lentelė 14. Daugiabučių namų renovacijos tvarkaraštis	40
Lentelė 15. Daugiabučių namų paklausos skaičiavimas remiantis Nacionalinės energetikos strategijos tikslais	41
Lentelė 16. Daugiabučių paklausos skaičiavimo metodų ir jų rezultatų apibendrinimas	41
Lentelė 17. Gatvių apšvietimo tinklo modernizavimo paklausos skaičiavimo prielaidos ir paklausos rodiklių skaičiavimas	42
Lentelė 17. Paklausos apibendrinimas visiems infrastruktūros tipams	42
Lentelė 19. JESSICA KF 2009-2013 m. paskelbtų kvietimų charakteristikos.	44
Lentelė 20. Viešųjų pastatų renovacijos Ūkio ministerijos 2007-2013 m. priemonių palyginimas.....	45
Lentelė 21. Priemonės ir įsteigti fondai siekiant veiksmų programos 4 prioriteto „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“ 2014-2020 metais.	46
Lentelė 22. EIB kvietimai finansiniams tarpininkams atrinkti ir priemonės pilnas finansavimas 2017-2023 m.....	49
Lentelė 23. Komercinių bankų portfelio prognozė (mln. EUR)	51
Lentelė 24. Savivaldybių skolinimosi padėtis 2017 m.	55
Lentelė 25. Finansavimo pasiūla	56
Lentelė 26. Rinkos investicijų trūkumo įvertinimo duomenys.	57
Lentelė 27. Rinkos gyvybingumo ir investicijų trūkumo priežastys ir jų aprašymas	57
Lentelė 28. ERPB veiklos rodikliai Lietuvoje.....	69
Lentelė 29. ERPB siūlomų produktų sąlygos.....	70
Lentelė 30. ŠIB siūlomų finansinių produktų sąlygos.	74
Lentelė 31. EIB siūlomų finansinių produktų sąlygos.....	79
Lentelė 32. ETVB siūlomų finansinių produktų sąlygos.....	81

Lentelė 33. ESCO modelio rizikos.	82
Lentelė 34. Privačių investuotojų lėšų pritraukimas į fondų fondo lygmenį.	85
Lentelė 35. Privačių investuotojų lėšų pritraukimas į finansinės priemonės lygmenį.....	86
Lentelė 36. Daugiabučių namų renovacijos jautrumo analizės prielaidos.....	90
Lentelė 37. Sutaupytos energijos ir subsidijos poreikio santykio jautrumo analizė	90
Lentelė 38. Investicijų ir subsidijos poreikio santykio jautrumo analizė.....	91
Lentelė 39. Šilumos kainos ir galimo sutaupymo santykio jautrumo analizės rezultatai (su subsidija).....	91
Lentelė 40. Šilumos kainos ir galimo sutaupymo santykio jautrumo analizės rezultatai (be subsidijos)	92
Lentelė 41. Energijos kainos ir subsidijos elemento santykio analizė	92
Lentelė 42. Energijos kainos augimo ir subsidijos elemento santykio jautrumo analizė	92
Lentelė 43. Energijos suvartojimo prieš renovaciją ir subsidijos elemento santykio jautrumo analizė	93
Lentelė 44. Scenarijaus Nr. 1 prielaidos	96
Lentelė 45. Scenarijaus Nr. 1 įgyvendinimo prognozė	98
Lentelė 46. Scenarijaus Nr. 1 rezultatai	98
Lentelė 47. Pagrindinės pirmo nuostolio portfelinės garantijos sąlygos.....	99
Lentelė 48. Scenarijaus Nr. 2 prielaidos.....	99
Lentelė 49. Scenarijaus Nr. 2 paskolų finansinės priemonės įgyvendinimo prognozė.....	101
Lentelė 50. Scenarijaus Nr. 2 garantijų finansinės priemonės įgyvendinimo prognozė.....	101
Lentelė 51. Scenarijaus Nr. 2 rezultatai	101
Lentelė 52. Scenarijaus Nr. 2 rezultatai, esant Pradinės ataskaitos prielaidoms.....	102
Lentelė 53. Scenarijaus Nr. 3 prielaidos:	102
Lentelė 54. Scenarijaus Nr. 3 įgyvendinimo prognozė	104
Lentelė 55. Scenarijaus Nr. 3 rezultatai	104
Lentelė 56. Scenarijaus Nr. 4 prielaidos	106
Lentelė 57. Scenarijaus Nr. 4 įgyvendinimo prognozė	107
Lentelė 58. Scenarijaus Nr. 4 rezultatai.....	107
Lentelė 59. Scenarijaus Nr. 5 prielaidos:	108
Lentelė 60. Scenarijaus Nr. 5 paskolų finansinės priemonės įgyvendinimo prognozė.....	109
Lentelė 61. Scenarijaus Nr. 5 garantijų finansinės priemonės įgyvendinimo prognozė	109
Lentelė 62. Scenarijaus Nr. 5 rezultatai.....	110
Lentelė 56. Scenarijaus Nr. 6 prielaidos	112
Lentelė 57. Scenarijaus Nr. 6 įgyvendinimo prognozė	113
Lentelė 58. Scenarijaus Nr. 6 rezultatai.....	113
Lentelė 63. Daugiabučių modernizavimo finansavimo svarto efekto rodikliai pagal atskirus scenarijus	116
Lentelė 64. Centrinės valdžios pastatų ir gatvių apšvietimo renovacijos finansavimo svarto efekto rodikliai pagal atskirus scenarijus	116
Lentelė 65. Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo finansinio svarto efekto rodikliai pagal atskirus scenarijus.....	116
Lentelė 67. Finansinių priemonių įgyvendinimo finansinė pažanga.	144
Lentelė 68. Energijos efektyvumo/atsinaujinančių energijos išteklių projektus finansuojančios finansinės priemonės	145
Lentelė 69. Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių projektų finansavimas pagal siūlomų produktų tipus ir išmokėtas lėšas.	146

Paveikslų sąrašas

Paveikslas 1. Finansinių priemonių įgyvendinimo 2014-2020 m. periodu alternatyvos.....	25
Paveikslas 2. Finansinių priemonių valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos.....	28
Paveikslas 3. Galimos finansinės priemonės įgyvendinimo struktūros.	29
<i>Paveikslas 4. Ne finansų korporacijoms išduotos naujos paskolos 2011 – 2017 m. Šaltinis: sudaryta autorių</i>	<i>51</i>
<i>Paveikslas 5. Pinigų finansų įstaigų paskolos euro zonos ne finansų bendrovėms, pradinis terminas nuo 5 metų – likučių palūkanų normos.</i>	<i>52</i>
Paveikslas 6. ESCO modelio schema	63
Paveikslas 7. ESCO modelio naudos pasiskirstymas	64
Paveikslas 8. Finansinės priemonės lygiai, kuriuose galimas papildomų lėšų pritraukimas.	85
Paveikslas 9. Daugiabučių scenarijaus Nr. 1 veikimo schema.....	96
Paveikslas 10. Daugiabučių scenarijaus Nr. 2 schema.	99
Paveikslas 11. Daugiabučių scenarijaus Nr. 3 schema.	102
Paveikslas 12. Daugiabučių scenarijaus Nr. 4 schema.	105
Paveikslas 12. Daugiabučių scenarijaus Nr. 6 schema.	111
Paveikslas 13. Siūloma paskolinės finansinės priemonės įgyvendinimo struktūra.	160
Paveikslas 16. Pagrindiniai stebėsenos elementai	161

Žodynas

2014-2020 m. ES lėšos	Pagal 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą projektų finansavimui skiriamos lėšos
2014-2020 m. veiksmų programa	2014 m. rugsėjo 8 d. Europos Komisijos patvirtinta 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa
2014-2020 m. periodas	2014-2020 m. laikotarpis, kuriam skiriamos ESI fondų lėšos įgyvendinti 2014-2020 m. veiksmų programą
2007-2013 m. periodas	2007-2013 m. laikotarpis, kuriam buvo skirtos ESI fondų lėšos įgyvendinti 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programą, 2007-2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programą ir 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą
AIE	Atsinaujinančių išteklių energija
Bendrijų nuostatų reglamentas	2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006
BETA	VŠĮ „Būsto energijos taupymo agentūra“
Centrinės valdžios pastatai	Centrinės valdžios subjektams priklausančios ir jų naudojami šildomi ir (arba) vėsinami pastatai
CLEERE	Klimato kaitos, energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių (<i>angl. The Climate Change, Energy Efficiency and Renewable Energy</i>)
Deleguotas reglamentas	2014 m. kovo 3 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 480/2014, kuriuo papildomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos
DSCR	Finansinių skolų aptarnavimo rodiklis, parodantis gebėjimą apmokėti finansines skolas. Angliškas trumpinys, angl. Debt-Service Coverage Ratio.
DSRA	Paskolų aptarnavimo rezervo rodiklis (<i>angl. debt service reserve account</i>)
EEEF	Europos energetinio efektyvumo fondas (<i>angl. European Energy Efficiency Fund</i>)
EERSF	Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių fondas Bulgarijoje
EIB	Europos investicijų bankas
EIF	Europos investicijų fondas (<i>angl. European Investment Fund</i>)
Energijos efektyvumo direktyva	2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2009/125/EB ir 2010/30/ES bei kuria panaikinamos direktyvos 2004/8/EB ir 2006/32/EB
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ERPB	Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (<i>angl. European Bank for Restructuring</i>)

	<i>and Development)</i>
ES	Europos Sąjunga
ESI fondų lėšos	ES struktūrinių ir investicinių fondų lėšos
ESCO	Energetinių paslaugų bendrovė (angl. <i>energy service companies</i>)
ETVB	Europos Tarybos vystymo bankas (angl. <i>Council of Europe Development Bank</i>)
Ex-ante vertinimo metodologija	Europos Komisijos bendradarbiaujant su EIB parengta ex-ante vertinimo metodologija „Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period“, susidedanti iš penkių atskirų dalių. Šiame ex-ante vertinime referuojama į I-ąją ir IV-ąją ex-ante metodologijos dalis. (http://ec.europa.eu/regional_policy/information/guidelines/index_en.cfm#4)
Finansinė priemonė (FP)	Europos Sąjungos finansinės paramos priemonės, papildomumo pagrindu teikiamos iš biudžeto siekiant vieno ar kelių konkrečių Sąjungos politikos tikslų. Tokios priemonės gali būti investicijos į nuosavą kapitalą ar kvazinuosavą kapitalą, paskolos ar garantijos, arba kitos rizikos pasidalijimo priemonės, kurios prireikus gali būti derinamos su dotacijomis. Sąvoka apibrėžta Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių ir kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1605/2002.
JESSICA	Bendra Europos parama tvarioms investicijoms į miestų teritorijas (angl. <i>Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas</i>)
JEREMIE	Bendrieji Europos ištekliai labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms (angl. <i>Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises</i>)
JESSICA KF	JESSICA kontroliuojantis fondas
KPMG studija	Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko užsakymu UAB „KPMG Baltics“, „Glimstedt“ advokatų kontoros ir UAB „Ekotermija“ atlikta „Energijos vartojimo efektyvumo projektų Lietuvos viešajame sektoriuje rinkos paklausos studija“ (http://www.enmin.lt/lt/activity/veiklos_kryptys/strateginis_planavimas_ir_ES/ESCO_studija.pdf)
LCR	Padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis (angl. <i>liquidity coverage ratio</i>)
LEEF	Londono energetinio efektyvumo fondas Jungtinėje Karalystėje
LGF	Londono žaliasis fondas
MRA	Gamybos paskolų pakartotinių investicijų rezervo rodiklis (angl. <i>Manufacturing Reinvestment Account</i>)
MTEP	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MVĮ	Mažos ir vidutinės įmonės
Pradinė ataskaita	2015-09-07 d. Energijos efektyvumo išankstinio (ex-ante) vertinimo ataskaita
PVM	Pridėtinės vertės mokestis
PwC studija	Europos investicijų banko užsakymu PricewaterhouseCoopers atlikta studija „JESSICA 2014-2020 evaluation study for Lithuania“.
ROE (angl. return on equity)	Nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis, skaičiuojamas kaip grynojo pelno ir nuosavo kapitalo santykis
Savivaldybių (viešieji) pastatai	Savivaldybių nuosavybės teise valdomi pastatai
SEFF	Tvarios energijos finansavimo priemonės (angl. <i>Sustainable Energy Financing Facilities</i>)
SEI	Tvarios energetikos iniciatyva (angl. <i>Sustainable Energy Initiative</i>)
SRI	Tvartių išteklių iniciatyva (angl. <i>Sustainable Resource Initiative</i>)
Statybos	Statybos techninis reglamentas STR 2.01.09:2005 pastatų energinis naudingumas,

techninis reglamentas	energinio naudingumo sertifikavimas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. D1-624
ŠIB	Šiaurės investicijų bankas (<i>angl. Nordic Investment Bank</i>)
ŠESD	Šiltnamio efektą sukeliančios dujos
TEN-E	Europos Sąjungos transeuropinis energetikos tinklas
TEN-T	Europos Sąjungos transeuropinis transporto tinklas
Viešieji pastatai	Centrinės valdžios ir savivaldybių viešieji pastatai bendrai
VKKEK	Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija
VIPA	UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūra“
VPSP	Viešojo ir privataus sektorių partnerystė

1. Įžanga – ex-ante vertinimo pagrindimas

Vienas iš projektų finansavimo būdų ESI fondų lėšomis yra finansinės priemonės, kurios gali būti įgyvendinamos per teikiamas paskolas, garantijas ar kitas rizikos pasidalijimo priemones. Finansinės priemonės yra tvarus finansavimo būdas ilguoju laikotarpiu ir finansinės priemonės tampa vis svarbesnės panaudojant ESI fondų lėšas, kaip tai pažymėta Bendrųjų nuostatų reglamento preambulės (34)-(35) punktuose. Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento 37.2 punktu, finansinių priemonių parama grindžiama ex-ante vertinimu, kurį atliekant turi būti nustatyti rinkos trūkumai arba neoptimalios investavimo situacijos, apskaičiuotas investicijų poreikio mastas, įvertintas poreikis reikiamas investicijas finansuoti finansinių priemonių pagalba. Nustačius poreikį steigti finansines priemones, turi būti pasiūlyti efektyviausi finansinių priemonių tipai, jų valdymo struktūra, investavimo strategija. Ex-ante vertinimas turi būti baigtas iki vadovaujančiajai institucijai priimant sprendimą dėl įnašo skyrimo finansinei priemonei pagal 2014-2020 m. veiksmų programą.

EIB užsakymu 2013-2014 m. buvo atliekama PwC studija, kuria buvo siekiama įvertinti JESSICA KF tęstinumą 2014-2020 m. periodu, išanalizuoti potencialius ūkio sektorius finansinių priemonių taikymui bei atlikti pilotinį ex-ante vertinimą daugiabučių, viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo modernizavimo sritims. Atsižvelgiant į tai, kad PwC studija buvo atlikta iki Bendrųjų nuostatų reglamento patvirtinimo, kuris apibrėžia ex-ante vertinimo turinį, PwC studijoje atliktas pilotinis ex-ante vertinimas apėmė ne visus būtinus aspektus.

Atsižvelgdama į teisinį reglamentavimą bei poreikį papildyti PwC studijoje atliktą pilotinį ex-ante vertinimą, taip pat vykdydama ESI fondų vadovaujančiosios institucijos funkcijas bei siekdama užtikrinti efektyvų ESI fondų panaudojimą, Finansų ministerija inicijavo Viešosios infrastruktūros ir Energijos efektyvumo ex-ante vertinimus¹. Viešosios infrastruktūros ex-ante vertinimas apima įvairius viešosios infrastruktūros sektorius, tokius kaip aplinkosaugos, vandentvarkos, energetikos, transporto, švietimo, kultūros bei socialinius sektorius. Viešosios infrastruktūros ex-ante vertinime energetikos srityje nagrinėjamos šilumos tinklų, elektros tinklų, dujų tinklų ir atsinaujinančių energijos išteklių sritys.

Šis Energijos vartojimo efektyvumo ex-ante vertinimas apima daugiabučių namų modernizavimą, centrinės valdžios pastatų modernizavimą, gatvių apšvietimo modernizavimą ir savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimą. Analizės metu siekiama įvertinti įvairius finansavimo modelius ir finansavimo sąlygas, įvairių tipų finansines priemones, jų administravimo tvarką bei galimybes pritraukti privačius išteklius. Atsižvelgiant į visus šiuos aspektus siekiama pasiūlyti optimaliausius ESI fondų panaudojimo būdus įgyvendinant finansines priemones.

Šis ex-ante vertinimas parengtas vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento 37.2 dalyje apibrėžtais reikalavimais ex-ante vertinimui, bei vadovaujantis ex-ante vertinimo metodologija.

¹ Finansų ministerijos 2014 metų balandžio 10 dienos raštu Nr. (24.39)-6K-1403042

1.1. Energijos efektyvumo finansinių priemonių suderinamumas su ES ir nacionaliniais strateginiais tikslais energijos efektyvumo srityje

1.1.1. ES ir nacionaliniai strateginiai dokumentai, aktualūs energijos efektyvumo srityje

Energijos efektyvumas yra viena iš ES bei Lietuvos strateginių krypčių, kurioms skiriamas ypatingas dėmesys, dideli finansiniai ištekliai ir keliama ambicingi siekiai. Energijos efektyvumo srities strateginiai tikslai, keliama reikalavimai ir rezultatai yra įvardijami daugelyje strateginių dokumentų. Toliau trumpai aptariami pagrindiniai strateginiai dokumentai bei jų keliama tikslai.

Europa 2020

„Europa 2020“ – tai šio dešimtmečio ES ekonomikos augimo strategija. Šia strategija kryptingai siekiama, kad ES ekonomika taptų pažangi, tvari ir integracinė. ES užsibrėžė penkių sričių – užimtumo, inovacijų, švietimo, socialinės įtraukties ir klimato bei energetikos – tikslus, o kiekviena valstybė narė nusistatė nacionalinius šių sričių tikslus. Strategija grindžiama konkrečiais ES ir nacionalinio lygmenų veiksmais. Klimato kaitos ir energetikos sritims keliama tikslai, dar vadinami 20-20-20 tikslais, yra šie:

- šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis turėtų būti sumažintas 20 % (arba net 30 %, jei tam bus tinkamos sąlygos), palyginti su 1990 m. rodikliais;
- 20 % energijos turėtų būti gaminama iš atsinaujinančiųjų šaltinių;
- energijos vartojimo efektyvumas turėtų būti padidintas 20 %.

Energijos efektyvumo direktyva

Energijos efektyvumo direktyva yra vykdomasis dokumentas, kuriame šalims narėms numatomi reikalavimai, kuriuos įvykdžius bus užtikrintas vieno iš strategijos „Europa 2020“ tikslų – energijos vartojimo efektyvumas padidintas 20% – pasiekimas.

Viena iš reglamentuojamų sričių yra pastatų renovacija, kaip tai apibrėžta Energijos efektyvumo direktyvos 5.1 punkte: „Valstybė narė užtikrina, kad nuo 2014 m. sausio 1 d. kasmet būtų renovuojama 3% bendro centrinės valdžios subjektams priklausančių ir jų naudojamų šildomų ir (arba) vėsinamų pastatų patalpų ploto, kad būtų įvykdyti bent minimalūs energinio naudingumo reikalavimai, kuriuos ji nustatė taikydama Direktyvos 2010/31/ES 4 straipsnį. 3% rodiklis apskaičiuojamas pagal atitinkamos valstybės narės centrinės valdžios subjektams priklausančių ir jų naudojamų pastatų, kurie kiekvienų metų sausio 1 d. neatitinka taikant Direktyvos 2010/31/ES 4 straipsnį nustatytų nacionalinių minimalių energinio naudingumo reikalavimų ir kurių bendras naudingasis patalpų plotas viršija 500 kv. m. Nuo 2015 m. liepos 9 d. ta ribinė vertė sumažinama iki 250 kv. m.“.

Daugiabučių modernizavimo srityje taip pat yra aktualių direktyvinių reikalavimų, kurie daro įtaką netgi konkrečių techninių priemonių diegimui daugiabučiuose, tokių kaip pavyzdžiui individualūs skaitikliai: „Daugiabučiuose ir daugeliui paskirčių naudojamuose pastatuose, kuriuose yra centrinis šilumos/vėsumos tiekimo šaltinis arba kuriuos patarnauja centralizuoto šilumos tiekimo tinklas ar centrinis daug pastatų aptarnaujantis šaltinis, ne vėliau kaip 2016 m. gruodžio 31 d. taip pat įrengiami individualaus suvartojimo skaitikliai, kuriais, jei tai techniškai įmanoma ir ekonomiškai

*veiksminga, būtų matuojamas kiekvienos patalpos šilumos, vėsumos ir karšto vandens suvartojimas.*²

Energijos efektyvumo direktyva taip pat reglamentuoja įpareigojimų sistemos sukūrimą, įmonių energetinių auditų atlikimą, skatina viešąsias organizacijas vietiniu ar regioniniu lygmeniu pasitvirtinti energijos vartojimo efektyvumo planus, skatina siekti kuo aukštesnės energetinių auditų kokybės bei didinti visuomenės informuotumą apie energetinių auditų teikiamą naudą, skatina užtikrinti kuo tikslesnę sąskaitose už suvartotą energiją pateikiamą informaciją ir kt.

Energijos efektyvumo direktyva skatina valstybės nares remti energetinių paslaugų rinką (angl. *ESCO market*) platinant reikiamą informaciją, skatina kokybės ženklų kūrimą ir kt. Šios analizės apimtyje itin svarbi Energijos efektyvumo direktyvos 18.1(d) punkto nuostata: „*valstybės narės [...] remia viešąjį sektorių jam priimančioms pasiūlymams dėl energetinių paslaugų, visų pirma dėl pastatų atnaujinimo; tai daroma: i) rengiant pavyzdines sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo [...]; teikiant informaciją apie sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo geriausios praktikos pavyzdžius, įskaitant, prireikus, kaštų ir naudos analizę, paremtą gyvavimo ciklo metodu*“.

Kaip numatyta Energijos efektyvumo direktyvos 24.2 punkte, visos šalys narės turi pasirengti nacionalinius energijos efektyvumo veiksmų planus, kuriais vadovaujantis bus įgyvendinami Energijos efektyvumo direktyvos keliami 20-20-20 reikalavimai. Lietuvos nacionalinis energijos efektyvumo veiksmų planas buvo patvirtintas LR energetikos ministro 2014 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. 1-149. Nacionalinis energijos efektyvumo veiksmų planas yra vykdomojo pobūdžio dokumentas, todėl šiame ex-ante vertinimo skyriuje detaliau nėra aprašomas.

Pastatų energinio naudingumo direktyva Nr. 2010/31/ES

Pastatų energinio naudingumo direktyva yra Energinio efektyvumo direktyvą papildantis dokumentas, kurioje reglamentuojamas pastatų energinio naudingumo didinimas ES atsižvelgiant į išorės klimato sąlygas ir vietos ypatybes, taip pat į patalpų mikroklimato reikalavimus ir ekonominį efektyvumą.

Bendrujų nuostatų reglamentas

Bendrujų nuostatų reglamentas nustato ESI fondų teminius tikslus. Pagal šiuos teminius tikslus nustatomi konkretūs kiekvieno ESI fondo prioritetai, nurodomi konkrečiam fondui taikomose taisyklėse. Ketvirtasis teminis tikslas yra aktualiausias šio ex-ante vertinimo apimtyje: „*(4) perėjimo prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos visuose sektoriuose rėmimas*“.

Europos regioninės plėtros fondo reglamentas Nr. 1301/2013

Europos regioninės plėtros fondo lėšomis remiamos Bendrujų nuostatų reglamente nustatyto 4-ojo teminio tikslo veiklos yra detalizuojamos Europos regioninės plėtros fondo reglamento 5 straipsnio nuostatose:

„*(4) perėjimo prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos visuose sektoriuose rėmimas:*

- a) skatinant energijos, gaunamos iš atsinaujinančių energijos išteklių, gamybą ir paskirstymą;*
- b) skatinant energijos vartojimo efektyvumą ir atsinaujinančiosios energijos naudojimą įmonėse;*

² Energijos efektyvumo direktyvos 9.3 punktas.

- c) *remiant energijos vartojimo efektyvumą, pažangų energijos valdymą ir atsinaujinančiosios energijos vartojimą viešojoje infrastruktūroje, įskaitant viešuosius pastatus, ir būstų sektoriuje;*
- d) *plėtojant ir diegiant žemoje ir vidutinėje įtampoje veikiančias pažangias paskirstymo sistemas;*
- e) *skatinant anglies dioksido kiekio mažinimo visų rūšių teritorijose, ypač miesto teritorijose, strategijas, taip pat skatinant tvarų ir įvairiarūši judrumą miestuose ir su švelninimu susijusias pritaikymo priemones;*
- f) *skatinant mokslinius tyrimus ir inovacijos mažo anglies dioksido kiekio technologijų srityje ir tokių technologijų diegimą;*
- g) *skatinant didelio efektyvumo bendros šilumos ir elektros energijos gamybą, grindžiamą naudingosios šilumos paklausa.“*

2014-2020 m. veiksmų programa

2014-2020 m. veiksmų programos 4-asis prioritetas „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“ detalizuoja veiklas, remtinas įvairiose energijos efektyvumo srityse. Šiame ex-ante vertinime analizuojamos veiklos yra išskiriamos 4.3 investiciniame priorite „Energijos vartojimo efektyvumo, pažangaus energijos valdymo ir AIE vartojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamųjų namų sektorių, rėmimas“ ir 4.3.1 konkrečiame uždavinyje „Sumažinti energijos suvartojimą viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose“.

Minėto konkretaus uždavinio detaliame aprašyme minima, kad daugiausia energijos įmanoma sutaupyti pramonės ir namų ūkiuose – iš viso 61 proc., taip pat nemažas energijos taupymo potencialas yra ir modernizuojant gatvių apšvietimą: sėkmingai įgyvendinus tokius projektus, būtų galima sutaupyti iki 50 proc. energijos, o eksploatacijos sąnaudos sumažėtų 60 proc.

4.3 investicinio prioriteto numatomos remti šios veiklos:

- Daugiabučių namų atnaujinimas ir modernizavimas energetinį efektyvumą didinančiomis priemonėmis (įskaitant socialinių grupių gyvenamosios paskirties pastatus). Numatoma finansuoti pastato energetinį naudingumą didinančias ir kitas pastato atnaujinimo (modernizavimo) (įskaitant kapitalinę renovaciją) priemones (šildymo ir karšto vandens sistemų, ventiliacijos ir rekuperacijos sistemų pertvarkymas, keitimas ar įrengimas, pastato fasado sienų šiltinimas įskaitant sienų konstrukcijos defektų pašalinimą ir nuogrindos sutvarkymą, balkonų ar lodžių įstiklinimas, jų esamos konstrukcijos sustiprinimas ar įrengimas, taip pat laiptinių lauko durų ir patalpų langų keitimas į mažiau šilumą praleidžiančius, rūsio perdangos šiltinimas, liftų atnaujinimas, kitų pastato bendrojo naudojimo inžinerinių sistemų sutvarkymas ir kitos tiesiogiai su atliekamais darbais susijusios priemonės), įskaitant AIE juose diegimą ir įrengimą, siekiant atitikti ne mažesnę kaip C pastato energinio naudingumo klasę.
- Viešosios paskirties pastatų ir daugiabučių namų atnaujinimo skatinimas ir priežiūra. Numatoma finansuoti skatinimo veiklas (viešosios paskirties pastatų ir daugiabučių namų modernizavimo viešinimas, viešosios paskirties pastatų valdytojų ir daugiabučių namų savininkų informavimas ir konsultavimas), rengti tipinius ir investicinius projektus, taip pat vykdyti projektų įgyvendinimo priežiūrą, kontrolę.
- Savivaldybių institucijų ir įstaigų naudojamų pastatų atnaujinimas ir modernizavimas. Planuojama remti savivaldybių institucijų ir įstaigų pastatų (vietos savivaldos administracinės paskirties, kultūros, švietimo ir mokslo, gydymo paskirties pastatų ir kitų pastatų (pavyzdžiui sporto ir specialiosios paskirties)), priklausančių savivaldybių institucijoms ir įstaigoms nuosavybės teise ir (arba) valdomų kitais teisėtais pagrindais, renovavimo priemones (išorinių atitvarų remontas ir (arba) rekonstravimas, pastatų energetikos sistemų modernizavimas ir (arba) rekonstravimas ir kitos susijusios priemonės), siekiant pagerinti pastatų energines

savybes, atsižvelgiant į energinio naudingumo susitarimų principą, taip pat AIE panaudojimo energijos gamybai juose skatinimui.

- Valstybės institucijų ir įstaigų naudojamų pastatų atnaujinimas ir modernizavimas. Planuojama remti valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų – valstybinio administravimo subjektų naudojamų pastatų renovavimo priemonės (išorinių atitvarų remontas ir (arba) rekonstravimas, pastatų energetikos sistemų modernizavimas ir (arba) rekonstravimas ir kitos susijusios priemonės), siekiant pagerinti pastatų energines savybes, atsižvelgiant į energinio naudingumo susitarimų principą, taip pat AIE panaudojimo energijos gamybai juose skatinimui.
- Miestų gatvių apšvietimo modernizavimas (planuojama remti šviestuvų, atramų atnaujinimą, intelektualios kontrolės sistemos diegimą, skirstymo bei maitinimo spintų atnaujinimą).

2014-2020 nacionalinės pažangos programa

2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482, buvo parengta siekiant įgyvendinti valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ ir sukurti pažangią, modernią ir stiprią valstybę, pasižyminčią sumanios visuomenės, sumanios ekonomikos ir sumanaus valdymo derme. Viena iš nacionalinės pažangos programos remiamų sričių – energijos efektyvumas, apibrėžiamas nacionalinės pažangos programos 3.3 tikslo apimtyje. Konkrečias veiklas energijos efektyvumo srityje numato 3.3.2 uždavinys „užtikrinti darnų energijos išteklių naudojimą“. Numatomos šios svarbiausios uždavinio kryptys:

„3.3.2.1. skatinti atsinaujinančių energijos išteklių gamybą ir naudojimą;

3.3.2.2. remti energijos vartojimo efektyvumą gyvenamųjų namų ir viešųjų pastatų sektoriuose;

3.3.2.3. kurti ir diegti modernias energiją ir kitus gamtos išteklius tausojančias technologijas ir procesų valdymo sistemas;

3.3.2.4. didinti energijos išteklių naudojimo efektyvumą energijos gamybos ir naudojimo srityse;

3.3.2.5. plėtoti elektra ir kitais alternatyviais degalais varomų transporto priemonių naudojimą ir skatinti intermodalumą.“

Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija

Lietuvos Respublikos Seimas 2012 metų birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 patvirtino Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategiją, kuri nustato pagrindinius Lietuvos energetikos sektoriaus tikslus ir jų įgyvendinimo kryptis iki 2020 metų ir numato Lietuvos energetikos sektoriaus plėtos gaires iki 2030 ir iki 2050 metų. Svarbiausias šioje strategijoje numatomų energetikos politikos kryptių ir veiksmų tikslas – Lietuvos energetinės nepriklausomybės iki 2020 metų užtikrinimas, sustiprinsiantis Lietuvos energetinį saugumą ir konkurencingumą. Šios strategijos 11 punktą numato, kad „Energetinio efektyvumo didinimo srityje iki 2020 metų bus siekiama kiekvienais metais po 1,5 % didinti vartojimo efektyvumą ir taip stiprinti Lietuvos energetinę nepriklausomybę, konkurencingumą ir darnią plėtrą“.

Šioje strategijoje kaip viena iš Lietuvos energetikos sektoriaus stiprybių yra nurodyta, kad yra „sukurta viešųjų ir daugiabučių gyvenamųjų pastatų modernizavimo (atnaujinimo) sistema, didinant energijos vartojimo efektyvumą, palaipsniui pereinant prie kvartalinės renovacijos“.

Kaip silpnybė yra nurodyta aplinkybė, kad „daugiau kaip 70 proc. daugiabučių gyvenamųjų namų ir nemaža dalis visuomeninių pastatų pasižymi neefektyviu šilumos suvartojimu, o lėtas jų modernizavimas gali sukelti sunkių ekonominių ir socialinių padarinių“.

Strategijoje yra numatyta, kad iki 2020 metų atnaujintuose daugiabučiuose ir viešuosiuose pastatuose bus sutaupyta 2,6 - 3 TWh energijos, o iki 2030 metų – 5-6 TWh energijos.

Ilgalaikė pastatų nacionalinio fondo atnaujinimo planas

2015 m. kovo 10 d. Energetikos ministro įsakymu Nr. 1-67 patvirtintas Ilgalaikis pastatų nacionalinio fondo atnaujinimo planas (TAR, 2015-03-13, Nr. 3733), kurios paskirtis – nustatyti pagrindines valstybės politikos kryptis investicijų telkimui pastatų nacionalinio fondo atnaujinimo srityje. Ilgalaikės pastatų nacionalinio fondo atnaujinimo plane numatyta, kad trumpalaikis šio plano tikslas iki 2020 metų yra atnaujinti energetiškai neefektyvius gyvenamuosius ir negyvenamuosius pastatus didinant jų energijos vartojimo efektyvumą. Plane nurodyta, jog iki 2020 metų siekiama atnaujinti 3 500-4 000 daugiabučių ir 700 000 kv. m. viešojo sektoriaus pastatų plotą.

1.1.2. Finansinių priemonių suderinamumas su ES ir nacionaliniais strateginiais dokumentais

Bendrijų nuostatų reglamento preambulėje atkreipiamas dėmesys, kad finansinės priemonės yra itin svarbios dėl savo kuriamo sverto efekto, galimybės derinti įvairias viešųjų ir privačiųjų finansų formas bei lėšų grįžtamojo efekto. Dėl visų šių priežasčių finansinių priemonių parama yra tvaresnė ilguoju laikotarpiu. Finansinių priemonių kūrimas skatina vadovaujančias institucijas viešuosius finansus valdyti pagal verslo administravimo principus įgyvendinant viešosios politikos tikslus bei skatinant galutinius naudos gavėjus didinti jų projektų kokybę ir finansinę discipliną. Sverto efektas bei gebėjimas pritraukti privačius išteklius yra ypatingai svarbūs, kai biudžeto ištekliai yra suvaržyti ir riboti.

Kaip yra atkreiptas dėmesys ex-ante vertinimo metodologijos IV dalyje, projektai, kurie įgyvendina perėjimo prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos veiklas, ypač investicijas į energijos efektyvumą ir atsinaujinančius energijos išteklius, yra itin tinkami grįžtamojo pobūdžio finansinėms priemonėms. Viena vertus, energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių investicijos sukuria finansinę ir ekonominę grąžą per patirtus sutaupymus, produktyvesnį turtą, energijos saugą, darbo vietų kūrimą bei gyvenimo kokybės gerėjimą. Kita vertus, poreikis kapitalo investicijoms yra didesnis nei privatūs šaltiniai būtų linkę suteikti. Todėl investicijos į energijos efektyvumo ir atsinaujinančius energijos išteklius yra neoptimalių investavimo situacijų bei rinkos ir reguliavimo trūkumų objektas. Minėtoje ex-ante vertinimo metodologijos 4 dalyje taip pat pažymėta, kad subsidijos elementas dažnai bus reikalingas finansuoti dalį energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių projektų, ypač subsidijos elementas bus reikalingas tiems projektams, kurie turi labai žemą arba neigiamą vidinę grąžos normą (angl. *IRR – internal rate of return*) arba jei subsidijos elementas reikalingas dėl socialinių priežasčių arba siekiant įgyvendinti kapitalinę renovaciją.

Žemiau pateiktoje lentelėje pateiktas kiekvienos iš šioje analizėje tiriamų veiklų suderinamumas su 2014-2020 m. veiksmų programa ir kitais ES bei nacionaliniais strateginiais dokumentais. Analizės metu buvo nustatyta, kad energijos efektyvumo veiklos dera su strateginių dokumentų keliama tikslais, strateginiai dokumentai palaiko, remia ir skatina šias energijos efektyvumo veiklas.

Lentelė 1. Energijos efektyvumo veiklų tipų suderinamumas su ES ir nacionaliniais strateginiais dokumentais.

Veiklos tipas	Veiksmų programos prioritetas	Ryšys su ES lygmens strateginiais dokumentais	Ryšys su nacionaliniais strateginiais dokumentais
Daugiabučių namų modernizavimas	4 prioritetas „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“	Europa 2020 – 3 tikslas „Klimato kaita ir energetikos tvarumas“	Nacionalinės pažangos strategija – 3.3.2 uždavinys
		Energijos efektyvumo direktyva	
		Bendrijų nuostatų reglamentas – 9 straipsnis, 4 teminis tikslas	Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija – energetinio efektyvumo didinimo strategija
		Europos regioninės plėtros fondo	

Veiklos tipas	Veiksmų programos prioritetas	Ryšys su ES lygmens strateginiais dokumentais	Ryšys su nacionaliniais strateginiais dokumentais
		reglamentas – 5 straipsnis, 4 investavimo prioritetas	2014 m. energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planas 3.2 dalis „energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės namų ūkių sektoriuje“
Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimas	4 prioritetas „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“	Europa 2020 – 3 tikslas „Klimato kaita ir energetikos tvarumas“	Nacionalinės pažangos strategija – 3.3.2 uždavinys
		Energijos efektyvumo direktyva	
		Bendrujų nuostatų reglamentas– 9 straipsnis, 4 teminis tikslas	Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija – energetinio efektyvumo didinimo strategija
		Europos regioninės plėtros fondo reglamentas– 5 straipsnis, 4 investavimo prioritetas	2014 m. energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planas 3.3 dalis „energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės paslaugų sektoriuje“
Valstybės viešųjų pastatų modernizavimas	4 prioritetas „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“	Europa 2020 – 3 tikslas „Klimato kaita ir energetikos tvarumas“	Nacionalinės pažangos strategija – 3.3.2 uždavinys
		Energijos efektyvumo direktyva	
		Bendrujų nuostatų reglamentas– 9 straipsnis, 4 teminis tikslas	Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija – energetinio efektyvumo didinimo strategija
		Europos regioninės plėtros fondo reglamentas– 5 straipsnis, 4 investavimo prioritetas	2014 m. energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planas 3.3 dalis „energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės paslaugų sektoriuje“
Gatvių apšvietimo modernizavimas	4 prioritetas „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“	Europa 2020 – 3 tikslas „Klimato kaita ir energetikos tvarumas“	Nacionalinės pažangos strategija – 3.3.2 uždavinys
		Energijos efektyvumo direktyva	
		Bendrujų nuostatų reglamentas– 9 straipsnis, 4 teminis tikslas	Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija – energetinio efektyvumo didinimo

Veiklos tipas	Veiksmų programos prioritetas	Ryšys su ES lygmens strateginiais dokumentais	Ryšys su nacionaliniais strateginiais dokumentais
		Europos plėtros reglamentas, straipsnis, investavimo prioritetas	regioninės fondo – 5 4 strategija

Finansinės priemonės gali būti būdas padidinti privataus sektoriaus suinteresuotumą ir motyvaciją atsirinkti efektyviausius ir kuriančius pridėtinę vertę projektus. Kaip alternatyva finansinėms priemonėms galėtų būti svarstomas paramos intensyvumo tarp teikiamos subsidijos ir bendrojo finansavimo keitimas (pvz. mažinamas subsidijos dydis ir taip projekto vykdytojai skatinami ieškoti privačių išteklių užsitikrinti bendrąjį finansavimą). Finansinių priemonių ir paramos intensyvumo sumažinimo privalumų ir trūkumų palyginimas yra pateiktas lentelėje žemiau.

Lentelė 2. Finansinių priemonių ir paramos intensyvumo sumažinimo privalumai ir trūkumai.

Finansinės priemonės		Paramos intensyvumo keitimas	
Privalumai	Trūkumai	Privalumai	Trūkumai
Laipsniškas sektoriaus perėjimas nuo subsidijų prie paskolų	Potencialiai sudėtingesnė ir sąlyginai brangesnė įgyvendinimo struktūra	Paprastesnė įgyvendinimo struktūra	Mažiau sklandus perėjimas nuo subsidijų prie paskolų
Grįžtančios lėšos	Papildomas valstybės įsikišimas	Greitesnis projektų startas, dėl turimos patirties tokios schemos įgyvendinime	Didesnė skolinimosi kaina kai projektų vykdytojai skolinasi iš privataus sektoriaus
Sverto efektas – pritraukiamos privačių investuotojų lėšos	Potencialiai ilgiau užtrunkantis projektų startas		
Tęstinumas – galimybės panaudoti grįžusias lėšas tiems patiems tikslams po 2014-2020 periodo	Socialiai jautrus mechanizmas, ypač jeigu įgyvendinimas daro įtaką mokėtinų sumų dydžiui		
Lėšų prieinamumas ilgesnį laikotarpį			
Išduodamos pigesnės paskolos, todėl sukuriama paskatos projektų vykdytojams skolintis			
Žymiai efektyvesnis ES lėšų panaudojimas			

1.2. Finansinės priemonės, įgyvendintos energijos efektyvumo srityje 2007-2013 m. periodu

Finansinių priemonių panaudojimas įvairių projektų finansavimui įvairiose Europos šalyse yra gana plačiai naudojamas jau ne vienerius metus. Nuo finansinių priemonių atsiradimo ir per 2007-2013 m.

periodą jų reikšmė smarkiai išaugo: dabar apie 5% Europos regioninės plėtros fondo ir apie 0,7% Europos socialinio fondo išteklių yra įgyvendinami per finansines priemones.

Per 2007-2013 m. periodą finansinės priemonės buvo pasitelktos remti mažas ir vidutines įmones, miestų plėtrą ir energijos efektyvumo veiklas. 2007-2013 m. periodu įgyvendintos finansinės priemonės nurodytos lentelėje žemiau.

Lentelė 3. 2007-2013 m. periodu įgyvendintų finansinių priemonių tipai ir skaičius.

Sektorius	Paramos tipas	Finansinių priemonių skaičius
Parama mažoms ir vidutinėms įmonėms (ERPF lėšomis)	• Paskolos • Garantijos • Bendros investicijos • Kapitalas • Mezaninas • Rizikos kapitalas	831
Miestų plėtra	• Garantijos • Investicinės paskolos • Mezaninas • Kapitalas	56
Energijos efektyvumas ir atsinaujinantys energijos ištekliai	• Investicinės paskolos • Mezaninas • Kapitalas	20
Parama mažoms ir vidutinėms įmonėms (ESF lėšomis)	• Daugiausia paskolos	33

Šaltinis: Summary Report on the progress made in financing and implementing financial engineering instruments co-financed by Structural Funds, programming period 2007 – 2013, situation as at 31 December 2012, DG Regio, DG Empl, September 2013

Finansinės priemonės Lietuvoje 2007-2013 m. periodu buvo naudojamos remti mažas ir vidutines įmones (JEREMIE iniciatyva) bei modernizuoti daugiabučius namus ir aukštojo mokslo bei profesinio mokymo įstaigų bendrabučius (JESSICA KF). Kadangi finansinės priemonės verslo subjektams nėra šio ex-ante vertinimo objektas, toliau nagrinėjamas tik JESSICA KF.

2009 m. birželio 11 d. Finansų ministerija, Aplinkos ministerija ir EIB pasirašė finansavimo sutartį, kuria buvo įsteigtas JESSICA KF. JESSICA KF Investavimo strategijoje numatytas finansinis produktas – lengvatinės paskolos daugiabučių namų modernizavimui. JESSICA KF dydis – 227 mln. eurų, iš kurių 127 mln. eurų ERPF lėšos ir 100 mln. eurų nacionalinės biudžeto lėšos. Į fondą pirmiausia buvo pervesta 149 mln. eurų – 127 mln. eurų ERPF ir 20 mln. eurų nacionalinių biudžeto lėšų.

2009 metų pabaigoje buvo identifikuotas poreikis prie JESSICA KF veiklų įtraukti ir bendrabučių renovacijos projektus. 2010 m. vasario mėn. EIB šiam tikslui parengė studiją, kurioje buvo numatyta, kad tinkamiausias finansinis produktas bendrabučių renovacijai yra labai panašus į daugiabučių modernizavimo finansinį produktą³.

JESSICA KF patirtis, kilusios problemos, jų sprendimo būdai bei išmoktos pamokos nagrinėjamos 6-ame skyriuje.

³ Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai; Sutkienė, Pilkauskas & Partners, *Annex to the Supplementary Study on JESSICA instruments for energy efficiency in Lithuania*, <http://www.eib.org/attachments/documents/annex-to-supplementary-study-on-JESSICA-instrument-for-energy-efficiency-in-lithuania.pdf>, 61-62 puslapiai.

1.3. Finansinių priemonių įgyvendinimo alternatyvos atsižvelgiant į ES reglamentų nuostatas

2007-2013 m. periodu buvo įgyvendinta nemažai finansinių priemonių, todėl Europos Komisija iš daugybės finansinių priemonių pavyzdžių identifiko tobulintinus finansinių priemonių įgyvendinimo aspektus⁴:

- Finansinių priemonių įgyvendinimo visuose lygmenyse kompetencijų tobulinimas;
- Stipresnė ES finansinio įnašo finansinei priemonei priežiūra ir kontrolė;
- Finansinės priemonės kritinės masės siekimas, ypač tikslinės rinkos dydžio, efektyvaus potencialaus projektų kiekio ir apimties, teisingo geografinio padengimo aspektais;
- Efektyvaus lėšų išmokėjimo užtikrinimas.

Atsižvelgiant į visus šiuos aspektus, 2014-2020 m. periodo teisinė bazė buvo pritaikyta toliau plėsti ir stiprinti finansinių priemonių įgyvendinimą kaip tvarų ir efektyvų būdą papildyti tradicines subsidijų teikimo schemas. Taip pat Europos Komisija rengia finansinių priemonių techninės paramos platformą 2014-2020 m. periodui, kurios tikslas – padėti vadovaujančioms institucijoms finansinių priemonių įgyvendinime įvairiomis priemonėmis, pvz. komunikacija, situacijų analizėmis, mokymais, išaiškinimais.

2007-2013 m. ir 2014-2020 m. periodų esminiai finansinių priemonių reglamentavimo ir įgyvendinimo skirtumai pateikti lentelėje žemiau.

Lentelė 4. 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. periodų finansinių priemonių panaudojimo skirtumai.

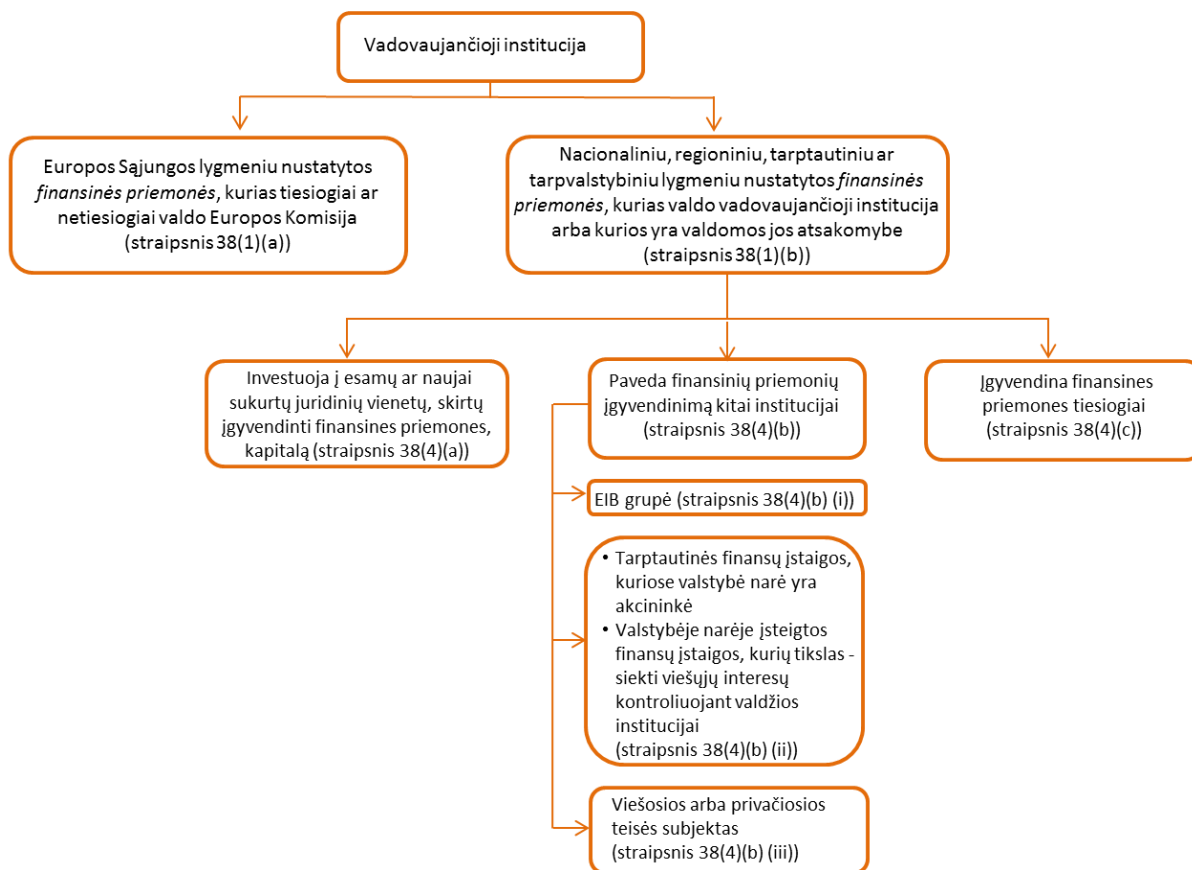
Tema	2007–2013	2014–2020	Pokytis
Remiama veikla	Apribojimai sektoriams, paramos gavėjams: remiamos mažos ir vidutinės įmonės, miestų plėtra ir energijos vartojimo efektyvumo didinimas. 2007-2013 metų laikotarpyje finansinių priemonių įgyvendinimui negalėjo būti naudojamos Sanglaudos fondo lėšos.	Valstybės narės ir valdymo institucijos gali naudoti finansines priemones visų teminių tikslų įgyvendinimui, jei yra užtikrinama nauda ir efektyvumas	Užtikrinamas lankstumas ES valstybėms narėms ir regionams dėl paramos gavėjų, tikslinių sektorių projektų ir veiklos
Priemonių sinergija	Finansinių priemonių derinimas su kitomis paramos formomis neapibrėžtas	Finansinės priemonės gali būti derinamos su dotacijomis, subsidijomis ir garantijomis. Šiuo atveju kiekviena finansavimo forma turi būti apskaitoma atskirai.	Sukuriama sinergija tarp finansinių priemonių ir kitų paramos priemonių, pvz., dotacijų

⁴ Commission staff working document, financial instruments in Cohesion Policy, SWD(2012) 36 final, Brussels, 27.2.2012.

Tema	2007–2013	2014–2020	Pokytis
Įgyvendinimo alternatyvos	Finansų inžinerijos priemonės, įskaitant kontroliuojančiuosius fondus, steigiami kaip: a) nepriklausomi juridiniai asmenys, valdomi pagal bendrą finansavimą vykdančių partnerių ar akcininkų sutartis; b) atskiras finansų padalinys finansų institucijoje	Remdamos finansines priemones vadovaujančiosios institucijos gali: c) investuoti į esamų arba naujų juridinių asmenų, kapitalą; d) įgyvendinimo užduotis pavesti vykdyti: a. EIB; b. Tarptautinėms finansų įstaigoms, arba valstybėje narėje įsteigtoms finansų įstaigoms; c. Viešosios arba privačiosios teisės subjektui; e) Imtis įgyvendinimo užduotis vykdyti tiesiogiai.	Komisijos pasiūlyme pateiktos skirtingos įgyvendinimo alternatyvos, iš kurių valstybės narės ir vadovaujančiosios institucijos gali pasirinkti joms tinkamiausias
Finansinių priemonių tipai	Pagal poreikį sukurtos finansinės priemonės	Vadovaujančios institucijos gali skirti finansinį įnašą šioms finansinėms priemonėms: f) Sąjungos lygmeniu nustatytoms finansinėms priemonėms, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo Komisija; g) Nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmenimis nustatytoms finansinėms priemonėms, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako vadovaujančioji institucija: a. Finansinėms priemonėms, kurios atitinka Komisijos nustatytas standartines sąlygas pagal šios dalies antra pastraipą (angl. <i>off the shelf</i>) b. Esamoms arba naujoms finansinėms priemonėms, kurios yra specialiai skirtos konkrečioms pagal atitinkamą prioritetą nustatytiems tikslams pasiekti.	Komisijos pasiūlyme pateiktos skirtingos įgyvendinimo alternatyvos, iš kurių valstybės narės ir vadovaujančiosios institucijos gali pasirinkti joms tinkamiausias

Šaltinis: PWC studija bei autorių papildymai.

Schemoje žemiau yra pavaizduotos finansinių priemonių įgyvendinimo 2014-2020 m. periodu alternatyvos. Šios alternatyvos bus nagrinėjamos tolimesnėse analizės dalyse bei bus parenkamas efektyviausias finansinių priemonių įgyvendinimo modelis.

Paveikslas 1. Finansinių priemonių įgyvendinimo 2014-2020 m. periodu alternatyvos.

1. *ES lygmeniu įgyvendinamos finansinės priemonės.* Europos Komisijos parengtoje ex-ante vertinimo metodologijoje pažymima, kad ES lygmeniu įgyvendinamos finansinės priemonės, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo Europos Komisija, yra tinkamas pasirinkimas tais atvejais, kuomet vadovaujančiosios institucijos kompetencijos arba techninės galimybės yra nepakankamos, arba kuomet nėra kritinės masės finansinės priemonės steigimui, o egzistuojanti ES lygmeniu įgyvendinama finansinė priemonė pilnai dera su veiksmų programos tikslais. Šios įgyvendinimo alternatyvos privalumai: lėšos panaudojamos pagal patikrintas schemas, kompetentingus ekspertus, be to, bendrojo finansavimo rodiklis gali būti padidintas iki 100% (kaip tai numatyta Bendrųjų nuostatų reglamento 120.7 punkte).
2. *Nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmeniu nustatytos finansinės priemonės, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako vadovaujančioji institucija.* Pasirinkus šią alternatyvą, tolimesniam finansinių priemonių kūrimui yra trys variantai: arba investuoti lėšas į finansinę priemonę įgyvendinančio juridinio asmens kapitalą, arba patikėti finansinės priemonės įgyvendinimą kitai institucijai, arba imtis įgyvendinimo užduotis vykdyti tiesiogiai, kai finansines priemones sudaro tik paskolos arba garantijos.
 - a. *Investuojamos lėšos į finansinę priemonę įgyvendinančio juridinio asmens kapitalą.* Pasirašoma finansavimo sutartis bei finansinę priemonę įgyvendinantis subjektas turi parengti investavimo strategiją. Subjektas, įgyvendinantis finansinę priemonę, privalo būti atrinktas pagal taikytinus reikalavimus ir nustatytus atrankos kriterijus, atrankos procesas turi būti skaidrus, objektyvus ir pagrįstas.
 - b. *Finansinės priemonės įgyvendinimas patikimas kitai institucijai.* Pasirašoma finansavimo sutartis bei finansinę priemonę įgyvendinantis subjektas turi parengti investavimo strategiją. Subjektas, įgyvendinantis finansinę priemonę, privalo būti atrinktas pagal taikytinus reikalavimus ir nustatytus atrankos kriterijus, atrankos procesas turi būti skaidrus, objektyvus ir pagrįstas.

- c. *Vadovaujančioji institucija finansinę priemonę įgyvendina pati, kai finansinę priemonę sudaro tik paskolos arba garantijos. Fondas nėra steigiamas, taip pat nėra pasirašoma finansavimo sutartis. Vadovaujančioji institucija turi parengti Investavimo strategiją, kurią peržiūri Stebėsenos komitetas. Mokėjimai iš Europos Komisijos vykdomi tokia pačia tvarka kaip subsidijų ir avansinio mokėjimo atveju. Valdymo mokestis nėra tinkamas finansuoti, tačiau valdymo išlaidos gali būti padengiamos techninės paramos lėšomis. Šis finansinių priemonių steigimo variantas yra priimtinas tais atvejais, kuomet finansinės priemonės apimtis yra nedidelė ir atskiro fondo kūrimas nėra pagrįstas.*

Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento 38.4 punktu, vadovaujančioji institucija remdama nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmenimis nustatytas finansines priemones, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako vadovaujančioji institucija, gali:

- „a) *investuoti į esamų arba naujų juridinių asmenų, taip pat ir tų, kurie finansuojami kitų ESI fondų lėšomis, kurių paskirtis – įgyvendinti finansines priemones suderintas su atitinkamų ESI fondų tikslais, ir kurie imsis vykdyti įgyvendinimo užduotis, kapitalą; finansavimas šiems subjektams nevirsta sumų, reikalingų naujoms investicijoms įgyvendinti pagal 37 straipsnį ir teikiamas laikantis šio bendrųjų nuostatų reglamento tikslų;*
- b) *įgyvendinimo užduotis pavesti vykdyti:*
- i) *EIB;*
 - ii) *tarptautinėms finansų įstaigoms, kuriose valstybė narė yra akcininkė, arba valstybėje narėje įsteigtoms finansų įstaigoms, kurių tikslas – siekti viešųjų interesų kontroliuojant valdžios institucijai;*
 - iii) *viešosios arba privačiosios teisės subjektui; ar*
- c) *imtis įgyvendinimo užduotis vykdyti tiesiogiai, kai finansines priemones sudaro tik paskolos arba garantijos. Tuo atveju vadovaujančioji institucija laikoma paramos gavėju, kaip apibrėžta 2 straipsnio 10 punkte.“*

Vadovaujančioji institucija taip pat turi galimybę pasirinkti vieną iš dviejų finansinių priemonių tipų⁵:

1. *Finansinės priemonės, kurios atitinka Komisijos nustatytas standartines sąlygas pagal šios dalies antra pastraipą (angl. off the shelf).* Tai naujo tipo finansinės priemonės, kurioms yra taikomos iš anksto nustatytos standartinės sąlygos. Šio tipo finansinių priemonių valstybės pagalbos schema yra iš anksto suderinta su Europos Komisija ir valstybės pagalbos reikalavimais, todėl šalims narėms, pasirinkusioms šią alternatyvą, nereikia analizuoti šio klausimo. Standartinių sąlygų finansinės priemonės yra siūlomos šios:
 - a. Paskolų fondas MVĮ;
 - b. Garantijų MVĮ fondas;
 - c. Kapitalo investicijų į MVĮ fondas;
 - d. Paskolų fondas energijos efektyvumo priemonėms pastatų sektoriuje;**
 - e. Paskolų fondas tvariai miestų plėtrai.
2. *Nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmenimis nustatytoms finansinėms priemonėms, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako vadovaujančioji institucija.* Tai gali būti nauja arba esama finansinė priemonė, galbūt su reikiamomis modifikacijomis. Renkantis šį finansinių priemonių tipą, privaloma laikytis viešųjų pirkimų ir valstybės pagalbos taikytinų taisyklių.

Pažymėtina, kad alternatyva, kai vadovaujančioji institucija gali skirti finansinį įnašą ES lygmeniu nustatytai/-oms finansinei/-ėms priemonėi/-ėms, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo Europos Komisija (pvz., Horizon 2020, COSME, LIFE, CEF ir t.t.), nėra priimtina, kadangi:

⁵ Bendrųjų nuostatų reglamento 38.3 punktas.

- vadovaujančioji institucija turi pakankamai kompetencijų ir techninių galimybių, jog būtų pajėgi suprojektuoti specifinę finansinę/-es priemonę/-es: 2007-2013 m. ES finansiniu laikotarpiu Lietuva buvo viena pirmųjų valstybių ES, kurioje pradėjo sėkmingai funkcionuoti JEREMIE ir JESSICA iniciatyvų finansuojamos finansinės priemonės, vadovaujančioji institucija aktyviai dalyvavo skleidžiant gerą patirtį ES lygiu;
- ES lygmeniu nustatytos finansinės priemonės neatitinka veiksmų programos tikslų ir identifikuoto poreikio intervencijoms: įvertinus nagrinėjamas sritis, turinio požiūriu artimiausia ES lygmeniu nustatyta priemonė yra LIFE programa (4, 5 ir 6 tematiniai tikslai). Tačiau šios programos projektų specifika nesudaro galimybių efektyviai spręsti veiksmų programoje identifikuotų problemų;
- Lietuvoje energijos efektyvumo sektoriuje yra reikalinga kritinė masė finansinės/-ių priemonės/-ių steigimui tiek potencialių projektų skaičiaus, tiek finansinių apimčių požiūriu.

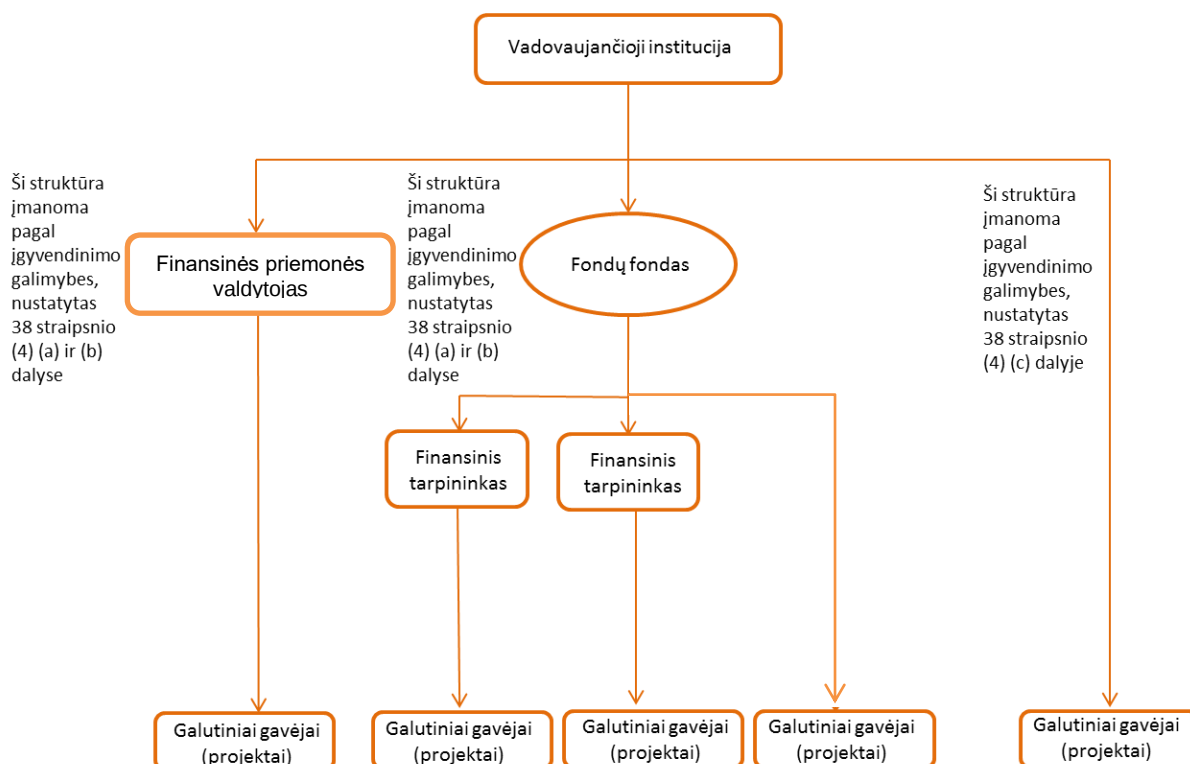
Galimybė skirti finansinį įnašą regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmeniu nustatytoms finansinėms priemonėms taip pat nėra priimtina, kadangi:

- regioniniu: Lietuva yra pernelyg maža, jog būtų tikslinga finansines priemones papildomai apriboti geografiškai. Atskiroms teritorijoms galima suteikti įdiegiant papildomas skatinamąsias priemones (pvz. 2007-2013 m. ES finansiniu laikotarpiu JESSICA KF pirmojo ir ketvirtojo kvietimų metu Zarasų, Visagino ir Ignalinos rajonuose įgyvendinamiems projektams taikytas didesnis subsidijos procentas);
- tarptautiniu, tarpvalstybiniu: papildomos sąnaudos siekiant integruoti skirtingų valstybių teisinės nuostatas. Be to, įvertinus numatomą projektų turinį, tokio pobūdžio finansinių priemonių steigimas nesukurtų pridėtinės vertės (numatomi projektai, kurių poveikis geografiniu požiūriu yra koncentruotas ir tiesiogiai neįtakoja gretimų valstybių).

Tuo tarpu finansinių priemonių įgyvendinimas nacionaliniu lygiu 2007-2013 m. ES periodu pasiteisino (tiek JESSICA, tiek JEREMIE iniciatyvų atveju).

Atsižvelgiant į tai, tolesniuose ex-ante vertinimo skyriuose analizė bus atliekama apsiribojant tik galimybe finansinį įnašą skirti nacionaliniu lygiu nustatytai finansinei priemonei/-ėms.

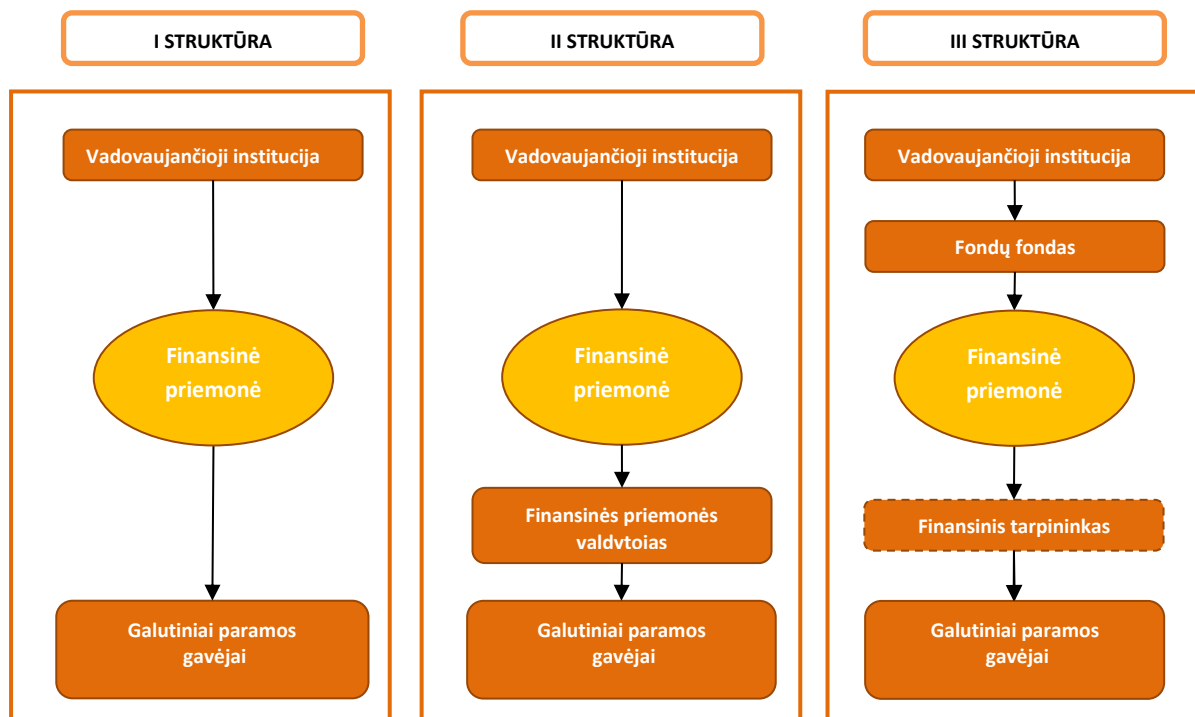
Sekančioje schemoje pateikiamos galimos finansinių priemonių valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos.

Paveikslas 2. Finansinių priemonių valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos.

Jeigu vadovaujančioji institucija priima sprendimą investuoti lėšas į finansinę priemonę įgyvendinančio juridinio asmens kapitalą arba finansinės priemonės įgyvendinimą patikėti kitai institucijai, finansinė priemonė gali būti steigiama su arba be fondų fondo. Fondų fondas – tai fondas, kuris steigiamas tam, kad sukonzentruoti vienos ar kelių programų lėšas kelioms finansinėms priemonėms, arba priemonėms įgyvendinamoms per finansinius tarpininkus. Fondų fondas gali valdyti finansines priemones, įgyvendinamas pagal skirtingus tematinis tikslus. Numačius fondų fondo steigimą, dalis finansinės priemonės įgyvendinimo veiklų gali būti patikėta keliems finansiniams tarpininkams, kurie teiks finansavimą galutiniams naudos gavėjams. Jeigu bus nuspręsta fondų fondo nesteigti, lėšos galutinius naudos gavėjus pasieks ne per du lygius (fondų fondą ir finansinį tarpininką), o per vieną lygį, t.y. tik finansinės priemonės valdytoją, kuris tiesiogiai finansuos projektus. Jeigu vadovaujančioji institucija priima sprendimą įgyvendinti veiklas pati, paprastai tarp vadovaujančios institucijos ir galutinių naudos gavėjų nėra jokių tarpininkų ir vadovaujanti institucija yra laikoma paramos gavėju, todėl negali pavesti vienai ar kelioms tarpinėms institucijoms įgyvendinti veiklas vadovaujančios institucijos vardu.

Vadovaujantis šiomis nuostatomis vadovaujančioji institucija gali pasinaudoti trimis pagrindinėmis valdymo struktūromis (paveikslas aukščiau) tam, kad galėtų įgyvendinti pasirinktas finansines priemones.

Paveikslas 3. Galimos finansinės priemonės įgyvendinimo struktūros.

Pirmoji struktūra vadovaujančiai institucijai suteikia galimybę tiesiogiai įgyvendinti finansinę priemonę. Tai yra naudinga tais atvejais, kai jai reikia finansuoti didelių, pavienių projektų įgyvendinimą, nes leidžia sutaupyti daug laiko ir resursų dėl tiesioginio valdymo galimybės. Šios alternatyvos trūkumai – ją sunku įgyvendinti praktikoje kai projektas turi daug galutinių paramos gavėjų, pavyzdžiui, daugiabučių modernizavimo atveju, taip pat visas funkcijas turi atlikti pati vadovaujančioji institucija (tarp įgyvendinamų funkcijų būtina paminėti ir lėšų surinkimą paskolų atveju, kuris gali užsitęsti ilgiau nei konkretaus periodo išlaidų tinkamumo laikotarpis). Ši alternatyva turi labai ribotas galimybes užtikrinti papildomų lėšų pritraukimą. Šios alternatyvos atveju vadovaujančioji institucija yra laikoma paramos gavėju.

Pagal antrąją struktūrą finansinė priemonė yra įgyvendinama per finansinių priemonių valdytojus. Vadovaujančioji institucija pastaruosius atrenka, t.y. paveda vykdyti tam tikras užduotis aukščiau nurodytais Bendrųjų nuostatų reglamento 38.4 (a) – (c) punktuose nurodytais būdais. Pagrindinis jos apribojimas, kad vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento 38.5 punktu nėra galimybės priemonės įgyvendinimui pasitelkti finansinių tarpininkų, tokia galimybė minima tik fondų fondo steigimo atveju. Ši alternatyva yra galimybė įgyvendinti finansinę priemonę kai viena institucija gali užtikrinti visos finansinės priemonės įgyvendinimą (projektų atranką ir finansavimą) ir kai tikėtinas papildomų lėšų pritraukimas gali būti užtikrinamas tuo pačiu būdu.

Trečioji struktūra leidžia vadovaujančiai institucijai įgyvendinti finansinę priemonę pasinaudojant fondų fondo valdytojo pagalba. Kaip nustatyta Bendrųjų nuostatų reglamento 38.4(b) punkte, vadovaujančiajai institucijai yra sudarytos kelios galimybės atrinkti fondų fondo valdytoją. Šios alternatyvos atveju yra plačiausios galimybės įgyvendinti ir derinti skirtingas finansines priemones pasitelkiant fondų fondo valdytoją. Ši alternatyva taip pat leidžia ieškoti tinkamiausios konkrečios finansinės priemonės įgyvendinimo schemas, kadangi fondų fondo valdytojas gali finansines priemones įgyvendinti pats tiesiogiai arba dalį įgyvendinimo užduočių pavesti vykdyti finansiniams tarpininkams (kaip tai numatyta Bendrųjų nuostatų reglamento 38.5 punkte), be to, fondų fondo valdytojas gali derinti skirtingas finansines priemones. Tiesioginis (be finansinių tarpininkų) užduočių

vykdymas tikslingas tuomet, kai finansiniai tarpininkai nedalyvauja savo lėšomis, kai finansiniai tarpininkai nesuinteresuoti finansinės priemonės įgyvendinimu arba kai yra rinkos nepakankamumas, t.y. finansiniai tarpininkai nepadengia visos numatytos finansinės priemonės įgyvendinimo.

2. Rinkos nepakankamumo analizė

2.1. Sektoriaus infrastruktūros, naudojamos viešųjų paslaugų teikimui, apžvalga

2.1.1. Viešieji pastatai

Remiantis Lietuvos Respublikos nekilnojamo turto registro įregistruotų statinių apskaitos duomenimis, 2017 m. sausio 1 d. valstybei priklausė 5 316 pastatai, savivaldybėms – 7 506 pastatai, kitiems savininkams – 28 499 pastatai. Taigi valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teise priklauso apie 31 proc. visų viešųjų pastatų Lietuvoje. Pagal pateiktus duomenis vidutinis valstybės ir savivaldybių nuosavybės teise valdomo pastato dydis yra apie 1 209 m². Centrinės valdžios ir savivaldybių pastatų fonde savivaldybių pastatai sudaro 59 proc., o centrinės valdžios pastatai – 41 proc.

Lentelė 5. Viešųjų pastatų skaičius ir tipai

Pastatų paskirtis	Centrinės valdžios nuosavybė		Savivaldybių nuosavybė		Kita nuosavybė	
	Skaičius, vnt.	Plotas, m ²	Skaičius, vnt.	Plotas, m ²	Skaičius, vnt.	Plotas, m ²
Gyvenamieji namai įvairioms socialinėms grupėms	305	759 941	283	330 177	1 257	2 537 422
Administracinės	1 424	1 448 383	751	440 775	7 784	7 364 290
Kultūros, mokslo ir sporto	1 043	2 374 897	4 231	6 777 808	2 160	2 147 871
Gydymo	371	956 846	610	1 116 157	843	815 883
Specialiosios, religinės ir kitos paskirties pastatai	2 173	1 093 663	1 631	209 340	16 455	2 841 004
Iš viso:	5 316	6 633 730	7 506	8 874 257	28 499	15 706 470

Šaltinis: VĮ Registrų centras (2017 m. sausio 1 d.)

Žemiau esančioje lentelėje žemiau pateiktas viešųjų pastatų pasiskirstymas pagal statybos metus.

Lentelė 6. Viešosios paskirties pastatų pasiskirstymas pagal statybos metus

Pastato tipas	Iki 1940 m.		1941–1960		1961–1990		1991 m. ir vėliau	
	Pastatų skaičius	Bendras plotas m ²	Pastatų skaičius	Bendras plotas m ²	Pastatų skaičius	Bendras plotas m ²	Pastatų skaičius	Bendras plotas m ²
Gyvenamieji namai įvairioms socialinėms grupėms	285	163 473	136	143 473	1 284	3 139 412	140	181 178
Administraciniai pastatai	1 527	1 181 839	810	512 755	6 068	5 485 324	1 554	2 073 535
Kultūros, švietimo, sporto reikmėms naudojami pastatai	1 560	1 448 521	644	599 934	4 676	7 859 768	554	1 392 334
Medicinos reikmėms naudojami pastatai	412	384 450	193	120 933	987	1 876 698	232	506 804

Pastato tipas	Iki 1940 m.		1941–1960		1961–1990		1991 m. ir vėliau	
	Pastatų skaičius	Bendras plotas m²	Pastatų skaičius	Bendras plotas m²	Pastatų skaičius	Bendras plotas m²	Pastatų skaičius	Bendras plotas m²
Specialiosios, religinės ir kitos paskirties pastatai	1 998	656 806	1 237	233 451	12 626	2 527 351	4 398	726 408
Iš viso	5 782	3 835 089	3 020	1 610 546	25 641	20 888 553	6 878	4 880 259

Šaltinis: VĮ Registrų centras (2017 m. sausio 1 d.)

62 proc. visų viešosios paskirties pastatų buvo pastatyti 1961–1990 m. laikotarpiu, kai vyravo plytinių ir stambiaplokščių pastatų statyba. Pasitaiko ir medinių konstrukcijų pastatų. Šių pastatų išorinių atitvarų šiluminės varžos charakteristikos prastos, neatitinka esamų normatyvinių reikalavimų. Juose eksploatuojama pasenusi ir neefektyvi šildymo sistema, nepakeisti žemo šilumos perdavimo koeficiento langai, inžinerinė ir mechaninė įranga susidėvėjusi. Šiluminės energijos sąnaudos, išreikštos kilovatvalandėmis patalpų naudingojo ploto vienam kvadratiniam metrui, šiuose pastatuose sudaro nuo 160–610 kWh/m² per metus, o šie pastatai priskiriami E, F ir G pastato energinio naudingumo klasėms. Šių pastatų šildymui per metus vidutiniškai suvartojama apie 2 300 GWh šilumos energijos.

Iki 1990 m. statyti pastatai atitiko tuo metu keliamus statybų reikalavimus, tačiau šiandien šie reikalavimai yra 3–5 kartus griežtesni; pvz., 1959–1990 m. gyvenamųjų namų išorinių pertvarų šilumos perdavimo koeficientas buvo apytiksliai 1,1–1,3 W/(m²K), o dabar šis rodiklis yra 0,2 W/(m²K) arba 5 kartus mažesnis. Įvertinus tai, akivaizdu, kad dėl blogai apšiltintų pertvarų (stogo, išorinių sienų, grindų ir langų) didžiausią dalį sudaro pastatai, kuriuose patenkinamai temperatūrai pastato viduje užtikrinti suvartojama labai daug šilumos.

Žemiau lentelėje pateikiamas viešųjų pastatų teritorinis pasiskirstymas pagal naudojimo paskirtį ir nuosavybės formą.

Lentelė 7. Viešųjų pastatų teritorinis pasiskirstymas

Apskritis	Administracinės paskirties pastatai		Kultūros, mokslo ir sporto paskirties pastatai		Gydymo paskirties pastatai		Gyvenamieji namai įvairioms socialinėms grupėms		Specialiosios, religinės ir kitos paskirties pastatai	
	Valstybės	Savivaldybių	Valstybės	Savivaldybių	Valstybės	Savivaldybių	Valstybės	Savivaldybių	Valstybės	Savivaldybių
Alytaus	98	41	42	243	25	55	11	17	154	136
Kauno	223	131	250	714	90	108	65	30	551	255
Klaipėdos	141	56	115	447	46	65	32	23	196	185
Marijampolės	62	61	31	311	4	42	15	12	128	202
Panevėžio	110	80	49	426	34	47	32	25	144	138
Šiaulių	200	125	83	534	44	54	24	54	175	138
Tauragės	60	30	19	218	3	26	6	26	75	134
Telšių	56	56	44	217	15	45	11	13	59	115
Utenos	86	60	55	303	14	38	18	23	178	100
Vilniaus	388	111	355	818	96	130	91	60	513	228

Šaltinis: VĮ Registrų centras (2017 m. sausio 1 d.)

2.1.2. Daugiabučiai namai

Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programoje⁶ nurodyta, kad 2009 metų pabaigoje Lietuvoje buvo 37 267 daugiabučiai namai (trijų ir daugiau butų), iš jų apie 35 000 pastatyti pagal iki

⁶ Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 23 d. Nr. 1213 (Žin., 2013, Nr. 83-4153)

1993 metų galiojusius statybos techninius normatyvus. Vidutinio daugiabučio ploto skaičiavimui buvo pasirinkti iki 1992 metų pastatyti daugiabučiai. Vidutinis daugiabučio plotas yra apie 1 287 m². Žemiau esančioje lentelėje pateikiama daugiabučių namų, suskirstytų pagal statybos metus, statistika.

Lentelė 8. Daugiabučiai namai pagal statybos metus.

Statybos metai	Namų skaičius		Bendrasis plotas	
	vienetais	procentais	kv. metrais	procentais
Iki 1940 metų	10 229	27,0%	3 885 470	7,3%
1941–1960 metai	3 747	9,9%	2 304 923	4,3%
1961–1990 metai	20 253	53,4%	37 520 552	70,1%
1991 metai ir vėliau	3 696	9,7%	9 840 582	18,4%
Iš viso	37 925	100,0%	53 551 527	100,0%

Šaltinis: VĮ Registrų centras (2017 m. sausio 1 d.)

Remiantis šios lentelės duomenimis, apie 60 procentų daugiabučių namų pastatyti per 1961–1993 m. laikotarpį, kai vyravo plytinių ir stambiaplokščių tipinių daugiabučių namų statyba ir buvo taikomi kiti statybos techniniai normatyvai. Šių namų išorinių atitvarų šiluminės varžos charakteristikos prastos, neatitinka esamų normatyvinių reikalavimų. Šiluminės energijos sąnaudos šiuose namuose siekia 160–180 kWh/m² per metus, o naujos statybos namuose, statytuose po 1993 metų, – 80–90 kWh/m² per metus. Šiluminės energijos sąnaudos daugiabučiuose namuose, pastatytuose pagal galiojusius iki 1993 metų statybos techninius normatyvus – apie 5 000 GWh per metus.

Šiluminės energijos kaina, Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos duomenimis, per 2007–2012 metus nuolat didėjo nuo 0,04 eurų iki 0,077 eurų už kWh (arba 1,9 karto), tačiau nuo 2012 m. kaina pradėjo pastoviai kristi ir 2017 m. lapkričio mėnesį pasiekė 0,05 eurų už kWh lygį⁷. Pagal situacijos būsto sektoriuje 2016 metų tyrimą⁸ tik trečdalis gyventojų būstą kuriame gyvena vertino kaip gerą arba labai gerą.

2.1.3. Gatvių apšvietimas

Lietuvoje nėra centralizuotos gatvių apšvietimo įrangos duomenų bazės, todėl šiam ex-ante vertinimui buvo pasitelkta Energetikos ministerijos pateikta informacija, kuri buvo surinkta iš savivaldybių⁹. Lietuvoje yra apie 186 tūkst. šviestuvų, iš kurių apie 9 tūkst. šviestuvų eksploatuoja Lietuvos geležinkeliai (Lietuvos geležinkelių apšvietimas išskiriamas dėl šių tinklų specifikos, be to, tai nėra gatvių apšvietimas). Apie 50 tūkst. šviestuvų yra Vilniuje¹⁰, iš kurių 40 605 ketinama renovuoti įgyvendinant „Vilniaus miesto gatvių apšvietimo sistemos modernizavimo projektą“. Iki 2017 m. spalio 10 d. buvo renkamos finansavimo paraiškos ir pasiūlymai, o iki gruodžio mėnesio pabaigos ketinama išsirinkti galimus finansuotojus. Numatoma projekto vertė siekia 21,60 mln. eurų¹¹, o trukmė – treji metai.

Kaip aprašyta KPMG studijoje, gatvių apšvietimo įrangos metinis elektros suvartojimas Lietuvoje, sudaro apie 103,5 GWh, o gatvės (ir geležinkelių) apšvietimo tinklo ilgis visoje Lietuvoje yra 10 500 km (kabelinės linijos sudaro 46 %, o oro linijos - 54 %). 2012 m. buvo pakeista daugiau kaip 39 000 lempų; vien tik Vilniaus m. savivaldybėje buvo pakeista daugiau kaip 8 200 vienetų. Vidutinis lempos naudojimo laikas yra apie 3,6 metai, nors kai kuriose savivaldybėse lempų naudojimo laikotarpis svyruoja nuo 1,3 iki 8 metų. Naujų natrio lempų (kurios Lietuvoje sudaro 83 % visų gatvių apšvietimui naudojamų lempų) gamintojo nurodytas naudojimo laikas yra 3,3–6,6 metų. Tuo tarpu LED lempų gyvavimo laikotarpis yra iki 23 metų (jei lempa veikia 12 valandų per dieną 365 dienas per metus). 2012 m. gatvių apšvietimo įrangos Lietuvoje atnaujinimo sąnaudos sudarė apytiksliai 1,8 mln. eurų ir didžioji išlaidų dalis tenka šviestuvų pirkimui (beveik 26 % visų išlaidų) ir naujiems šviestuvų stulpams (beveik 32 % visų išlaidų). Apskaičiuota, kad 2012 m. elektros sąnaudos gatvių apšvietimui ir techninės priežiūros sąnaudos sudarė 13,6 mln. eurų. Didžiausią išlaidų dalį sudarė išlaidos suvartotai elektros energijai. Duomenys rodo, kad apšvietimo įrangos ir elektros įrangos remonto sąnaudos buvo beveik 2 kartus didesnės už apšvietimo įrangos ir elektros įrangos priežiūros sąnaudas. Tai patvirtina,

⁷ http://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2017/2017-spalis/1_pav_2017_10_12.jpg

⁸ www.am.lt/statyba ir būstas/būstas

⁹ 2016 m. gruodžio mėn., <http://www.betalt.lt/apie-mus/#veiklos-ataskaitos>

¹⁰ 2017 m. rugsėjo 1 d.

¹¹ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos nutarimą Nr. 1-1057

kad gatvių apšvietimo įranga yra pasenusi ir šioje srityje yra būtinos investicijos. Savivaldybių pateikti duomenys rodo, kad nėra galimybės automatiškai reguliuoti apšvietimo intensyvumo ir (arba) automatiškai aptikti šviestuvų gedimų. Visi apšvietimo intensyvumo reguliavimai yra atliekami mechanškai, o šviestuvų gedimai yra nustatomi per vizualinę apžiūrą.

Dalis savivaldybių šiuo metu taupo išlaidas elektros energijai dirbtinai sumažindamos veikiančių šviestuvų skaičių (pvz., dega tik kas antras ar net kas trečias šviestuvas) ar sutrumpindamos švietimo laiką (pvz., tamsiuoju paros metu neapšviečiamos mažesnės gyvenvietės ar nuošalesnės gatvės). Tokia pakankamai plačiai paplitusi praktika ne tik neigiamai veikia avaringumą keliuose, didina nusikalstamumą, bet ir neigiamai veikia gatvių apšvietimo projektų atsiperkamumą.

Jei gatvių apšvietimo projektas sutaupyti 50 proc. elektros energijos kiekio, kuris būtų sunaudotas šviečiant visiems įrengtiems šviestuvams, tai tokį patį efektą galima pasiekti ir įjungiant tik kas antrą šviestuvą.

Savivaldybės yra linkusios lyginti šiuo metu patiriamas išlaidas dirbtinai sumažintam elektros energijos kiekiui su elektros energijos kiekiu, kuris būtų suvartotas po gatvių apšvietimo tinklų atnaujinimo tinkamai apšviečiant gatves ir neįvertina viso sutaupymo potencialo bei dažnai neturi pakankamų finansinių išteklių finansuoti atnaujinimo ir visuomenei teikiamos paslaugos kokybės pagerėjimo.

Iki 2017 m. spalio mėnesio pabaigos buvo išduoti keturi garantijų raštai už 2,88 mln. eurų modernizuoti gatvių apšvietimo tinklus Jonavos r., Šilutės r., Telšių r. ir Plungės r. savivaldybėse. Daugiau informacijos apie šiuos projektus pateikta 2.2.2.2 dalyje žemiau.

2.2. Investicijų paklausos ir finansavimo pasiūlos įvertinimas

2.2.1. Investicijų paklausos analizė

2.2.1.1. Bendri energijos taupymo tikslai

Vadovaudamasi Energijos efektyvumo direktyvos nuostatomis, kiekviena valstybė narė turi nustatyti bendrą galutinio energijos suvartojimo taupymo (toliau – BGEST) rodiklį, kurį šalis turi pasiekti iki 2020 metų visuose sektoriuose, įskaitant pramonės, transporto, pastatų ir kituose sektoriuose. Lietuvoje buvo nustatyta, jog bendras sutaupymas iki 2020 m. visuose sektoriuose siektų 11,68 TWh galutinės energijos.

Remiantis 2012m. patvirtinta Nacionaline energijos nepriklausomybės strategija, didžiausias energijos taupymo potencialas slypi gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų sektoriuje, kuriame įmanoma sutaupyti nuo 30-40% galutinio šilumos energijos suvartojimo arba nuo 2-3 TWh šilumos energijos (kuri sudaro nuo 17,1% iki 25,7% viso planuojamos sutaupyti energijos 2014-2020 metais). Remiantis Energetikos ministerijos duomenimis, daugiabučių ir viešųjų pastatų programa siekiama atitinkamai sutaupyti 2,67 TWh ir 0,4 TWh. Tai sudarytų apie 26,3 % viso BGEST rodiklio energijos kiekio.

Atsižvelgiant į Energijos Efektyvumo Direktyvos atnaujinimo nuostatas¹² ir naujos Nacionalinės Energetikos Nepriklausomybės Strategijos projektą¹³ energijos galutinio vartojimo prognozėmis buvo apskaičiuota numatomi energijos sutaupymai 2021-2023 metams naudojant tokius pačius skaičiavimo principus kaip ir nustatant minimalų sutaupytą energijos kiekį 2014-2020 metų

¹² Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, 2016/0376 (COD)

¹³ LRV nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui (TAR, 2017-12-05, Nr. 19475)

laikotarpiui¹⁴ bei darant prielaidą, jog Energijos efektyvumo direktyvos skaičiavimo metodika nesikeis. Išlaikant tokią pačią proporciją tarp gyvenamųjų ir viešųjų pastatų bei bendrų šalies energijos sutaupymų (26,3%) buvo taip pat paskaičiuoti gyvenamųjų ir viešųjų pastatų minimalūs sutaupymai lentelėje apačioje 2021-2023 metams.

Lentelė 9. Numatomi energijos vartojimo sutaupymai 2017-2023 metais.

Metai	Nauji energijos sutaupymai duotaisiais metais		Nauji gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų energijos sutaupymai duotaisiais metais	
	Tūkst. tne	GWh	Tūkst. tne	GWh
2015	48	556	13	146
2016	96	1 112	25	292
2017	143	1 668	38	439
2018	191	2 224	50	585
2019	239	2 780	63	731
2020	287	3 336	75	877
2021	40	466	11	123
2022	80	933	21	245
2023	120	1 399	32	368
2017-2023	1 101	12 806	290	3 368

Šaltinis: sudaryta autorių.

Pagal ankščiau pateiktus duomenis vidutiniškai kiekvienais metais 2017-2023 m. laikotarpiu iš gyvenamųjų ir viešųjų pastatų būtų papildomai sutaupoma 136,1 GWh energijos.

Šie skaičiavimai atspindi energijos vartojimo taupymo tikslus Lietuvoje vadovaujantis atnaujintais tačiau dar nepatvirtintais dokumentais. Labai tikėtina, jog keisis ne tik nuostatos dėl pačio galutinio sutaupymo dydžio nustatant BGEST rodiklį 2021-2030 metais, tačiau ir galutinis energijos suvartojimas 2020 metais bei pasiskirstymas tarp energijos vartojimo gyvenamuose bei visuomeniniuose pastatuose. Todėl toliau analizuodami viešųjų pastatų, daugiabučių ir gatvių apšvietimo paklausą remsimės šiuose sektoriuose nustatytais konkrečiais tikslais įtvirtintais jų reglamentavime.

2.2.1.2. Viešųjų pastatų modernizavimo paklausos skaičiavimas

Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus yra nustatyti trejopi viešųjų pastatų energijos vartojimo taupymo tikslai:

1. 0,4 TWh viešųjų pastatų sektoriuje iki 2020 m. (pagal Energetikos Ministerijos pateiktus duomenis);
2. Atnaujinti 700 tūks. m² viešųjų pastatų ploto iki 2020 m.;
3. 60 GWh metinės pirminės (arba 48 GWh galutinės¹⁵) energijos atnaujintuose viešuosiuose pastatuose iki 2020 m.

Toliau trumpai analizuojamas kiekvienas ir jų reikšmė galutinei paklausai. Atsižvelgiant į tai, jog daugiabučių ir viešųjų pastatų atnaujinimo programomis siekiama sutaupyti atitinkamai 2,67 TWh ir 0,4 TWh iki 2020 metų, išlaikant tokią pat proporciją apskaičiuojamas vidutinis metinis naujos

¹⁴ 2014 m. gegužės 30 d. Nr. 1-149 Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymo „Dėl energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2014-2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, 2 priedas

¹⁵ Remiantis 2015m. pažangos siekiant nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ataskaita, 2015 m. Lietuvos energijos balanse galutinės energijos suvartojimas sudarė 80,5% viso pirminio energijos suvartojimo.

energijos sutaupymų dydis iš viešųjų pastatų iki pat 2023 metų, kuris lygus 18 GWh (138,3 x 13%) pagal bendrus energijos taupymo tikslus.

Svarbu prisiminti, jog siekiant antro ir trečio tikslo, būtina atimti 2014-2016 metais jau renovuotų viešųjų pastatų plotą ir sutaupomos pirminės energijos kiekį. Taip pat turi būti pridėtas ir 2021-2023 metų viešųjų pastatų modernizavimo poreikis. Darant prielaidą, jog ir 2021-2023 metais bus keliami proporcingi tikslai kaip ir praėjusiam laikotarpiui, antram tikslui reikėtų pridėti 348 tūkst. m², o trečiam – 30 GWh pirminės (24 GWh galutinės) suvartojamos energijos kiekio.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 26 d. nutarimu Nr. 1328 „Dėl Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos patvirtinimo“ nustatyta iki 2020 metų atnaujinti 700 tūkst. m² viešųjų pastatų ploto – 470 tūkst. m² (arba 67%) valstybei nuosavybės teise priklausančio pastatų ploto ir 230 tūkst. m² (arba 33%) savivaldybėms nuosavybės teise priklausančio pastatų ploto. Remiantis 2014 m. sausio 23 d. Nr.1-7 LR Energetikos ministro įsakymu dėl valstybės nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų – valstybinio administravimo subjektų naudojamų pastatų sąrašu, atimamas metinis numatytas renovuoti viešųjų pastatų plotas (133,406 m²). Taip pat 2021-2023m. periodui pridedama 348 tūkst. m², tokiu būdu perskaičiuotas paklausa lygi 914,594 m². Darant prielaidą, jog vienam kvadratiniam metrui galima sutaupyti 110 kWh (prielaida taikyta ankstesnėje ex-ante ataskaitoje), tai bendras energijos sutaupymų dydis siektų apie 100,6 GWh.

Remiantis trečiuoju viešųjų pastatų energijos vartojimo taupymo tikslu pirminės ir galutinės energijos metinis sutaupymų lygis turėtų siekti atitinkamai 60 GWh ir 48 GWh per metus. Paklausa atitinkamai sumažinama pagal faktinį sutaupytą galutinę energijos kiekį 2014-2016 metais (22 GWh¹⁶) ir padidinama proporcingu metiniu taupymo dydžiu kaip aprašyta aukščiau. Taip gaunamas pakoreguotas galutinės energijos vartojimo taupymo siekis lygus 56GWh.

Siekiant kiek įmanoma tikslesnių skaičiavimų yra svarbu minimizuoti prielaidų skaičių (pvz. energijos suvartojimas šalyje 2018-2020 metais, viešųjų pastatų energijos sutaupymų dalis bendrame balanse, sutaupymų dydis vienam m² ir pan.), kurios naudojamos aukščiau aprašytiems pirmojo ir antrojo metodų įvertinimui, siūlomas naudoti trečiasis būdas, numatantis 56 GWh metinius galutinės energijos sutaupymus 2017-2023 metų periodu.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiamos prielaidos ir skaičiavimai bei jų pagrindimas skaičiuojant viešųjų pastatų paklausą investicijoms

Lentelė 10. Viešųjų pastatų paklausos skaičiavimo prielaidos ir paklausos rodiklių skaičiavimas

Eil. Nr.	Rodiklis	Rodiklio dydis	Informacijos šaltinis, pagrindimas
1	Po renovacijos pastatų energijos sutaupymas kWh/m ²	110	Remiantis ENEF fondo valdytojai pateiktų paraiškų duomenimis
2	Vidutis viešojo pastato plotas, m ²	1209	Paskaičiuota 2.1.1. dalyje
3	Bendras viešųjų pastatų metinis sutaupymas, GWh	56	Paskaičiuota 2.2.1. dalyje
4	Tipinio viešojo renovuoto pastato sutaupymai, GWh per metus	0.133	
5	Bendras renovuotinių viešųjų pastatų kiekis per metus,	421	2017-2023 m. periodas

¹⁶ Šaltinis – 2017 m. liepos 7 d. LR Energetikos ministro įsakymas Nr. 1-181 dėl energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2017-2019 metų veiksmų plano patvirtinimo 4 lentelė, neįskaičiuojant bendrabučių ir aukštųjų mokyklų atnaujinimų

vnt.			
6	Bendras renovuotinių viešųjų pastatų plotas per 2017-2023 m. periodą, tūkst. m ²	3564	Pagal planuojamą sutaupyti metinį energijos kiekį
7	Savivaldybių viešųjų pastatų plotas, bendroje viešųjų pastatų apimtyje, proc.	33%	Paskaičiuota 2.1.1. dalyje. Arba pagal reikalavimą viešųjų pastatų atnaujinimo reikalaujamą proporciją tarp centrinės valdžios ir savivaldybių (470/700)
8	Centrinės valdžios pastatų plotas, bendroje viešųjų pastatų apimtyje, proc.	67%	Paskaičiuota 2.1.1. dalyje arba pagal aukščiau nurodytą punktą.
9	Renovuotinas savivaldybių viešųjų pastatų plotas per 2017-2023 m. periodą, tūkst. m ²	1171	8 * 9
10	Renovuotinas centrinės valdžios pastatų plotas per 2017-2023 m. periodą, tūkst. m ²	2393	8 * 10
11	Viešojo pastato renovacijos kaštai, EUR/m ²	255	Remiantis ENEF valdytojo duomenimis teiktais EM svertinis investicijų vidurkis 1 m ² yra 255 eurai.
12	Savivaldybių viešųjų pastatų renovacijos paklause, mln. EUR	298,6	11 x 13
13	Centrinės valdžios pastatų renovacijos paklause, mln. EUR	610,3	12 x 13

Šaltinis: sudaryta autorių.

2.2.1.3. Daugiabučių modernizavimo paklausos skaičiavimas

Daugiabučių modernizavimo paklause skaičiuojama trimis būdais: pirmiausiai – remiantis bendroju energijos taupymo tikslu siekiant vidutinių metinių 82,3 GWh sutaupymų, antra - remiantis Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programos tikslu renovuoti 4 000 daugiabučių namų iki 2020 m.¹⁷, trečia – remiantis Nacionaline energetikos strategija.

Remiantis bendroju energijos taupymo tikslu

Kaip jau buvo apskaičiuota 2.2.1.1 dalyje, vidutinis metinis galutinės energijos sutaupymų dydis atnaujinant gyvenamuosius ir visuomeninius pastatus siekė 136,1 GWh. Tuo tarpu pagal skaičiavimus 2.2.1.1 dalyje siekiama 56 GWh sutaupymų atnaujinant visuomeninius pastatus. Tokiu atveju daugiabučių namų renovacijai reikia padengti likusius 82,3 GWh sutaupymų. Atsižvelgiant į tai, jog skaičiuojant metinį sutaupymų dydį 2.2.1.1 dalyje buvo nustatytas 2017 – 2023 m. laikotarpis, papildomų koregavimų skaičiuojant paklausą šiuo metodu nereikia.

¹⁷ 2004 m. rugsėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1213 „Dėl daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programos patvirtinimo“

Žemiau esančioje lentelėje pateikiamos prielaidos ir skaičiavimai bei jų pagrindimas skaičiuojant daugiabučių namų paklausą faktinių dydžių metodu. Lentelės skiltyje „Informacijos šaltinis, pagrindimas“ esantys skaičiai formulėse nurodo, iš kokių lentelės eilučių imami skaičiai apskaičiuojant siektiną rodiklį.

Lentelė 11. Daugiabučių pastatų paklausos skaičiavimo prielaidos

Eil. Nr.	Rodiklis	Rodiklio dydis	Informacijos šaltinis, pagrindimas
1	Metinio šilumos suvartojimo kiekio vidurkis, kWh/m ²	175,2	Pagal Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos duomenis (2016/2017 m.), 77% visų daugiabučių Lietuvoje prijungtų prie centralizuotos šilumos sistemos suvartoja vidutiniškai 24kWh/m ² per mėnesį. Šildymo sezonas Lietuvoje vidutiniškai tęsiasi 219 dienų per metus ¹⁸ . Per šį laikotarpį daugiabučiai vidutiniškai suvartoja 175,2 kWh energijos.
2	Po renovacijos pastatų energijos suvartojimo sutaupymas	60%	Paskaičiuota remiantis pateiktais istoriniais duomenimis iš 187 įgyvendintų projektų. Šis rodiklis atspindi daugiausiai energijos suvartojimą taupančius projektus, kurie buvo prioretizuojami atnaujinimo programoje tačiau tikėtina, jog ilgesniu laikotarpiu artės prie 40% ribos, kai didžiausią energijos kiekį taupančių projektų skaičius mažės sparčiausiai.
3	Vidutis daugiabučio pastato plotas, m ²	2 000	Vidutinis daugiabučio pastato plotas yra 1 272 kv. m., kaip tai yra nurodyta 2.1.2. dalyje, tačiau faktiškai renovuojamų daugiabučių namų vidutinis plotas pastaraisiais metais išaugo iki apie 2 000 kv. m.
4	Bendras daugiabučių pastatų metinis sutaupymas, GWh	80,1	Paskaičiuota aukščiau
5	Tipinio daugiabučio renovuoto pastato sutaupymai, GWh per metus	0,134	(1 x 2) x 3
6	Bendras renovuotinių daugiabučių pastatų kiekis per 2017-2023 m. periodą, vnt.	2 391	4/5 x 4 metai
7	Bendras renovuotinių daugiabučių pastatų plotas per 2017-2023 m. periodą, tūkst. m ²	5 334	3 x 6
8	Daugiabučio pastato renovacijos kaštai, EUR/m ²	195	BETA 2017 m. duomenys. Lyginant su 2016 m. ši kaina nežymiai išaugo nuo 191 EUR/m ² .
9	Daugiabučių pastatų renovacijos paklause, mln. EUR	932	Investicijų poreikis siekiant sutaupyti 82 GWh metinio energijos suvartojimo

¹⁸ Nacionalinės energetikos strategijos pirminis projektas, 52 psl.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Remiantis daugiabučių atnaujinimo programos tikslu

Daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) programoje nustatyta nuo 2005 m. iki 2020 m. modernizuoti 4 000 daugiabučių namų. Skaičiuodami investicijų paklausą turime atsižvelgti į faktinį jau įgyvendintų projektų skaičių. Remiantis BETA duomenimis, iki 2019 metų vidurio buvo atnaujinti 3127 daugiabučiai: 480 projektų buvo įgyvendinta 2005 - 2009 laikotarpiu, 373 – VRM priemonė probleminėse teritorijose (2007-2013); 2274 pagal Jessica I ir Jessica II programas. Šiuo metu yra vykdomi statybos rangos darbai 407 projektuose. Taip pat iki 2019 m. rugpjūčio 2 d. buvo pasirašytos 815 paramos sutartys. Atsižvelgiant į per pastaruosius porą metų didėjusį vidutinį renovuojamų daugiabučių namų plotą bei projektų sudėtingumą, visų šių projektų įgyvendinimui yra nustatytas lėšų trūkumas, kuris sudaro apie 380 - 400 mln. eurų.

Planuojama, kad Aplinkos ministerija 2020 - 2021 m. laikotarpiu papildomai skelbs kvietimus teikti paraiškas daugiabučių namų renovacijai, kurių bendra vertė sudarys apie 350 – 380 mln. eurų.

Tiek paskelbtų, tiek ir ketinamų skelbti kvietimų teikti paraiškas daugiabučių namų renovacijai lėšų poreikis iki 2021 m. pabaigos sudarys apie 730 – 780 mln. eurų.

Ilgalaikėje perspektyvoje, Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje yra keliamas uždavinys iki 2030 m. pasiekti 5,5 – 6 TWh energijos sutaupymą, kas atitinkamai reikštų apie 5000 daugiabučių renovaciją, todėl investicijų poreikis šiam laikotarpiu siektų apie 1,8 - 2 mlrd. Eurų.

Atsižvelgiant į tai, jog nuo 2015 iki 2020 metų pagal tą pačią programą siekiama atnaujinti 2 500 pastatų ir darant prielaidą, jog po 2020 metų bus siekiama palaikyti tokius pačius modernizavimo tempus, prognozuojama, jog per 2021-2023 metų laikotarpį paklausa sieks apie 1 250 renovotinių daugiabučių namų.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiamos prielaidos ir skaičiavimai bei jų pagrindimas skaičiuojant daugiabučių namų paklausą faktinių dydžių metodu. Lentelės skiltyje „Informacijos šaltinis, pagrindimas“ esantys skaičiai formulėse nurodo, iš kokių lentelės eilučių imami skaičiai apskaičiuojant siektiną rodiklį.

Lentelė 12. Daugiabučių pastatų paklausos skaičiavimo prielaidos

Eil. Nr.	Rodiklis	Rodiklio dydis	Informacijos šaltinis, pagrindimas
1	Metinio šilumos suvartojimo kiekio vidurkis, kWh/m ²	175,2	Pagal Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos naujausius duomenis (2016/2017 m.), 77% visų daugiabučių Lietuvoje prijungtų prie centralizuotos šilumos sistemos suvartoja vidutiniškai 24kWh/m ² per mėnesį. Šildymo sezonas Lietuvoje vidutiniškai tęsiasi 219 dienų per metus ¹⁹ . Per šį laikotarpį daugiabučiai vidutiniškai suvartoja 175,2 kWh energijos.
2	Po renovacijos pastatų energijos suvartojimo sutaupymas	60%	VIPA istoriniai duomenys iš 187 įgyvendintų projektų. Šis rodiklis atspindi daugiausiai energijos suvartojimą taupančius projektus, kurie buvo prioretizuojami atnaujinimo programoje tačiau tikėtina, jog ilgesniu laikotarpiu artės prie 40% ribos, kai didžiausią energijos kiekį taupančių projektų skaičius mažės sparčiausiai.
3	Vidutis daugiabučio pastato plotas, m ²	2 000	Vidutinis daugiabučio pastato plotas yra 1 272 kv. m., kaip tai yra nurodyta 2.1.2. dalyje, tačiau faktiškai renovuojamų daugiabučių namų vidutinis plotas pastaraisiais metais

¹⁹ Nacionalinės energetikos strategijos pirminis projektas, 52 psl.

išaugo iki apie 2 000 kv. m.			
4	Bendras renovuotinių daugiabučių pastatų skaičius 2017-2023 metais	2 123	Skaičiavimo metodika aprašyta aukščiau (4000 – 3127 + 1250)
6	Sutaupymai (GWh)	436	
7	Daugiabučio pastato renovacijos kaštai, EUR/m ²	195	BETA duomenys 2017 metams
8	Daugiabučių pastatų renovacijos paklausa, mln. EUR	828	Investicijų poreikis siekiant atnaujinti 2123 daugiabučių. Tai leistų sutaupyti 1000 GWh suvartojamos galutinės energijos.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Remiantis Nacionalinės energijos strategijos tikslais

Lentelėje žemiau yra apibendrinami Nacionalinėje energijos strategijoje išdėstyti energijos taupymo tikslai, susiję su daugiabučių namų atnaujinimu.

Lentelė 13. Daugiabučių namų, prijungtų prie centralizuotos šilumos sistemos, modernizavimo tikslai Nacionalinėje energetikos strategijoje

2015			2025			2035
Daugiabučiai pastatai	Tikslas	Atnaujintų pastatų	Tikslas	Atnaujintų pastatų		
Senos statybos labai prastos šiluminės izoliacijos daugiabučiai	20%	3 400	70%	2 380	100%	3 400
Senos statybos nerenovuoti daugiabučiai	60%	10 200	34%	3 468	100%	10 200
Naujos statybos ir iš dalies atnaujinti daugiabučiai	16%	2 720	16%	435	75%	2 040
Kokybiški naujos statybos daugiabučiai	4%	680	0%	0	0%	0
Iš viso	100%	17 000		6 283		15 640

Šaltinis: sudaryta autorių

Atsižvelgiant į tai, jog 2016 metais BETA duomenimis buvo renovuoti 769 daugiabučiai, visus juos padalinsime tarp senos statybos labai prastos šiluminės izoliacijos ir senos statybos nerenovuotų daugiabučių, atitinkamai naudodami jų kiekį kaip svorį.

Lentelė 14. Daugiabučių namų renovacijos tvarkaraštis

Renovacijos grafikas	2020	2021	2022	2023
Senos statybos labai prastos šiluminės izoliacijos daugiabučiai	243	243	243	243
Senos statybos nerenovuoti daugiabučiai	321	321	321	321
Naujos statybos ir iš dalies atnaujinti daugiabučiai	48	48	48	48
Iš viso atnaujinimų daugiabučių	612	1 224	1 836	2 448

Šaltinis: sudaryta autorių

Lentelė 15. Daugiabučių namų paklausos skaičiavimas remiantis Nacionalinės energetikos strategijos tikslais

	Iš viso renovuota daugiabučių 2020 - 2023	Vidutinis pastato plotas, m ²	Daugiabučio renovacijos kaštai, EUR/m ²	Daugiabučio pastatų renovacijos paklausa, mln. EUR	Metinio šilumos suvartojimo kiekio vidurkis, kWh/m ²	Po renovacijos energijos sutaupymas	Sutaupymai per 2020-2023 (GWh)
Senos statybos labai prastos šiluminės izoliacijos daugiabučiai	972	2 000	195	379	255,5	60%	190
Senos statybos nerenovuoti daugiabučiai	1284	2 000	195	501	153,3	50%	125
Naujos statybos ir iš dalies atnaujinti daugiabučiai	192	2 000	195	75	109,5	40%	11
Iš viso	2448			955			216

Šaltinis: sudaryta autorių

Paskutinėje lentelėje pateikti energijos sutaupymų rezultatai darant prielaidą, jog daugiabučiai bus renovuoti vienodu tempu per visą 2017-2025 metų laikotarpį. Skaičiuojant energijos suvartojimo sutaupymus, daroma prielaida, jog senesnių ir labai prastos šiluminės izoliacijos daugiabučių renovacija vidutiniškai sutaupo 60% energijos kiekio, tuo tarpu naujos statybos namai – bent 40%.

Išvada

Skaičiavimo rezultatai naudojant skirtingus skaičiavimo metodus apibendrinami lentelėje žemiau.

Lentelė 16. Daugiabučių paklausos skaičiavimo metodų ir jų rezultatų apibendrinimas

Skaičiavimo metodas	Paklausa, mln. EUR
Remiantis bendruoju energijos taupymo tikslu	932
Remiantis daugiabučių atnaujinimo programos tikslu	828
Remiantis Nacionalinės energetikos strategijos tikslu	955

Šaltinis: parengta autorių

Kaip matome, rezultatai skaičiuojant daugiabučių atnaujinimo paklausą remiantis bendruoju energijos taupymo tikslu ir nacionalinės energetikos strategijos pirminio projekto tikslu yra labai panašūs. Tai ne tik parodo, jog nacionaliniuose strategijos dokumentuose energijos taupymo rodikliai yra suderinti, tačiau ir leidžia daryti išvadą jog skaičiavimo rezultatai yra tikslūs.

Apskaičiuota paklausa remiantis daugiabučių atnaujinimo programos tikslu yra smarkiai mažesnė nei paklausa skaičiuojant kitais metodais dėl to, jog šioje programoje atnaujinamų daugiabučių namų tikslas nėra toks ambicingas kaip skaičiuojant kitais dviem metodais.

Atsižvelgiant į tai, jog Nacionalinės energetikos strategija yra svarbiausias nacionalinis strateginis dokumentas energetikos sektoriuje Lietuvoje, siūlome rinktis šį metodą.

2.2.1.4. Gatvių apšvietimo tinklo modernizavimo paklausos skaičiavimas

Žemiau esančioje lentelėje pateikiamos prielaidos ir skaičiavimai, bei jų pagrindimas skaičiuojant gatvių apšvietimo tinklo modernizavimo paklausą.

Lentelė 17. Gatvių apšvietimo tinklo modernizavimo paklausos skaičiavimo prielaidos ir paklausos rodiklių skaičiavimas

Eil. Nr.	Rodiklis	Rodiklio dydis	Informacijos šaltinis, pagrindimas
1.	Renovuotinių šviestuvų kiekis, vnt.	174 555	Pagal Energetikos ministerijos pateiktus duomenis, surinktus iš savivaldybių, neįtraukiant AB Lietuvos geležinkelių
2.	Vidutiniai vieno šviestuvo pakeitimo kaštai, eurų/vnt.	684	Remiantis ENEF fondo valdytojų pateiktą garantijos gatvių apšvietimo modernizavimui paraiškų duomenimis
3.	Gatvių apšvietimo tinklo modernizavimo paklause, mln. eurų	119,4	Daroma prielaida, kad vidutinė vieno šviestuvo renovacijos kaina bus tokia pati kaip Vilniaus gatvių apšvietimo projekte

Šaltinis: sudaryta autorių.

Remiantis 13-os lentelės duomenimis, įvertinta gatvių apšvietimo modernizavimo investicijų paklause siekia 95 mln. eurų. 2017 m. liepos mėn. VIPA atliko apklausą dėl savivaldybių poreikio gatvių apšvietimo modernizavimui naudojantis ENEF teikiamomis garantijomis projektų finansavimui. Informaciją pateikė 25 savivaldybės, iš kurių 16 nurodė, jog neplanuoja pasinaudoti ENEF garantija arba naudos kitus finansavimo šaltinius, 2 svarsto galimybę, o 7 planuoja pasinaudoti.

Pagal savivaldybių pateiktus duomenis, didžiausią poreikį investicijoms gatvių apšvietimo modernizavimui nurodė Kauno miesto (14 mln. eurų 2018-2019 m.²⁰), Klaipėdos miesto (5 mln. eurų 2018-2019 m.²¹), Šiaulių miesto (2 mln. eurų²²), Panevėžio (2 mln. eurų²³), Marijampolės (apie 563 tūkst. eurų²⁴), Ukmergės (508 tūkst. eurų²⁵) ir Vilniaus rajono (1,66 mln. eurų 2016-2020 m.²⁶) savivaldybės.

2.2.1.5. Investicijų paklausos apibendrinti duomenys

Lentelė žemiau apibendrina paklausos duomenis visiems infrastruktūros tipams.

Lentelė 18. Paklausos apibendrinimas visiems infrastruktūros tipams

Infrastruktūros tipas	Investicijų paklause, mln. eurų Pradinė ataskaita	Investicijų paklause, mln. EUR	Skirtumas, mln. EUR
Centrinės valdžios pastatų modernizavimas	169,7	610,3	440,6
Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimas	234,6	298,6	64,0
Daugiabučių modernizavimas	1 347,3	1 063,4	-283,9
Gatvių apšvietimo modernizavimas	95,1	119,4	+24,3

²⁰ <http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/13/2015/03/3-programos-priemones-1.pdf>

²¹ <https://www.klaipeda.lt/lit/2017-2019-m/3733443>

²² <https://www.siauliai.lt/lit/STRATEGINIS-PLANAVIMAS/414>

²³ <http://www.panevezys.lt/veikla/planavimo-dokumentai.html>

²⁴ <http://infolex.lt/marijampole/Default.aspx?Id=3&DocId=44167&KlasId=17>

²⁵ <http://www.ukmerge.lt/webPartner/subsystems/web/doc.php?itemID=10421>

²⁶ <https://www.vrsa.lt/go.php/lit/VILNIAUS-RAJONO-SAVIVALDYBES-STRATEGINIAI-PLETROS-PLANAI/2015>

Iš viso**1 846,7****2 082,3****235,6***Šaltinis: sudaryta autorių.*

2.2.2. Investicijų pasiūlos analizė

Energijos efektyvumo projektai pastaruoju metu tampa itin populiarūs dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, energijos efektyvumas įvairiuose sektoriuose yra valstybių narių strateginis tikslas – visos šalys narės turi strateginius tikslus įgyvendinti bent jau Energijos efektyvumo direktyvos keliamus reikalavimus, o kai kurios šalys turi ir dar didesnius siekius. Antra, energijos efektyvumo projektai turi aiškų investicijų atsipirkimo šaltinį – energijos kaštų sutaupymus, iš kurių yra padengiamos investicijos. Trečia, pradeda augti energijos efektyvumo projektų rinka, atsiranda gerųjų ir blogųjų projektų pavyzdžių, kuriama ir tobulinama teisinė bazė, siekiama pritraukti privatų kapitalą tokio pobūdžio projektų finansavimui, skatinama Energetinių paslaugų tiekėjų *ESCO* rinka. Dėl šių priežasčių atsiranda didesnis suinteresuotumas iš įvairių finansavimo teikėjų finansuoti tokius projektus.

Finansavimo šaltinių analizė yra ex-ante vertinimo dalis, kuri yra būtina siekiant įvertinti, koks yra sektoriaus investicijų trūkumas. Finansavimo šaltinių analizė apima dvi dalis – egzistuojančių finansavimą energijos efektyvumo projektams bei potencialų 2017-2023 m. finansavimą. 2017-2023 m. finansavimo šaltinių analizėje apžvelgiami šie finansavimo šaltiniai: komercinių bankų, veikiančių Lietuvoje, finansavimas; tarptautinių finansų institucijų finansavimas; ESI fondų finansavimas; kitos lėšos, kurios gali būti skiriamos energijos efektyvumo projektams iš įvairių Lietuvos ar ES programų.

2.2.2.1. Finansavimas 2007-2013 m. periodu

Šiame skyriuje yra remiamasi PwC studija, kurioje buvo aptartas daugiabučių, viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo modernizavimo projektų finansavimas. Pažymėtina, jog siekiant atspindėti dabartinę aktualią finansavimo situaciją šioje dalyje yra aptariamas tik 2007-2013 m. periodo finansavimas, nors energijos efektyvumo sritys buvo finansuojamos ir anksčiau.

Daugiabučių modernizavimo projektų finansavimas

Vienas iš daugiabučių namų modernizavimo projektų finansavimo šaltinių yra JESSICA KF, įsteigtas 2009 m. birželį ir valdomas EIB.

JESSICA KF dydis – 227 mln. eurų, tačiau įsteigus fondą buvo pervesta 149 mln. eurų. JESSICA KF 2009-2013 m. laikotarpiu paskelbė keturis kvietimus finansiniams tarpininkams atrinkti, iš kurių trys kvietimai buvo skirti daugiabučių modernizavimo finansavimui ir vienas kvietimas skirtas bendrabučių modernizavimui.

Pirmasis kvietimas buvo paskelbtas 54 mln. eurų sumai. Pirmojo kvietimo metu buvo atrinkti trys komerciniai bankai, su kuriais buvo pasirašytos finansavimo sutartys ir kurių pagrindu jie veikia kaip JESSICA KF finansiniai tarpininkai. 2010 metais pirmosios lengvatinės paskolos jau buvo prieinamos rinkoje, be to, papildoma parama iš valstybės biudžeto lėšų buvo skiriama projektų pasirengimo išlaidoms, projektų administravimui padengti, taip pat žemas pajamas gaunantiems asmenims. Pirmojo kvietimo lėšomis paskolos per finansinius tarpininkus buvo skiriamos tiesiogiai su kiekvieno buto gyventojais pasirašant paskolos sutartį.

Antrasis kvietimas buvo paskelbtas 20 mln. eurų sumai, tačiau remiantis EIB duomenimis, nesant tokiam dideliame projektų kiekiui, ši suma buvo sumažinta iki 3 mln. eurų. Antrasis kvietimas buvo paskelbtas siekiant padėti užbaigti įgyvendinti projektus, kurie buvo pradėti pagal senesniąją renovacijos programą, pagal kurios sąlygas 50 proc. projekto lėšų buvo finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų, o likusi 50 proc. dalis turėjo būti skolinamasi iš komercinių bankų. Tačiau prasidėjus pasaulinei finansų krizei, iš komercinių bankų tapo itin sunku pasiskolinti projekto finansavimui reikalingą dalį. Antrasis kvietimas padėjo padengti būtent šią lėšų sumą, kurią reikėjo pasiskolinti iš komercinių bankų.

Trečiasis kvietimas, skirtas aukštųjų mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų bendrabučių renovacijai ir skelbtas 20 mln. eurų sumai, aprašytas 2.2.1. skirsnyje.

Ketvirtasis kvietimas finansiniams tarpininkams atrinkti buvo paskelbtas 60 mln. eurų sumai 2013 m. pradžioje po teisinės bazės pakeitimų, kurie įgalino daugiabučių namų administratorius skolintis savo vardu gyventojų naudai. Finansinis produktas, siūlomas pagal ketvirtąjį kvietimą, buvo identiškas pirmojo kvietimo finansiniam produktui, tačiau skyrėsi paskolos gavėjas – šį kartą tai buvo daugiabučių namų administratoriai.

JESSICA KF 2009-2013 m. laikotarpiu paskelbtų 4 kvietimų finansiniams tarpininkams atrinkti finansinė apžvalga pateikta žemiau esančioje lentelėje, kurioje pateiktos kiekvienam iš kvietimų skirtos sumos (kvietimo paskelbimo metu) bei su finansiniais tarpininkais pasirašytos finansavimo sutartys²⁷. Detalus JESSICA kvietimų palyginimas buvo atliktas PwC studijoje ir yra pateikiamas priede Nr. 1.

Lentelė 19. JESSICA KF 2009-2013 m. paskelbtų kvietimų charakteristikos.

Kvietimas	Tikslas	Pradinė kvietimo suma	Finansiniams tarpininkams skirta suma	Statusas
Pirmasis kvietimas (2009 11 13)	Daugiabučių renovacija	54 mln. eurų	54 mln. eurų	Vyksta
Antrasis kvietimas (2010 06 17)	Daugiabučių renovacija	iki 15 mln. eurų	3 mln. eurų	Vyksta
Trečiasis kvietimas (2012 01 12)	Bendrabučių renovacija	20 mln. eurų	20 mln. eurų	Vyksta
Ketvirtasis kvietimas (2013 04 30)	Daugiabučių renovacija	Iki 100 mln. eurų	60 mln. eurų	Vyksta
Iš viso		Iki 189 mln. eurų	137 mln. eurų	Vyksta

Šaltinis: Finansų ministerija, 2014 09 24 duomenys.

Be JESSICA KF, egzistuoja ir kiti finansavimo šaltiniai daugiabučių namų renovacijai. Vienas tokių yra 2007-2013 m. periodu įgyvendinta Vidaus reikalų ministerijos priemonė „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo efektyvumą“, kuriai buvo skirta apie 58 mln. eurų. Priemonė buvo skirta pirmiausia siekiant gerinti būsto sąlygas probleminėse teritorijose, o tinkama pareiškėjų grupė pagal šią priemonę – probleminėmis teritorijomis pripažintų savivaldybių administracijos. Šia priemone siekiama atnaujinti 300 daugiabučių namų bei pagerinti būsto sąlygas 10 000 asmenų, gyvenančių probleminėse teritorijose.

Dar viena 2007-2013 m. periodu Vidaus reikalų ministerijos įgyvendinama priemonė, susijusi su būsto sektoriumi, yra „Socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas“. Šios priemonės tikslas - padidinti ar pagerinti savivaldybių socialinio būsto fondą, kuris būtų nuomojamas nepasiturintiems asmenims (šeimoms), turintiems teisę į socialinį būstą. Priemonei įgyvendinti skirta apie 10,7 mln. eurų (37 mln. litų).

Pažymėtina, kad egzistuoja ir galimybė patiems daugiabučių namų gyventojams skolintis iš komercinių bankų ir savo iniciatyva įgyvendinti daugiabučio modernizavimo projektus. Tokiu atveju komerciniai bankai reikalautų užstato iš paskolos gavėjų, o paskolos palūkanos - rinkos.

Viešųjų pastatų modernizavimo finansavimas

2007-2013 m. periodu viešųjų pastatų renovacija buvo remiama ESI fondų lėšomis pagal tris Ūkio ministerijos priemones: „Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu“, „Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu“ ir „Viešosios paskirties pastatų renovavimo projektai, atitinkantys Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 1.2 priemonės „Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ naudos ir kokybės vertinimo kriterijus“. Įgyvendinant šių pastatų renovacijos projektus buvo taikyti patrauklus, tačiau ne itin efektyvus finansavimo būdas, kai projektams įgyvendinti buvo skiriamas finansavimas

²⁷ Lentelėje pateikti 2014 m. rugsėjo 23 d. duomenys.

(subsidija), nesiejant šių investicijų ir siekiamo rezultato, su atsipirkimu ir investicijų padengimu sutaupyta šilumos energijos sąskaita. Lentelėje žemiau yra pateikiamas šių priemonių palyginimas bei šių priemonių pasiekti rezultatai.

Lentelė 20. Viešųjų pastatų renovacijos Ūkio ministerijos 2007-2013 m. priemonių palyginimas.

Priemonė	Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygmeniu ²⁸	Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygmeniu ²⁹	Viešosios paskirties pastatų renovacija, atitinkanti 2004-2006 m. kriterijus ³⁰
Galutiniai naudos gavėjai	Sveikatos institucijos, švietimo institucijos, socialinių paslaugų institucijos, kultūros institucijos, savivaldybės ir savivaldybių įsteigtos institucijos	Projektus pagal priemonę įgyvendina savivaldybės ar jos įstaigų įsteigti viešieji juridiniai asmenys (savivaldybių biudžetinės įstaigos ir viešosios įstaigos) arba šių juridinių asmenų steigėjai	Valstybė ar savivaldybės arba jų įstaigų įsteigti viešieji juridiniai asmenys (valstybės ar savivaldybių biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos) arba šių juridinių asmenų steigėjai
Priemonės rodikliai (rezultato ir produkto)	Energijos sutaupymai – 56 GWh; renovuotų pastatų skaičius – 94 iki 2015	Energijos sutaupymai – 36 GWh; renovuotų pastatų skaičius – 80 iki 2015	Energijos sutaupymai – 8 GWh; renovuotų pastatų skaičius – 26 iki 2015
Finansinis produktas	Subsidija iki 100%; prisidedama valstybės biudžeto lėšomis	Subsidija iki 100%; prisidedama valstybės biudžeto lėšomis	Subsidija iki 100%; prisidedama valstybės biudžeto lėšomis
Priemonei skirtas finansavimas	211 mln. EUR	100 mln. EUR	12,42 mln. EUR
Pasirašyta sutarčių	304	323	21
Vidutinis projekto finansavimas, eurai	694 tūkst.	309 tūkst.	591 tūkst.

Šaltinis: PwC studija, www.esparama.lt, sudaryta autorių.

Per 2007-2013 m. periodą pagal šias priemones iš viso buvo skirta 323,4 mln. eurų 648 projektų finansavimui. Vidutinė projekto vertė remiantis šiais duomenimis siekia 500 tūkst. eurų.

Gatvių apšvietimo modernizavimo finansavimas

2007-2013 m. periodu ESI fondų lėšomis nebuvo įgyvendinta nė viena priemonė, skirta finansuoti gatvių apšvietimo modernizavimo projektus. Gatvių apšvietimo tinklai pastaraisiais metais buvo renovuojami savivaldybių lėšomis arba skolinantis iš komercinių bankų. Tačiau pažymėtina, jog praktiškai visos investicijos į gatvių apšvietimo tinklus buvo skirtos ne siekti energijos vartojimo efektyvumo, bet sutaisyti bei renovuoti sugedusius šviestuvus (kaip jau buvo aptarta 2.1.3. skirsnyje, kur pažymėta, kad gatvių apšvietimo tinklai yra pasenę ir susidėvėję). Gatvių apšvietimo tinklai taip

²⁸ LR Ūkio ministerija, *Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu VP3-3.4-ŪM-03-V*, 23 May 2013, http://www.esparama.lt/priemone?priem_id=000bdd538000119e.

²⁹ LR Ūkio ministerija, *Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu VP3-3.4-ŪM-04-R*, 16 October 2008, http://www.esparama.lt/priemone?priem_id=000bdd538000119f.

³⁰ LR Ūkio ministerija, *Viešosios paskirties pastatų renovavimo projektai, atitinkantys Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 1.2 priemonės „Energos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ naudos ir kokybės vertinimo kriterijus VP3-3.4-ŪM-05-V*, 24 November 2011, http://www.esparama.lt/priemone?priem_id=000bdd53800011a0.

pat modernizuoti tais atvejais, kai buvo atliekama esminė kelių rekonstrukcija. Pavieniais atvejais naujos technologijos taip pat įdiegiamos tiesiant naujus kelius, pavyzdžiui LED tipo šviestuvais apšviestos Vilniaus vakarinio aplinkkelio atkarpos.

Vienintelis pradedamas gatvių apšvietimo projektas yra Vilniaus gatvių apšvietimo projektas. 2012 m. Vilniaus miesto savivaldybė priėmė sprendimą modernizuoti Vilniaus gatvių apšvietimo tinklus, kadangi „esama Vilniaus gatvių apšvietimo tinklo valdymo ir kontrolės sistema neefektyvi - naudoja energijai imlias technologijas, nėra galimybės reguliuoti apšvietimo lygį, gedimai fiksuojami tik fiziškai apžiūrint šviestuvus. Gatvių apšvietimo infrastruktūros nusidėvėjimas siekia 89,5 proc., ji neužtikrina normatyvuose nustatyto apšvietimo lygio, gedimai pastebimi pavėluotai. 1997 – 2000 m. pasenę gatvių apšvietimui skirti gyvsidabrio lempų šviestuvai buvo pakeisti į ekonomiškiausius natrio lempų šviestuvus. Tai leido mažiausiai dvigubai sumažinti šviestuvų instaliuotą galią, o kartu suvartojamos elektros energijos kiekį. Tačiau daugumos šių šviestuvų eksploatacijos laikas baigsis už 1 – 4 metų, todėl nesiimant projekto įgyvendinimo kokybišką gatvių apšvietimą užtikrinti bus sudėtinga“³¹.

Buvo nuspręsta, kad projektą įgyvendins savivaldybės įmonė UAB „Vilniaus gatvių apšvietimo elektros tinklai“ be ESCO. Vilniaus gatvių apšvietimo modernizavimo projekto finansavimui pasirinktas modelis yra valdžios ir privataus subjektų partnerystė. Šio projekto vertė – 25,6 mln. EUR, trukmė – 36 m. Planuojama, kad įgyvendinus projektą elektros energijos suvartojimas kiekis ir kaštai sumažės apie 50 proc., elektros įrenginių sąnaudos – iki 31 proc. Tuo pačiu bus sumažinta aplinkos tarša, ŠESD emisija, sumažės nusikalstamumas ir pagerės apšvietimo kokybė.

2.2.2.2. Finansavimas 2014-2020 m. laikotarpiu

Siekiant atspindėti dabartinę aktualią finansavimo situaciją šioje dalyje yra aptariamas 2014-2020 m. periodo finansavimas, nors energijos efektyvumo sritys buvo finansuojamos ir anksčiau.

ESI fondų lėšos

2014-2020 m. periodo ESI fondų investicijos Lietuvoje energijos efektyvumo projektų finansavimui sudarys ženklią sumą ir bus skiriamos pagal Veiksmų programos 4-ąjį prioritetą „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“, 4.3 investicinį prioritetą „Energijos vartojimo efektyvumo, pažangaus energijos valdymo ir AIE vartojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamųjų namų sektorių, rėmimas“ ir 4.3.1 konkretų uždavinį „Sumažinti energijos suvartojimą viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose“.

Bendrai sritims, kurios yra analizuojamos šiame ex-ante vertinime, yra skiriama 448 mln. eurų³², kurie, remiantis naujausiais duomenimis, yra paskirstyti lentelėje žemiau.

Lentelė 21. Priemonės ir įsteigti fondai siekiant veiksmų programos 4 prioriteto „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“ 2014-2020 metais.

Priemonės kodas	Priemonės pavadinimas	Suma, eurai	Išmokėta (%)	Sutarties pasirašymo data
Nr. 04.3.1-VIPA-V-101	Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas	28 962 001	0%	
Nr. 04.3.1-FM-F-105	Energijos vartojimo efektyvumo didinimas viešojoje infrastruktūroje	79 645 505	24%	
Nr. 04.3.1-FM-F-105-	Energijos efektyvumo fondas, finansuojamas iš Europos regioninės	79 645 505	24%	2015-02-18

³¹ www.ppplietuva.lt

³² 2017 m. vasario 8 d. galiojanti 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos versija

01-0001	plėtos fondo			
Nr. 04.3.1-FM-F-001	Daugiabučių namų atnaujinimas	314 000 000	87%	
Nr. 04.3.1-FM-F-001-01-0001	Daugiabučių namų modernizavimo fondas, finansuojamas Europos regioninės plėtos fondo lėšomis	74 000 000	100%	2015-03-27
Nr. 04.3.1-FM-F-001-02-0001	Jessica II Fondų fondas („FF“), finansuojamas Europos regioninės plėtos fondo	150 000 000	100%	2015-05-07
Nr. 04.3.1-FM-F-001-02-0002	Rizikos pasidalijimo fondas, finansuojamas Europos regioninės plėtos fondo ir grįžusių lėšų	90 000 000	56%	2016-10-05
Nr. 04.3.1-FM-F-002	Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas	17 268 692	25%	
Nr. 04.3.1-FM-F-002-01-0001	Savivaldybių pastatų fondas	17 268 692	25%	2017-06-27
Nr. 04.3.1-APVA-V-003	Daugiabučių namų ir savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo skatinimas	8 688 600	23%	
Nr. 04.3.1-APVA-V-003-01-0001	Daugiabučių namų ir savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo skatinimas	4 542 187	40%	2016-08-25
Nr. 04.3.1-APVA-V-003-01-0002	Atnaujinamų (modernizuojamų) pastatų statybos kokybės priežiūra ir kontrolė	429 018	34%	2016-12-13
Iš viso		448 564 798		

Šaltinis: sudaryta autorių

Energijos efektyvumo fondas (ENEF)

2015 m. vasario 18 d. trišale sutartimi, sudaryta tarp Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos ir VIPA, įsteigtas Energijos efektyvumo fondas (ENEF fondas), finansuojamas Europos regioninės plėtos fondo lėšomis, o VIPA veikia kaip šio fondo valdytoja.

Energijos efektyvumo fondo tikslas – skatinti energijos efektyvumą investuojant į viešąją infrastruktūrą. Fondo apimtyje bus įgyvendinamos dvi finansinės priemonės:

- 1) Paskolų finansinė priemonė, kuria teikiamos lengvatinės paskolos centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimo projektams finansuoti. Šiai priemonei skirta 65,16 mln. eurų;
- 2) Garantijų finansinė priemonė, kuri skirta garantuoti gatvių apšvietimo modernizavimo projektams finansuoti komercinių bankų suteiktas paskolas. Priemonei skirta 14,49 mln. eurų.

Įgyvendinant šias finansines priemones ESCO (energijos taupymo paslaugų teikėjas) bendrovėms, centrinės valdžios subjektams (kurie turi teisę skolintis) sudaromos galimybės įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumo projektus pasinaudojant teikiamu finansavimu. Sudarant galimybę pasinaudoti

palankiomis finansavimo sąlygomis bus siekiama pritraukti privataus sektoriaus ESCO kompanijas įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumo projektus viešajame sektoriuje, bei plėtoti šią rinką Lietuvoje.

Pagrindiniai numatomi reikalavimai finansuojamiems centrinės valdžios pastatų energijos efektyvumo projektams yra pasiekti ne žemesnę, nei C energinio naudingumo klasę, o įgyvendinant gatvių apšvietimo modernizavimo projektus turi būti pasiektas minimalus 40 proc. energijos sutaupymas. Finansavimas centrinės valdžios pastatų modernizavimui teikiamas įgyvendinant 2014 m. lapkričio 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1328 patvirtintą Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programą.

2017 rugpjūčio 3 d. VIPA su Turto banku pasirašė pirmąsias tris sutartis už 2 mln. eurų. 2017 m. gruodžio mėn. su Turto banku sudarytos dar dvi sutartys 1,3 mln. eurų sumai. Artimiausiu metu numatoma pasirašyti dar daugiau sutarčių. Iš viso šiuo metu VIPA yra gavusi paraiškas 61 centrinės valdžios pastatui, iš kurių 26 paraiškoms buvo patvirtintas finansavimas. Planuojama, kad ENEF įgyvendinimas išibėgės 2018-2019 m. Remiantis 2016 metų ENEF metinės ataskaitos duomenimis³³, **per 2017-2023 metus planuojama išmokėti viso 53,9 mln. eurų paskolų. Šiuo fondu taip pat numatoma pritraukti ne mažiau kaip 19,1 mln. eurų privačių lėšų.**

Siekiant paskatinti savivaldybes ir finansuotojų dalyvavimą gatvių apšvietimo tinklų modernizavimo projektuose, buvo inicijuoti ir 2017 m. gegužės 29 d. patvirtinti tam tikri ENEF garantijų teikimo tvarkos aprašo pakeitimai. Supaprastinta paraiškos forma, vertinimo procedūros ir projektams taikomi viešinimo reikalavimai, panaikintas garantijos atlyginimas, garantijos intensyvumas padidintas iki 80% ir atsietas nuo skolinio kapitalo dalies tinkamose išlaidose.

Iki 2017 m. spalio mėnesio pabaigos buvo išduoti 4 garantijų raštai už 2,88 mln. eurų modernizuoti gatvių apšvietimo tinklus. Žemiau įvardinama esame projektų stadija kiekvienoje iš savivaldybių:

- Jonavos r. sav. rangos darbus įgyvendinti savo lėšomis jau baigė, šiuo metu vykdoma bankų apklausa, pusė numatytos sumos skolintis ketinama 2017 m. gruodžio mėn.
- Šilutės r. sav. paskelbtas viešasis pirkimas rangovams atrinkti (įgyvendina tiesiogiai pati savivaldybė), vokų atplėšimas numatytas 2017 m. lapkričio 21 d. Kitame etape bus apklausiami bankai dėl finansavimo ir kreipiamasi dėl garantijos suteikimo.
- Telšių r. sav. derina techninės specifikacijos sąlygas ESCO įmonei atrinkti ir sutarties projektą, kurį 2017 m. lapkričio mėn. ketinama pristatyti savivaldybės tarybai, o 2017 m. gruodžio mėn. planuojama pradėti ESCO atranką.
- Plungės r. sav. šiuo metu rengiama pirkimų dokumentacija ESCO įmonei atrinkti ir 2017 m. lapkričio mėn. rengiamasi pristatyti savivaldybės tarybai, gavus pritarimą, 2017 m. gruodžio mėn. ketina pradėti ESCO atranką.

Savivaldybių skolinimosi limitai ir menkas suinteresuotųjų šalių supratimas apie tokias finansines priemones riboja garantijų priemonės įgyvendinimo progresą.

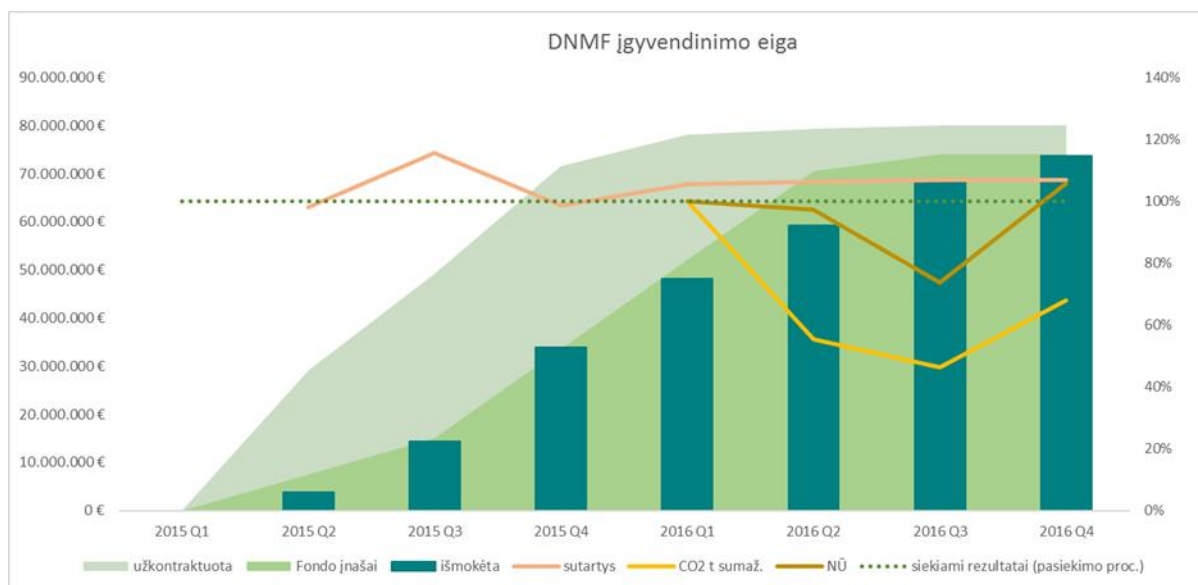
Daugiabučių namų modernizavimo fondas (DNMF)

2015 m. kovo 27 d. buvo pasirašyta DNMF steigimo ir finansavimo sutartis tarp VIPA, LR Aplinkos ministerijos ir LR Finansų ministerijos, kuria buvo nuspręsta įsteigti finansinę priemonę „Daugiabučių namų modernizavimo fondas“, skirtą užtikrinti greitą smarkiai išaugusios daugiabučių namų modernizavimo paklausos finansavimą. Ši priemonė taip pat padėjo tęsti ir papildyti sėkmingai iki tol veikusio JESSICA kontroliuojančiojo fondo veiklą.

DNMF valdytoju buvo paskirta VIPA, kuri teikia paskolas LR Vyriausybės daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programoje patvirtintomis sąlygomis. Šiai priemonei buvo skirta 74 mln. eurų ES struktūrinių fondų lėšų.

DNMF veiklos rezultatus 2015-2016 metais atvaizduoja iliustracija žemiau.

³³ 2017 m. liepos 3 d. Nr. 2017/2 – 1722 “Dėl energijos efektyvumo fondo metinės ataskaitos patikslinimo”

Šaltinis: 2017 m. liepos 3 d. Nr. 2017/2 – 1721 “Dėl daugiabučių namų modernizavimo fondo metinės ataskaitos patikslinimo”

2015 metų pabaigoje VIPA buvo pasirašiusi paskolos sutarčių už 74 mln. eurų, t.y. panaudojo visas fondo lėšas, bei papildomai turėjo didelį projektų srautą, kuris viršijo fondui skirtų lėšų sumą jau pirmais jo įsteigimo metais. Tuo tikslu 2017 m. gegužės 10 d. buvo pasirašyta 50 mln. eurų paskolos sutartis su ERPB, siekiant finansuoti dar 150 daugiabučių namų renovaciją³⁴, taip pat 2018 m. Vyriausybė suteikė iki 100 mln. eurų valstybės perskolinamos paskolą VIPA, numatomam daugiabučių namų atnaujinimo projektų srautui finansuoti.

Atsižvelgdami į fondo išmokėjimo tempus ir aukščiau pateiktą informaciją, matome, kad 2017-2023 metų periodui DNMF pirminės fondo lėšos yra pilnai išnaudotos ir neprieinamos. Tuo tarpu ERPB 50 mln. eurų paskola bei 100 mln. eurų valstybės perskolinama paskola turi būti įtraukta skaičiuojant lėšų pasiūlą.

JESSICA II

2015 m. gegužės 5 d. finansavimo sutarties tarp LR Finansų ministerijos, LR Aplinkos ministerijos ir EIB pagrindu buvo įsteigtas fondų fondas (FF) – EIB valdomo JESSICA kontroliuojančiojo fondo tęsinys, skirtas investicijoms į energinio efektyvumo didinimą būsto sektoriuje. JESSICA FF valdytoju buvo paskirtas EIB, kurio pagrindinis tikslas buvo renovuoti kuo didesnę daugiabučių namų skaičių, pritraukiant kiek įmanoma daugiau privataus finansavimo.

EIB fondo lėšomis teikia paskolas LR Vyriausybės daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programoje patvirtintomis sąlygomis. Paskolos yra skirtos daugiabučių namų modernizacijai (atnaujinimui) didinant jų energinį efektyvumą taip, kad būtų pasiekta ne mažesnė kaip C pastatų energinio efektyvumo klasė. Fondui skirta 150 mln. eurų ES struktūrinių fondų lėšų.

Iki 2016 metų pabaigos EIB paskelbė du kvietimus finansiniams tarpininkams atrinkti, kurių informacija apibendrinta lentelėje žemiau.

Lentelė 22. EIB kvietimai finansiniams tarpininkams atrinkti ir priemonės pilnas finansavimas 2017-2023 m.

Kvietimas	Suma, mln. EUR	Pasirašyta	EIB lėšos, mln. EUR	Finansinių tarpininkų lėšos, mln. EUR	Iš viso, mln. EUR	Išmokėta galutiniams gavėjams, mln. EUR	Išmokėta
-----------	----------------	------------	---------------------	---------------------------------------	-------------------	---	----------

³⁴ <http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/daugiabuciu-namu-renovacijai-lietuvoje-50-mln-euru-erpb-paskola->

Pirmasis kvietimas (2015)	n.d.	2015 08 07	68	30	98	90,58	92%
Antrasis kvietimas (2015 11 14)	104	2016 05 27	40	40	80	74,42	93%
Iš viso			108	70	178	165	93%
Numatytas finansavimas			150	150	300	300	100%
Likęs finansavimas			42	80	122	135	

Šaltinis: 2016 Jessica II Fund-of-funds Lithuania, Annual Progress Report, sudaryta autorių.

Per pirmus du kvietimus buvo pasirašytos sutartys su tuo pačiu finansiniu tarpininku – Šiaulių banku, kuris prie jam išmokėtų 108 mln. eurų ES fondų lėšų sutiko pridėti 70 mln. eurų savo privačių lėšų. Per pirmus du kvietimus iki 2016 metų pabaigos galutiniais naudos gavėjams buvo išmokėti 165 mln. eurų.

Skaičiuojant finansinių lėšų pasiūlą daugiabučių namų modernizavimo projektams 2017-2023 m. laikotarpiu, prognozuojama, jog **papildomai bus išmokėta 135 mln. eurų**. Atsižvelgiant į Šiaulių banko išreikštą didelį norą prisidėti savo nuosavomis lėšomis per pirmąjį ir antrąjį kvietimus, tikėtina, jog ateityje gali būti viršyti numatyto finansavimo iš finansinių tarpininkų planai.

Rizikos pasidalijimo fondas (RPF)

2016 m. spalio 5 d. LR Finansų ir Aplinkos ministerijos bei EIB pasirašė trišalę sutartį, kuria įsteigtas Rizikos pasidalijimo fondas (RPF). **Jo dydis – 100 mln. eurų (90 mln. eurų ES fondų lėšų ir 10 mln. eurų JESSICA grįžusių lėšų)**. RPF yra pirmojo nuostolio padengimo finansinis instrumentas, kuriuo siekiama pritrauktų papildomų lėšų iš privataus sektoriaus (bankų, finansinių institucijų, t.t.) taip sukuriant sverto efektą. 2017 m. gruodžio mėn. fondui pervesta pirmoji įnašo dalis siekianti 50 mln. eurų. 2019 m. sausio pradžioje buvo pasirašyta sutartis dėl garantijos finansinio instrumento su vienu finansiniu tarpininku – Šiaulių banku.

Komercinių bankų finansavimas

Šalies bankinio sektoriaus struktūra

2017 m. liepos pradžioje Lietuvoje veikė 6 bankai ir 7 užsienio šalių bankų filialai, kurie teikė paskolas bei kitas finansinio pobūdžio paslaugas juridiniams ir fiziniams asmenims. Remiantis Lietuvos banko duomenimis, 2017 m. sausio 1 d. komerciniai bankai valdė 26,4 mlrd. eurų vertės turtą (įskaitant lizingą)³⁵, kas sudaro 86,2 proc. visos šalies finansų sistemos turto³⁶. Atsižvelgiant į tai, komercinių bankų finansavimas yra vienas svarbiausių ir didžiausių finansavimo šaltinių, todėl jam skiriamas didelis dėmesys pasiūlos analizėje.

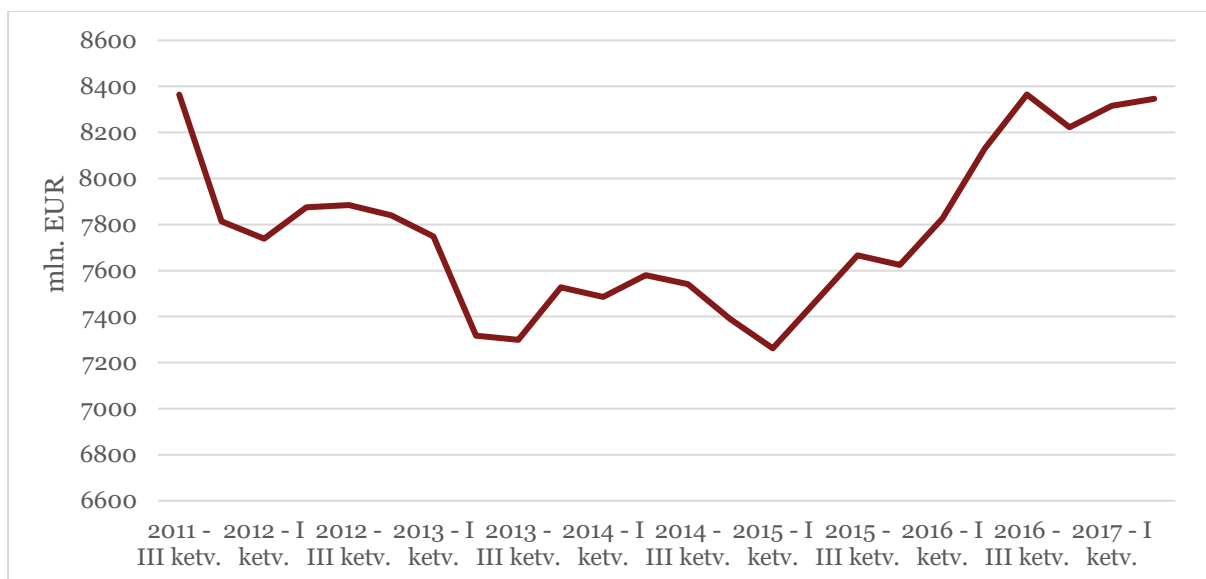
Lietuvos banko statistika atskleidžia, kad po finansų krizės smarkiai sumažėjo skolinimo ne finansų korporacijoms apimtys (žr. pav. žemiau). Pavyzdžiui, 2011 m. trečią ketvirtį išduotų paskolų balansas siekė apie 8,4 mlrd. eurų³⁷, tuo tarpu 2013 m. tą patį ketvirtį – jau tik 7,3 mlrd. eurų paskolų (1,1 mlrd. Eur. sumažėjimas). Nors esama skolinimo ne finansų įmonėms padėtis stabilizuojasi ir 2017 metų antrą ketvirtį paskolų ne finansų bendrovėms sugrįžo į 2011 metų lygį, skaičiai vis tiek mažesni palyginti su laikotarpiu prieš krizę (tuo metu paskolų portfelis siekė 10,4 mlrd. eurų³⁸). Tai rodo, kad komerciniai bankai vis dar nenoriai teikia naujas paskolas ne finansų bendrovėms.

³⁵ <http://www.lb.lt/lt/docview/?file=/documents/files/Banku%20sektoriaus%20rodikliai%202017-07-01%20solo%20EUR.xls>

³⁶ http://www.lb.lt/lt/visa-ekonomika-trumpai?ff=1&date_interval%5Bfrom%5D=2012-Q2&date_interval%5Bto%5D=2017-Q2&relation=96&FSS_DUOM_TIP=1

³⁷ <http://www.lb.lt/lt/paskolos-ne-finansu-bendrovems-pagal-ekonomines-veiklos-rusis>

³⁸ Lietuvos Bankas, Lietuvos Ekonomikos Apžvalga, 2017 m.

Paveikslas 4. Ne finansų korporacijoms išduotos naujos paskolos 2011 – 2017 m. Šaltinis: sudaryta autorių

Komercinių bankų finansavimas energetikos sektoriui buvo apskaičiuotas remiantis prielaidomis dėl bendro komercinių bankų portfelio augimo prognozių ir energetikos projektų finansavimo dalies bendrame komercinių bankų paskolų portfelyje. Atsižvelgiant į 2014 m. komercinių bankų apklausos metu gautą informaciją, energetikos sektoriaus finansavimas sudaro apie 25 proc. viso viešosios sektoriaus infrastruktūrai tenkančio finansavimo portfelio, iš kurių apie 5 proc. viso finansavimo portfelio gali atitekti energetinio efektyvumo projektams. Remiantis komercinių bankų apklausų metu pateikta informacija, prognozuojamas bendro portfelio augimas iki 2020 metų yra pateikiamas lentelėje žemiau. Prognozė komercinių bankų finansavimui yra apskaičiuota remiantis prielaida, kad komercinių bankų portfelis kasmet auga 5,5 proc. remiantis paskutinių šešių metų portfelio vidutiniu augimo tempu.

Lentelė 23. Komercinių bankų portfelio prognozė (mln. EUR)

Metai	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Komercinių bankų paskolų portfelio prognozė	8 222	8 674	9 151	9 655	10 186	10 746	11 337
Energetinio efektyvumo projektai	107	115	121	128	135	143	150
Finansavimo augimas	30	23	24	25	27	28	30

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis komercinių bankų apklausos rezultatais.

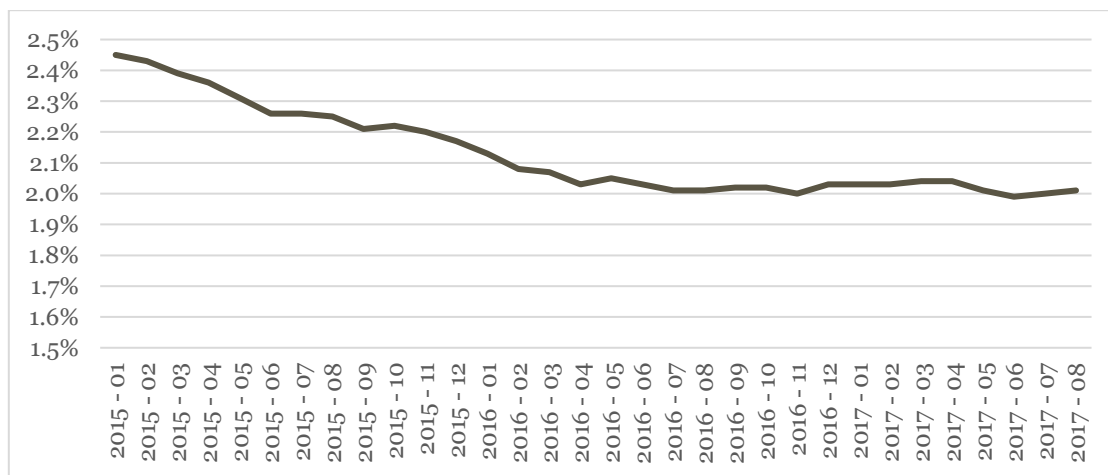
Remiantis lentelėje aukščiau esančioje lentelėje pateiktais duomenimis, komercinių bankų finansavimas, prieinamas energetinio efektyvumo projektams finansuoti sudaro apie 186 mln. eurų. Atkreiptinas dėmesys, kad komerciniai bankai negalėjo pateikti atskiros informacijos apie daugiabučių renovacijos finansavimą, todėl darytina prielaida, kad daugiabučių renovacijai tenkanti pasiūlos dalis yra įskaičiuota į 186 mln. eurų. Atsižvelgiant į komercinių bankų apklausų metu suteiktą informaciją ir ekspertinį vertinimą, nesinaudojant finansinių priemonių pagalba, bankai galėtų paskolinti apie 11,6 mln. eurų.

Paskolų kaina

Bankai apklausos metu pabrėžė, kad prieš suteikiant paskolą, jie įvertina paraiškos teikėjo patikimumą, mokumą, skolų aptarnavimo istoriją, jo galimybes prisiimti naujus įsipareigojimus, skolų

limitus, paskolos grąžinimo šaltinius, tikimybę, jog šie šaltiniai nesikeis visu paskolos grąžinimo laikotarpiu, įgyvendinamo projekto atsiperkamumą ir kitus rizikos faktorius, susijusius su paraiškos teikėju. Tačiau didžiausią įtaką skolinimo kainai turi šie faktoriai: projekto generuojami piniginiai srautai ir paskolos gavėjo kredito rizika. Be to, jų skolinimo kainą įtakoja ne tik konkretaus projekto rizika, bet ir bazinių palūkanų normų pokyčiai ir konkurencinė aplinka pačiame bankiniame sektoriuje.

Apacioje yra pateiktas grafikas, kuriame parodyta bankų suteiktų paskolų eurais nefinansinėms korporacijoms ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui palūkanų normos dinamika. Lietuvos Banko svetainėje buvo prieinami duomenys tik nuo euro įvedimo 2015 metų sausio 1d. todėl suteikia ne pilną vaizdą ir neatspindi palūkanų normų padidėjimų 2009 ir 2012 metais - finansinės krizės ir ekonominio sunkmečio periodais.

Paveikslas 5. Pinigų finansų įstaigų paskolos euro zonos ne finansų bendrovėms, pradinis terminas nuo 5 metų – likučių palūkanų normos.

Paskolos laikotarpis

Apklaustos metu komerciniai bankai nurodė, kad labiausiai priimtinas viešojo sektoriaus investicinio projekto laikotarpis yra 5-10 metų (daugiabučių atveju 10-15 metų).

Paskolos užtikrinimo priemonės

Energijos efektyvumo projektus didžiąja dalimi vykdo daugiabučių namų administratoriai, bendrijos, savivaldybės, savivaldybių įmonės arba kitos valstybės valdomos įmonės.

Komerciniai bankai iš valstybės ir savivaldybių kontroliuojamų įstaigų, siekiančių gauti finansavimą, prašo garantijų, nekilnojamojo turto įkeitimo ar sąskaitos bei gautinų sumų įkeitimo kaip paskolos užtikrinimo priemonės. Taikomos užtikrinimo priemonės visuomet priklauso nuo finansuojamo projekto rizikos. Bet paprastai bankai reikalauja garantijos ar apsidraudimo priemonės sudarytų ne mažiau kaip 80 proc. suteikiamos paskolos sumos. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 20 straipsnio nuostatomis, savivaldybės yra smarkiai apribotos įkeičiant turtą ir komerciniai bankai neturi teisės iš savivaldybių reikalauti užstato.

Jeigu projektą vykdo privačios įmonės, tai bankai tuomet kelia dar didesnius reikalavimus paskolos gavėjui: iki 200% kredito vertės, jei turtas nekomercinės paskirties, ir iki 150% kredito vertės, jei turtas komercinės ar gyvenamosios paskirties. Kaip papildomą paskolos užtikrinimo priemonę bankai panaudoja lėšų sąskaitose įkeitimą arba papildomą nekomercinės paskirties ir/ar kilnojamo turto įkeitimą.

Taip pat bankai nurodo, kad vykdant ilgalaikius projektus, kurie turi ilgą atsipirkimo laikotarpį, jie iš projekto įgyvendintojo reikalauja, kad projektą vykdytojai į patį projektą investuotų ne mažiau kaip 30 proc. nuosavų lėšų.

Vertinant finansuojamą projektą, esminis kriterijus yra kliento sugebėjimas aptarnauti paskolą. Todėl subsidijos projekto daliai pagerina projekto atsiperkamumą ir kliento sugebėjimą grąžinti kreditą.

Kitas svarbus kriterijus yra paskolos užtikrinimo priemonės. Dažnai jų trūksta arba jos yra netinkamos, tokiu atveju garantijos turi svarią reikšmę sprendimo priėmimui.

Priežastys dėl kurių nesuteikiamas finansavimas

Apklaustos metu bankai išskyrė tris pagrindines priežastis, dėl kurių dažniausiai yra nesuteikiama paskola viešiesiems subjektams:

- 1) įmonė turi per didelius įsipareigojimus;
- 2) įmonė turėjo mokumo problemų (pradelsti atsiskaitymai, bloga kreditavimo istorija, nepagrįstas planuojamas projekto atsipirkimas);
- 3) įmonė nepagrindžia prašomo finansavimo poreikio (be to, prognozuojamas pinigų srautas paskolai aptarnauti yra nepakankamas).

Taip pat buvo pabrėžta, kad finansavimas savivaldybėms ar valstybės ir savivaldybių valdomoms įstaigoms/įmonėms nesuteikiamas dėl jų blogos finansinės padėties. Tarp priežasčių paminėti šie atvejai: šios įmonės dirba nuostolingai, pastoviai didėja jų įsipareigojimai, jos negeneruoja pakankamo pinigų srauto įsipareigojimams aptarnauti).

Tarp priežasčių, kurias bankai nurodė kaip svarbiausias paskolai suteikti savivaldybėms ar valstybės ir savivaldybių valdomoms įstaigoms/įmonėms, yra šios:

- 1) pareiškėjo finansinė padėtis (turto, įsipareigojimų dydis, turto kokybė; jo piniginiai srautai ir gebėjimas aptarnauti paskolą);
- 2) pareiškėjo patikimumas bei jo mokumo istorija;
- 3) pareiškėjo pateikiama informacija apie ketinamą įgyvendinti projektą, finansavimo poreikį, jo panaudojimo tikslumą, finansinius srautus, atsipirkimo rodiklius.

Banko taikomi kriterijai ir rodikliai viešosios infrastruktūros projektų finansavimui priklauso nuo pareiškėjo patikimumo, finansinio pajėgumo prisiimti kredito riziką:

- 1) pareiškėjo skolų aptarnavimo rodikliai turi būti pakankami, leidžiantys saugiai aptarnauti prisiimtus finansinius įsipareigojimus nustatytais terminais;
- 2) paskolos aptarnavimo laikotarpis turi būti protingų terminų, saugiai trumpesnis nei finansuojamo objekto nusidėvėjimo laikotarpis;
- 3) savivaldybių skolinimo apimtys turi atitikti įstatymo patvirtintus skolinimosi limitus ir kt.

Bankas, suteikdamas paskolas savivaldybėms, vykdo savivaldybių reitingavimą. Reitingavimo sistema apima savivaldybių demografinę situaciją, makroekonominės tendencijas, biudžetų surinkimo rodiklius, pradelstų skolų teikėjams dydžius, skolų santykius su biudžetu bei šių rodiklių tendencijas ir kt.

Komercinių bankų skatinimo priemonės

Komerciniai bankai apklausoje nurodė, kad jų dalyvavimą projektų finansavime paskatintų tokių finansinių priemonių ar instrumentų taikymas, kurios leistų sumažinti ar visiškai panaikinti bankų prisiimamą riziką.

Pažymėtina, kad tarptautinių finansinių institucijų dalyvavimą projektų finansavime komerciniai bankai mato kaip svarbų kriterijų, nes tokios institucijos dalyvavimas jų nuomone sumažina politinę riziką, bet pirmenybę jie atiduotų atitinkamo dydžio administravimo mokesčio gavimui. Jeigu renovacijos projektai būtų bendrai finansuojami bankų ir ES struktūrinių fondų lėšomis, tai dalis bankų vertintų palankiai, bet tai nebūtų, jų nuomone, pati efektyviausia skatinimo priemonė.

Bankų nuomone, projektų finansavimą paskatintų papildomų priemonių, kurios yra skirtos projekto kokybei užtikrinti ir rizikai sumažinti, taikymas ir su tuo susijusių išlaidų kompensavimas. Šios priemonės galėtų apimti įvairias technines ekspertizes, papildomų specialistų pritraukimą (kai jie yra reikalingi specifinio pobūdžio projektuose) ir kitus elementus projekto įgyvendinimo metu, kurie yra būtini projekto kokybės lygio užtikrinimui. Šių kokybės užtikrinimo priemonių taikymas ir jų išlaidų kompensavimas tampa svarbūs, kai projekto grąža nėra užtikrinta. Be to, šių finansinių priemonių administravimas turėtų būti efektyvus ir nesukurti papildomos administracinės naštos bankams.

Individualios garantijos ir kitos finansinės priemonės

Komer ciniai bankai taip pat svarsty tų paskolų suteikimą projektų įgyvendinimui, jeigu jiems būtų suteiktos individualios garantijos už paskolų gavėjus. Tai (t.y., valstybės ar kitų valstybinių institucijų garantijų suteikimas) būtų tinkamiausia bankams finansinė priemonė, kad jie galėtų teikti finansavimą projektams. Ši priemonė jiems leistų sumažinti jų prisiimamą riziką. Bet tuomet bankai norėtų žinoti konkrečias suteikiamų garantijų sąlygas ir suteikiamos garantijos dydį. Antra pagal aktualumą finansinė priemonė, kurią nurodė bankai, yra bendras projektų finansavimas, proporcingai dalijantis riziką su vyriausybės paskirta bei valstybės kontroliuojama finansų įstaiga. Įdomu, kad ši priemonė pagal teikiamą svarbą aplenkė tokią priemonę kaip portfelinių garantijų teikimas už banko valdomą viešosios infrastruktūros projektų paskolų gavėjų portfelį. Savo ruožtu būtina pabrėžti, kad bankai apklausos metu nurodė viešosios infrastruktūros projektų kreditavimo palūkanų subsidijas kaip jiems mažiausiai svarbią finansinę priemonę.

Tarptautinių finansų institucijų finansavimas

Tarptautinės finansų institucijos yra vienas iš labai patikimų, galimai didelės apimties finansavimo šaltinių. Šio vertinimo atlikimo metu buvo nagrinėjama Europos investicijų banko (EIB), Europos plėtros ir rekonstrukcijos banko (EPRB), Šiaurės investicijų banko ir Europos tarybos vystymo banko pateikta ir viešai prieinama informacija. Visos šios institucijos finansavimą projektams teikia vadovaudamosi savo investavimo gairėmis bei strategijomis, todėl kiekvienos iš šių institucijų finansavimas skiriasi tiek pagal siūlomas sąlygas, tiek pagal remiamas sritis.

Šiuo metu finansavimą savo lėšomis energijos efektyvumo didinimo programose teikianti institucija yra tik viena – EPRB, su kuria 2017 m. gegužės 10 d. VIPA pasirašė sutartį siekiant pritraukti papildomus 50 mln. eurų užtikrinant daugiabučių namų modernizavimo fondo (DNMF) veiklos tęstinumą.

Kitos lėšos

Šioje pasiūlos analizės dalyje yra apžvelgiami likę finansavimo šaltiniai, kurie galėtų būti naudojami energijos efektyvumo projektų finansavimui. Pagrindė tai Klimato kaitos programa, kuri 2007-2013 m. periodu buvo lėšų šaltinis teikti subsidijas už pasiektus didelius energijos sutaupymus (ne mažiau kaip 40 proc.) po projektų įgyvendinimo.

KPMG studijoje nurodoma, kad planuojamos metinės savivaldybių ir Lietuvos geležinkelių disponuojamos apšvietimo sistemos atnaujinimo išlaidos sudaro apie 1,8 mln. EUR per metus, t.y. apie 12,7 mln. EUR per visą programavimo periodą. Be to, tikėtina, kad savivaldybių viešieji pastatai, siekdami įgyvendinti pastatų modernizavimo projektus, galėtų **prisidėti apie 5 proc. savomis lėšomis**. Darant prielaidą, kad bus finansuojama visų savivaldybių viešųjų pastatų renovacija (t.y. 260,7 mln. EUR paklausa), nuosavos lėšos galėtų sudaryti apie 13,0 mln. EUR.

Savivaldybių galimybės skolintis ir finansinė būklė

Savivaldybių skolos yra trumpalaikės ir ilgalaikės. Trumpalaikes paskolas savivaldybės gali imti apyvartinių lėšų laikinam trūkumui padengti ir privalo grąžinti iki tų pačių metų pabaigos. Ilgalaikės paskolos – savivaldybių pasiskolintos lėšos investicijų projektams finansuoti. Šios skolos ne tik apskaitomos kaip savivaldybių biudžetų deficitas, bet ir įskaičiuojamos į Lietuvos viešųjų finansų deficitą bei valstybės skolą.

Lietuvos teisės aktai pakankamai griežtai reglamentuoja savivaldybių skolinimąsi. Kiekvienais metais Lietuvos Respublikos Seimas, tvirtindamas Finansinių rodiklių įstatymą bei savivaldybių biudžetus, nustato ir jų skolinimosi limitus. Savivaldybės skola negali viršyti 70 procentų, Vilniaus miesto savivaldybės – 130 procentų, prognozuojamų savivaldybės biudžeto pajamų ir valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacijų savivaldybės biudžetui pajamų mažėjimui kompensuoti sumos

(skola – 0,7 * [pajamos + dotacija]), kuri vidutiniškai sudaro kiek daugiau nei pusę visų savivaldybių biudžetų pajamų³⁹.

Savivaldybės, kurių skola sudaro daugiau kaip 40 procentų 2016 metais gali skolintis projektams, finansuojamiems iš Europos Sąjungos ir kitos tarptautinės finansinės paramos, įgyvendinti, energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams, savivaldybių įgyvendinamiems pagal Vyriausybės patvirtintas programas, valstybės investicijų 2016–2018 metų programoje 2016 metams numatytiems investicijų projektams įgyvendinti, paimtoms paskoloms grąžinti⁴⁰.

Absoliuti dauguma ilgalaikių paskolų imama ESI fondų remiamiems projektams savivaldybėse bendrai finansuoti.

Beveik visuose savivaldybėse skolos mažėjo dėl išaugusių savivaldybių savarankiškų pajamų. Jei 2013–2014 m. savivaldybių pajamų dalis nacionaliniame biudžete sudarė 16,8 ir 19,2 procento, tai 2015–2016 m. ji išaugo iki 20,5 ir 21,5 procentų⁴¹.

Lentelė 24. Savivaldybių skolinimosi padėtis 2017 m.

Miestas	Skolos riba proc.	Pajamos tūkst. EUR	Skola	Proc.
Vilnius	130%	288 416	238 977	82,9
Kaunas	70%	158 120	49 579	31,4
Klaipėda	70%	88 204	9 469	10,7
Šiauliai	70%	51 072	7 533	14,7
Panevėžys	70%	41 384	7 739	18,7
Kiti miestai	70%	771 873	238 539	30,9
Iš viso		1 399 069	551 835	39,4

Šaltinis: LR finansų ministerijos duomenys, sudaryta autorių⁴².

Įvertinus savivaldybių finansinę padėtį bei galimybes skolintis, pažymėtina, kad pagal savivaldybės nustatytus skolinimosi limitus, savivaldybės dar turi pajėgumų skolintis. Taip pat tikėtina, kad įgyvendinant energijos efektyvumo projektus, galutinis rezultatas savivaldybėms neturėtų padaryti esminės įtakos, kadangi padidėjus skolai sumažės energijos kaštai, iš kurių sutaupymų padengiamos skolos įmokos.

2.2.2.3. Finansavimo pasiūlos apibendrinimas

³⁹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/79fa29e0cda311e6a2cac7383cbb90a3>

⁴⁰ [http://www.varena.lt/download/30833/i%C5%A1vada%20d%C4%97l%20ilgalaik%C4%97s%20paskolos%20\(2016-03-21%20nr.ar-3\(3.14\)\).pdf](http://www.varena.lt/download/30833/i%C5%A1vada%20d%C4%97l%20ilgalaik%C4%97s%20paskolos%20(2016-03-21%20nr.ar-3(3.14)).pdf)

⁴¹ <http://www.vmi.lt/cms/ataskaitu-archyvas>

⁴² <http://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/biudzetas/biudzeto-vykdydas/savivaldybiu-biudzetai/savivaldybiu-skolinimosi-limitai/2017-m-3/2017-m-rugsejo-30-d-1>

Lentelė 25. Finansavimo pasiūla

Galimi pasiūlos finansavimo šaltiniai	Investicijų pasiūla pagal finansavimo šaltinius, mln. EUR	Paaiškinimai	Investicijų pasiūla, mln. EUR
Daugiabučių modernizavimas (2019 m.)			
Identifikuoti privačių lėšų šaltiniai	350	2017 m. pasirašyta sutartis su EPRB (50 mln. eurų), Valstybės perskolinamoji paskola (100 mln.), žaliosios obligacijos ir komercinių bankų nuosavų lėšų esamas ar planuojamas prisidėjimas prie RPF (200 mln.)	632
ESI fondų lėšos	282	DNMF lėšos buvo pilnai išnaudotos iki 2016 m. pabaigos, todėl čia neįtraukiamos. Liko JESSICA FF neišnaudotos lėšos (150 mln.) ir RPF (90 mln.)	
RPF grįžusios lėšos	10,0	Iš pirmo laikotarpio grįžusios JESSICA lėšos. Kitos grįžusios lėšos (pvz. iš DNMF) nebus prieinamos iki 2023 m. pabaigos, todėl čia neįtraukiamos.	
Savivaldybių pastatų modernizavimas (2017 m.)			
Komerciniai bankai	0,0	Šiuo metu bankai neteikia paskolų savivaldybių pastatų modernizavimui dėl šių finansinės situacijos.	18,1
ESI fondų lėšos	17,3	Savivaldybių pastatų fondas kaip nurodyta Veiksmų programoje.	
Nuosavos lėšos	0,9	Savivaldybės turės prisidėti bent 5% prie visos renovuojamų pastatų sumos (kofinansavimas)	
Centrinės valdžios pastatų modernizavimas (2017 m.)			
Komerciniai bankai	15,7	Remiantis Priemonių įgyvendinimo planu (PIP), ENEF fonde turi būti pritraukta ne mažiau nei 19 mln. eurų privačių investicijų. Jos padalinamos tarp centrinės valdžios ir gatvių apšvietimo projektų tokia pat proporcija kaip ir ESI lėšos fonde.	109,8
ESI fondų lėšos	94,1	"Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas" priemonės lėšos (28,9 mln. eurų) naudojamos per grąžinamąją subsidiją ir ENEF paskolų finansinė priemonė (65,16 mln. eurų)	
Gatvių apšvietimo modernizavimas (2017 m.)			

Komerciniai bankai	0,0	Šiuo metu nėra informacijos, kad bankai teiktų finansavimą gatvių apšvietimo modernizavimui	18,0
ESI fondų parama	14,5	ENEF garantijos priemonė gatvių apšvietimui (14,5 mln. eurų)	
Nuosavos lėšos	3,5	Darome prielaidą, jog iš privačiai pritrauktų ENEF lėšų bus proporcingai atnaujinami centrinės valdžios pastatai ir gatvių apšvietimas.	

Šaltinis: sudaryta autorių

2.3. Investicijų trūkumo įvertinimas

Lentelė 26. Rinkos investicijų trūkumo įvertinimo duomenys.

Infrastruktūros tipas	Investicijų paklausa, mln. EUR	Investicijų pasiūla, mln. EUR	Investicijų trūkumas, mln. EUR
Centrinės valdžios pastatų modernizavimas	610,3	109,8	500,5
Savivaldybės pastatų modernizavimas	298,6	18,1	280,5
Daugiabučių modernizavimas	955	4632	323
Gatvių apšvietimo tinklo modernizavimas	119,4	18,0	101,4

Šaltinis: sudaryta autorių

2.4. Rinkos gyvybingumo ir investicijų trūkumo susidarymo priežasčių analizė

Šio skyriaus tikslas – įvertinti įvairias priežastis, dėl kurių rinkoje egzistuojantys finansavimo šaltiniai pilnai nepadengia esančios investicijų paklausos. Rinkos nepakankamumo priežastys gali būti labai įvairios, susijusios tiek su paklausa, tiek su pasiūlos puse, taip pat susijusios su pačių projektų esme, pavyzdžiui, gyvybingumo stokos problemos. Dėl šių atsiradusių priežasčių nėra įgyvendinami/pasiekiami energijos taupymo tikslai be valstybės įsikišimo (t.y. jeigu projektai būtų finansuojami tik iš rinkoje esančių finansavimo šaltinių), tačiau ir viešųjų išteklių padengti susidariusiems investicijų poreikiams nepakanka.

Šiame skyriuje aptariama, dėl kokių priežasčių susidaro lentelėje identifikuoti rinkos trūkumai energijos efektyvumo projektų finansavimui.

Lentelė 27. Rinkos gyvybingumo ir investicijų trūkumo priežastys ir jų aprašymas

Priežastis	Aprašymas
Neapmokestinamos taršos įtaka	Viena iš labai svarbių rinkos trūkumo susidarymo priežasčių, kylančių iš paklausos, t.y. projektų, pusės, yra tai, kad aplinkosauginiai ir socialiniai kaštai, tokie kaip taršos, šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, išteklių išekvojimo, geopolitinės priklausomybės, nėra atspindėti energijos kainodaroje. Energijos vartotojai savo sprendimus ir pasirinkimą grindžia atsižvelgiant į energijos kainą, kuri yra mažesnė nei visi kiti visuomenės patiriamieji kaštai. Elektros kaina namų ūkiams yra viena mažiausių

	Europoje, o remiantis Eurostato duomenimis, energijos suvartojimo šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos pastaraisiais metais buvo vienos didžiausių Europoje. Tai parodo, kad iš tiesų egzistuoja neigiamas minėtų išorinių veiksnių poveikis. Aplinkosauginiai veiksniai, kurie nėra padengiami energijos kainos dalimi, sukuria energijos perteklinį vartojimą bei nepakankamas investicijas į energijos efektyvumą ir turto išsaugojimą, be to, energijos vartotojai renka pigesnę energijos rūšį vietoje ekologiškesnių, tačiau brangesnių energijos šaltinių bei energijos efektyvumo priemonių diegimo.
Asimetrinė informacija	Asimetrinė informacija pasireiškia tuomet, kai vartotojai, pardavėjai, gamintojai, politikai, finansuotojai turi nepakankamos arba neteisingos informacijos apie energijos efektyvumo projektų savybes ir teikiamas galimybes. Energijos vartotojai dažnai neturi efektyvios praktikos bei nežino apie egzistuojančias technologijas energijos taupymui. Viena iš tokios informacijos trūkumo susidarymo priežasčių yra energetinio išprusimo, mokymų ir tuo pačiu motyvacijos trūkumas, kurie taip pat prisideda prie nepakankamų investicijų į energijos efektyvumo priemones. Energijos vartojimo efektyvumo srityje potencialūs projektų vykdytojai – energiją vartojantys fiziniai ir juridiniai asmenys. Fiziniai asmenys, kurie yra galutiniai naudos gavėjai daugiabučių modernizavimo projektuose, dažnai neišmano energinio efektyvumo priemonių įdiegimo naudos, bendras sutarimas tarp daugiabučio namo gyventojų gali būti ilgas, o kartais ir neįgyvendinamas procesas. Daugiabučių namų gyventojai dėl daugelio priežasčių turi žemą motyvaciją inicijuoti energijos efektyvumo projektus.
Didelės rizikos	Investuotojams nepriimtinos rizikos dažnai yra trukdis investicijoms. Energijos efektyvumo srityje pagrindinės rizikos yra šios: realių energijos sutaupymų rizika, statybos darbų rizika, energijos kainų kitimo rizika, bendros ekonominės situacijos rizika, valstybinės politikos tęstinumo rizika, juridinio asmens, kuris vartoja energiją ir iš sutaupymų apmoka investicijas, rizika, viešųjų pastatų reikalingumo rizika, ir kt.
Vartotojų elgsenos ypatumai	Neracionalus vartotojų elgesys energijos efektyvumo srityje vis dar labai smarkiai paplitęs, o bendras visuomenės suvokimas energijos taupymo ir energijos efektyvumo svarbos klausimu dar nėra susiformavęs. Taip pat žemo finansinio išprusimo energijos vartotojai dažnai neteisingai įvertina suvartotą energiją bei investicijų atsipirkimo laikotarpį ir toliau yra labiau linkę vengti investicijų ir toliau mokėti daugiau už suvartotą energiją. Nuo 2013 metų pradžios, kuomet Aplinkos ministerija ėmėsi radikalių skatinimo priemonių daugiabučių renovacijai, daugiabučių namų gyventojų požiūris ėmė keistis; tačiau vis dėlto nėra nustatyta, ar vartotojų požiūris į energijos efektyvumo investicijas iš tiesų ėmė keistis, ar vartotojai suskubo pasinaudoti Aplinkos ministerijos įvestomis subsidijomis už pasiektus rezultatus, kuri bendrai siekė net iki 40 proc.
Projektų atsipirkamumo laikotarpis	Dažnu atveju tiek daugiabučiai, tiek viešieji pastatai yra ne pačios prasčiausios būklės, nes subjektai savais pajėgumais stengiasi įdiegti tam tikras energijos efektyvumo priemones, pavyzdžiui, keičia langus, duris. Atitinkamai planuojant kapitalinę pastato renovaciją ilgėja atsipirkimo laikas, kadangi langų pakeitimas, durų pakeitimas yra vienos iš efektyviausių energijos efektyvumo priemonių. Projekto atsipirkimo laikas dažniausiai viršija 10-15 metų. Atsižvelgiant į komercinių bankų apklausų metu surinktą informaciją, komerciniai bankai investicines paskolas teikia ne ilgesniam nei 10 metų laikotarpiui. Paskolos trukmė yra trumpesnė nei projekto atsipirkimo laikas, todėl arba komerciniai bankai tokios paskolos neteiks, arba paskolą imantis subjektas turės rasti papildomų lėšų šaltinių paskolos aptarnavimui, kadangi energijos kaštų sutaupymų tam nepakaks.

<i>Žemas subjektų finansinis pajėgumas</i>	Šioje analizėje vertinamų energijos efektyvumo projektų vykdytojai – daugiabučių namų gyventojai ar bendrijos turi ribotas galimybes skolintis arba to daryti nenori. Pavyzdžiui, gyventojų nenoras skolintis buvo viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl 2009 m. sukūrus JESSICA KF ir sudarius visas galimybes skolintis lengvatinėmis sąlygomis lūžis daugiabučių renovacijoje neįvyko. Savivaldybėms įstatyminėje bazėje yra nustatyti skolinimosi limitai, todėl galimybės kreiptis paskolos labai priklauso nuo išnaudotų skolinimosi limitų. Dalies savivaldybių finansinė būklė labai prasta, todėl komerciniai bankai neskolina šioms savivaldybėms. Centrinė valdžia turi santykinai lengvesnį priėjimą prie vietinių ar išorinių finansavimo šaltinių, tačiau centrinės valdžios skolinimasis daro tiesioginę įtaką valstybės skolai ir valstybės biudžeto deficitui, o šie rodikliai turi atitikti ES nustatytus Maastrichto kriterijus, todėl reikalingas itin atsakingas centrinės valdžios skolinimasis bei finansų kontrolė.
<i>Užstato reikalavimas</i>	Kliento kreditingumas yra pagrindinis aspektas, kurį vertina finansuotojai prieš suteikdami finansavimą, o projekto pinigų srautų vertinimas yra antraeilis. Taip yra todėl, kad tikslų pinigų srautų vertinimą atlikti prieš projekto įgyvendinimą yra sudėtinga. Kai skolinimas vykdomas turto pagrindu, o ne pinigų srautų pagrindu, galioja viena bendra taisyklė. Skolinant turto pagrindu bankas reikalauja užstato (kuris gali būti net iki 200% paskolos vertės). Tačiau viešųjų pastatų projektų atveju dėl teisinių ar kitų apribojimų nėra turto, kuris gali būti naudojama kaip užstatas. LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme nustatyta, kad savivaldybės negali įkeisti savo turto, todėl komerciniai bankai neturi galimybės teikiamą paskolą garantuoti nekilnojamojo turto.
<i>Nepakankama viešųjų projektų vykdytojų motyvacija</i>	Dar viena rinkos problema yra susijusi su projektų vykdytojų – valstybės institucijų ir savivaldybių – motyvacijos stoka. Pagal galiojančią teisinį reglamentavimą, valstybės institucijos (biudžetinės įstaigos) ir savivaldybių viešųjų pastatų bei gatvių apšvietimo tinklų valdytojai neturi teisės laisvai disponuoti iš valstybės ar savivaldybės biudžeto skiriamais asignavimais, todėl net ir sutaupius tam tikrą kiekį lėšų, sutaupymo faktas nėra pajaučiamas. Tai veda prie motyvacijos taupyti energiją stokos, kadangi trūksta tiesioginio sutaupymų matymo. Biudžeto paskirstymo ir lėšų pervedimo tvarka aptariama prie reglamentavimo apribojimų žemiau.
<i>Augančios statybos darbų kainos</i>	Augančios statybos darbų kainos daro įtaką energijos efektyvumo projektų planavimui ir įgyvendinimui, kadangi augančios statybos darbų kainos didina investicijas ir taip prailgina projektų atsiperkamumo laikotarpį. Remiantis Statistikos departamento naujausiais duomenimis, pastatų remonto kainų indeksas 2010-2017 m. laikotarpiu nuolat augo. 2017 m. rugsėjo mėn. indekso reikšmė siekė 129,25, tuo tarpu 2010 m. sausio mėn. – 98,23. Per šį laikotarpį pastatų remonto sąnaudų kainos pakilo 32 proc. arba 4 proc. kasmet. Atsižvelgiant į dabartinį Lietuvos makroekonominį klimatą ir infliaciją, tikėtina, jog ši tendencija išsilaikys.
<i>Darbo jėga statybų sektoriuje</i>	Remiantis statistiniais duomenimis, per pastaruosius 3 metus nedarbas statybų sektoriuje gerokai sumažėjo ir beveik pasiekė prieš krizę buvusį lygį. Tai lėmė emigracija, darbuotojų persikvalifikavimas ir atsigaujančios statybų įmonės. Dėl paspartėjusio gyvenamųjų namų renovavimo ir statybų sektoriuje prasidėjusio atsigavimo darbuotojų pasiūla ir paklausa po truputį didėja. Augant pastatų renovavimo paklausai, sumažėjęs statybininkų skaičius gali tapti nemaža problema. Toks kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas gali lemti mažesnę renovavimo kokybę, nesugebėjimą įgyvendinti projektų laiku,

	išaugusius darbo užmokesčio kaštus ir bendras projekto sąnaudas. Buvo konstatuota, kad tai gali pareikalaus papildomo laiko statybos įmonėms prisitaikyti prie padidėjusios paklausos pastatų renovacijos sektoriuje. Be to, tikėtinas statybos darbų kainų padidėjimas esant išaugusiai paklausai.
Reikalavimai savivaldybių įmonių pajėgumams	Daugiabučių namų renovacijos finansavimo modelis, paskolas teikiant daugiabučių namų savininkų naudai, iškėlė naują klausimą - ar savivaldybių įmonės turi būtinus gebėjimus įgyvendinti ir administruoti renovacijos projektus viso miesto mastu. Savivaldybių įmonės tampa atsakingos už visą renovacijos ciklą - renovacijos projektų rengimas, viešieji pirkimai, sutartis su rangovu, sutartis dėl renovacijos paskolų, butų savininkų mokėjimų administravimas, ir t.t. Pasirinktos savivaldybių įmonės pagrinde yra kelių tipų - specialiai įsteigtos arba paskirtos viešosios įstaigos (apie 31,6%), šiuo metu veikiantys administratoriai (apie 58%), centrinio šildymo įmonės (apie 5,2%) ir vandens tiekimo įmonės (apie 5,2%). Šiuo metu BETA vykdo specialius mokymus savivaldybių įmonėms apie naujausius teisinio reglamentavimo pakeitimus, finansų valdymą, viešuosius pirkimus ir kt. BETA taip pat parengė programinę įrangą, kuri bus prieinama savivaldybių įmonėms ir palengvins butų savininkų mokėjimų ir gautos valstybės paramos administravimą. Be to, BETA šiuo metu stiprina savo padalinius, esančius regionuose, siekiant užtikrinti, kad techninė pagalba būtų labiau prieinama visose savivaldybėse.
Renovacijos kokybės kontrolė	Vienas iš svarbiausių rūpesčių butų savininkams yra renovacijos darbų kokybė. Remiantis studija⁴³, kurią užsakė Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija, rizika, kad renovacijos darbai gali būti atliekami netinkamai, buvo nustatyta kaip aukšta. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija paskelbė, kad renovacijos darbų kontrolė bus atliekama per netikėtus apsilankymus renovuojamuose objektuose. Siekiant užtikrinti kuo geresnę darbų kokybę, kiekvienas renovuojamas namas turi turėti techninį prižiūrėtoją, kuriems renovacijos procese tenka didelė atsakomybė, todėl ir dėmesys jų veiklai ypatingas. Pastarojo veiklą tikrina ne tik renovuojamo namo gyventojai, bet ir Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija (VTPSI) prie Aplinkos ministerijos ir Būsto energijos taupymo agentūra (BETA). Vykdamas renovaciją statybos techninės priežiūros tikslas – ne tik patikrinti, kaip laikomasi bendrų teisės aktų nuostatų, bet ir įvertinti, ar tinkamai įgyvendinami konkretaus pastato detalizuoti projekto sprendiniai, kaip taikomi normatyvinių statybos techninių dokumentų reikalavimai, kaip vykdomos statybos produktų gamintojo rekomendacijos. Siekiant, kad kontrolė būtų efektyvi, atvykę į statybietę tikrintojai turi rasti visus reikalingus dokumentus ir darbų priežiūrą vykdančius statybos dalyvius. Dėl to techniniams prižiūrėtojams nustatyta prievolė, atsižvelgiant į numatomus vykdyti darbus, parengti, suderinti su užsakovu ir pateikti VTPSI ir BETA pastatų tikrinimo grafikus. Grafikas turi būti sudaromas ne trumpesniam kaip savaitės laikotarpiui nurodant tikslų laiką, kada techniniai prižiūrėtojai planuoja tikrinti renovuojamus namus ir atliekamus darbus.
Poveikis centrinio šildymo sistemoms	Plačios apimties renovacijos miestuose gali turėti poveikį centrinės šildymo gamybos ir tiekimo sistemoms dėl sparčiai sumažėjusio šilumos energijos suvartojimo. Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje yra nustatyta, kad dėl daugiabučių namų renovacijos iki 2020 metų šilumos

⁴³ http://www.lsta.lt/files/studijos/2012%20metu/A-77_V.Stankevicius_renovac_paskata.pdf

suvartojimas sumažės apie 30-40%.

Remiantis Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos nuomone, nors dėl daugiabučių namų renovacijos šilumos energijos suvartojimas turėtų sumažėti, šildymo kainos neturėtų žymiai išaugti, nes kiekvienais metais auga naujų šilumos vartotojų skaičius. Panaši pozicija taip pat buvo palaikoma ir Lietuvos energetikos konsultantų asociacijos.

Nepaisant to, didelės apimties renovacija miestuose turėtų būti diskutuojama ir derinama su šilumos tiekimo įmonėmis, kad jos galėtų planuoti reikiamas investicijas į infrastruktūrą.

BETA prognozuoja, kad šiuo metu planuojama plačios apimties renovacija neturėtų turėti didelės įtakos šilumos energijos suvartojimo sumažėjimui ir šis klausimas turėtų būti keliamas planuojant tolesnę renovaciją nuo 2018 metų. Buvo rekomenduota visose savivaldybėse apsvarstyti ir aptarti šiuos klausimus su vietos šilumos tiekėjais, siekiant palengvinti reikiamų koregavimų įdiegimą centriniuose šildymo sistemose.

Projekto vykdytojas gali nuspręsti pasikliauti „greitais ir pigiais“ sprendimais ignoruodamas pastato renovavimo poreikius

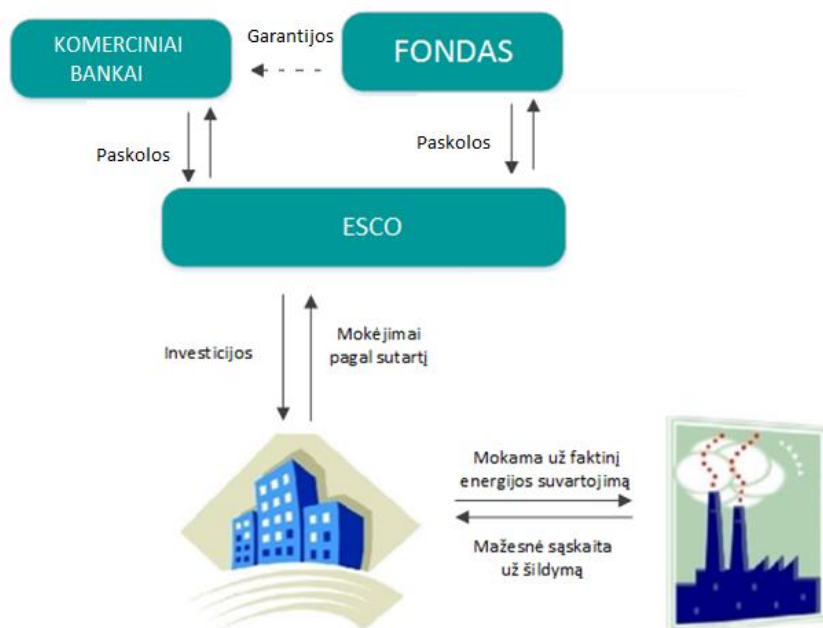
Atlikus visapusišką pastatų renovavimą ne tik sutaupoma daugiausia energijos, bet ir užtikrinamos komfortiškos sąlygos, pagerinama pastato išorinė būklė, padidinama pastato vertė. Todėl jei projekto vykdytojas renkasi visapusiškai nerenovuoti viešosios paskirties pastato ir pasikliauna „greitais ir pigiais“ sprendimais, gali būti nepasiektas tikėtinas rezultatas.

Pastatų savininkų nepagrįsti lūkesčiai dėl šildymo energijos taupymo	Jei pastatas priskiriamas F, E ar D kategorijai, tai nebūtinai reiškia, kad jo galimybės sutaupyti šilumą yra didelės. Priskiriant pastatą energinio efektyvumo klasei, būna vertinamas ne tik šilumos, bet ir elektros energijos suvartojimas. Pavyzdžiui, ligoninė su mechanine vėdinimo sistema, elektriniais karšto vandens ruošimo boileriais gali būti priskirta D ar net E klasei, bet šilumos kiekis, suvartojamas 1 m ² , gali būti nedidelis. Šiuo atveju sutaupytos šilumos kiekis taip pat bus nedidelis.
Trumpalaikių paskolų refinansavimo galimybės	Viena pagrindinių komercinių bankų išskiriamų kliūčių yra neapibrėžtumas dėl to, ar pasibaigus projekto įgyvendinimui paskolos gavėjas turės galimybę refinansuoti trumpalaikę paskolą. Tokių mechanizmų nebuvimas sukurs papildomų sunkumų norint gauti trumpalaikį finansavimą.
Per maža projektų apimtis ir rizikos pasidalijimas	Pastatų renovacijos pavieniai projektai TFI yra per mažos apimties, be to, šios institucijos nefinansuoja 100 proc. projekto vertės, taip išvengdamos visos rizikos prisiėmimo bei pritraukdamos papildomų lėšų ir kompetencijų projekto finansavimui: • <i>Europos plėtros ir rekonstrukcijos bankas.</i> Vienam projektui nėra skiriamas didesnis finansavimas nei 35 proc. viso projekto išlaidų; finansavimo dydis ne mažesnis nei 5 mln. eurų; • <i>Europos investicijų bankas.</i> Vienam projektui nėra skiriamas didesnis finansavimas nei 50 proc. viso projekto išlaidų; finansavimo dydis ne mažesnis nei 25 mln. eurų; jeigu projektas yra mažesnės apimties, finansavimas gali būti teikiamas per finansinius tarpininkus; • <i>Šiaurės investicijų bankas.</i> Vienam projektui nėra skiriamas didesnis finansavimas nei 50 proc. viso projekto išlaidų; finansavimo dydis ne mažesnis nei 5 mln. eurų. Atsižvelgiant į tai, tikėtina, kad nė viena tarptautinė finansų institucija nefinansuotų pavienių pastatų energijos efektyvumo projektų dėl per mažos jų apimties. Tačiau didžiųjų miestų gatvių apšvietimo projektai yra pakankamos apimties, kad pavieniai projektai potencialiai galėtų būti finansuojami tarptautinių finansų institucijų. Vis dėlto šioje pasiūlos analizėje konkreiti finansavimo apimtis, kurią galėtų skirti gatvių apšvietimo modernizavimui tarptautinės finansų institucijos, nėra nurodoma dėl informacijos stokos.

Šaltinis: sudaryta autorių

ESCO modelis

ESCO tai energetinių paslaugų bendrovė (angl. Energy Service Company), kuri sudarydama Energetinių paslaugų sutartį (angl. Energy Performance Contract) su pastato valdytoju investuoja į pastato energinio efektyvumo priemones ir per sutarties galiojimo laikotarpį iš būsimų energijos sutaupymų padengia patirtas investicijas. Šio modelio esmė – didžiausias energijos sutaupymų efektas nepatiriant didelių pradinių investicijų naštos.

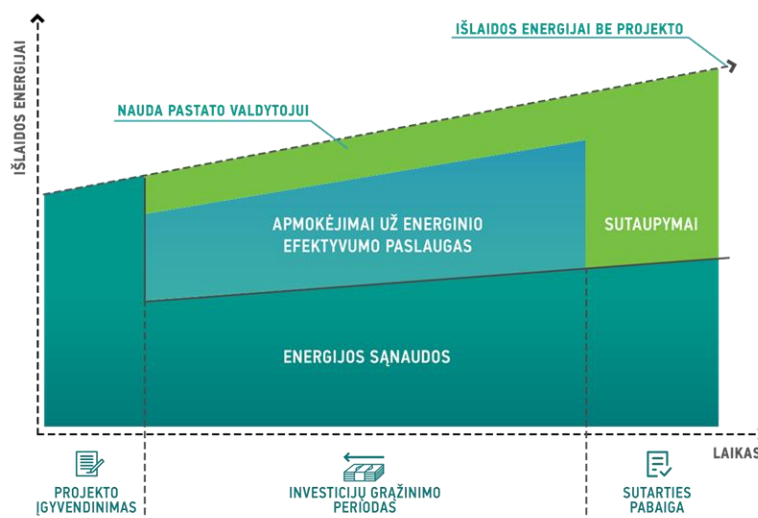

Paveikslas 6. ESCO modelio schema

ESCO modelio taikymas centrinės valdžios viešiesiems pastatams

Centrinės valdžios viešiesiems pastatams šis modelis galėtų būti taikomas dėl to, kad teisiškai biudžetinėms įstaigoms tiesiogiai negali būti teikiamos paskolos. Šio modelio atveju pastato valdytojui taip pat nereikia rūpintis projekto įgyvendinimu ir finansavimu, viską savo rizika atlieka ESCO kompanija, kuri projektą įgyvendina ieškodama geriausio techninio sprendimo bei panaudodama savo žinias, patirtį bei naujausias technologijas.

Šio modelio įgyvendinimo atveju ESCO kompanija būtų atrenkama įvykdžius viešąjį pirkimą, po kurio viešojo pastato valdytojas ir ESCO kompanija pasirašytų energetinių paslaugų sutartį. Šios sutarties pagrindinis elementas – garantuotas energijos sutaupymas pastate įdiegus energiją taupančias priemones.

Paveikslas 7. ESCO modelio naudos pasiskirstymas

Pagrindinis šio modelio privalumas yra tai, kad ESCO kompanijos prisiima riziką, kad energijos sutaupymai po renovacijos tikrai bus pasiekti. Taip pat, pagal naujausius Eurostato išaiškinimus, įgyvendinant renovacijos projektus per ESCO modelį patiriamos kapitalinės išlaidos neįsiskaičiuoja į valstybės ar savivaldybių skolą.

ESCO modelio įgyvendinimo rinkoje barjerai

ESCO modelis – vienas iš būdų sumažinti susidariusius finansavimo trūkumus, kadangi, pagal paplitusią ESCO modelio įgyvendinimo praktiką, ESCO kompanija pati pasirūpina investicijų finansavimu, projekto įgyvendinimu ir rezultatų priežiūra. ESCO kompanija investicijas gali finansuoti nuosavomis, motininės įmonės, skolintomis lėšomis. ESCO kompanija – tradiciškai privati kompanija, todėl privataus kapitalo įmonėms prieiga prie įvairių finansavimo šaltinių gali būti paprastesnė, dėl to, kad įmonės neturi apribojimų skolintis. ESCO kompanija turi pakankamas kompetencijas įgyvendinti tokius projektus ir pan. Taigi ESCO modelis – vienas iš būdų pasiekti geresnius rezultatus.

Pastebima, jog ESCO rinka Lietuvoje dar nėra susiformavusi. Nėra ne tik oficialaus ESCO įmonių sąrašo, tačiau ir aiškių bendrų kriterijų pagal kuriuos įmonės galėtų būti priskirtos ESCO tipui. Dauguma įmonių, kurias labiausiai domina energijos taupymo paslaugų teikimas yra finansiškai nepajėgios, o pajėgiausios veikia medžiagų ir įrangos pardavimo, statybų ir energijos tiekimo sektoriuose. Iki šiol nėra nei vieno sėkmingai įgyvendinto ESCO projekto, komerciniai bankai nėra susipažinę su tokio modelio veikimu ir rizikomis bei nenori skolinti, nėra iki galo sutvarkyta teisinė bazė, atsipirkimo laikotarpis dažniausiai per ilgas, o per paskutinius ketverius metus mažėjančios vidutinės šilumos kainos šį laikotarpį prailgina dar labiau arba iš viso paverčia pastatų renovavimo projektus ekonomiškai neįvykdomais.

Vertinant ESCO rinkos perspektyvas Lietuvoje ir ESCO įmonių prisidėjimą renovuojant viešuosius pastatus tenka konstatuoti, jog per ateinančius kelerius metus rinka geriausiu atveju gali tik pradėti formotis, o įsibėgės tik nuo 2020 metų. Pagrindiniu tokio įsibėgėjimo veiksnium laikomas esamos praktikos formavimasis, teisinės bazės parengimas ir viešųjų pastatų valdytojų motyvacija įgyvendinant renovacijos projektus.

Vertinant ESCO rinkos nepakankamumą galima išskirti keletą papildomų šios problemos susidarymo priežasčių:

- *Mažos apimties projektai*
ESCO kompanijoms yra sudėtinga įgyvendinti mažos apimties projektus, nes jos turi investuoti daugiau laiko ir išteklių.
- *Centralizuoto šilumos tiekimo įmonių galimybės teikti ESCO paslaugas ir šilumos ūkio sektoriaus reglamentavimas*
Pagal rinkoje susiklosčiusią praktiką, ESCO paslaugos pastatuose apima pastato šildymo įrengimų ir karšto vandens sistemų atnaujinimą bei techninę priežiūrą. Vadovaujantis LR šilumos ūkio įstatymo 20 straipsnio 2 dalies nuostata „Pastato šildymo ir karšto vandens sistemos prižiūrėtoju (eksploatuotoju) negali būti šilumos tiekėjas ar asmenys, susiję su šilumos tiekėju darbo santykiais, ar šilumai gaminti naudojamų kuro, šilumos tiekimo veiklai naudojamų apskaitos prietaisų gamintojai, taip pat asmenys, kurie verčiasi šilumai gaminti naudojamų kuro didmenine ar mažmenine prekyba, ar asmenys, kartu su išvardytais asmenimis priklausantys susijusių ūkio subjektų grupei pagal Konkurencijos įstatymą“. Atsižvelgiant į šį reglamentavimą, ESCO neturi teisės sudaryti šilumos tiekimo sutarčių ir pastatų savininkams pateikti sąskaitas už šilumos energijos tiekimo paslaugas ir į jas įtraukti savo maržą. Tokiu būdu dalis potencialių ESCO eliminuojama iš rinkos dėl teisinės bazės sukuriamų apribojimų.
- *Nėra vienos gatvių apšvietimo įrangos duomenų bazės*
Lietuva neturi vienos duomenų bazės, kurioje būtų pateikta informacija apie gatvių apšvietimo įrangą, atskirus tinklo elementus, jų palaikymo ir eksploatavimo sąnaudas. Duomenis apie gatvių apšvietimo tinklą tvarko nemažai įmonių. Dėl duomenų stokos bei

sudėtingo surinkimo trūksta skaidrumo bei informacijos apie infrastruktūros būklę, o ESCO įmonės turi mažiau galimybių naudotis duomenimis priimdamos sprendimus ankstyvose projektų stadijose. Vienas iš sprendimų galėtų būti reikalavimas visoms gatvių apšvietimo tinklų įmonėms teikti duomenis į jau veikiančią centrinės valdžios pastatų duomenų bazę.

Neseniai įvesta ir pradėta naudoti Valstybės turto informacinė paieškos sistema (toliau - VTIPS) leido 2017 m. pirmą kartą suskaičiuoti ir įvertinti valstybės valdomą nekilnojamąjį turtą. Šioje duomenų bazėje pradėta kaupti tokia informacija kaip pastatų laisvas ir naudingas plotas, komunalinės išlaidos už šildymą, elektrą ir vandenį, darbuotojų skaičius ir pan. Ši informacija tikėtina paspartins ESCO rinkos išsibėgėjimą, nes patikimų faktinių duomenų prieinamumas skaičiuojant potencialius energijos sutaupymus yra labai svarbus priimant sprendimus dalyvauti renovacijos projektuose ar ne.

3. Papildomų privačių ir viešųjų lėšų pritraukimas

Remiantis EK patvirtintomis finansinių priemonių ex-ante metodikos gairėmis, šioje dalyje vertinamos galimybės pritraukti papildomų lėšų iš privataus ir viešojo sektorių. Atliekant tokį vertinimą siekiama atsakyti į du pagrindinius klausimus:

1. Ar yra tinkamų privataus sektoriaus finansavimo šaltinių, kuriuos galima būtų panaudoti įgyvendinant finansinę priemonę? ir
2. Ar yra prieinamų viešųjų lėšų, įskaitant valstybės ir ES paramą, projektams energetikos efektyvumo srityje, kurios šiuo metu nėra naudojamos?

Žemiau esančiuose skyriuose visų pirma identifikuojamos ir analizuojamos galimybės pritraukti privačias lėšas finansuojant daugiabučių, viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo atnaujinimo projektus, o vėliau vertinami papildomų lėšų pritraukimo lygiai, rizikos kapitalų fondo galimybės pritraukti papildomų lėšų bei apžvelgiama galimybė panaudoti grįžtančias lėšas.

3.1. Lėšų šaltinių identifikavimas

Papildomi finansavimo šaltiniai	Trumpas aprašymas
Kitos valstybės paramos programos	Vienintelis toks finansavimo šaltinis yra Klimato Kaitos Fondas, administruojamas Aplinkos Ministerijos.
ES programos	Europos infrastruktūros priemonė (angl. CEF), Pažangi energetika Europai (angl. IEE), Horizontas 2020, EBI-ELENA, KfW-ELENA, LIFE+Programa (2014-2020), „Marguerite“ fondas,
Privatus sektorius	Tolimesniuose skyriuose detaliau analizuojamos Tarptautinės finansinės institucijos (EPRB, ŠIB, EIB), ESCO, komerciniai bankai, aptariamai šiuo metu veikiantys infrastruktūros fondai investuojantys į energetikos efektyvumo sritį, kuri yra šios ex-ante vertinimo objektas.
Grįžtančios lėšos	Lėšos grįžusios per finansines priemones įgyvendintas ankstesniame laikotarpyje, pvz. JESSICA KF, DNMF ir kt.

Šaltinis: sudaryta autorių

3.1.1. Kitos valstybės paramos programos

Vienintelis papildomas finansavimo šaltinis šioje grupėje yra Klimato kaitos specialioji programa.

Klimato kaitos specialioji programa

Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikimo ir daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimo priežiūros taisyklėse numatyta, kad Klimato kaitos programos lėšomis paramos daugiabučių namų modernizavimo projektams dydis bus nustatomas tokia tvarka:

„Daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkams, nuo 2015 m. sausio 1 d. parengusiems ir įgyvendinantiems daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą, Klimato kaitos specialiosios programos lėšomis teikiama papildoma valstybės parama – kompensuojama ši

investicijų, tenkančių Programos priede nurodytoms energinį efektyvumą didinančioms priemonėms, jeigu įgyvendinus projektą pasiekama ne mažesnė kaip C pastato energinio naudingumo klasė ir skaičiuojamosios šiluminės energijos sąnaudos sumažinamos ne mažiau kaip 40 procentų, palyginti su skaičiuojamosiomis šiluminės energijos sąnaudomis iki atnaujinimo (modernizavimo) projekto įgyvendinimo, dalis:

2.7.1.1. 20 procentų, jeigu daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektas įgyvendintas iki 2017 m. gruodžio 31 dienos;

2.7.1.2. 15 procentų, jeigu daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektas įgyvendintas po 2017 m. gruodžio 31 d., bet ne vėliau kaip iki 2020 m. gruodžio 31 dienos.“

Kaip matoma iš pakoreguoto valstybės paramos daugiabučių namų modernizavimui teikimo taisyklių, valstybės parama yra palaipsniui mažinama. Taip pat pastebima, jog pagal 2017 m. gegužės 26 d. įsakymą Nr. D1-450 „Klimato kaitos specialiosios programos lėšų naudojimo 2017 m. sąmatą detalizuojantis planas“ nustato valstybės planuojamą paramą daugiabučių atnaujinimui 2017 m. lygią 31,6 mln. eurų, iš kurių tikėtina, jog 71,5% bus išmokėta. Daroma prielaida, jog pasiūlos analizėje gali būti įtraukti tik 31,6 mln. eurų visam 2017-2023 metų laikotarpiui. Šios lėšos tikėtina padės greičiau išmokėti renovacijos paskolas finansiniams tarpininkams ir bus reinvestuojamos į kitus atnaujinimo projektus.

3.1.2. ES programos

ES programa	Aprašymas
Europos infrastruktūros tinklų priemonė (angl. Connecting Europe facility)	CEF buvo įsteigta Bendroju nuostatų reglamentu, kuriame nustatytos sąlygos, metodai ir procedūros kaip teikiama ES parama transeuropiniams tinklams, bendro intereso projektams transporto, energetikos ir telekomunikacijų sektoriuose. Bendras finansavimo paketas 2014-2020 metais sudaro 30,44 mlrd. eurų, iš kurių 5,35 mlrd. eurų skirta energetikos sektoriui. Bendrajame nuostatų reglamente finansinės priemonės aiškiai minimos kaip įgyvendinimo metodas CEF ištekliams taip skatinant esminį privataus sektoriaus ir finansinių institucijų dalyvavimą investuojant į infrastruktūrą, remiantis nuostatomis, kad daugeliu atvejų, esant nepakankamam investavimui ar rinkos nepakankamumo situacijoje gali būti efektyviau spręsti finansiniais instrumentais, o ne dotacijomis ⁴⁴ .
Pažangi energetika Europai (angl. Intelligent Energy-Europe)	IEE programa buvo sudaryta 2007-2013 metų programavimo laikotarpiu su tikslu šalinti netechnologines kliūtis energijos efektyvumo didinimo rinkų įsisavinimui. 2014-2020 metų periodu ši programa buvo sujungta su Horizon 2020, kurio tikslas išlieka ir toliau kurti palankias rinkos sąlygas, formuojant politiką ir įgyvendinimą, ruošiant pagrindus investicijoms, žinių įgijimas ir gebėjimų formavimas, suinteresuotų šalių informavimas ir išipareigojimų skatinimas energijos efektyvumo didinimo srityje.
Horizontas 2020	Horizontas 2020 yra pagrindinė ES programa skirta tyrimams ir inovacijoms ir bus vykdoma 2014-2020 metais, o jos biudžetas – virš 77 mlrd. eurų. Horizontas 2020 likęs biudžetas 3 metų (2018, 2019 ir 2020) yra 37,1 mlrd. eurų ⁴⁵ .
EIB ELENA	EIB-ELENA buvo sukurta Europos komisijos ir EIB iniciatyva kaip

⁴⁴ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/growth-and-investment/financing-investment/connecting-europe-facility-cef-financial-instruments_en

⁴⁵ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/news/horizon-2020-work-programme-2018-2020>

	dalį IEE programos, kuri buvo sujungta su Horizon 2020. Bendras EIB-ELENA tikslas padėti perėjimui nuo veiksmų plano parengimo iki didelės apimties investicijų įgyvendinimo, paprastai viršijančių 50 mln. eurų sumą.
KfW-ELENA	Nuo 2011 metų KfW-ELENA suteikia papildomą pagalbą prie jau esančio ELENA su tikslu mobilizuoti/apjungti tvarias investicijas mažų ir vidutinių dydžių savivaldybių investicijas ir kur įmanoma ESCO kai suma neviršija 50 mln. eurų.
LIFE+ programa (2014-2020)	Naujoji LIFE programa turi dvi programos kryptis – aplinkai ir klimato kaitai. Klimato kaitos programos kryptis apima tokias sritis kaip klimato kaitos sušvelninimas, prisitaikymas prie klimato kaitos ir klimato valdymo bei informavimo. Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis LIFE programos lėšos gali būti skiriamos kaip garantijos, skelbiant viešuosius konkursus ir per finansinius instrumentus 2014-2020 metų periodu.
Marguerite fondas	Europos infrastruktūros fondas skirtas ilgo laikotarpio instituciniams investuotojams finansuoti projektų įgyvendinimą transporto, energetikos, klimato ir atsinaujinančių šaltinių srityse investuojant į akcinį kapitalą. Platesnis pritrauktų privačių lėšų apimties aprašymas, šioje ex-ante analizuojamoms sritims identifiкуotas šio vertinimo 2.2.2 punkte
Europos energijos vartojimo efektyvumo fondas	2011 m. liepos 1 d. šis fondas pradėjo veiklą, bendra investicinė suma 265 mln. eurų. Šis fondas suteikia specialiai pritaikytos skolos ir nuosavybės priemonės vietas, regionų ir nacionalinėms valdžios institucijos arba jų vardu veikiantiems viešiesiems ar privatiems subjektams. EEEF siekia finansuoti projektus susijusius su energetikos efektyvumu (70%), atsinaujinančia energetika (20%) ir švarų miestų transportą (10%) taikant naujoviškus finansavimo instrumentus.

3.1.3. Tarptautinių finansų institucijų analizė

Žemiau analizuojamos keturios pagrindinės tarptautinių finansų institucijos: EPRB, ŠIB, EIB ir ETVB.

3.1.3.1. Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas

ERPB siekia skatinti ekonomines reformas, kurios paspartina valstybių perėjimą prie atviros ir demokratiškos rinkos ekonomikos⁴⁶.

Bankas finansuoja projektus žemės ūkio, energijos vartojimo efektyvumo, finansų įstaigų, gamybos, vietinės aplinkosaugos infrastruktūros, gamtos išteklių, energetikos, nuosavybės, turizmo, mažų ir vidutinių įmonių, telekomunikacijų, informacinių technologijų, žiniasklaidos ir transporto srityse⁴⁷.

Energetinio efektyvumo projektų finansavimas

2013 m. pabaigoje ERPB patvirtino naują energetikos sektoriaus strategiją⁴⁸. Šiame dokumente ERPB įtvirtina savo išipareigojimus padėti šalims naudoti gavėjams kurti tvarios energetikos ateitį. Svarbiausias strategijos prioritetą yra energijos vartojimo efektyvumas, pripažįstant, jog tai yra tinkamiausias kelias siekiant tvarios, saugios ir prieinamos energijos. Strategija pabrėžia energetikos

⁴⁶ <http://www.ebrd.com/what-we-do.html>

⁴⁷ Guide to EBRD financing 2016 April

⁴⁸ Energy Sector strategy EBRD 2013 December

sektoriaus ekonominę svarbą, viešojo ir privataus sektorių sąveiką bei poveikį aplinkai ir energetikos sektorių įvardina kaip vieną iš pagrindinių priemonių, siekiant ERPB tikslų. Strategijoje taip pat akcentuojama parama atsinaujinantiems energijos ištekliais, kuri apima tiek energijos generavimo pajėgumų, tiek pagrindinės infrastruktūros, tokios kaip perdavimo linijų ir t. t., finansavimą.

Nuo 2015 m. ERPB energetinio efektyvumo ir atsinaujinančios energijos projektus remia per perėjimo prie žaliosios ekonomikos (angl. Green Economy transition (GET)) iniciatyvą. Bankas investuoja į savivaldybių ir įmonių projektus, kuriais siekiama sumažinti energijos vartojimo kiekius gamybos procesuose, pastatų statybos ir transporto srityje⁴⁹. Per 2016-2020 m. investicijos sieks iki 18 mlrd. eurų⁵⁰. Su šia iniciatyva planuojama, kad tarp pusės ir dviejų trečiųjų visų projektų bus finansuojami privataus sektoriaus projektai⁵¹.

Nuo 2006-2016 m. ERPB projektų finansavimui skyrė 24 mlrd. eurų. Didžiausia dalis lėšų buvo skiriama įmonių energiniam efektyvumui - 27%, švaresnės energijos produkcijai - 23% ir atsinaujinančiai energetikai - 18%⁵².

Banko veikla Lietuvoje

Strategijoje Lietuvai⁵³ nurodoma, kad ERPB veikla šiuo metu apsiriboja ir ateityje apsiribos keturiais prioritetais, vienas iš jų yra investicijos į atsinaujinančios energijos išteklių ir efektyvaus energijos naudojimo projektus. ERPB nurodo, jog remis šiuos projektus ir skatins investicijas, skirtas užtikrinti efektyvesnį energijos naudojimą, ypač visuomeniniuose pastatuose, komunalinių paslaugų įmonėse bei pramonės įmonėse. ERPB taip pat ieškos būdų, kaip remti investicijas į gyvenamųjų namų sektorių.

Informacija apie pagrindinius ERPB veiklos rodiklius Lietuvoje pateikiama žemiau esančioje lentelėje.

Lentelė 28. ERPB veiklos rodikliai Lietuvoje.

Rodiklis	Reikšmė
Projektų skaičius (iš viso)	81
Įsipareigojimai (iš viso)⁵⁴	701 mln. EUR
Išmokėta lėšų (iš viso)	648 mln. EUR
Portfelio dalis privačiame sektoriuje	62 proc.

*Šaltinis: ERPB projektai Lietuvoje (2017 m. birželio 30 d. duomenys)*⁵⁵

Informacija apie ERPB portfelio raidą Lietuvoje 2008-2016 m. pateikiama žemiau esančiame paveiksle. 2017 m. birželio 30 d. duomenimis ERPB portfelio apimtis buvo 131 mln. eurų⁵⁶.

ERPB Lietuvoje finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas žemiau esančiame paveiksle.

⁴⁹ Green Economy Transition brochure

⁵⁰ Green Economy Transition approach 30 September 2015

⁵¹ Green Economy Transition approach 30 September 2015

⁵² Green Economy Transition brochure

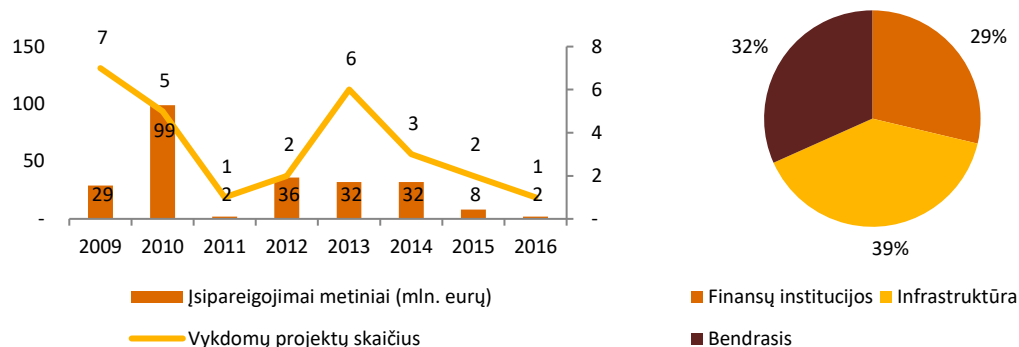
⁵³ Document of European Banks of Reconstruction and Development, Strategy for Lithuania as approved by the Board of Directors at its meeting on 10 February 2016

⁵⁴ *Angl. Net Cumulative Business Volume*

⁵⁵ <http://www.ebrd.com/lithuania-data.html>

⁵⁶ <http://www.ebrd.com/lithuania-data.html>

Paveikslas 10. ERPB portfolio raida Lietuvoje 2009-2016 metais ir finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius 2017 m. birželio 30 d.

Šaltinis: 2012 m. lapkričio mėn. 13 ERPB valdybos patvirtinta strategija Lietuvai ir ERPB projektų Lietuvoje ataskaita ⁵⁷

ERPB skirstyme bendrasis sektorius apima žemės ūkį, pramonę, paslaugas, nuosavybę, turizmą ir telekomunikacijas. Energetikos sektorius – gamtos išteklių ir elektros energijos gamybos sričių projektus. Finansų institucijų sektorius – investicijas į labai mažas, mažas ir vidutines įmones, infrastruktūros sektorius – vietinę aplinkosaugos infrastruktūrą, transportą.

2016 m. gegužės mėn. VIPA pasirašė sutartį su ERPB dėl 50 mln. eurų paskolos daugiabučių namų renovacijai Lietuvoje⁵⁸.

2017 m. liepos mėn. ERPB investavo 30 mln. į UAB „Lietuvos energija“ 300 mln. eurų žaliųjų obligacijų emisiją. Investicijų programa, kurią remia ERPB, yra ypatingai svarbi padedant UAB „Lietuvos energija“ modernizuoti savo skirstomuosius tinklus ir išplėsti energijos gamybos iš atsinaujinančių šaltinių pajėgumus, tuo siekiant sustiprinti energijos tiekimo Lietuvai tvarumą bei saugumą ir sumažinti jos priklausomybę nuo importuojamos energijos⁵⁹.

Produktai

Pagrindiniai ERPB siūlomi produktai yra paskolos ir garantijos.

Paskolos

Paskolos sąlygos nustatomos vertinant konkretaus projekto finansinius srautus ir kliento gebėjimą grąžinti paskolą per sutartą laikotarpį. Kredito rizika gali būti pilnai prisiimta banko arba iš dalies sindikuota į rinką. Paskola gali būti užtikrinta skolininko turtu ir / arba gali būti konvertuojama į akcijas ar susieta su kapitalu.

Informacija apie ERPB paskoloms keliamus reikalavimus pateikiama žemiau esančioje lentelėje.

Lentelė 29. ERPB siūlomų produktų sąlygos.

Paskolos sąlygos

⁵⁷ <http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/lithuania.pdf>; <http://www.ebrd.com/lithuania-data.html>

⁵⁸ <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/vipa-energy-efficiency-structured-loan.html>

⁵⁹ <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/lietuvos-energija-green-bond.html>

Dydis	- minimalus paskolos dydis – 5 mln. EUR, tačiau kai kuriose valstybėse gali būti ir mažesnis; - mažesni projektai gali būti finansuojami per finansinius tarpininkus arba specialias programas, orientuotas į nedidelės apimties tiesiogines investicijas mažiau išsivysčiusiose valstybėse; - maksimalus paskolos dydis paprastai būna ne didesnis nei 230 mln. EUR; - paprastai ERPB finansuoja iki 35 proc. visos projekto vertės.
Palūkanų norma	- konkurencinga, įvertinus rinkos įkainius, pvz. EURIBOR; - ERPB nesiūlo lengvatinių paskolų, taip pat nekonkuruoja su privačiais bankais; - fiksuota arba kintanti palūkanų norma.
Tipas	- privilegijuota, pasitikėtina (subordinuota), „mezzanine“ ar konvertuojamoji skola.
Valiuta	- pagrindinėmis užsienio arba kai kurių valstybių vietinėmis valiutomis.
Trukmė	- 1-15 metų, išimtiniais atvejais iki 20 metų.
Atidėjimo laikotarpis	- analizuojama konkretaus projekto atveju.
Mokesčiai ir rinkliavos	
Banko marža	- nustatoma atsižvelgiant į konkrečios valstybės ir projekto rizikos laipsnį.
Papildomi mokesčiai	- vertinimo mokestis; - iš anksto mokamas struktūrizavimo mokestis (angl. <i>front-end</i> mokestis) - sindikuotos paskolos mokestis, jei taikoma; - įsipareigojimo mokestis, mokamas nuo įsipareigotos, bet nepanaudotos paskolos sumos; - paskolos konvertavimo mokesčiai; - avanso, atšaukimo ir vėlavimo mokesčiai, jei taikoma.
Kitos paskolos sąlygos⁶⁰	
Atgręžtinis reikalavimas	- atgręžtinis reikalavimas, nukreiptas į laiduotojus, nėra visada reikalaujamas. Tačiau ERPB gali reikalauti specifinių veiklos ir užbaigimo garantijų arba kelti kitus reikalavimus, kurie atitinka įprastą praktiką.
Draudimas	- ERPB reikalauja iš projektų vykdytojų draudimo dėl įprastų rizikų, pvz., vagystės, gaisro, specifinių statybos rizikų ir pan.
Paskolos saugumas	- ERPB paprastai reikalauja, jog paskola būtų garantuota projekto turtu. Tai gali apimti: - nekilnojamojo turto įkeitimą, pvz. žemės, pastatų ir pan.; - kilnojamojo turto įkeitimą, pvz. įrangos ir pan.; - teises į įmonės pajamas užsienio ir vietine valiuta; - akcijų įmonėje įkeitimą; - teises į įmonės draudimo išmokas ir kitą iš sutarčių gaunamą naudą.

⁶⁰ Sąlygos priklauso nuo konkrečios paskolos.

Įsipareigojimai pagal sutartį	- tipiniams projektams finansiniai įsipareigojimai pagal sutartį (angl. <i>finance covenants</i>) yra privalomi kaip paskolos paketo dalis. Tokie įsipareigojimai, nurodantys tam tikras skolininko finansinę būklę liečiančias sąlygas, nustatomi derybų būdu.
Paskolos mokėjimas	
	- paprastai paskolos grąžinamos lygiomis dalimis mokant dukart per metus. Ilgesni paskolos grąžinimo terminai ir grąžinimas nelygiomis dalimis gali būti taikomi išimtiniais atvejais.
Rizikų valdymas (angl. <i>hedging</i>)	
	- ERPB gali padėti valdyti finansų rizikas, susijusias su projekto turtu ir įsipareigojimais. Pagalba apima užsienio valiutų kursų svyravimo riziką, palūkanų normos riziką ir prekių kainos riziką.
Investicijos	
	- ERPB gali investuoti į kapitalo instrumentus pramonės, infrastruktūros ir finansų sektoriuose nuo 2 mln. eurų iki 100 mln. eurų priklausomai nuo galimos grąžos. Bankas užima tik mažumos poziciją ir turi aiškią pasitraukimo strategiją. Banko taikomi instrumentai: - paprastosios akcijos (listinguojamos ir nelistinguojamos akcijos); - pasitikėtinos (subordinuotos) ir konvertuojamosios paskolos; - pajamų vekseliai⁶¹; - išperkamosios privilegijuotosios akcijos.

Šaltinis: ERPB finansavimo vadovas (2016 balandis) ⁶²

Garantijos ir kiti produktai

ERPB teikia įvairias garantijas – nuo garantijų dėl įsipareigojimų nevykdymo, pagal kurias bankas padengia nuostolius nepriklausomai nuo priežasties, iki garantijų dėl įsipareigojimų nevykdymo, atsirandančių dėl specifinių įvykių. Visais atvejais bankas vertina maksimalią riziką, kuri turi būti žinoma bei išmatuojama, ir kredito riziką, kuri privalo būti priimtina. Kiekvienos garantijos sąlygos vertinamos pagal konkretų atvejį.

Taip pat investuoja į obligacijas ir kitus įmonių finansinius instrumentus. ERPB investicijų sąlygos priklauso nuo kiekvieno projekto rizikos ir perspektyvų grąžos ⁶³.

3.1.3.2. Šiaurės investicijų bankas

ŠIB finansuoja Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono konkurencingumą stiprinančius bei jų aplinką tausojančius projektus.

Bankas finansuoja projektus pažangių technologijų ir inovacijų, žmogiškojo kapitalo plėtros, infrastruktūros gerinimo, rinkos efektyvumo didinimo, efektyvesnio išteklių naudojimo,

⁶¹ Angl. Income notes

⁶² <http://www.ebrd.com/news/publications/guides/a-guide-to-ebrd-financing.html>

⁶³ <http://www.ebrd.com/what-we-do/products-and-services.html>

konkurencingos, mažai anglies dvideginio į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos plėtros, aplinkos ir ekosistemų apsaugos ir švarių technologijų vystymo srityse⁶⁴.

Energetinio efektyvumo projektų finansavimas

2010 m. ŠIB pradėjo energetikos sektoriaus verslo strategiją. Strategijoje skelbiama, kad energetikos sektorius bus tarp prioritetinių sričių. ŠIB investuos į projektus, kuriais siekiama didinti energijos taupymą esamuose pastatuose, didesnis centralizuoto šildymo/aušinimo ir termofikacijos naudojimas, esamų jėgainių modernizavimas ir energijos gamybos metodikos tobulinimas. Kiti projektai, kurie domins ŠIB yra susiję su elektros energijos perdavimo tinklų stiprinimu⁶⁵. 2016 m. ŠIB pradėjo įgyvendinti banko atnaujintą strategiją. Šia strategija bus orientuojamasi į Arktines paskolas (angl. Artic loans), paskolų išdavimą vidutinio dydžio įmonėms ir rizikos pasidalijimą su finansinėmis institucijomis⁶⁶.

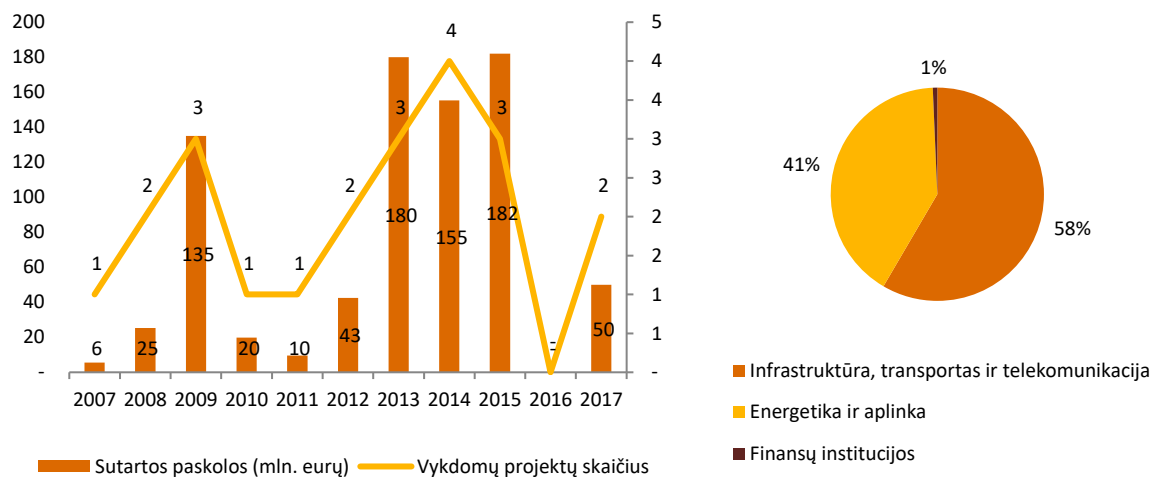
2015 m. ŠIB pradėjo vykdyti naują arktinio finansavimo iniciatyvą (angl. Arctic facility) skirta finansuoti projektus Arktikoje, bus suteikta paskolų už 500 mln. eurų. Ši suma bus skirta energetikos, transporto ir mažų ir vidutinių įmonių finansavimui⁶⁷.

2016 m. energetikos ir aplinkos sektoriaus projektams buvo suteikta paskolų už 1.534 mln. eurų arba 35% nuo visų paskolų (Išmokėta paskolų už 1 153 mln. eurų, 34%)⁶⁸.

Banko veikla Lietuvoje

2013-2017 m. Lietuvoje registruotiems juridiniams asmenims ŠIB suteikė 12 paskolų. Šių paskolų vertė – 567,3 mln. eurų, trukmė – 10-20 metų (žr. paveikslėlį žemiau). Keturios iš jų buvo suteiktos energetikos ir aplinkos sektoriaus projektams ir siekė nuo 22 mln. eurų iki 100 mln. eurų.

Paveikslas 11. ŠIB portfelio raida Lietuvoje ir finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorių 2007-2017 metais

Šaltinis: Sutartų paskolų ataskaita ŠIB⁶⁹

Energetikos ir aplinkos sektoriuje didžiausia paskola išduota 2015 m. - Lietuvos Respublikos finansų ministerija pasirašė sutartį su banku dėl 100 mln. eurų paskolos Lietuvai. Ilgalaikė paskola bus naudojama renovuoti gyvenamuosius namus, kurių bendras plotas sudaro 4 milijonus kvadratinį

⁶⁴ http://www.nib.int/nib_in_brief/iaur_s_investicij_bankas

⁶⁵ https://www.nib.int/filebank/1187-NIB_Business_Strategy_for_Energy_Summary.pdf

⁶⁶ <http://annualreport.nib.int/2016/in-detail/operating-environment/lending/>

⁶⁷ https://www.nib.int/news_publications/1697/nib_allocates_eur_500m_for_arctic_lending_facility

⁶⁸ NIB Annual review 2016

⁶⁹ https://www.nib.int/loans/agreed_loans?year=All&country%5B0%5D=Lithuania&selClasses%5B0%5D=21&selClasses%5B1%5D=45&selClasses%5B2%5D=56&selClasses%5B3%5D=47&client_name=&Search_x=16&Search_y=7s&loanpage=3

metų, ir 49 viešuosius pastatus, daugiausiai ligonines, sveikatos priežiūros ir bendruomenių centrus. Paskolos grąžinimo laikotarpis – 20 metų. Iš banko gautas lėšas Finansų ministerija pervedė tiesiogiai institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms, įgyvendinančioms projektus pagal Valstybės investicijų ir Daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) programas⁷⁰.

Produktai

Bankas savo klientams siūlo ilgalaikes paskolas ir garantijas. Atsižvelgiant į ŠIB misiją, visi banko finansuojami projektai privalo prisidėti prie konkurencingumo stiprinimo ir / arba aplinkos tausojimo, t.y. dviejų pagrindinių ŠIB strateginių tikslų.

Lentelė 30. ŠIB siūlomų finansinių produktų sąlygos.

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	- bankas teikia paskolas ir garantijas privataus ir viešojo sektoriaus įmonėms, vyriausybėms, savivaldybėms ir finansų įstaigoms.
Dydis	- paprastai banko paskolos yra naudojamos finansuoti dideliems projektams, kurių bendra vertė yra didesnė nei 50 mln. EUR. MVĮ bankas finansuoja per tarpininkus; - paprastai paskolos dydis yra 10-100 mln. EUR; - paskola ar garantija paprastai neturi viršyti 50 proc. bendros projekto vertės.
Palūkanų norma	- konkurencinga, įvertinus rinkos situaciją; - NIB siūlo paskolas ir garantijas komerciškai pagrįstomis bankininkystės sąlygomis, t.y. be subsidijos elemento; NIB nekonkuruoja su privačiais bankais; - NIB neteikia subsidijų ar finansinės paramos; - fiksuota arba kintančia palūkanų norma; - NIB siekia papildyti kitus finansinius šaltinius ir sukurti pridėtinę vertę per ilgalaikį finansavimą ir tarptautinės finansų įstaigos statusą.
Valiuta	- klientas gali rinktis tarp pagrindinių konvertuojamų valiutų.
Trukmė	- paprastai paskolos suteikiamos turto, sukurto projekto metu, naudingo ekonominio gyvavimo laikotarpiui arba sutarčių, užtikrinančių finansavimą, laikotarpiui; - paskolos trukmė gali siekti iki 25-30 metų, pvz.: - vyriausybėms teikiamoms paskoloms arba paskoloms, garantuotoms valstybės (15-25 metų); - paskoloms verslui (5-15 metų); - VPSP projektams (5-15 metų); - MVĮ finansavimui per finansinius tarpininkus (5-12 metų)
Atidėjimo laikotarpis	- atidėjimo laikotarpio galimybė analizuojama konkreto projekto atveju; - atidėjimo laikotarpis iki 5 m.
Lėšų panaudojimo apribojimai	- paskolų lėšos gali būti naudojamos bet kokiems su projektu susijusiems kaštams padengti.
Specifiniai reikalavimai projektų turiniui	- paskolos teikiamos tik projektams, kurie stiprina konkurencingumą ir tausoja aplinką.

⁷⁰ <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-ir-siaures-investiciju-bankas-pasirase-100-mln-euru-paskolos-sutarti>

Mokesčiai ir rinkliavos	
Banko marža	- nėra informacijos.
Papildomi mokesčiai	- mokesčiai apima <i>inter alia</i> išipareigojimų ir parengimo mokesčius.
Kitos paskolos sąlygos	
Paskolos užtikrinimas	- negalima išskirti specifinių paskolos užtikrinimo priemonių, kurių reikalauja bankas. Vertinimas atliekamas konkrečiam projektui ir remiantis šio vertinimo rezultatais reikalaujama adekvačių paskolos užtikrinimo priemonių; - NIB gali suteikti ir paskolas be užstato sandorio šalims, jei jos turi pakankamą kreditingumą. Tokiu atveju bankas reikalauja papildomų susitarimų tarp sandorio šalių, kurie įtraukiami į paskolos dokumentų paketą.
Techninė pagalba	- NIB gali padėti savo klientams su projekto ir struktūrizuotu finansavimu, pavyzdžiui, naudojant viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės modelį.

Šaltinis: Paskolų sąlygos ⁷¹

Kiti produktai

2016 m. NIB pradėjo investicijas į žaliasias obligacijas (angl. Green bond), išleidžiamas bendrovių ar savivaldybių. Tikslas - remti žaliųjų obligacijų rinkos plėtrą, finansuoti investicijas į aplinką. Šiuo tikslu buvo patvirtinta 500 mln. EUR investicija ⁷².

3.1.3.3. Europos investicijų bankas

EIB remia projektus, kurie reikšmingai prisideda prie ekonomikos augimo, užimtumo didinimo, ekonominės ir socialinės sanglaudos ir aplinkos tvarumo Europoje ir už jos ribų. EIB yra svarbus instrumentas, skirtas padėti valstybėms atsigausti po ekonominės krizės.

EIB teikia finansavimą žinių ekonomikos, TEN-T, konkurencingos ir saugios energetikos, MVĮ ir "mid-caps"⁷³ įmonių, miestų atnaujinimo, aplinkosaugos, atsinaujinančių energijos išteklių ir energijos efektyvumo bei tvaraus transporto projektams ⁷⁴.

EIF yra EIB grupės dalis, teikianti rizikos kapitalo sprendimus finansų tarpininkams ir taip remiantis MVĮ bei skatinantis Europoje diegti inovacijas ⁷⁵.

Energetinio efektyvumo projektų finansavimas

2015 m. EIB patvirtino naują klimato strategiją (angl. Climate strategy). Šiame dokumente EIB patvirtino, kad mažiausiai 25% viso finansavimo bus skiriama klimato kaitos projektams. Klimato kaitos projektus apima šios sritys: aplinka, MVĮ ir "mid-caps" įmonės, infrastruktūra ir inovacijos ⁷⁶. Svarbiausias strategijos prioritetas yra energijos vartojimo efektyvumas. Strategijoje taip pat akcentuojama parama atsinaujinantiems energijos ištekliais ⁷⁷.

⁷¹ http://www.nib.int/loans/loan_characteristics, The International Financial Institution of the Nordic and Baltic countries pdf. 2016

⁷² <http://annualreport.nib.int/2016/in-detail/operating-environment/lending/>

⁷³ Įmonės turinčios 250-3.000 darbuotojų.

⁷⁴ <http://www.eib.org/projects/priorities/infrastructure/index.htm>

⁷⁵ <http://www.eif.org/>

⁷⁶ Įmonės turinčios 250-3.000 darbuotojų.

⁷⁷ http://www.eib.org/attachments/strategies/eib_climate_strategy_en.pdf

2015 m. Strategijoje patvirtino, kad aplinkos projektams bus skiriama 19,6 mlrd. eurų per ateinančius 5 metus ⁷⁸.

2016 m. EIB skyrė 3,62 mlrd. EUR energijos vartojimo efektyvumo projektams. Projektai dažniausiai buvo orientuoti į esamos socialinės ir urbanistinės infrastruktūros ir paslaugų modifikavimą ir plėtrą, pvz., gyvenamųjų rajonų (kvartalų) šildymas ir aušinimas, kogeneracija, pastatų atnaujinimas ir modernizavimas, pramonės procesų tobulinimas, miesto transporto, atliekų ir vandens valdymo tinklų energetinių savybių gerinimas ⁷⁹.

EIB naudoja rizikos pasidalijimo priemones derinant subsidijas su paskolomis, teikia techninę pagalbą kartu su Europos Komisija arba nacionalinėmis institucijomis (pvz., 2011 m. EIB kartu su Europos Komisija įsteigtas EEEF ⁸⁰).

EEEF tikslai:

- prisidėti prie klimato kaitos pasekmių mažinimo;
- pasiekti ekonominį fondo tvarumą;
- pritraukti privatų ir viešąjį kapitalą į kovos su klimato kaita finansavimą ⁸¹.

Galutiniai naudos gavėjai yra vietos ar regionų institucijos, taip pat šių institucijų vardu veikiantys viešieji ir juridiniai asmenys, pvz., daugiabučių namų savininkų bendrijos, ESCO ir t.t. Investuojama gali būti eurai arba vietine valiuta, tačiau pastaruoju atveju taikomi papildomi apribojimai.

EEEF gali investuoti tiesiogiai į ESCO, nedidelėmis apimtimis į iš atsinaujinančių energijos išteklių energiją gaminančias įmones ir t.t. Investicijos svyruoja nuo 5 mln. eurų iki 25 mln. eurų. Investicinės priemonės apima privilegijuotąsias paskolas, „mezzanine“ instrumentus, forfeitingo priemones, lizingą. Taip pat įmanomos kapitalo investicijos atsinaujinančių energijos išteklių projektams arba kapitalo investicijos į specialiosios paskirties įmones⁸². Paskolos suteikiamos iki 15 m. laikotarpiui, kapitalo investicijos gali būti pritaikytos pagal skirtingų projekto etapų poreikius. Fondas gali investuoti kaip konsorciumo dalyvis arba gali dalyvauti dalindamasis rizika su vietine finansų įstaiga.

EEEF taip pat investuoja per finansines įstaigas, tokias kaip vietiniai komerciniai bankai, kurie suteikia finansavimą galutiniams naudos gavėjams. Finansų įstaigos, su kuriomis bendradarbiaujama, gauna terminuotas (iki 15 m.) skolinimo priemones. Skolinimo priemonės apima privilegijuotąsias paskolas, subordinuotas paskolas, garantijas. EEEF neteikia kapitalo investicijų finansų įstaigoms. Finansų įstaigos perskolina lėšas galutiniams naudos gavėjams pagal iš anksto nustatytus tinkamumo kriterijus⁸³.

2017 m. II ketvirčio ataskaitos duomenimis EEEF investavo 121,1 mln. eurų septyniuose valstybėse – Ispanijoje (2 proc.), Olandijoje (7 proc.), Rumunijoje (21 proc.), Vokietijoje (1 proc.), Didžiojoje Britanijoje (4%), Italijoje (26%) ir Prancūzijoje (39 proc.). 21 proc. investicijų sudarė subordinuotos paskolos, 69 proc. – privilegijuotosios paskolos, 10 proc. – investicijos į kapitalą⁸⁴.

EIB dalyvauja Europos techninės pagalbos vietinei energetikai priemonėje (ELENA) – tai bendra EIB ir Europos Komisijos iniciatyva, skirta teikti techninę pagalbą vietos ir regionų valdžios institucijoms rengti energijos vartojimo efektyvumo arba atsinaujinančių energijos išteklių projektus, taip didinant

⁷⁸ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/4_berna_topaloglu_seif_prague_27-04-17.pdf

⁷⁹ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/4_berna_topaloglu_seif_prague_27-04-17.pdf;
http://www.eib.org/attachments/thematic/energy_efficiency_en.pdf

⁸⁰ http://www.eib.org/products/lending/equity_funds/infrastructure_debt_funds/european_energy_efficiency_fund.htm

⁸¹ <http://www.eeef.eu/objective-of-the-fund.html>

⁸² SPV (angl. special purpose vehicles)

⁸³ <http://www.eeef.eu/eligible-investments.html>

⁸⁴ European Energy Efficiency Fund, Advancing Sustainable Energy for Europe Quarterly Fact Sheet as of 30/06/ 2017
(https://www.eeef.eu/tl_files/downloads/Quarterly_Reports/EEEF%20Quarterly%20Report%202017-Q2.pdf)

jų patrauklumą išorės investuotojams. Nuo 2016 m. liepos 26 d. duomenimis buvo patvirtinti 13 projektų, iš kurių šeši patvirtinti 2017 m.⁸⁵.

Kita iniciatyva, kurioje aktyviai dalyvauja EIB, yra Bendra Europos parama tvarioms investicijoms į miestų teritorijas - JESSICA. Šioje iniciatyvoje dalyvauja EIB, Europos Komisija ir Europos Tarybos Vystymo bankas. JESSICA finansuoja miestų infrastruktūrą, paveldo arba kultūros vietas, pramoninės paskirties sklypų pakartotinį panaudojimą, naujų komercinių erdvių kūrimą, universitetų pastatus ir energijos efektyvumo didinimą⁸⁶. Pagal 2016 m. duomenis JESSICA fondo įsipareigojimai siekė 1,5 mlrd. Susitarimai pasirašyti su beveik 40 finansinių tarpininkų, daugiausia dėmesio skiriama: miestų plėtros, pastatų energinio efektyvumo didinimui ir atsinaujinantiems energijos šaltiniams⁸⁷.

Privataus finansavimo energijos vartojimo efektyvumui (PF4EE) yra nauja finansinė priemonė, kurią finansuoja Europos Komisija per LIFE programą ir Europos investicijų banką (EIB). Šia iniciatyva bus suteikiamos paskolos, rizikos pasidalijimas ir ekspertų parama finansiniams tarpininkams, kurie didina investicijas į energijos vartojimo efektyvumo projektus. 2014 - 2017 m. PF4EE finansuos mažiausiai 480 mln. EUR⁸⁸. 2016 m. buvo paremti septyni bankai per rizikos pasidalinimo priemonę (angl. Risk Sharing Facility (RSF)), paramos suma siekė 28,9 mln. eurų⁸⁹.

EIB remia akcijų ir obligacijų fondus, kurie yra susiję su atsinaujinančia energetika ir energetikos naudojimo efektyvumu, paskutinės investicija buvo 2014 m.⁹⁰. Be to, ir toliau valdė kitus strateginės paskirties fondus ir iniciatyvas, pavyzdžiui, Pasaulinį energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos fondą (GEEREF), kuris per privačias investicijas teikia pasaulinį rizikos kapitalą energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos projektams besivystančiose ir pereinamosios ekonomikos šalyse⁹¹.

⁸⁵ <http://www.eib.org/products/advising/elena/index.htm>; <http://www.eib.org/products/advising/elena/projects/index.htm>

⁸⁶ http://www.eib.org/attachments/thematic/jessica_2008_lt.pdf

⁸⁷ <http://urban-intergroup.eu/wp-content/uploads/2016/04/EP-Seminar-F-Lee-EIB-April-2016-UPDATED-FINAL-.pdf>

⁸⁸ https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/pf4ee_en.pdf

⁸⁹ http://www.eib.org/attachments/pf4ee_support_beneficiaries_2016.pdf

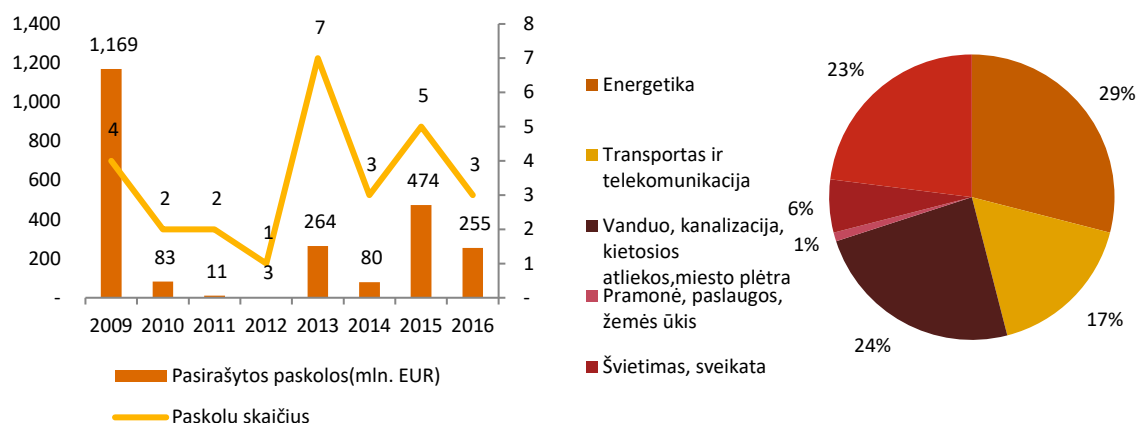
⁹⁰ http://www.eib.org/products/lending/equity_funds/infrastructure_equity_funds/index.htm

⁹¹ http://www.eib.org/products/lending/equity_funds/infrastructure_equity_funds/geeref.htm

Banko veikla Lietuvoje

2016 m. EIB Lietuvos subjektams suteikė 255 mln. eurų paskolų⁹². Paskolų pasiskirstymas pagal sektorius ir EIB portfelio Lietuvoje raida pateikiama paveiksle žemiau. Per penkerių metų laikotarpį (2012–2016) Lietuvai teko 1,08 mlrd. EUR EIB paskolų⁹³.

Paveikslas 12. EIB portfelio raida Lietuvoje 2009-2016 metais ir finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius 2012-2016 metais

Šaltinis. EIB statistikos ataskaitos⁹⁴

Per penkerius metus dažniausiai EIB Lietuvoje išdavė paskolas, kuriomis buvo finansuojamos šios sritys: energetika (29%), vandentvarkos ir nuotekų tvarkymo, miestų plėtra (24%), mažos ir vidutinės apimties projektai (23%), transporto ir telekomunikacijos (17%) (žr. paveikslėlį viršuje).

2016 m. EIB ir Vilniaus savivaldybė pasirašė sutartį dėl pirmosios 50 mln. eurų paskolos dalies – 25 mln. eurų suteikimo miesto investicijų programai įgyvendinti artimiausiais metais. Didžioji lėšų dalis bus panaudota investicijoms į miesto infrastruktūros atnaujinimo projektus ir vakarinio aplinkkelio statybą⁹⁵.

2016 m. EIB ir „Lietuvos energija“ pasirašė susitarimą dėl 190 mln. eurų paskolos, skirtos naujos kogeneracinės jėgainės statybų Vilniuje finansavimui⁹⁶.

2017 m. Šiaulių bankas ir EIB susitarė dėl naujos paramos daugiabučių namų atnaujinimui ir modernizavimui Lietuvoje. Iki šiol iš "Jessica II" fondo Šiaulių bankui kaip finansiniam tarpininkui yra išmokėta 108 mln. Eurų ES struktūrinių fondų lėšų (arba 72%), prie kurių dar 130 mln. eurų prisidėjo Šiaulių bankas.

Produktai

Pagrindinis EIB siūlomas produktas yra paskolos⁹⁷. EIB taip pat finansuoja kompleksines ilgalaikes programas. Šiomis paskolomis finansuojama įvairūs projektai, pastaruoju metu dažniausiai

⁹² <http://www.eib.org/projects/regions/european-union/lithuania/index.htm?lang=-lt>

⁹³ <http://www.eib.org/projects/regions/european-union/lithuania/index.htm?lang=-lt>

⁹⁴ Statistical reports EIB 2009 - 2016

⁹⁵ <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/all/2016/2016-207-eib-to-support-vilnius-urban-investment-programme.htm?lang=-lt>

⁹⁶ <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/all/2016/2016-317-european-support-for-cheaper-and-cleaner-heat-and-power-in-lithuania.htm?lang=-lt>

infrastruktūros, energetinio efektyvumo, atsinaujinančių energijos išteklių transporto ir miestų plėtros sektoriuose⁹⁸.

Lentelė 31. EIB siūlomų finansinių produktų sąlygos.

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	- tiek privatus, tiek viešasis sektoriai.
Projekto dydis	- daugiau nei 25 mln. EUR.
Paskolos dydis	- iki 50 proc. projekto vertės; - paprastai paskola siekia apie 1/3 projekto vertės.
Palūkanų norma	- bankas yra pelno nesiekianti, orientuota į politinių tikslų siekimą institucija; - EIB teikia lengvatines paskolas; - palūkanų norma gali būti fiksuota, kintanti arba konvertuojamoji (t.y. palūkanų normos formulė gali būti peržiūrima tam tikrais iš anksto apibrėžtais laikotarpiais).
Specifiniai reikalavimai projektams	- projektas privalo atitikti EIB skolinimo tikslus ir būti ekonomiškai, finansiškai, techniškai ir aplinkosaugos požiūriu patikimas.
Valiuta	- paprastai paskolos suteikiamos eurai, tačiau taip pat gali būti teikiamos GBP, USD, JPY, SEK, DKK, CHF, PLN, CZK ir HUF ar kitomis valiutomis.
Atidėjimo laikotarpis	- analizuojama konkrečaus projekto atveju; - atidėjimo laikotarpis paskolos grąžinimui gali būti skiriamas projekto statybų etape.
Mokesčiai ir rinkliavos	
Mokesčiai	- tam tikrais atvejais reikalaujama mokesčių, susijusių su projekto vertinimu, teisinėmis paslaugomis, išipareigojimu, nepanaudojimu ir pan.
Kitos sąlygos	
	- finansavimo sąlygos priklauso nuo investicijų tipo ir trečiųjų šalių pasiūlyto paskolos užtikrinimo (bankai ar bankų sindikatai, kitos finansų institucijos ar motininės įmonės).
Paskolos mokėjimas	
	- paprastai paskolos grąžinamos mokant du arba vieną kartą per metus.

Šaltinis: EIB paskolos ⁹⁹

EIB taip pat gali teikti papildomą paramą prioritetiniams projektams, naudodamas aukštesnės rizikos instrumentus nei įprastai. Per struktūrinę finansinę priemonę ¹⁰⁰ teikiama parama įtraukia tokias priemones kaip privilegijuotosios paskolos ir garantijos rizikoms, galinčioms pasireikšti iki projekto užbaigimo, taip pat ankstyvosios veiklos vykdymo rizikos, subordinuotos paskolos ir garantijos, reitinguojamos aukščiau už akcininkų subordinuotas skolas, „mezzanine“ finansavimas, su projektu susijusios išvestinės finansinės priemonės ¹⁰¹.

⁹⁷ <http://www.eib.org/products/index.htm>

⁹⁸ <http://www.eib.org/products/lending/loans/index.htm>

⁹⁹ <http://www.eib.org/products/lending/loans/index.htm>

¹⁰⁰ angl. Structured Finance Facility

¹⁰¹ <http://www.eib.org/products/blending/sff/index.htm>

EIB gali suteikti garantijas dideliems ir mažiems projektams, kad jie taptų patrauklesni investuotojams, teikti garantijas privilegijuotoms ir subordinuotoms paskoloms standartine forma, arba finansinių įsipareigojimų ¹⁰² garantijos forma ¹⁰³.

Bankas taip pat investuoja į organizacijų/įmonių nuosavą kapitalą, į projektus arba fondus. Naudodama šį produktą EIB investuoja į infrastruktūrą, aplinkosaugą, energetinį efektyvumą ir atsinaujinančius energijos išteklius, miestų plėtrą ¹⁰⁴.

Taip pat sudaro sąlygas projekto įmonėms išleisti skolos kapitalo rinkų investuotojams patrauklias projekto obligacijas.

3.1.3.4. Europos Tarybos vystymo bankas

ETVB tikslas – įgyvendinti Europos Tarybos solidarumo politiką finansuojant projektus, skatinančius tvarų ir tolygų augimą. Bankas veiklą vykdo trijose srityse: skatina socialinę integraciją, viešąją infrastruktūrą, turinčią socialinį elementą, ir aplinkos apsaugą.

Socialinės integracijos srityje bankas vykdo projektus, susijusius su pabėgėliais, migrantais ir tremtiniais, socialiniu būstu, darbo vietų kūrimu ir išsaugojimu bei gyvenimo sąlygų miestuose ir kaimo vietovėse gerinimu. Aplinkosaugos srityje ETVB nuolat reaguoja į stichines nelaimes ir ekologines katastrofas, skatina gamtos apsaugą, istorinio ir kultūrinio paveldo apsaugą. ETVB dirba su viešosios infrastruktūros projektais sveikatos apsaugos, švietimo ir mokslo, administracinių ir teisminės valdžios paslaugų srityse ¹⁰⁵.

Energetinio efektyvumo projektų finansavimas

2016 m. patvirtintas 2017 – 2020 m. planas kartu su peržiūrėta aplinkos ir socialinės apsaugos priemonių politika užtikrins ETVB aktyvų dalyvavimą pasaulinėse pastangose kovojant su klimato kaita ir aplinkos apsaugojimu¹⁰⁶.

2016 m. ETVB toliau investuoja į energetinio efektyvumo projektų finansavimą teikiant tiesiogines paskolas savivaldybėms ir regionams arba tarpiniams (bankams). 2016 m. ETVB su savo paskola ir subsidija iš Rytų Europos Energijos efektyvumo ir aplinkos partnerystės („Energy Efficiency and Environment partnership (E5P)“) suteikė 14 mln. eurų pagalbą Gruzijos valdžios institucijoms, siekiančioms įvesti energijos vartojimo efektyvumą socialinio sektoriaus infrastruktūroje nacionaliniu lygmeniu. Su ETVB pagalba bus renovuoti 25 valstybinių mokyklų pastatai.

2012 - 2016 m. „Managing environment“ projektams buvo skirta 1,357 mlrd. eurų arba 11% proc. nuo visų paskolų vertės šiuo laikotarpiu¹⁰⁷.

Kartu su Europos Komisija ir EIB ETVB dalyvauja JESSICA iniciatyvoje¹⁰⁸.

Taip pat bankas dalyvauja ELENA iniciatyvoje. Banko priemonė CEB-ELENA teikia subsidijas viešojo sektoriaus institucijoms, kurios nori įgyvendinti energetinio efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių projektus, tačiau neturi pakankamų institucinių gebėjimų¹⁰⁹.

Banko veikla Lietuvoje

¹⁰² angl. debt service

¹⁰³ <http://www.eib.org/products/blending/guarantees/index.htm>

¹⁰⁴ http://www.eib.org/products/lending/equity_funds/index.htm

¹⁰⁵ <https://coebank.org/en/project-financing/sectors/>

¹⁰⁶ Report_of_the_Governor_2016.pdf (CEB)

¹⁰⁷ Report_of_the_Governor_2016.pdf (CEB)

¹⁰⁸ <http://www.eib.org/products/blending/jessica/>

¹⁰⁹ <https://coebank.org/en/about/partnerships/>

Lietuva ETVB nare tapo 1996 m. 2009-2016 m. Lietuvai buvo suteiktos dvi paskolos.

2009 m. ETVB Lietuvai suteikė 130 mln. eurų paskolą, skirtą valstybės investicijoms į socialinės infrastruktūros plėtros projektus finansuoti, o 2015 m. Lietuvai buvo suteikta 100 mln. eurų paskola, skirta kultūros, sveikatos apsaugos, švietimo, sporto įstaigų pastatų statybai ar renovavimui finansuoti ¹¹⁰.

Produktai

Bankas savo klientams siūlo ilgalaikes paskolas ir garantijas, taip pat įnašus iš patikos sąskaitų, kuriais finansuoja projekto įgyvendinimą.

Paskolos

Pagrindinė banko veikla yra paskolos. ETVB gali finansuoti individualius projektus arba paskolų programas, kurios gali apimti vieną arba keletą sektorių. Paskolos gali būti suteikiamos banko narėms, bet kokiam juridiniam asmeniui, patvirtintam konkrečios valstybės narės, kuri taip pat laiduoja už skolą, bet kokiam juridiniam asmeniui, patvirtintam banko narės, jei banko Administracinė taryba patvirtina, jog paskola turi tinkamas garantijas.

Lentelė 32. ETVB siūlomų finansinių produktų sąlygos.

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	- vyriausybės, vietos ir regionų valdžios institucijos, privačios ar valstybinės finansų įstaigos; - bankas tiesiogiai nefinansuoja fizinių asmenų.
Dydis	- paprastai ETVB finansavimas neviršija 50 proc. visų tinkamų projekto išlaidų; - išskirtiniais atvejais finansavimas gali siekti iki 90 proc., ypač tikslinėse valstybėse.
Palūkanų norma	- ETVB pritraukia lėšas geriausiomis sąlygomis, tuo metu esančiomis kapitalo rinkose. Šios sąlygos perduodamos skolininkams, taikant mažiausią galimą maržą, į kurią taip pat įeina banko veiklos išlaidos; - bankas neteikia subsidijų; - fiksuota arba kintanti palūkanų norma; - išskirtiniais atvejais paskola gali būti derinama su palūkanų normos subsidijomis.
Valiuta	- paprastai paskolos išduodamos eurais, tačiau, priklausomai nuo konkrečių aplinkybių, gali būti išduodamos ir kita valiuta.
Atidėjimo laikotarpis, mokėjimų pradžia	- analizuojama konkrečaus projekto atveju.
Kitos paskolos sąlygos	
Techninė parama	- projektui gali būti teikiama techninė parama.
Rizikų vertinimas	- esant poreikiui, bankas vertina ne tik skolininko, bet ir laiduotojo kreditingumą.
Paskolos užtikrinimas	1. bankui pareikalavus, skolininko įsipareigojimai turi būtų užtikrinti trečiosios šalies. Laiduotoju gali būti valstybė narė, vyriausybės institucija, finansų įstaiga arba kitas viešasis arba privatus juridinis asmuo, patvirtintas CEB.
Projekto priežiūra	2. projektui prasidėjus bankas atlieka nuolatinės priežiūros procedūras ir patikras vietoje.

¹¹⁰ <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/tarptautines-finansu-institucijos/europos-tarybos-vystymo-bankas>

Paskolos mokėjimas	
	3. paskolos išmokamos mažiausiai dviem dalimis, įvertinant a) esamą projekto situaciją / pažangą; b) projekto / skolininko lėšų įsisavinimo pajėgumus.

Šaltinis: ETVB paskolų teikimo politika ir projektų rengimo metodika¹¹¹.

Garantijos

Bankas teikia garantijas finansų įstaigoms (patvirtintoms banko narių), skirtas įgyvendinti banko tikslus. Kiekvienu atveju vertinama konkreti situacija.

Patikos sąskaitos

Bankas gali atidaryti ir naudoti patikos sąskaitas savo veikloje. Patikos sąskaitos gali būti naudojamos teikiant palūkanų subsidijas paskoloms, suteiktoms CEB, arba teikiant subsidijas investicijoms arba techninei paramai. Patikos sąskaitos ištekliai gali būti naudojami projektams, turintiems ženklų socialinį poveikį ir įgyvendinamiems nustatytoje valstybėje.

3.1.4. Energijos Taupymo Paslaugų Įmonės (ESCO)

ESCO koncepcija buvo trumpai aptarta 2-ajame skyriuje, kur buvo išdėstytos pagrindinės matomos rizikos finansuojant ESCO įmones ir jų vykdomus projektus iš komercinių bankų perspektyvos. Energijos taupymo paslaugų įmonės galėtų būti vienu iš realiausių privataus finansavimo šaltinių vykdant energetikos efektyvumo projektus, nes paprastai jos turi labai aukštas technines kompetencijas, naudingos patirties atliekant daug tokio pačio tipo projektus ir geriau nei bet kas kitas gali įvertinti rizikas siekiant nustatytų energijos taupymo tikslų. Vienas pagrindinių ESCO modelio pranašumų Lietuvoje yra tai, kad ESCO modelio įgyvendinimas sudarytų galimybę biudžetinėms įstaigoms skolintis investicijoms būtinas lėšas, kadangi šiuo metu teisinė bazė draudžia biudžetinių įstaigų skolinimosi galimybes, taip ribojant rinkos dalyvių viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo renovavimo finansavimo galimybes.

Tiek KPMG studijoje, tiek ir papildomų susitikimų su komerciniais bankais susitikimų metu buvo siekiama aptarti komercinių bankų galimybes ir norą dalyvauti finansuojant ESCO projektus. Dažnu atveju bankai atsakė, kad šis modelis jiems yra dar nepažįstamas, todėl atsakyti, ar būtų suinteresuoti finansuoti tokio pobūdžio projektus, galėjo labai abstrakčiai. Komerciniai bankai KPMG studijos autoriams nurodė, kokios pagrindinės ESCO modelio rizikos iš finansuotojo perspektyvos. Šių rizikų sąrašas ir aprašymas pateikiamas žemiau esančioje lentelėje.

Lentelė 33. ESCO modelio rizikos.

¹¹¹ CEB, Loan and Project Financing Policy; CEB, Handbook for the Preparation and Monitoring of Projects;

Rizika	Aprašymas
Kredito rizika	Neapibrėžtumas, kuri iš šalių prisiims paskolos grąžinimo riziką tuo atveju, jei ESCO klientas nesugebės mokėti. Kadangi didžiąją dalį viešosios paskirties pastatų sąskaitų apmoka savivaldybės, komercinių bankų atstovai mato riziką, kad savivaldybių biudžetuose ESCO mokėjimams gali būti nepakankamai skirta pinigų.
Rizika, susijusi su ilgalaikiu turto naudojimu	ESCO projektų paskolų grąžinimai gali užtrukti ilgą laikotarpį. Egzistuoja rizika, kad per tą laiką pastatas bus uždarytas ar pakeistas kitu. Bankai nori garantijų, kad pastatai bus naudojami visą sutarties laiką, arba kad, tuo atveju, kai modernizuotas pastatas uždaromas, mokėjimai bus skiriami iš organizacijos biudžeto.
Politinė rizika	ESCO koncepcija Lietuvoje yra naujas dalykas, todėl egzistuoja rizika, kad po kelių metų nauja vyriausybė gali pakeisti nuomonę. Bankai išvelgia riziką, kad vyriausybė gali sustabdyti ESCO projektų finansavimą. Viena iš pagrindinių problemų, jog šiuo metu nėra sukurtos jokios teisinės bazės apibrėžiančios ESCO prielaidas bei veikimo būdus, tačiau politinė parama šiam modeliui yra.
Rizika, susijusi su ilgalaikiu finansavimu	Komercinių bankų atstovai mano, kad ESCO projektų koncepcija yra sudėtinga. Ilgalaikis projektų finansavimas turi įvairių rizikų, todėl per fondus vykdomas refinansavimas būtų mažiau rizikinga alternatyva.
Patikimumo rizika	Komerciniai bankai išvelgia riziką, susijusią su įmonės akcininkų patikimumu, kai sutartys sudaromas ilgam laikotarpiui. Bankams reikėtų atlikti potencialių ESCO vindikaciją.
Sutarčių rizika	Kadangi šie projektai apima daug trumpalaikių ir ilgalaikių įsipareigojimų (sutaupomos energijos užtikrinimas, priežiūros užtikrinimas lėšų grąžinimo laikotarpiu ir kt.) bankai pripažįsta, egzistuojant didelę riziką, jog įmonė nesugebės vykdyti visų sutartyje numatytų įsipareigojimų.
Rizika, susijusi su kvalifikacija	Esamų bendrovių ribotos žinios, nes Lietuvoje ESCO projektų patirties beveik nėra. Bankai išvelgia riziką, kad įmonės neturės pakankamai techninių žinių apie ESCO tipo projektus.

Šaltinis: KPMG studija

Komerciniai bankai taip pat nurodė, kad tiesiogiai ESCO projekto vykdytojui teiktų tik trumpo – vidutinio laikotarpio paskolą, t.y. iki 7 metų. Ilgo laikotarpio finansavimas komerciniams bankams yra visiškai nepatrauklus. Dalyvavimas per sukurtą investicinį mechanizmą domintų visus bankus, todėl ši analizė bus pateikiama privačių išteklių pritraukimo ex-ante vertinimo dalyje.

3.1.5. Infrastruktūriniai fondai

Šiuo metu Lietuvoje įregistruoti trys infrastruktūros fondai, kurių strategijoje energetika nurodyta kaip viena iš prioritetinių sričių, tačiau atlikus trumpą šių fondų analizę (žemiau), realus papildomų privačių lėšų šaltinis galėtų būti tik vienas – BaltCap Infrastruktūros Fondas.

BaltCap Infrastruktūros Fondas (BInF)

2017 m. liepos 3 d. didžiausias Baltijos šalyse privataus ir rizikos kapitalo fondų valdytojas BaltCap įsteigė pirmąjį Baltijos šalyse infrastruktūros fondą „BaltCap Infrastructure Fund“. Fondas skirs ypatingą dėmesį investicijoms transporto, energijos vartojimo efektyvumo didinimo, atsinaujinančios energijos gamybos sektoriuose, kuriuose matomas didelis finansavimo trūkumas¹¹². Fondo dydis – 100 mln. eurų, iš kurių EIB įsipareigojęs investuoti 20 mln. eurų, pagal Europos Strateginių Investicijų Fondo (ESIF) programą, o likusią dalį padengs pensijų fondai (Swedbank, SEB ir LHV)¹¹³. Fondo investavimo strategijoje numatyta, jog fondo veiklos trukmė – 20 metų, o vienos investicijos dydis gali siekti nuo 3-12 mln. eurų vienai investicijai.

Tikimasi, kad investicijoms į viešąją infrastruktūrą fondas pritrauks papildomai 480 mln. eurų.¹¹⁴

Energy and Infrastructure SME Fund

2016 m. liepos 5 d. Lords LB įsteigė Energetikos ir Infrastruktūros SME fondą, kuris skirtas investicijoms į mažesnius jau įgyvendintus projektus. Siekiamas fondo dydis – 25 mln. eurų, fondo trukmė – iki 10 metų. Šiuo metu fondas yra investavęs į vieno infrastruktūros objekto – M.K.Čiurlionio tilto Kaune – koncesiją.

Baltijos energetikos ir infrastruktūros fondas (BEIF)

2016 m. sausio 5 d. Lords LB įsteigė Baltijos Energetikos ir Infrastruktūros fondą, kurio prioritetinės investavimo sritys - atsinaujinanti energetika ir energijos efektyvumo projektai. Planuojama, jog fondo dydis per tris metus nuo fondo įsteigimo pradžios pasieks 200 mln. Eur. Tačiau per pirmus dvejus metus dar nebuvo atlikta jokių investicijų, todėl tikėtina, jog fondas arba nebesusikurs arba nepritrauks pakankamai lėšų investicijoms.

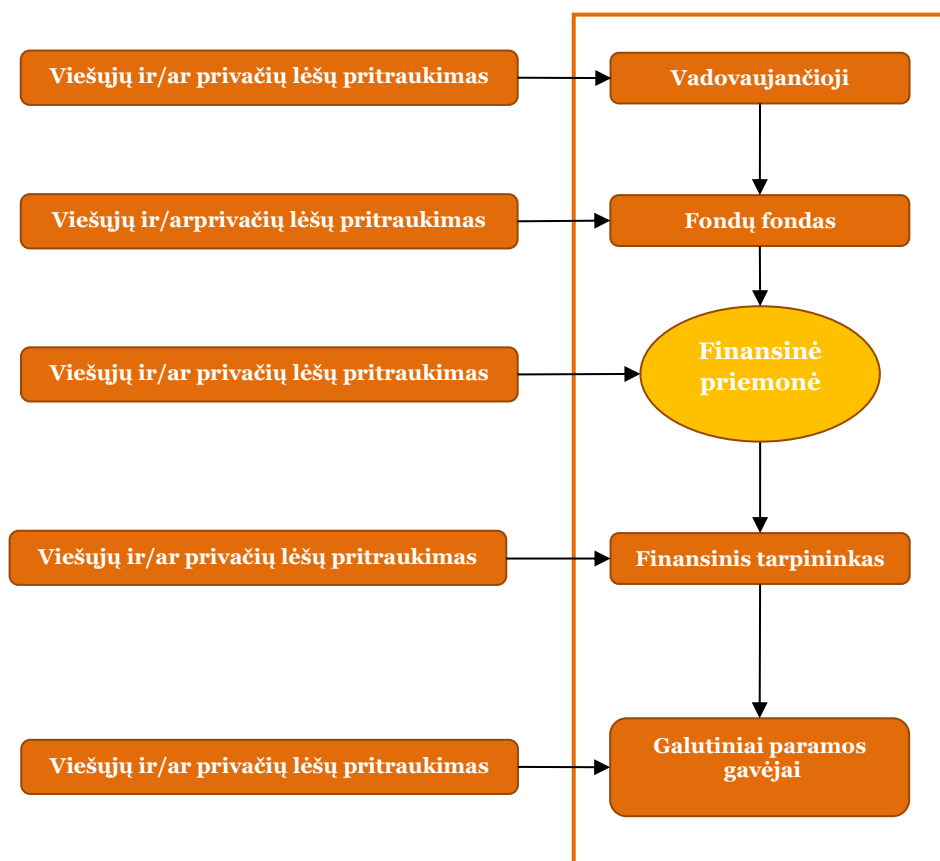
3.2. Lygio ir būdo privačių lėšų pritraukimui nustatymas

Kaip nurodo ex-ante vertinimo metodologija, remiantis Bendrųjų nuostatų reglamento 38 straipsniu, nacionalinių viešųjų ar privačiųjų subjektų įnašai gali būti atliekami visais lygiais, taip pat ir galutinių gavėjų lygyje, išskyrus galutinių naudos gavėjų įnašus.

¹¹² BaltCap Infrastructure Fund skaičiavimais, infrastruktūros Baltijos šalyse finansavimo trūkumas per ateinančius 5 metus sieks 6 mlrd. Eur.

¹¹³ <https://www.vz.lt/rinkos/fondai/2017/07/03/baltijos-salyse--naujas-100-mln-eur-infrastrukturos-fondas#7>

¹¹⁴ https://ec.europa.eu/lithuania/EIB%20invests%20EUR%2020m%20into%20BaltCap%20Infrastructure%20Fund_it

Paveikslas 8. Finansinės priemonės lygiai, kuriuose galimas papildomų lėšų pritraukimas.

Pokalbių su potencialiais investuotojais metu buvo nustatyta, jog investuotojai būtų suinteresuoti investuoti į investicinį fondą (juridinio asmens statusą turintį fondą), kuriam galėtų teikti paskolas ar kitaip investuoti ir kurio pirmąją nuostolių dalį prisiimtų valstybė. Susidomėjimą tokiu principiniu modeliu išreiškė EIB, ERPB, komerciniai bankai ir pensijų fondai.

Šio ex-ante vertinimo 4 dalyje nagrinėjamuose įgyvendinimo modeliuose ir finansavimo scenarijuose privačios lėšos gali būti pritraukiamos įvairiuose lygiuose. Galimuose įgyvendinimo modeliuose lėšos pritraukiamos į fondų fondo lygmenį, o scenarijuose aprašytos situacijos kai lėšos pritraukiamos įgyvendinant finansines priemones.

Lentelė 34. Privačių investuotojų lėšų pritraukimas į fondų fondo lygmenį.

Modelis	Privačių lėšų pritraukimo galimybės
Fondų fondo veiklos vykdymas	Šiame modelyje nėra pritraukiama papildomų lėšų į fondų fondo lygmenį, todėl multiplikatorius yra sukuriamas tik iš finansinio produkto. Plačiau modelis aprašytas 4-ajame ex-ante skyriuje.
Asimetrinio rizikos pasidalijimo fondas	Šiame modelyje privačios lėšos pritraukiamos į fondų fondo lygmenį investuotomis viešosiomis lėšomis prisiimant pirmojo praradimo riziką. Plačiau modelis aprašytas 4-ajame ex-ante skyriuje.
Fondų fondo ir investicinio fondo steigimas	Sukuriamas fondų fondas, kuris įgyvendina finansines priemones, o atskirai privačių investuotojų sukurtas investicinis fondas ar kita institucija išperka sėkmingų projektų ateities finansinius srautus iš fondų fondo. Toks fondas

gali atsirasti tik tada kai atsiranda projektų srautas. Tokiu atveju už parduotus ateities pinigų srautus gautos lėšos pakartotinai panaudojamos naujų finansinių priemonių įgyvendinimui (paskolų, garantijų teikimui). Plačiau modelis aprašytas 4-ajame ex-ante skyriuje.

Lentelė 35. Privačių investuotojų lėšų pritraukimas į finansinės priemonės lygmenį

Finansinės priemonės	Privačių lėšų pritraukimo galimybės
Lengvatinės paskolos	Lengvatinių paskolų modelyje gali būti rekomenduojama arba privaloma įgyvendinant finansinę priemonę finansiniams tarpininkams prisidėti savomis lėšomis bei prisiimti riziką. Pradiniame etape šis reikalavimas turėtų būti rekomendacinio pobūdžio, o rinkai vystantis (atsiradus gerai praktikai ir projektų įgyvendinimo istorijai) atsirastų privalomojo pobūdžio reikalavimas, kuris galėtų būti įgyvendinamas per finansinių tarpininkų atrankos kriterijus. Plačiau lengvatinių paskolų veikimo principai aprašyti 4 skyriuje.
Garantijos	Garantijų priemonės atveju komerciniai bankai ir kitos finansų įstaigos dalyvauja priemonės įgyvendinime savo lėšomis, lėšų praradimo rizikai sumažinti ir dalyvavimui paskatinti teikiamos individualios arba portfelinės garantijos. Plačiau garantijų teikimo principai aprašyti 4 ex-ante vertinimo skyriuje.

3.3. Skatinamųjų elementų įvertinimas

Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis, įgyvendinant finansines priemones panaudojant ESI fondų lėšas turi būti siekiama pritraukti privačių investuotojų lėšas. Komercinių bankų, tarptautinių finansų institucijų, pensijų fondų apklausų metu buvo išsakyta susidomėjimas investuoti į energijos efektyvumo didinimo srities projektus. Nors šie investuotojai jau dabar prisideda prie pastatų energinio efektyvumo modernizavimo projektų (Šiaulių Bankas – Jessica II, ERPB - DNMF), vis dėlto tai daugiausiai vyksta daugiabučių namų sektoriuje, kuriame jau yra susidaręs pakankamas projektų srautas, yra prieinama šių projektų kredito istorija, galima gana tiksliai įvertinti tokių projektų finansavimo rizikas. Kaip jau buvo aprašyta 2.2.4 skyriuje, privačių investicijų stygius yra taip pat sąlygotas tokių veiksmų kaip investicijų grąžos istorijos trūkumas, informacijos asimetrija, gerosios praktikos pavyzdžių trūkumas, reguliavimo apribojimai, maža projektų vertė ir kiekis ir kita.

Siekiant, kad į energijos efektyvumo didinimo sritis investuotų privatūs subjektai, reikalinga paskatinti jų dalyvavimą, užtikrinti jų pasitikėjimą. Įvairios institucijos, su kuriomis buvo diskutuota apie jų potencialias investicijas energijos efektyvumo srityje, potencialių rizikų mažinimą įvardijo kaip vieną iš pagrindinių kriterijų, lemiančių teigiamo sprendimo priėmimą.

Skatinimo priemonės gali būti taikomos keliuose lygmenyse, kaip tai buvo aprašyta 3.2 skyriuje. Atsižvelgiant į Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus visi skatinimo elementai turi būti prienami visiems pageidaujantiems ir atitinkantiems nustatytus reikalavimus, finansines priemones įgyvendinantys tarpininkai parenkami skaidriai, o skatinimo elementai nediskriminuojantys.

Toliau šiame skyriuje yra nurodytos įvairios potencialių investuotojų skatinimo priemonės, kurios galėtų padėti pritraukti privačias investicijas bei kartu su ESI fondų lėšomis sukurti didesnę svertą efektą, tuo pačiu ir projektų multiplikatorių. Skatinimo priemonės yra sugrupuotos pagal tai, į kokį lygmenį būtų siekiama pritraukti privačias lėšas.

Skatinimo priemonės fondų fondo lygyje

Skatinimo priemonės fondų fondo lygyje yra siejamos su didesnio masto investicijų pritraukimu, investuotojų pasitikėjimo užtikrinimu. Tokių skatinimo priemonių pavyzdžiai galėtų būti:

- asimetris rizikos prisiėmimas;
- asimetris pelno pasidalijimas;
- ateities pinigų srautų perpardavimas su diskonto norma;
- suteikiama galimybė išpirkti geriausias rezultatus pasiekusių projektų ateities pinigų srautus;
- išperkamu ateities piniginių srautų garantijos;
- mokestinės priemonių mažinimo taikymas;
- įvairių šių variantų derinys.

Skatinimo priemonės finansinės priemonės (finansinio tarpininko) lygyje

Siekiant pritraukti lėšas finansinės priemonės lygyje, galima panaudoti šiuos skatinimo elementus:

- garantijų teikimas (individualių ir portfelinių);
- paskolų palūkanų kompensavimas;
- techninės pagalbos teikimas;
- administravimo mokesčio mokėjimas;
- paskolos dalies suteikimas iš ESI fondų lėšų, dalies – iš finansinę priemonę įgyvendinančios institucijos lėšų;
- asimetris rizikos prisiėmimas, kai finansiniai tarpininkai dalyvauja ir savo lėšomis;
- šių priemonių derinys.

Po kelių metų susikūrus energijos efektyvumo projektų patirčiai ir istorijai, vietoje dabartinio rekomenduojamo finansinių tarpininkų dalyvavimo savo lėšomis galima būtų įvesti privalomą reikalavimą dalyvauti savomis lėšomis. Tokio reikalavimo sąlygos ir atrankos kriterijai būtų kuriami pagal iki tol sukauptą patirtį ir egzistuojančią situaciją.

Skatinimo priemonės galutinio naudos gavėjo lygmenyje

Galutinio naudos gavėjo lygmeniu gali būti taikomi šie elementai:

- žemesnių negu rinkos, fiksuotų palūkanų taikymas;
- subsidijų teikimas projekto dalies finansavimui;
- palūkanų kompensavimas galutiniams naudos gavėjams (galutiniams naudos gavėjams suteikiant galimybę naudotis geresnėmis sąlygomis, t.y. palūkanomis ir terminais);
- ilgesnio negu rinkoje esančio termino paskoloms taikymas;
- užstato nereikalavimas;
- papildoma parama renovacijos dokumentų parengimui ir įgyvendinimo administravimui;
- įvairių šių variantų derinys.

Valdymo mokestis finansiniams tarpininkams ir fondo valdytojams

Už finansinių priemonių įgyvendinimą fondų fondo valdytojui ir finansiniams tarpininkams gali būti mokamas valdymo mokestis. Šio valdymo mokesčio mokėjimo principai ir dydžiai apibrėžti Deleguoto reglamento 12 ir 13 straipsniuose. Valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: bazinio valdymo mokesčio ir nuo veiklos rezultatų priklausančio valdymo mokesčio.

4. Finansinės priemonės pridėtinė vertė ir suderinamumas su kitomis viešųjų intervencijų formomis

4.1. Kiekybinis pridėtinės vertės vertinimas - jautrumo analizė ir alternatyvų palyginimas

4.1.1. Šilumos kainos prognozės Lietuvoje

VKKEK duomenimis vidutinė šilumos kaina 2012 metais pasiekusi 7,66 ct/kWh vėliau nuosekliai mažėjo iki 2017 m. lapkričio mėn. ir pasiekė 4,99 ct/kWh (35% sumažėjimas)¹¹⁵. 2017 m. sausio – spalio mėn. vidutinė mėnesinė šilumos kaina (įskaitant PVM, kadangi gyventojai negali šio mokesčio susigrąžinti) buvo 5,328 ct/kWh. Ši vidutinė kaina naudojama jautrumo analizėje.

Viena iš pagrindinių šilumos kainų mažėjimo priežasčių – biokuro panaudojimas šilumos gamyboje, kuris išaugo iki 64%. Tuo pačiu metu buvo priimti reikalavimai visą biokurą pirkti per biržą, kas lėmė intensyvesnę konkurenciją ir atitinkamai biokuro kainos mažėjimą. Papildomos reikšmės turėjo ir dujų iš “Gazprom” tiekimo kainos, kurios smarkiai sumažėjo pastačius SGD terminalą Klaipėdoje. Ateityje, galutinei šilumos kainai Lietuvoje didelės reikšmės gali turėti šie veiksniai:

1. Kogeneracinės elektrinės statyba Vilniuje. Neabejotinai šios elektrinės statyba, dalinai finansuojama ES lėšomis, dar labiau mažins šilumos kainas Vilniuje. Skačiuojama, jog įgyvendintas projektas galėtų sutaupyti iki 20 proc. šilumos kainos sostinės gyventojams ir įmonėms.¹¹⁶
2. Kuro balanso sudėties pokyčiai. Iki 2025 metų prognozuojama, jog biokuras sudarys apie 75-80% viso centralizuotos šilumos gamyboje, dar labiau sustiprinant šilumos kainų priklausomybę nuo biokuro¹¹⁷.
3. Biokuro, gamtinių ir SGD kainų svyravimai Lietuvoje ir pasaulyje. Remiantis Pasaulinio Banko gamtinių dujų prognoze 2017-2023 m. laikotarpiu, numatomas 3,1% kasmetinis gamtinių dujų kainos augimas ir 2,1% - SGD kainos augimas¹¹⁸. Tuo tarpu pagal 2013 metais atliktą biokuro potencialo studiją Lietuvoje, numatoma jog medienos skiedrų kaina 2025 metais pagal prognozuojamą paklausą ir pasiūlą turėtų siekti bent 220 eurus/tne, arba 3,2% kasmetinį augimą nuo esamos Baltpool biokuro kainos lapkričio mėn.¹¹⁹
4. JAV dolerio kurso pokytis euro atžvilgiu. Tikėtina, jog JAV dolerio ir euro santykis artimiausiu metu išliks panašus, tačiau ilgesniu laikotarpiu blogesnės ekonominės ar politinės naujienos vienoje ar kitoje pusėje gali šį santykį smarkiai pakoreguoti. JAV doleriui sustiprėjus, kiltų naftos, gamtinių dujų ir SGD kaina Lietuvoje. Darome prielaidą, jog valiutų kursai išsilaikys esamame lygyje.
5. PVM tarifas. Taip pat svarbu paminėti, jog nuo 2017 m. spalio 1 d. galutiniams šilumos vartotojams buvo vėl pradėtas taikyti lengvatinis 9 proc. PVM tarifas. Pagal 2017 m. lapkričio 20 d. PVM įstatymo Nr.IX-751 pakeitimą, nuo 2018 m. sausio 1 d. šis PVM tarifas išliks ties 9

¹¹⁵ <http://www.regula.lt/Puslapiai/naujienos/2017-metai/2017-lapkritis/lapkricio-menesio-silumos-kainu-statistika-Lietuvoje.aspx>

¹¹⁶ <http://www.kogen.lt/projektu-nauda>

¹¹⁷ <https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/biokuro-potencialo-lietuvoje-ivertinimas-biokuro-kainu-prognoze-biokuro-panaudojimo-socialines-naudos-ivertinimas-ir-biokuro-panaudojimo-pletrai-reikalingu-valstybes-intervenciju-pasiulymai>

¹¹⁸ <https://knoema.com/ncs/erf/natural-gas-prices-forecast-long-term-2017-to-2030-data-and-charts>

¹¹⁹ <https://e.baltpool.eu/biomass/?ti=3935675&bp=biodeliveryprice>

proc. neribotam laikui, todėl skaičiavimuose daroma prielaida, jog šis PVM tarifas nesikeis iki 2023 metų galo.

Galima daryti prielaidą, jog kintamoji šilumos kainos dedamoji (biokuro ir SGD kainos) ir pastovioji dedamoji (investicinė grąža, veiklos sąnaudos ir kt.) iki 2023 metų augs apie 1-3%, priklausomai nuo aukščiau išvardintų prognozuojamų veiksnių poveikio. Skaičiavimuose žemiau naudojamas 2 proc. vidutinis šilumos kainos augimo tempas 2017 – 2023 metų laikotarpiu.

Remiantis galiojančia šilumos kainų nustatymo metodika¹²⁰, ilgalaikio turto vertės dalį, sukurtą už ES struktūrinių fondų lėšas, dotacijas ir subsidijas yra draudžiama įtraukti į šilumos kainų tarifus, todėl investicijų sąnaudos statant naujas biokurą naudojančias elektrines, kurios nemaža dalimi subsidijuojamos ES paramos ir dotacijų lėšomis neatsispindi šilumos kainose. Per 2012-2016 metų laikotarpį ES lėšos ir kitos dotacijos, subsidijos sudarė apie 26% (arba 71 mln. eurų) visų šilumos energijos įmonių investicijų. Planuojamo Vilniaus kogeneracinės projekto statybos kaštų dalis, finansuojama ES lėšomis gali sudaryti apie 40%, todėl tikėtina kad tai dar labiau mažins šilumos kainą artimuoju laikotarpiu. Vis dėlto ilgesnėje perspektyvoje sumažėjus ES paramai, tikėtina, jog investicijos bus vykdomos įmonių nuosavomis ar skolintomis lėšomis ir atsispindės šilumos kainoje. Taip pat vertėtų apsvarstyti uždavinių veiksmų programoje suderinamumą, siekiant skatinti energinį efektyvumą ir didinti alternatyvių energijos išteklių panaudojimą, nes šilumos kainos subsidijavimas per biokuro projektus mažina daugiabučių, viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo renovacijos projektų patrauklumą.

4.1.2. Daugiabučių modernizavimo jautrumo analizė

Siekiant išsiaiškinti, ar daugiabučių namų renovacijos finansavimui, teikiant lengvatines paskolas, yra reikalinga subsidija tam, kad investicijos pastato renovacijai atsipirktų per paskolos laikotarpį, buvo atlikta jautrumo analizė.

Atskiri Lietuvos regionai pagal vartojamos energijos rūšį ar mokamą šilumos kainą nėra išskiriami, kadangi nėra planuojama taikyti atskirų subsidijavimo schemų. Visgi reiktų paminėti, kad pagal VKEKK skelbiamus duomenis šilumos didžiausia ir mažiausia šilumos kaina skirtinguose Lietuvos miestuose skiriasi daugiau nei du kartus (pvz., 2017 m. lapkričio mėn. mažiausia kaina buvo Utenoje – 4,24 ct/kWh su PVM, o tuo pačiu metu Biržuose šilumos energija kainavo – 9,21 ct/kWh su PVM).¹²¹

Taip pat labai svarbu atkreipti dėmesį į prielaidą dėl šilumos energijos sutaupymo įgyvendinus projektą, kadangi, vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, siekiant gauti valstybės paramą po renovacijos, namo suvartojamos šilumos energijos sąnaudos turi būti sumažintos ne mažiau kaip 40 proc. Remiantis 2017 m. BETA atlikto energinio audito duomenimis (audito apimtis - 574 daugiabučiai namai, atnaujinti 2015 metais), daugiau kaip pusėje vertintų atnaujintų daugiabučių namų po renovacijos sutaupoma nuo 50 iki 70 proc. šilumos energijos, ir net 11 proc. namų sutaupymai siekia nuo 70 proc. iki 87 proc.¹²². Taigi vidutiniškai, BETA duomenimis, daugiabutis namas po renovacijos sutaupo apie 60 proc. šilumos energijos.

Kita prielaida, daranti ženklų įtaką, yra daugiabučių modernizavimo projektų atsiperkamumo rodiklis – investicijų (statybos darbų) kainos. Šiuo metu reikia apie 195 eurų investicijų siekiant renovuoti vieną kvadratinį metrą vidutiniame daugiabutyje. BETA duomenimis, pastaraisiais metais statybos darbų kainos stabilizavosi (pvz. 2016 m. investicijos siekė 191 eurą/m², taigi lyginant su praėjusiu

¹²⁰ 2009 m. liepos 8 d. valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimas dėl šilumos kainų nustatymo metodikos nr. O3-96, 20 straipsnio 3 dalies 11 punktą

¹²¹ <http://www.vkekk.lt/siluma/Puslapiai/statistika.aspx>

¹²² www.betalt.lt/ivertinti-daugiau-kaip-500-atnaujintu-daugiabuciu-faktiniai-silumos-suvartojimo-duomenys-lenkia-prognozuotus/

laikotarpiu kaina ūgtelėjo 2 proc.)¹²³. Visgi lyginant su skaičiavimais ankstesnėje Energijos efektyvumo išankstinio (ex-ante) vertinimo ataskaitoje kaina augo nuo 145 euro/m² iki 195 euro/m² arba daugiau nei 34 proc.

Dar viena svarbi prielaida, įtakoianti daugiabučių namų renovacijos projektų atsipekamumą, yra pastato šilumos energijos suvartojimas prieš renovaciją. Pagal Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos pateikiamus 2016-2017 m. šildymo sezono duomenis daugiabutis suvartoja apie 175 kWh m² per metus. Kadangi, renovacijoje aktyviausiai dalyvaus energetiškai itin neefektyvių daugiabučių segmentas, daroma prielaida, kad šių pastatų metinis šilumos suvartojimas prieš renovaciją yra 20 kWh arba kiek daugiau nei 10 proc. didesnis.

Lentelė 36. Daugiabučių namų renovacijos jautrumo analizės prielaidos

Prielaida	Reikšmė
Tipinio daugiabučio bendras pastato plotas, m ²	1,287
Investicijos, eurai/m ²	195
Investicijos projektui, eurai	250 965
Dabartinis suvartojimas kWh/m ² per metus	195
Dabartinis pastato suvartojimas per metus, kWh	225 225
Šilumos energijos kaina eurai/kWh	0,053
Šilumos kainos augimas kas metus	2%
Šilumos energijos sutaupymas įgyvendinus projektą	60%
Paskolos terminas, metais	20

Atsižvelgiant į aukščiau esančioje lentelėje išvardintas prielaidas, žemiau esančioje lentelėje pateikiama sutaupytos energijos ir subsidijos poreikio jautrumo analizė.

Lentelė 37. Sutaupytos energijos ir subsidijos poreikio santykio jautrumo analizė

		Energijos sutaupymai								
		40%	45%	50%	55%	60%	65%	70%	75%	80%
Subsidija	25%	68,8	50,1	40,2	33,8	29,3	25,9	23,2	21,1	19,3
	30%	56,4	43,2	35,4	30,2	26,3	23,4	21,1	19,2	17,6
	35%	47,3	37,5	31,2	26,8	23,6	21,1	19,0	17,4	16,0
	40%	40,2	32,6	27,5	23,8	21,1	18,9	17,1	15,7	14,4
	45%	34,3	28,3	24,1	21,1	18,7	16,8	15,3	14,1	13,0
	50%	29,3	24,5	21,1	18,5	16,5	14,9	13,6	12,5	11,6
	55%	24,9	21,1	18,3	16,1	14,4	13,1	12,0	11,0	10,2
	60%	21,1	18,0	15,7	13,9	12,5	11,4	10,4	9,6	8,9
	65%	17,6	15,1	13,3	11,8	10,7	9,7	8,9	8,2	7,7
	70%	14,4	12,5	11,0	9,9	8,9	8,1	7,5	6,9	6,5

Pagal lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad jei pasitvirtintų visos anksčiau išvardintos prielaidos su 30 proc. subsidija daugiabučio modernizavimo projektas atsipirktų per apytiksliai 20 metų jeigu šilumos energijos sutaupymai siektų apie 70-75 proc. Aukščiau minėtas BETA renovuotų daugiabučių tyrimas rodo, kad, nemaža dalis modernizuotų daugiabučių pasiekia šilumos energijos sutaupymus gerokai viršijančius 60 proc. (ar 64 proc., jei skaičiavimuose būtų naudojamas nesuapvalintas sutaupymų lygis) ir ligšiolinė teigiama šios finansinės priemonės įgyvendinimo patirtis leidžia daryti išvadą, kad 30 proc. subsidija yra pakankama.

¹²³ <http://www.betalt.lt/daugiabuciu-renovacija-rangos-darbu-kaina-stabili-jau-kelerius-metus/>

Toliau lentelėje pateikiami projektų atsiperkamumo jautrumo analizės rezultatai vertinant investicijas (statybos darbų kainas) ir subsidijos elementą.

Lentelė 38. Investicijų ir subsidijos poreikio santykio jautrumo analizė

		Investicijos (eurai/m ²)							
Subsidija		135,0	155,0	175,0	195,0	215,0	235,0	255,0	275,0
	25,0%	17,3	20,9	24,8	29,3	34,4	40,5	47,9	57,5
	30,0%	15,9	19,0	22,5	26,3	30,7	35,7	41,5	48,6
	35,0%	14,4	17,2	20,3	23,6	27,3	31,4	36,2	41,7
	40,0%	13,1	15,5	18,2	21,1	24,2	27,7	31,5	35,9
	45,0%	11,8	13,9	16,2	18,7	21,4	24,3	27,4	30,9
	50,0%	10,5	12,4	14,4	16,5	18,8	21,2	23,8	26,6
	55,0%	9,3	10,9	12,6	14,4	16,4	18,4	20,5	22,8
	60,0%	8,1	9,5	11,0	12,5	14,1	15,8	17,5	19,4
	65,0%	7,0	8,2	9,4	10,7	12,0	13,3	14,8	16,2
	70,0%	5,9	6,9	7,9	8,9	10,0	11,1	12,2	13,4

Daugiabučių investicijų vienam kvadratiniam metrui rodiklis gali ženkliai svyruoti dėl pirkimų procedūrų, pastato dydžio, jo aukštumo, miesto, kuriame vykdomas projektas, ir daugelio kitų veiksnių. Remiantis šiomis prielaidomis, matome, kad jei investicijos vienam kvadratiniam metrui būtų apie 20 proc. mažesnės (t.y. 155 eurai/m²) lyginant su vidutiniu dydžiu, projektui suteikus 30 proc. subsidiją jis pilnai atsipirktų per 19 metų. Atsižvelgiant į tai, kad prielaidos nėra svyruojančios, darytina išvada, jog šis rodiklis yra atitinka siektiną paskolos atsipirkimo laikotarpį (20 metų) bei teigiama praktinė fondų įgyvendinimo patirtis leidžia daryti išvadą, kad 30 proc. subsidija yra optimali.

Projektų atsiperkamumo jautrumo analizės rezultatai vertinant šilumos kainos ir galimo sutaupymo pokyčius (esant 30 proc. subsidijos elementui ir nekeičiant kitų prielaidų) pateikti lentelėje.

Lentelė 39. Šilumos kainos ir galimo sutaupymo santykio jautrumo analizės rezultatai (su subsidija)

	Energijos sutaupymai (su subsidija)									
	40%	45%	50%	55%	60%	65%	70%	75%	80%	
0,033	#NUM!	#NUM!	#NUM!	103,0	69,8	55,5	46,7	40,6	36,0	
0,053	57,2	43,6	35,7	30,4	26,5	23,6	21,2	19,3	17,7	
0,073	30,3	25,3	21,7	19,0	17,0	15,3	14,0	12,8	11,9	
0,093	21,1	18,0	15,7	14,0	12,5	11,4	10,4	9,6	8,9	
0,113	16,3	14,1	12,4	11,0	10,0	9,1	8,3	7,7	7,2	
0,133	13,3	11,5	10,2	9,1	8,3	7,5	6,9	6,4	6,0	
0,153	11,2	9,8	8,7	7,8	7,1	6,5	6,0	5,5	5,2	
0,173	9,7	8,5	7,5	6,8	6,2	5,6	5,2	4,8	4,5	
0,193	8,6	7,5	6,7	6,0	5,5	5,0	4,6	4,3	4,0	
0,213	7,7	6,7	6,0	5,4	4,9	4,5	4,2	3,9	3,6	

Pastaba: Čia ir kitose lentelėse šioje ataskaitos dalyse #NUM! reiškia, kad reikšmės apskaičiuoti neįmanoma

Iš anksčiau pateiktos lentelės duomenų galima daryti išvadą, kad renovacijos projektas su 30 proc. subsidija atsipirktų, jei būtų pasiekti 50-55 proc. šilumos sutaupymai, o šilumos kaina būtų 0,073 euro/kWh. Pagal VKEKK skelbiamus duomenis, 2017 m. lapkričio mėn. dešimties iš penkiasdešimt šilumos tiekimo bendrovių kaina buvo didesnė nei 0,073 euro/kWh. Tiesa, galima pastebėti tendenciją, kad tai mažesnių miestų ir miestelių bendrovės.

2016 m. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos duomenimis biokuro dalis šilumos gamyboje sudarė 64,2 proc. Prognozuojama, kad biokuro dalis šilumos gamyboje toliau augs ir 2020 m.- 2025 m. ji sudarys apie 75-80 proc.¹²⁴ Biokuras – vietinis energijos šaltinis, kurio kainos lyginant su iškastiniu kuru, žymiai mažiau priklauso nuo žaliavų kainų svyravimų pasaulinėse rinkose. Todėl mažai tikėtina, kad biokuro kaina, o kartu ir šilumos kainos augimas ilgesniu laikotarpiu galėtų žymiai viršyti infliacijos rodiklį.

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad esant dabartinei vidutinei šilumos energijos kainai, modernizacijos projektui sutaupant 60 proc. šilumos energijos ir suteikus 30 proc. subsidiją, jis atsipirktų per 19,7 metų šilumos energijai viso paskolos grąžinimo laikotarpiu brangstant po apytiksliai 4 proc. kasmet. Nors absoliučia reikšme 4 proc. kainos augimas žaliavų rinkose nėra labai didelis, kaip jau minėta, aukščiau tokio dydžio nuolatinis ir ilgalaikis biokuro, o kartu ir šilumos gamybos kainų augimas, yra labai mažai tikėtinas.

Lentelė 43. Energijos suvartojimo prieš renovaciją ir subsidijos elemento santykio jautrumo analizė

		Energijos suvartojimas prieš renovaciją (kWh/m ²)								
		135	155	175	195	215	235	255	275	295
Subsidija	25%	61,3	44,2	35,1	29,3	25,2	22,2	19,8	17,9	16,3
	30%	51,4	38,6	31,2	26,3	22,8	20,1	18,1	16,4	15,0
	35%	43,7	33,8	27,7	23,6	20,6	18,2	16,4	14,9	13,6
	40%	37,5	29,6	24,6	21,1	18,4	16,4	14,8	13,5	12,4
	45%	32,2	25,9	21,7	18,7	16,5	14,7	13,3	12,1	11,2
	50%	27,6	22,5	19,0	16,5	14,6	13,1	11,8	10,8	10,0
	55%	23,6	19,5	16,6	14,4	12,8	11,5	10,5	9,6	8,8
	60%	20,0	16,7	14,3	12,5	11,1	10,0	9,1	8,4	7,7
	65%	16,8	14,1	12,1	10,7	9,5	8,6	7,8	7,2	6,7
	70%	13,8	11,7	10,1	8,9	8,0	7,2	6,6	6,1	5,6

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad daugiabučio namo, suvartojančio 215 kWh/m² per šildymo sezoną, modernizavimas atsipirktų per 22,8 m., jei būtų suteikta 30 proc. subsidija ir būtų sutaupyta 60 proc. šilumos energijos.

Išvada

Pastaraisiais metais stebėtos tendencijos, kurios potencialiai galėjo turėti neigiamą įtaką kiekybiniais daugiabučių namų modernizacijos projektų atsipirkimo rodikliams, tačiau privaloma pabrėžti, jog būsto renovacijos projektai atneša ir labai daug kokybinės naudos, tokios kaip padidėjusi nekilnojamojo turto kaina, higienos normų užtikrinimas, komfortas ir estetiškas pastato vaizdas.

Žemiau pateikiamas skyriaus apibendrinimas:

1. Stebėtas reikšmingas vidutinės šilumos kainos sumažėjimas šalyje, kurį daugiausiai lėmė investicijos į šilumos gamybos įrenginius, naudojančius biokurą. Pradinėje ataskaitoje skaičiavimuose buvo naudojama šilumos kaina lygi 0,294 lito/kWh arba 0,085 euro/kWh. Šioje ataskaitoje naudojama šilumos kaina lygi 0,053 euro/kWh, t.y. beveik 38 proc. mažesnė nei ankstesnėje ataskaitoje.
2. Tuo pačiu metu statybos darbų kainos išaugo – ankstesnėje vertinimo ataskaitoje skaičiuojamos investicijos vienam kvadratiniam metrui modernizuoti buvo lygios 145 eurui, tačiau šioje ataskaitoje investicijos reikalingos vienam kvadratiniam metrui modernizuoti yra lygios 195 eurams, t.y. 34 proc. didesnės.

¹²⁴ http://www.lsta.lt/files/statistika/2016_LSTA_ukines_veiklos_apzvalga.pdf

3. Būtina pastebėti, kad šilumos kainos atskirose šilumos tiekimo sistemose skiriasi daugiau nei du kartus (2017 m. lapkričio mėn. duomenimis didžiausia kaina – 9,21 ct/kWh mažiausia kaina – 4,24 ct/kWh su PVM). Modernizavimo projektų atsiperkamumo rodikliai būtų žymiai geresni miestuose, kuriuose šiluma šiuo metu yra žymiai brangesnė nei šalies vidurkis. Visgi reikėtų pastebėti, kad šiuose miestuose yra ir didžiausias šilumos kainos mažėjimo potencialas, didinant biokuro dalį šilumos gamyboje ir diegiant kitas priemones. Šilumos energijos tiekimas daugiabučiams šildyti yra apmokestinamas 9 proc. lengvatinio PVM tarifu. Ši lengvata ženkliai mažina centralizuoto šildymo kainą visoje šalyje.
4. Šilumos sutaupymai po modernizavimo skiriasi taro skirtingų projektų, tačiau dauguma užbaigtų projektų gerokai viršija minimalų 40 proc. sutaupymų slenkstį. BETA pateikti duomenys rodo, kad vidutiniškai po renovacijos daugiabutis namas sutaupo 64 proc. šilumos energijos (skaičiavimuose naudotas konservatyvesnis suapvalintas 60 proc. rodiklis). Detalesni BETA renovuotų daugiabučių namų tyrimo duomenys rodo, kad nemaža modernizavimo projektų dalis sutaupo gerokai daugiau nei 60 proc. šilumos energijos – 11 proc. visų 2015 metais modernizuotų daugiabučių sutaupė 70 ir daugiau procentų šilumos energijos.
5. Šilumos sutaupymai yra tik viena iš daugiabučių modernizacijos naudų. Kitos naudos, tokios kaip nekilnojamojo turto kainos išaugimas, patogesnė, sveikesnė gyvenamoji aplinka ir kiti panašūs veiksniai, kiekybiškai nebuvo vertinti.
6. **Šiuo metu valstybės parama daugiabučių namų modernizavimo projektams sudaro 30 proc. investicijų, tenkančių energinį efektyvumą didinančioms priemonėms. Teigiama pastarųjų metų patirtis rodo, kad toks paramos dydis užtikrina didelį gyventojų susidomėjimą modernizacija ir pakankamą projektų srautą, bei pakankamą projektų atsiperkamumą.**

Atsižvelgdami į aukščiau pateiktą apibendrinimą, rekomenduojame daugiabučių namų modernizavimo projektams ir toliau taikyti 30 proc. subsidiją. Toks subsidijos lygis užtikrintų atsipirkimą iš sutaupytų mokėjimų už šilumos energiją per paskolos laikotarpį energiniu požiūriu neefektyvių daugiabučių projektuose. Kaip rodo sukaupta patirtis, toks subsidijos dydis yra optimali paskata daugiabučių namų gyventojams inicijuoti modernizavimo projektus.

4.1.3. Viešųjų pastatų renovacijos jautrumo analizė

4.1.4. Alternatyvų palyginimas

Pažymėtina, jog alternatyvų palyginime nagrinėjamos finansinės priemonės įgyvendinimo scenarijai yra tik pavyzdiniai, siekiant apibrėžti kiekybiniu atžvilgiu didžiausią pridėtinę vertę kuriant finansinės priemonės modelį. Tačiau tai neriboja vadovaujančiosios institucijos, finansinės priemonės (ar fondų fondo) valdytojo ar ministerijų pasirinkimo taikyti kitus finansinės priemonės įgyvendinimo modelius, vadovaujantis apibrėžtų schemų principais bei atsižvelgiant į pasikeitusias rinkos sąlygas, prielaidas ir skaičiavimų rezultatus.

4.1.4.1. Daugiabučių modernizavimas

Prieš detaliau analizuojant daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) finansavimo scenarijus, reikia paminėti, kad naujos Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti)

įstatymo redakcijos¹²⁵ 3 straipsnio 1 punkte įtvirtinta nuostata, kad valstybės parama teikiama „kompensuojant 30 procentų investicijų, tenkančių Vyriausybės nustatytoms energinio efektyvumo didinimo priemonėms“. Taip pat įstatyme numatyta, kad valstybės parama daugiabučių modernizavimui teikiama suteikiant lengvatinį kreditą atnaujinimo projekto daliai (techniniam darbo projektui) parengti ir (ar) įgyvendinti (rangos darbams atlikti) ir penkerius metus nuo pirmosios kredito dalies išmokėjimo dienos apmokant šio kredito bendrą metinių palūkanų dalį, viršijančią 3 procentus, tuo atveju, jeigu kredito metinės palūkanos viršija 3 procentus. Prieš pradedant taikyti scenarijus, numatančius kitokius nei įstatyme įtvirtinti valstybės paramos parametrai, turėtų būti keičiamas ir pats įstatymas, dėl to turėtų būti įvertinta dažnai ilgai trunkančių teisės aktų keitimo procesų įtaka finansinės priemonės įgyvendinimui..

Atsižvelgiant į išvardytus aspektus identifikuojami sekantys daugiabučių renovacijos finansavimui galimi taikyti finansinės priemonės veiklos scenarijai:

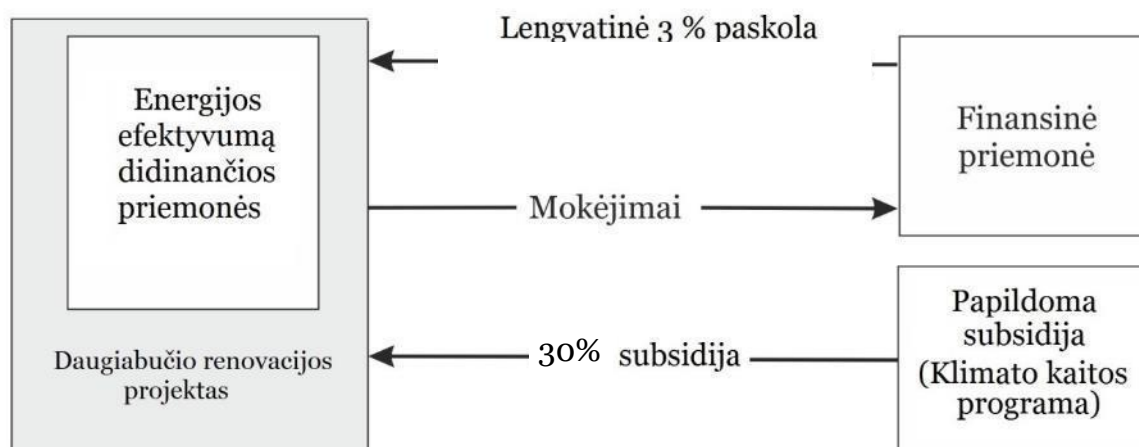
- *Scenarijus Nr. 1: Paskolų teikimas*
- *Scenarijus Nr. 2: Dalis finansinės priemonės lėšų nukreipiama į paskolų modelį, o dalis į garantijų priemonę*
- *Scenarijus Nr. 3: Visos lėšos panaudojamos garantijoms*
- *Scenarijus Nr. 4: Paskolų teikimas taikant asimetrinę rizikos pasidalijimo modelį*
- *Scenarijus Nr. 5: Dalis finansinės priemonės lėšų nukreipiama į paskolų modelį, o dalis į garantijų priemonę su galimybe išpirkti ateities finansinius srautus*
- *Scenarijus Nr. 6: Modernizavimo paskolų teikimas per platformą*

Toliau detaliam nagrinėjami identifikuoti finansinės priemonės veiklos scenarijai.

Scenarijus Nr. 1: Paskolų teikimas

Šiame scenarijuje modeliuojamas paskolų modelis, pagal kurio sąlygas dabar finansuojami daugiabučių projektai Lietuvoje. Modelyje naudojama prielaida, kad bus teikiama 30 proc. subsidija biudžeto lėšomis. Finansinės priemonės teikiamos finansavimo sąlygos pavaizduotos paveiksle.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas (TAR 2017-06-27, i. k. 2017-10841)

Paveikslas 9. Daugiabučių scenarijaus Nr. 1 veikimo schema.

Lentelė 44. Scenarijaus Nr. 1 prielaidos

Prielaidos	Komentaras
Paskolos laikotarpis: iki 20 metų	Maksimalus paskolos suteikimo terminas 20 metų.
Subsidija*: 30 %	Projektams, pasiekusiems ne mažesnę kaip 40 proc. sutaupymą, suteikiama 30 % subsidija (valstybės parama) biudžeto lėšomis.
Išankstinis paskolos gražinimas: 10% praėjus dviem metams po projekto įgyvendinimo	Prielaida, kad anksčiau laiko grįžtančios paskolos praėjus dviem metams po projekto įgyvendinimo sudarys 10 % paskolų portfelio, nustatyta remiantis ekspertų ir komercinių bankų vertinimu.
Blogų paskolų dalis: 5 %	Blogų paskolų dalis buvo nustatyta remiantis ekspertų ir komercinių bankų vertinimu.
Modernizavimo procese dalyvaujančio vidutinio pastato projekto investicijų vertė: 330 000 eurų	Pradinėje ataskaitoje vidutinė tipinio daugiabučio renovacijos kaina buvo nustatyta remiantis vidutinio daugiabučio plotu (paskaičiuota remiantis registrų centro duomenimis). Vidutinė statybos darbų kaina nustatyta pagal BETA pateiktus duomenis. JESSICA KF praktinė patirtis (įvertinus 384 sutartis) parodė, kad didesni daugiabučiai dažniau įgyvendina modernizavimo projektus. Todėl vidutinio daugiabučio dalyvaujančio modernizavimo procese bendras plotas sudaro apie 2 300 m² (šildomas plotas 1 770-1 920 m²) tai yra bendras plotas daugiau nei 1 000 m² arba 79 proc. didesnis nei vidutinis daugiabučio plotas, apskaičiuotas pagal nekilnojamojo turto registro duomenis. Vidutinė investicijų (statybos darbų) kaina naudojama kaip Pradinėje ataskaitoje, tai yra 145 eurai/m². Apskaičiuota projekto vertė sudarytų -333 500 eurų, patogumo dėlei, toliau skaičiavimuose naudojama suapvalinta projekto vertė – 330 000 eurų. Kitaip sakant šie pakeitimai lyginant su Pradine ataskaita neturės įtakos modernizuotam daugiabučių plotui, tačiau dėl skaičiavimuose naudojamo didesnio bendro ploto modernizuotų daugiabučių skaičius sumažės.
Palūkanų norma: 3 %	Palūkanų norma galutiniams naudos gavėjams - fiksuotos 3 % metinės palūkanos.
Investuojamų ESI fondų lėšų suma: 280,9 mln. eurų	Pradinėje ataskaitoje buvo numatyta investuoti 280,9 mln. eurų 2014-2020 m. ESI fondų lėšų skirti daugiabučių renovacijos paskolų priemonei.

Prielaidos	Komentaras
JESSICA KF grįžtančios lėšos: 67,2 mln. eurų	2007-2013 m. JESSICA KF grįžtančios lėšos (iki 2020 metų) sudaro apie 67,2 mln. eurų.
Siektinas įgyvendinamų projektų skaičius: 225 projektai per metus	Vertinant projektų kiekį, buvo paskaičiuota kiek projektų galima atlikti turimomis fondo lėšomis (pagal šį scenarijų) per 2014-2020 programavimo laikotarpį ir projektai proporcingai išdėstyti iki 2020 metų. Vertinama, kad šio scenarijaus atveju, per metus bus įgyvendinama 225 naujų projektų, kurio vieno vidutinė investicijų vertė bus 330 tūkst. eurų..
Valdymo mokestis: vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis	Vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis, valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: 0,5 proc. bazinis mokestis nuo finansinei priemonei skirtų ir įmokėtų lėšų, 1 proc. mokestis nuo paskolų, suteiktų galutiniams naudos gavėjams, sumos.
Projekto įgyvendinimo trukmė: 1 metai	Remiantis šiuo metu įgyvendinamų projektų duomenimis nustatyta vidutinė projekto įgyvendinimo trukmė – 1 metai nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos.
Sugrįžusios lėšos pakartotinai panaudojamos: po 2 metų	Daroma prielaida, jog grįžtančios lėšos pakartotinai panaudojamos projektų finansavimui tomis pačiomis sąlygomis po 2 metų.

* - Pradinėje ataskaitoje buvo numatyta, kad subsidiją sudarys dvi dalys: finansinės priemonės lėšos ir valstybės biudžeto lėšos.

Valstybės paramos teikimo tvarką apibrėžė Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas ir LRV 2009-12-16 nutarimas Nr. 1725 „Dėl valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikimo taisyklių patvirtinimo ir daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektui įgyvendinti skirto kaupiamojo įnašo ir (ar) kitų įmokų didžiausios mėnesinės įmokos nustatymo“. Minėti teisės aktai numatė, kad valstybės parama yra teikiama:

- biudžeto lėšomis kompensuojant 15 procentų investicijų, tenkančių energinį efektyvumą didinančioms priemonėms, ir
- Klimato kaitos specialiosios programos lėšomis (numatyta palaipsniui mažėjanti parama 15, 20 arba 25 procentų investicijų, tenkančių energinį efektyvumą didinančioms priemonėms).

2016 m. buvo atliktas Lietuvos Respublikos Vyrausybės nutarimo Nr. 1725 keitimas numatant, kad 15 proc. valstybės parama gali būti teikiama nurašant lengvatinio kredito metines palūkanas iki 0 proc, kol bendra nurašytų lengvatinio kredito palūkanų suma pasiekia 15 proc. investicijų, tenkančių investicijų plane nurodytoms energinį efektyvumą didinančioms priemonėms, sumą – kai investicijų planas patvirtintas ir lengvatinio kredito sutartis projektui įgyvendinti sudaryta po 2016-05-16.

2017 m. valstybės paramos mokėjimo tvarka buvo pakeista numatant, kad projektams, pasiekusiems ne mažesnę kaip 40 proc. sutaupymą, suteikiama 30 % subsidija (valstybės parama) biudžeto lėšomis.

Toliau, šioje ataskaitoje, daugiabučių namų modernizavimo alternatyvų analizėje, kur taikytina remiamasi dabar galiojančia subsidijos (valstybės paramos) teikimo tvarka.

Lentelė 45. Scenarijaus Nr. 1 įgyvendinimo prognozė

mln. eurų	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
<i>Projektų (po 330 tūkst. Eurų) skaičius (per metus)</i>		225	225	225	225	181	88	95	0
<i>Projektų skaičius (iš viso)</i>	0	225	450	675	900	1081	1169	1264	1264
<i>Projektams reikalingos lėšos (per metus)</i>	0,0	74,4	74,4	74,4	74,4	59,7	29,0	31,4	0,0
<i>Projektams reikalingos lėšos (iš viso)</i>	0,0	74,4	148,8	223,2	297,6	357,3	386,3	417,8	417,8
<i>Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (per metus)</i>	0,0	0,0	74,4	74,4	74,4	74,4	59,7	29,0	31,4
<i>Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (iš viso)</i>	0,0	0,0	74,4	148,8	223,2	297,6	357,3	386,3	417,8
<i>Palūkanų kompensavimo mechanizmas (per metus)</i>	0,0	0,0	11,2	11,2	11,2	11,2	9,0	4,4	4,7
<i>Palūkanų kompensavimo mechanizmas (iš viso)</i>	0,0	0,0	11,2	22,3	33,5	44,6	53,6	57,9	62,7
<i>Grįžtančios šio scenarijaus lėšos (per metus)</i>	0,0	0,0	11,2	15,9	28,1	30,7	31,1	28,2	26,8
<i>Grįžtančios šio scenarijaus lėšos (iš viso)</i>	0,0	0,0	11,2	27,1	55,2	85,9	117,0	145,2	172,0
<i>Grįžtančios JESSICA KF lėšos (per metus)</i>	2,8	16,5	26,2	7,7	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8
<i>Grįžtančios JESSICA KF lėšos (iš viso)</i>	5,0	21,5	47,7	55,4	59,4	63,3	67,1	70,9	74,7
<i>Valdymo mokestis (iš viso)</i>	0,00	0,37	1,58	3,54	6,11	9,16	12,42	15,70	18,88
<i>Fondo likutis</i>	280,9	211,16	152,1	113,1	59,7	29,1	31,4	31,7	60,5

Lentelė 46. Scenarijaus Nr. 1 rezultatai

Fondas	Reikšmė
Galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos, mln. eurų	417,8
Į fondą grįžusios lėšos iki 2019 metų (įskaitant subsidijas bei JESSICA KF grįžtančias lėšas), mln. eurų	149,3
Renovuotų pastatų skaičius	1 264

Scenarijus Nr. 2: Dalis finansinės priemonės lėšų nukreipiama į paskolų modelį, o dalis į garantijų priemonę

Antrajame scenarijuje yra kuriamas modelis, kai paskolų priemonė yra derinama su garantijų priemone, t.y., būtų teikiamos ir daugiabučių namų modernizavimo paskolos, ir teikiama garantija kreditoriams.

Modernizavimo paskolos

Modernizavimo paskolos galėtų būti teikiamos pagal pirmajame scenarijuje išanalizuotą modelį, tad jų įgyvendinimo prognozės nėra keičiamos bei teikimo sąlygos toliau neanalizuojamos.

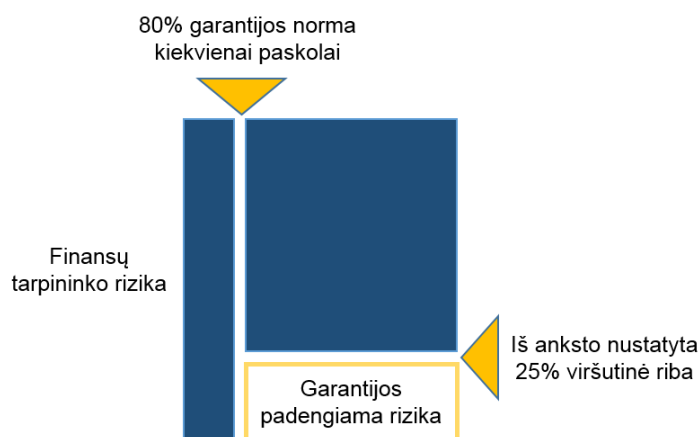
Garantija

Išnagrinėjus rinkos sąlygas bei bankų komentarus, siūlomos tokios orientacinės pagrindinės pirmo nuostolio portfelinės garantijos sąlygos:

Lentelė 47. Pagrindinės pirmo nuostolio portfelinės garantijos sąlygos

Rodiklis	Reikšmė
Nuostolių padengimas	80% patirto nuostolio kiekvienu atveju
Maksimali nuostolių suma	25% nuo sugeneruoto portfelio vertės

Išduodama garantija būtų pirmo pareikalavimo besąlyginė garantija ir galėtų užtikrinti bankui mažesnę kapitalo atidėjimo poreikį. Pirminės bankų diskusijos su rinkos priežiūros institucija Lietuvos banku nesuteikė užtikrintumo, kad bankai galės daryti kapitalo atidėjimus 50% ir mažiau nuo portfelio vertės, kadangi Lietuvos banko nuomone, modernizavimo paskolos yra kvalifikuotinos kaip vartojamosios paskolos. Šis aspektas yra pakankamai svarbus, siekiant užtikrinti prieinamą bankų skolinimo kainą, kadangi didėjant kapitalo atidėjimo poreikiui, bankai didintų siūlomą savo lėšų kainą, kurią turėtų kompensuoti valstybė ir/ar daugiabučių namų patalpų savininkai.

Paveikslas 10. Daugiabučių scenarijaus Nr. 2 schema.

Finansinis produktas galutiniam naudos gavėjui bei teikiama valstybės parama išliktų tokie patys, kaip ir teikiant paskolų priemonę.

Žemiau pateikiama principinė Scenarijaus Nr. 2 įgyvendinimo schema:

Lentelė 48. Scenarijaus Nr. 2 prielaidos

Prielaidos	Komentaras
Paskolos laikotarpis: iki 20 metų	Maksimalus paskolos suteikimo terminas 20 metų.
Subsidija: 30%	Projektams, pasiekusiems ne mažesnę kaip 40% sutaupymą, suteikiama valstybės parama.
Blogų paskolų dalis: 5%	Garantijų priemonės atveju daroma prielaida, kad iki 2022 m. reikės išmokėti 50% garantijų bankams nuo planuojamų blogų paskolų.
Tipinio pastato projekto investicijų vertė: 330 tūkst. EUR	JESSICA KF praktinė patirtis (įvertinus 384 sutartis) parodė, kad didesni daugiabučiai dažniau įgyvendina modernizavimo projektus. Todėl vidutinio daugiabučio dalyvaujančio modernizavimo procese bendras plotas sudaro apie 2 300 m ²

Prielaidos	Komentaras
	(šildomas plotas 1 770-1 920 m ²) tai yra bendras plotas daugiau nei 1 000 m ² arba 79 proc. didesnis nei vidutinis daugiabučio plotas, apskaičiuotas pagal nekilnojamojo turto registro duomenis. Vidutinė investicijų (statybos darbų) kaina naudojama kaip Pradinėje ataskaitoje, tai yra 145 eurai/m ² . Apskaičiuota projekto vertė sudarytų -333 500 eurų, patogumo dėlei, toliau skaičiavimuose naudojama suapvalinta projekto vertė – 330 000 eurų. Kitaip sakant šie pakeitimai lyginant su Pradine ataskaita neturės įtakos modernizuotam daugiabučių plotui, tačiau dėl skaičiavimuose naudojamo didesnio bendro ploto modernizuotų daugiabučių skaičius sumažės.
Palūkanų norma: 3%	Paskolų ir garantijų priemonių atvejams galutiniams naudos gavėjams taikoma palūkanų norma 3%.
Paskolos priemonė	
Investuojamų ESI fondų lėšų suma: 224 mln. EUR	2014-2020 m. ESI fondų lėšos buvo paskirstytos taip: 150 mln. EUR Europos investicijų banko valdomam Jessica II fondų fondui („Jessica II“); 74 mln. EUR UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūros“ valdomam „Daugiabučių namų modernizavimo fondui“ („DNMF“).
Pritrauktų privačių lėšų suma: 200 mln. EUR	150 mln. EUR planuojama pritraukti ar jau yra pritraukta į Jessica II fondą; 50 mln. EUR jau pritraukta į DNMF.
Siektinas įgyvendinamų projektų skaičius: 1230	Paskolų priemonė yra nukreipta į projektų finansavimą siekiant pasiekti veismų programoje nustatytus rezultatus, kadangi garantijos priemonei reikalingas bankų pasitikėjimas ir tam tikra paskolų grąžinimo istorija. Pažymėtina jog paskolų priemonė gali egzistuoti paraleliai garantijų priemonei, tokiu būdu, atsižvelgiant į vaslybės galimybes, suteikiant valstybei pasirinkimo alternatyvą remtis ta priemone kuri sėkmingiau siekia strateginių rezultatų.
Garantijos priemonė	
Komercinių bankų paskolų palūkanos: 4-6% + EURIBOR	Projektuojamas EURIBOR judėjimas: po 2 metų kilimas iki 0,25%, po 12 metų kilimas iki 3%.
Garantinei priemonei skiriamų lėšų suma: 100 mln. EUR	100 mln. EUR garantinei priemonei būtų skiriamos iš šių šaltinių: - 90 mln. EUR iš ESI fondų; - 10 mln. EUR iš grįžusių lėšų.
Rezervuojamos lėšos garantijai: 25%	Modernizavimo paskolos nėra tipinis bankinis produktas, jų istorija dar nėra pakankamai ilga, kad būtų adekvačiai įvertintos rizikos, tad viršutinė riba yra nustatoma aukščiau nei tikėtini paskolų nuostoliai.
Siektinas įgyvendinamų projektų skaičius: 1 344 projektai	Vertinant projektų kiekį, buvo paskaičiuota kiek projektų galima atlikti turimomis fondo lėšomis (pagal šią priemonę), įvertinus, kad garantijos priemonė galėtų pradėti veikti nuo 2017 m, išdėstant proporcingai 253 projektus per 2017-2022 m.
Valdymo mokestis: remiantis Deleguoto reglamento nuostatomis	Vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis, valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: 0,5% bazinis mokestis nuo finansinei priemonei skirtų ir įmokėtų lėšų ir: paskolų atveju – 1% mokestis nuo paskolų, suteiktų galutiniams naudos gavėjams, sumos; garantijų atveju 1,5 % programos įnašų, pagal Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 42 straipsnio 1 dalies b punktą skirtų galiojančioms garantijų sutartims
Projekto įgyvendinimo trukmė: 15 mėnesių	Remiantis šiuo metu įgyvendinamų projektų duomenimis nustatyta vidutinė projekto įgyvendinimo trukmė – 15 mėnesių nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos.

Lentelė 49. Scenarijaus Nr. 2 paskolų finansinės priemonės įgyvendinimo prognozė

mln. eurų	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
<i>Projektų (po 330 tūkst. Eurų) skaičius (per metus)</i>		205	205	205	205	205	205	0	0
<i>Projektų skaičius (iš viso)</i>	0	205	410	615	820	1025	1230	1230	1230
<i>Projektams reikalingos lėšos (per metus)</i>	0,0	67,8	67,8	67,8	67,8	67,8	67,8	0,0	0,0
<i>Projektams reikalingos lėšos (iš viso)</i>	0,0	67,8	135,6	203,4	271,2	339,0	406,8	406,8	406,8
<i>Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (per metus)</i>	0,0	0,0	67,8	67,8	67,8	67,8	67,8	67,8	0,0
<i>Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (iš viso)</i>	0,0	0,0	67,8	135,6	203,4	271,2	339,0	406,8	406,8
<i>Subsidija (per metus)</i>	0,0	0,0	13,6	13,6	10,2	10,2	10,2	10,2	0,0
<i>Subsidija (iš viso)</i>	0,0	0,0	13,6	27,1	37,3	47,5	57,6	67,8	67,8
<i>Grįžtančios šio scenarijaus lėšos (per metus)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4
<i>Grįžtančios šio scenarijaus lėšos (iš viso)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4
<i>Grįžtančios JESSICA KF lėšos (per metus)</i>	2,8	16,5	26,2	7,7	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8
<i>Grįžtančios JESSICA KF lėšos (iš viso)</i>	5,0	21,5	47,7	55,4	59,4	63,3	67,1	70,9	74,7
<i>Valdymo mokestis (iš viso)</i>	0,00	2,10	5,70	7,80	9,70	11,50	13,30	15,20	17,00
<i>Fondo likutis</i>	424,0	354,10	282,7	212,8	143,1	73,5	3,9	2,0	1,6

Lentelė 50. Scenarijaus Nr. 2 garantijų finansinės priemonės įgyvendinimo prognozė

mln. eurų	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2023 m.
<i>Projektų (po 330 tūkst. Eurų) skaičius (per metus)</i>				253	253	253	253	253	79	0
<i>Projektų skaičius (iš viso)</i>	0	0	0	253	506	759	1012	1265	1344	1344
<i>Pasirašytos paskolų sutartys (per metus)</i>	0,0	0,0	0,0	83,4	83,4	83,4	83,4	83,4	26,1	0,0
<i>Pasirašytos paskolų sutartys (iš viso)</i>	0,0	0,0	0,0	83,4	166,8	250,2	333,6	417,0	443,1	443,1
<i>Bankų išmokėtos paskolų sumos (iš viso)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	83,4	166,8	250,2	333,6	417,0	443,1
<i>Išmokos bankams pagal garantinius įsipareigojimus</i>	0	0	0	0,0	4,2	8,3	12,5	16,7	20,9	22,2
<i>Rezervuotos lėšos garantiniams įsipareigojimams vykdyti</i>	0	0	0	16,7	29,2	41,7	54,2	66,7	67,8	66,5
<i>Valdymo mokestis (iš viso)</i>	0,0	0,0	0,0	0,50	1,30	2,60	4,40	6,40	8,40	11,40
<i>Subsidija (iš viso)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	25,0	37,5	50,0	62,6	66,5
<i>Palūkanų kompensavimo mechanizmas (iš viso)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	25,0	37,5	50,0	62,6	66,5
<i>Fondo palūkanų subsidijos bankams suma (per metus)</i>	0,0	0,0	0,0	2,5	4,6	7,3	9,6	11,9	12,4	12,2
<i>Fondo palūkanų subsidijos bankams suma (iš viso)</i>	0,0	0,0	0,0	2,5	7,1	14,4	24,0	35,9	48,3	60,5
<i>Fondo likutis</i>	100,0	100,0	100,0	82,8	65,3	47,3	28,9	10,2	3,0	0,0

Lentelė 51. Scenarijaus Nr. 2 rezultatai

Rodiklis	mln. EUR	mln. EUR
Galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos	849,9	406,8 + 443,1
Į fondą grįžusios lėšos iki 2019 metų (įskaitant subsidijas bei iš JESSICA KF grįžtančias lėšas)	27,6	26,2+1,4
Komercinių bankų išmokėtos/planuojamos išmokėti lėšos	643,1	150 + 50 + 443,1
Renovuotų pastatų skaičius	2 574	1 230 +1344
ESI fondų lėšos	314,0	150 + 74 + 90
Nacionalinis ko-finansavimas	10,0	Skirtas papildyti garantijos priemonę

Sveto efektas	2,67
---------------	------

Atsižvelgiant į tai, kad antrojo scenarijaus įgyvendinimo prognozės ir rezultatai buvo perskaičiuoti pagal prielaidas, kurios buvo pakoreguotos lyginant su Pradinės ataskaitos prielaidomis (ESI fondų lėšų suma, projekto vidutinė kaina ir kitos), toliau palyginimo tikslais yra pateikiami antrojo scenarijaus rezultatai, perskaičiuoti pagal Pradinėje ataskaitoje naudotas prielaidas.

Lentelė 52. Scenarijaus Nr. 2 rezultatai, esant Pradinės ataskaitos prielaidoms

Rodiklis	mln. EUR	mln. EUR
Galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos	741,6	378,9+362,7
Į fondą grįžusios lėšos iki 2019 metų (įskaitant subsidijas bei iš JESSICA KF grįžtančias lėšas)	27,6	26,2+1,4
Komercinių bankų išmokėtos/planuojamos išmokėti lėšos	541,7	134 +45 + 362,7
Renovuotų pastatų skaičius	2 247	1 148+1 099
ESI fondų lėšos	280,9	134 +66 + 80,9
Nacionalinis ko-finansavimas	0,0	Skirtas papildyti garantijos priemonę
Sveto efektas	2,64	

Scenarijus Nr. 3: Visos lėšos panaudojamos garantijoms

Šiame modelyje visos daugiabučių renovacijai numatytos ESI fondų lėšos skiriamos garantijų priemonės įgyvendinimui. Kartu su 2014-2020 m. ES lėšomis garantijų priemonei skiriamos ir visos grįžtančios lėšos iš JESSICA KF. Visos garantijų priemonės prielaidos tokios pat, kaip antrajame scenarijuje (garantinio modelio dalyje). Šiame scenarijuje modeliuojamas maksimalus projektų skaičius.

Paveikslas 11. Daugiabučių scenarijaus Nr. 3 schema.

Lentelė 53. Scenarijaus Nr. 3 prielaidos:

Prielaidos	Komentaras
Paskolos laikotarpis: iki 20 metų	Maksimalus paskolos suteikimo terminas 20 metų.
Subsidija: 30 %	Projektams, pasiekusiems ne mažesnę kaip 40 proc. sutaupymą, suteikiama 30 % subsidija (valstybės parama) biudžeto lėšomis.
Blogų paskolų dalis: 5 %	Blogų paskolų dalis buvo nustatyta remiantis ekspertų ir komercinių bankų vertinimu. Daroma prielaida, kad iki 2022 metų reikės išmokėti 50% garantijų bankams nuo planuojamų blogų paskolų.

Prielaidos	Komentaras
Modernizavimo procese dalyvaujančio vidutinio pastato projekto investicijų vertė: 330 000 eurų	Pradinėje ataskaitoje vidutinė tipinio daugiabučio renovacijos kaina buvo nustatyta remiantis vidutinio daugiabučio plotu (paskaičiuota remiantis registrų centro duomenimis). Vidutinė statybos darbų kaina nustatyta pagal BETA pateiktus duomenis. JESSICA KF praktinė patirtis (įvertinus 384 sutartis) parodė, kad didesni daugiabučiai dažniau įgyvendina modernizavimo projektus. Todėl vidutinio daugiabučio dalyvaujančio modernizavimo procese bendras plotas sudaro apie 2 300 m² (šildomas plotas 1 770-1 920 m²) tai yra bendras plotas daugiau nei 1 000 m² arba 79 proc. didesnis nei vidutinis daugiabučio plotas, apskaičiuotas pagal nekilnojamojo turto registro duomenis. Vidutinė investicijų (statybos darbų) kaina naudojama kaip Pradinėje ataskaitoje, tai yra 145 eurai/m². Apskaičiuota projekto vertė sudarytų -333 500 eurų, patogumo dėlei, toliau skaičiavimuose naudojama suapvalinta projekto vertė – 330 000 eurų. Kitaip sakant šie pakeitimai lyginant su Pradine ataskaita neturės įtakos modernizuotam daugiabučių plotui, tačiau dėl skaičiavimuose naudojamo didesnio bendro ploto modernizuotų daugiabučių skaičius sumažės.
Palūkanų norma: 3%	Galutiniams naudos gavėjams taikoma palūkanų norma 3 proc. Garantijų priemonės atveju numatoma bankams kompensuoti palūkanų skirtumą viršijantį 3 proc. palūkanų normą.
Bankų palūkanos: 5,8 %	Daroma prielaida, jog, garantijų priemonės atveju, komercinių bankų fiksuota paskolų palūkanų norma (20-ies metų laikotarpiui) sudarys 5,8 proc. Ši palūkanų norma įvertinta remiantis šiais duomenimis: 1) Prognozuojamas suderintas vartotojų kainų indekso (SVKI) vidurkis Lietuvoje 2017-2019 (2,9%); 2) vidutinės Lietuvos Respublikos Vyriausybės obligacijų emisijos (2536 dienų trukmės) palūkanos 2014 rugsėjo mėnesį (0,8%); 3) Galima komercinių bankų marža (2,1%).
Investuojamų ESI fondų lėšų suma: 280,9 mln. eurų	Pradinėje ataskaitoje buvo numatyta investuoti 280,9 mln. eurų. Šiame scenarijuje visos ESI fondų lėšos skiriamos garantijų priemonei
JESSICA KF grįžtančios lėšos: 67,2 mln. eurų	2007-2013 m. periodo grįžtančios lėšos, kurios sudarytų apie 67,2 mln. eurų.
Fonde rezervuojamos lėšos garantijų įsipareigojimų vykdymui: 10 %	Fondo garantiniams įsipareigojimams vykdyti rezervuojama 10% nuo bankų suteiktų paskolų sumos galutiniams naudos gavėjams. Ši prielaida atitinka PwC studijoje aprašytą prielaidą.
Siektinas įgyvendinamų projektų skaičius: 520 projektų per metus	Vertinant projektų kiekį, buvo paskaičiuota kiek projektų galima atlikti turimomis fondo lėšomis (pagal šį scenarijų) per 2014-2020 programavimo laikotarpį ir projektai proporcingai išdėstyti iki 2020 metų. Vertinama, kad šio scenarijaus atveju, per metus bus įgyvendinama 520 naujų projektų.
Valdymo mokestis: remiantis Deleguoto reglamento nuostatomis	Vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis, valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: 0,5 proc. bazinis mokestis nuo finansinei priemonei skirtų ir įmokėtų lėšų, 1,5 proc. mokestis nuo garantijų, suteiktų galutiniams naudos gavėjams, sumos.
Projekto įgyvendinimo trukmė: 1 metai	Remiantis šiuo metu įgyvendinamų projektų duomenimis nustatyta vidutinė projekto įgyvendinimo trukmė – 1 metai nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos.

Lentelė 54. Scenarijaus Nr. 3 įgyvendinimo prognozė

milijonai Eurų	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Projektų skaičius (per metus)	0	400	500	500	500	500	500	482	0
Projektų skaičius (iš viso)	0	400	900	1400	1900	2400	2900	3382	3382
Pasirašytos paskolų sutartys (per metus)	0,0	74,4	93,0	93,0	93,0	93,0	93,0	89,7	0,0
Pasirašytos paskolų sutartys (iš viso)	0,0	74,4	167,4	260,4	353,4	446,4	539,4	629,1	629,1
Palūkanų kompensavimo mechanizmas (iš viso)	0,0	11,2	25,1	39,1	53,0	67,0	80,9	94,4	94,4
Komercinių bankų paskolos dalis (iš viso)	0,0	63,2	142,3	221,3	300,4	379,4	458,5	534,7	534,7
Bankų išmokėtos paskolų sumos (iš viso)	0,0	0,0	63,2	142,3	221,3	300,4	379,4	458,5	534,7
Išmokos bankams pagal garantinius įsipareigojimus (iš viso)	0,0	0,0	2,9	5,7	8,6	11,4	14,3	17,2	18,2
Rezervuotos lėšos garantiniams įsipareigojimams vykdyti	0,0	11,1	20,3	29,1	37,4	45,3	52,7	59,2	54,6
Grįžtančios JESSICA KF lėšos (per metus)	2,8	16,5	26,2	7,7	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8
Grįžtančios JESSICA KF lėšos (iš viso)	5,0	21,5	47,8	55,5	59,5	63,4	67,2	71,1	74,9
Valdymo mokestis (iš viso)	0,00	1,57	3,27	5,08	6,99	9,00	11,09	13,26	15,33
Fondo palūkanų subsidijos bankams suma (per metus)	0,0	0,0	0,0	2,2	4,8	7,4	9,8	12,3	14,6
Fondo palūkanų subsidijos bankams suma (iš viso)	0,0	0,0	0,0	2,2	6,9	14,3	24,1	36,4	51,0
Fondo likutis	280,9	278,6	277,1	255,3	227,5	197,3	165,0	131,6	122,4

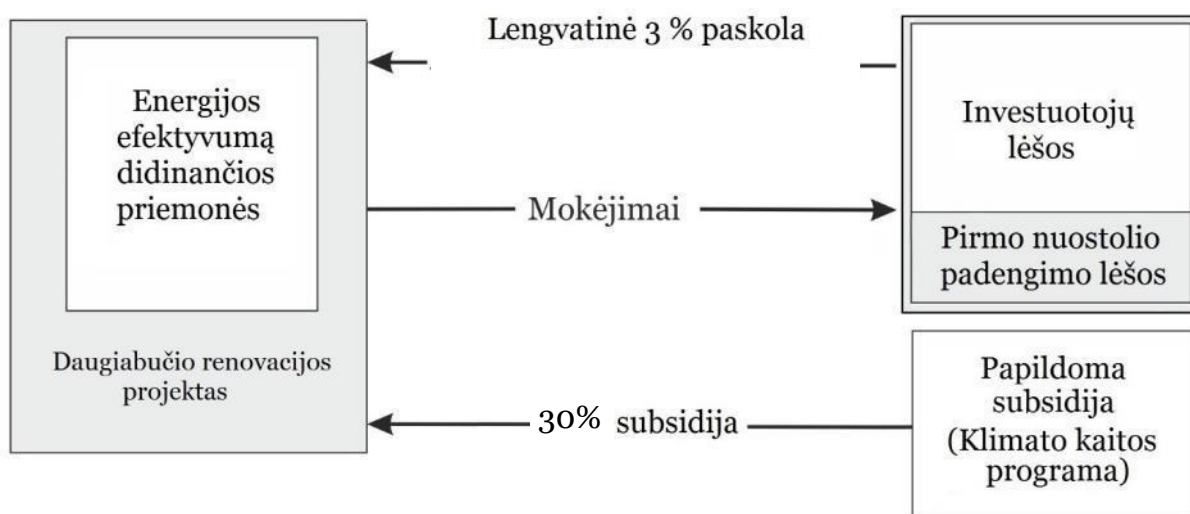
mln. eurų	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Projektų (po 330 tūkst. Eurų) skaičius (per metus)		225	282	282	282	282	282	272	0
Projektų skaičius (iš viso)	0	225	507	789	1071	1353	1635	1907	1907
Pasirašytos paskolų sutartys (per metus)	0,0	74,4	93,0	93,0	93,0	93,0	93,0	89,7	0,0
Pasirašytos paskolų sutartys (iš viso)	0,0	74,4	167,4	260,4	353,4	446,4	539,4	629,1	629,1
Palūkanų kompensavimo mechanizmas (iš viso)	0,0	11,2	25,1	39,1	53,0	67,0	80,9	94,4	94,4
Komercinių bankų paskolos dalis (iš viso)	0	63,2	142,3	221,3	300,4	379,4	458,5	534,7	534,7
Bankų išmokėtos paskolų sumos (iš viso)	0	0,0	63,2	142,3	221,3	300,4	379,4	458,5	534,7
Išmokos bankams pagal garantinius įsipareigojimus	0	0,0	2,9	5,7	8,6	11,4	14,3	17,2	18,2
Rezervuotos lėšos garantiniams įsipareigojimams vykdyti	0	11,1	20,3	29,1	37,4	45,3	52,7	59,2	54,6
Grįžtančios JESSICA KF lėšos (per metus)	2,8	16,5	26,2	7,7	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8
Grįžtančios JESSICA KF lėšos (iš viso)	5,0	21,5	47,8	55,5	59,5	63,4	67,2	71,1	74,9
Valdymo mokestis (iš viso)	0,00	1,57	3,27	5,08	6,99	9,00	11,09	13,26	15,33
Fondo palūkanų subsidijos bankams suma (per metus)	0,0	0,0	0,0	2,2	4,8	7,4	9,8	12,3	14,6
Fondo palūkanų subsidijos bankams suma (iš viso)	0,0	0,0	0,0	2,2	6,9	14,3	24,1	36,4	51,0
Fondo likutis	280,9	278,6	277,1	255,3	227,5	197,3	165,0	131,6	122,4

Lentelė 55. Scenarijaus Nr. 3 rezultatai

Fondas	mln. eurų
Galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos	629,1
Komercinių bankų išmokėtos lėšos	534,7
Renovuotų pastatų skaičius	1 907

Scenarijus Nr. 4: Paskolų teikimas taikant asimetrinį rizikos pasidalijimo modelį

Šio scenarijaus atveju numatoma, jog bus taikomas asimetrinis rizikų pasidalijimo modelis siekiant pritraukti papildomą finansavimą. Finansinės priemonės valdytojas ir (ar) ministerijos gali taikyti įvairius asimetrinio rizikos pasidalijimo modelio variantus. Šiame scenarijuje modeliuojamas vienas pavyzdys iš galimų taikyti variantų, t.y. kai ESI fondų lėšos būtų nukreipiamos į naujai sukurta juridinio asmens statusą turintį subjektą – investicinį fondą, ir tomis lėšomis būtų užtikrinama privačių investuotojų ir/ar paskolos davėjų investicijų saugumas, o toks subjektas tiesiogiai teikia paskolas projektams. Principinė asimetrinio rizikos pasidalijimo modelio esmė, kad ESI fondų lėšomis būtų užtikrinamas privačių investuotojų ir/ar paskolos davėjų investicijų saugumas.

Paveikslas 12. Daugiabučių scenarijaus Nr. 4 schema.

Atsižvelgiant į komercinių bankų ir kitų finansų institucijų nuomonę, vertinant trumpą turimą paskolų grąžinimo istoriją bei JESSICA programos įgyvendinimo patirtį, šiame scenarijuje daroma prielaida, kad į fondą pritrauktos lėšos susidėtų iš apie 30 proc. ESI fondų lėšų ir iki 70 proc. iš kitų institucinių investuotojų pritrauktų lėšų (pažymėtina, kad toks lėšų portfelis – galutinis fondo veiklos rezultatas 2014-2020 m. periodo pabaigoje, o ne pradinis fondo veiklos lėšų portfelis). Pirmiausia turėtų būti įnešamos ESI fondų lėšos, iš kurių būtų suformuotas fondo kapitalas, kuris užtikrintų tolesnių investuotojų investicijų saugumą. Privačių investuotojų (įskaitant bankus) lėšų pritraukimo sėkmė priklausys nuo daugelio fondo veiklą įtakančių aplinkybių, įskaitant, bet neapsiribojant, ekonominės situacijos, teisinės bazės stabilumo, valstybės institucijų ir finansinių tarpininkų veiklos efektyvumo. Galimybės pritraukti privačių lėšų yra veikiamos bankų vidinės politikos bei apsisprendimo skolinti, o taip pat, didele dalimi priklauso nuo fondo valdytojo patirties, sugebėjimų ir strategijos, taip pat sumos, kuri bus skirta suformuoti fondo kapitalo pagrindą, dydžio.

Su galimais investuotojais (tarptautinėmis finansų institucijomis, komerciniais bankais, pensijų fondais ir t.t.) aptarus asimetrinio rizikos pasidalijimo galimybes, buvo nustatyta, jog apie 30 proc. kuriamo investicinio fondo lėšų galėtų sudaryti 2014-2020 m. periodo ESI fondų lėšos, o 70 proc. privačių investuotojų lėšos (paskolos ir/ar investicijos). Taigi daroma prielaida, kad bendras fondas siektų iki 1 mlrd. eurų, iš kurių apie 655,4 mln. eurų sudarytų privačių investuotojų lėšos, o 280,9 mln. eurų – 2014-2020 m. periodo lėšos. Pagal turimą fondo dydį vertinamos maksimalios galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos ir maksimalus galimas projektų skaičius.

Lentelė 56. Scenarijaus Nr. 4 prielaidos

Prielaidos	Komentaras
Paskolos laikotarpis: iki 20 metų	Maksimalus paskolos suteikimo terminas 20 metų.
Subsidija: 30 %	Projektams, pasiekusiems ne mažesnę kaip 40 proc. sutaupymą, suteikiama 30 % subsidija (papildoma valstybės parama) biudžeto lėšomis.
Išankstinis paskolos gražinimas: 10% praėjus dvejim metams po projekto įgyvendinimo	Prielaida, kad anksčiau laiko grįžtančios paskolos praėjus dvejim metams po projekto įgyvendinimo sudarys 10 % paskolų portfelio, nustatyta remiantis ekspertų ir komercinių bankų vertinimu.
Blogų paskolų dalis: 5 %	Blogų paskolų dalis buvo nustatyta remiantis ekspertų ir komercinių bankų vertinimu.
Modernizavimo procese dalyvaujančio vidutinio pastato projekto investicijų vertė: 330 000 eurų	Pradinėje ataskaitoje vidutinė tipinio daugiabučio renovacijos kaina buvo nustatyta remiantis vidutinio daugiabučio plotu (paskaičiuota remiantis registrų centro duomenimis). Vidutinė statybos darbų kaina nustatyta pagal BETA pateiktus duomenis. JESSICA KF praktinė patirtis (įvertinus 384 sutartis) parodė, kad didesni daugiabučiai dažniau įgyvendina modernizavimo projektus. Todėl vidutinio daugiabučio dalyvaujančio modernizavimo procese bendras plotas sudaro apie 2 300 m² (šildomas plotas 1 770-1 920 m²) tai yra bendras plotas daugiau nei 1 000 m² arba 79 proc. didesnis nei vidutinis daugiabučio plotas, apskaičiuotas pagal nekilnojamojo turto registro duomenis. Vidutinė investicijų (statybos darbų) kaina naudojama kaip Pradinėje ataskaitoje, tai yra 145 eurai/m². Apskaičiuota projekto vertė sudarytų -333 500 eurų, patogumo dėlei, toliau skaičiavimuose naudojama suapvalinta projekto vertė – 330 000 eurų. Kitaip sakant šie pakeitimai lyginant su Pradine ataskaita neturės įtakos modernizuotam daugiabučių plotui, tačiau dėl skaičiavimuose naudojamo didesnio bendro ploto modernizuotų daugiabučių skaičius sumažės.
Palūkanų norma: 3 %	Palūkanų norma galutiniams naudos gavėjams - fiksuotos 3 % metinės palūkanos.
Investuojamų ESI fondų lėšų suma: 280,9 mln. eurų	Kaip numatyta pradinėje ataskaitoje 280,9 mln. eurų 2014-2020 m. ESI fondų lėšų skiriama įnašui į fondą.
JESSICA KF grįžtančios lėšos: 67,2 mln. eurų	2007-2013 m. periodo grįžtančios lėšos, kurios sudarytų apie 67,2 mln. eurų.
Galimų pritraukti privačių lėšų suma: 655,4 mln. eurų	Remiantis prielaida, kad bendroje fondo apimtyje privačios lėšos gali sudaryti apie 70 proc. visų lėšų, numatoma jog privačios lėšos sudarys - 655,4 mln. eurų.
Siektinas įgyvendinamų projektų skaičius: apie 420 projektų per metus	Vertinant projektų kiekį, buvo paskaičiuota kiek projektų galima atlikti turimomis fondo lėšomis (pagal šį scenarijų) per 2014-2020 programavimo laikotarpį ir projektai proporcingai išdėstyti iki 2020 metų. Vertinama, kad šio scenarijaus atveju, per metus bus įgyvendinama 420 naujų projektų, kurio vieno investicijų vertė 330 tūkst.eurų.
Valdymo mokestis: vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis	Vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis, valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: 0,5 proc. bazinis mokestis nuo finansinei priemonei skirtų ir įmokėtų lėšų, 1 proc. mokestis nuo paskolų, suteiktų galutiniams naudos gavėjams, sumos.
Projekto įgyvendinimo trukmė: 1 metai	Remiantis šiuo metu įgyvendinamų projektų duomenimis nustatyta vidutinė projekto įgyvendinimo trukmė – 1 metai nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos.
Sugrįžusios lėšos pakartotinai panaudojamos: po 2 metų	Daroma prielaida, jog grįžtančios lėšos pakartotinai panaudojamos projektų finansavimui tomis pačiomis sąlygomis po 2 metų.

Lentelė 57. Scenarijaus Nr. 4 įgyvendinimo prognozė

mln. eurų	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Projektų (po 330 tūkst. Eurų) skaičius (per metus)		225	423	423	423	423	423	182	0
Projektų skaičius (iš viso)	0	225	648	1071	1494	1917	2340	2522	2522
Pasirašytos paskolų sutartys (per metus)	0,0	74,4	139,5	139,5	139,5	139,5	139,5	60,1	0,0
Pasirašytos paskolų sutartys (iš viso)	0,0	74,4	213,9	353,4	492,9	632,4	771,9	832,0	832,0
Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (per metus)	0,0	0,0	74,4	139,5	139,5	139,5	139,5	139,5	60,1
Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (iš viso)	0,0	0,0	74,4	213,9	353,4	492,9	632,4	771,9	832,0
Fondo palūkanų kompensavimo subsidija (per metus)	0,0	0,0	11,2	20,9	20,9	20,9	20,9	20,9	9,0
Grįžtančios šio scenarijaus lėšos (per metus)	0,0	0,0	11,2	25,7	42,0	55,3	60,2	65,0	58,0
Grįžtančios šio scenarijaus lėšos (iš viso)	0,0	0,0	11,2	36,9	78,9	134,2	194,4	259,4	317,4
Grįžtančios JESSICA KF lėšos (per metus)	2,8	16,5	26,2	7,7	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8
Grįžtančios JESSICA KF lėšos (iš viso)	5,0	21,5	47,8	55,5	59,5	63,4	67,2	71,1	74,9
Valdymo mokestis (iš viso)	0,00	0,37	1,91	4,92	9,21	14,59	20,97	27,91	34,57
Fondo likutis	655,4	585,7	461,1	356,0	245,6	146,8	60,1	57,1	119,3

Lentelė 58. Scenarijaus Nr. 4 rezultatai

Fondas	Reikšmė
Galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos, mln. Eurų	832,0
Pritrauktos investuotojų lėšos, mln. eurų	655,4
Renovuotų pastatų skaičius	2 522

Scenarijus Nr. 5: Dalis finansinės priemonės lėšų nukreipiama į paskolų modelį, o dalis į garantijų priemonę su galimybe išpirkti ateities finansinius srautus

Šio scenarijaus skaičiavimai atitinka scenarijaus Nr. 3 prielaidas, kai 200 mln. eurų ESI fondų lėšų skiriama paskolų priemonei, o kita dalis lėšų – 80,9 mln. eurų garantijų priemonei. Siekiant pritraukti papildomas lėšas galima būtų paskolų priemonės pinigų srautą/paskolas parduoti pritraukiant papildomą finansavimą. Vienas iš tokio modelio pavyzdžių¹²⁶ galėtų būti privatus investicinis fondas, kuris išpirktų apie 70 proc. finansinės priemonės paskolų (investiciniam fondui būtų parduodamos gerosios paskolos), taip daug greičiau grąžinant išmokėtas lėšas ir jas investuojant į papildomus renovacijos projektus.

¹²⁶ Šis atvejis yra tik vienas iš pavyzdžių, kuris atspindi reikalavimo teisių į piniginius srautus perdavimą už atlygį tokiu būdu užtikrinant greitesnį lėšų grąžinimą ir neriboja finansinės priemonės/fondų fondo valdytojai ir(ar) ministerijų pasirinkimo kitokios modelio schemos taikymo (pvz. atskirų paskolų pardavimo, reikalavimų vertimų vertybiniais popieriais ir pan.).

Lentelė 59. Scenarijaus Nr. 5 prielaidos:

Prielaidos	Komentaras
Paskolos laikotarpis: iki 20 metų	Maksimalus paskolos suteikimo terminas 20 metų.
Subsidija: 30 %	Projektams, pasiekusiems ne mažesnę kaip 40 proc. sutaupymą, suteikiama 30 % subsidija (papildoma valstybės parama) biudžeto lėšomis..
Blogų paskolų dalis: 5 %	Blogų paskolų dalis buvo nustatyta remiantis ekspertų ir komercinių bankų vertinimu. Garantijų priemonės atveju daroma prielaida, kad iki 2022 metų reikės išmokėti 50% garantijų bankams nuo planuojamų blogų paskolų.
Modernizavimo procese dalyvaujančio vidutinio pastato projekto investicijų vertė: 330 000 eurų	Pradinėje ataskaitoje vidutinė tipinio daugiabučio renovacijos kaina buvo nustatyta remiantis vidutinio daugiabučio plotu (paskaičiuota remiantis registrų centro duomenimis). Vidutinė statybos darbų kaina nustatyta pagal BETA pateiktus duomenis. JESSICA KF praktinė patirtis (įvertinus 384 sutartis) parodė, kad didesni daugiabučiai dažniau įgyvendina modernizavimo projektus. Todėl vidutinio daugiabučio dalyvaujančio modernizavimo procese bendras plotas sudaro apie 2 300 m² (šildomas plotas 1 770-1 920 m²) tai yra bendras plotas daugiau nei 1 000 m² arba 79 proc. didesnis nei vidutinis daugiabučio plotas, apskaičiuotas pagal nekilnojamojo turto registro duomenis. Vidutinė investicijų (statybos darbų) kaina naudojama kaip Pradinėje ataskaitoje, tai yra 145 eurai/m². Apskaičiuota projekto vertė sudarytų -333 500 eurų, patogumo dėlei, toliau skaičiavimuose naudojama suapvalinta projekto vertė – 330 000 eurų. Kitaip sakant šie pakeitimai lyginant su Pradine ataskaita neturės įtakos modernizuotam daugiabučių plotui, tačiau dėl skaičiavimuose naudojamo didesnio bendro ploto modernizuotų daugiabučių skaičius sumažės.
Palūkanų norma: 3%	Paskolų ir garantijų priemonių atvejais galutiniams naudos gavėjams taikoma palūkanų norma 3 proc. Garantijų priemonės atveju numatoma bankams kompensuoti palūkanų skirtumą viršijantį 3 proc. palūkanų normą.
Bankų palūkanos: 5,8 %	Daroma prielaida, jog, garantijų priemonės atveju, komercinių bankų fiksuota paskolų palūkanų norma (20-ies metų laikotarpiui) sudarys 5,8 proc. Ši palūkanų norma įvertinta remiantis šiais duomenimis: 1) Prognozuojamas suderintas vartotojų kainų indekso (SVKI) vidurkis Lietuvoje 2017-2019 (2,9%); 2) vidutinės Lietuvos Respublikos Vyriausybės obligacijų emisijos (2536 dienų trukmės) palūkanos 2014 rugsėjo mėnesį (0,8%); 3) Galima komercinių bankų marža (2,1%).
JESSICA KF grįžtančios lėšos: 67,2 mln. eurų	2007-2013 m. JESSICA KF grįžtančios lėšos (iki 2020 metų) sudaro apie 67,2 mln. eurų.
Investuojamų ESI fondų lėšų suma: 280,9 mln. eurų	Kaip numatyta Pradinėje ataskaitoje 280,9 mln. eurų 2014-2020 m. ESI fondų lėšų skirstomos, taip: - paskolų finansinei priemonei skiriama 200 mln. eurų bei grįžtančios lėšos skiriamos paskolų finansinei priemonei; - garantijų finansinei priemonei skiriama 80,9 mln. eurų.
Fonde rezervuojamos lėšos garantijų išipareigojimų vykdymui: 10 %	Fondo garantiniams išipareigojimams vykdyti rezervuojama 10% nuo garantinės priemonės atveju bankų suteiktų paskolų sumos galutiniams naudos gavėjams.

Prielaidos	Komentaras
Siektinas įgyvendinamų projektų skaičius: 340 projektų per metus	Vertinant projektų kiekį, buvo paskaičiuota kiek projektų galima atlikti turimomis fondo lėšomis (pagal šį scenarijų) per 2014-2020 programavimo laikotarpį ir projektai proporcingai išdėstyti iki 2020 metų. Vertinama, kad šio scenarijaus atveju, per metus bus įgyvendinama 340 naujų projektų, kurio kiekvieno investicijų vertė apie 330 tūkst. eurų.
Valdymo mokestis: remiantis Deleguoto reglamento nuostatomis	Vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis, valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: 0,5 proc. bazinis mokestis nuo finansinei priemonei skirtų ir įmokėtų lėšų ir: paskolų atveju – 1 proc. mokestis nuo paskolų, suteiktų galutiniams naudos gavėjams, sumos; garantijų atveju – 1,5 % programos įnašų, pagal Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 42 straipsnio 1 dalies b punktą skirtų galiojančioms garantijų sutartims
Projekto įgyvendinimo trukmė: 1 metai	Remiantis šiuo metu įgyvendinamų projektų duomenimis nustatyta vidutinė projekto įgyvendinimo trukmė – 1 metai nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos.
Sugrįžusios lėšos pakartotinai panaudojamos: po 2 metų	Daroma prielaida, jog grįžtančios lėšos pakartotinai panaudojamos projektų finansavimui tomis pačiomis sąlygomis po 2 metų.
Privataus investicinio fondo išperkamos paskolos: 70 %	Daroma prielaida, kad susidarius tinkamai situacijai privatus investicinis fondas galėtų išpirkti apie 70 proc. visų paskolų portfelio.

Lentelė 60. Scenarijaus Nr. 5 paskolų finansinės priemonės įgyvendinimo prognozė

mln. eurų	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Projektų (po 330 tūkst. Eurų) skaičius (per metus)		225	225	216	225	201	209	221	0
Projektų skaičius (iš viso)	0	225	450	666	891	1092	1301	1522	1522
Pasirašytos paskolų sutartys (per metus)	0,0	74,4	74,4	71,2	74,4	66,2	68,8	73,0	0,0
Pasirašytos paskolų sutartys (iš viso)	0,0	74,4	148,8	220,0	294,4	360,6	429,4	502,3	502,3
Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (per metus)	0,0	0,0	74,4	74,4	71,2	74,4	66,2	68,8	73,0
Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (iš viso)	0,0	0,0	74,4	148,8	220,0	294,4	360,6	429,4	502,3
Fondo palūkanų kompensavimo subsidija (per metus)	0,0	0,0	11,2	11,2	10,7	11,2	9,9	10,3	10,9
Grįžtančios šio scenarijaus lėšos (per metus)	0,0	0,0	11,2	15,9	27,6	30,5	31,5	34,4	36,5
Grįžtančios šio scenarijaus lėšos (iš viso)	0,0	0,0	11,2	27,1	54,7	85,2	116,7	151,1	187,6
Grįžtančios JESSICA KF lėšos (per metus)	2,8	16,5	26,2	7,7	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8
Grįžtančios JESSICA KF lėšos (iš viso)	5,0	21,5	47,8	55,5	59,5	63,4	67,2	71,1	74,9
Valdymo mokestis (iš viso)	0,00	0,37	1,58	3,52	6,06	9,11	12,61	16,58	20,67
Privataus investicinio fondo nupirkto paskolos/piniginiai srautai	0,0	0,0	0,0	42,1	42,1	40,2	42,1	37,4	38,9
Fondo likutis	200,0	130,3	71,2	77,5	66,2	68,8	73,0	68,9	141,9

Lentelė 61. Scenarijaus Nr. 5 garantijų finansinės priemonės įgyvendinimo prognozė

mln. eurų	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.
Projektų (po 330 tūkst. Eurų) skaičius (per metus)		113	113	113	113	39	0	0	0
Projektų skaičius (iš viso)	0	113	226	339	452	491	491	491	491
Pasirašytos paskolų sutartys (per metus)	0,0	37,2	37,2	37,2	37,2	13,0	0,0	0,0	0,0
Pasirašytos paskolų sutartys (iš viso)	0,0	37,2	74,4	111,6	148,8	161,8	161,8	161,8	161,8
Palūkanų kompensavimo mechanizmas (iš viso)	0,0	5,6	11,2	16,7	22,3	24,3	24,3	24,3	24,3
Komercinių bankų paskolos dalis (iš viso)	0	31,6	63,2	94,9	126,5	137,5	137,5	137,5	137,5
Bankų išmokėtos paskolų sumos (iš viso)	0	0,0	31,6	63,2	94,9	126,5	137,5	137,5	137,5
Išmokos bankams pagal garantinius įsipareigojimus	0	0,0	7,0	1,5	2,2	2,9	3,7	4,4	4,7
Rezervuotos lėšos garantiniams įsipareigojimams vykdyti	0	5,5	9,7	13,6	17,4	17,4	15,6	14,0	13,0
Valdymo mokestis (iš viso)	0,0	0,49	1,03	1,63	2,28	2,93	3,54	4,11	4,67
Fondo palūkanų subsidijos bankams suma (per metus)	0,0	0,0	0,0	1,1	2,1	3,1	4,1	4,4	4,3
Fondo palūkanų subsidijos bankams suma (iš viso)	0,0	0,0	0,0	1,1	3,2	6,3	10,4	14,8	19,1
Fondo likutis	80,9	74,9	69,5	63,1	55,8	51,3	47,6	43,5	39,5

Lentelė 62. Scenarijaus Nr. 5 rezultatai

Fondas	Reikšmė
Galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos, mln. eurų	502,3+ 161,8 = 664,1
I fondą grįžusios paskolos lėšos iki 2019 metų (įskaitant subsidijas bei iš JESSICA KF grįžtančias lėšas), mln. eurų	148,6
Komercinių bankų išmokėtos lėšos, mln. eurų	137,5
Privataus investicinio fondo nupirkto paskolos iki 2019 metų, mln. eurų	124,4
Renovuotų pastatų skaičius	1 522+491 = 2 013

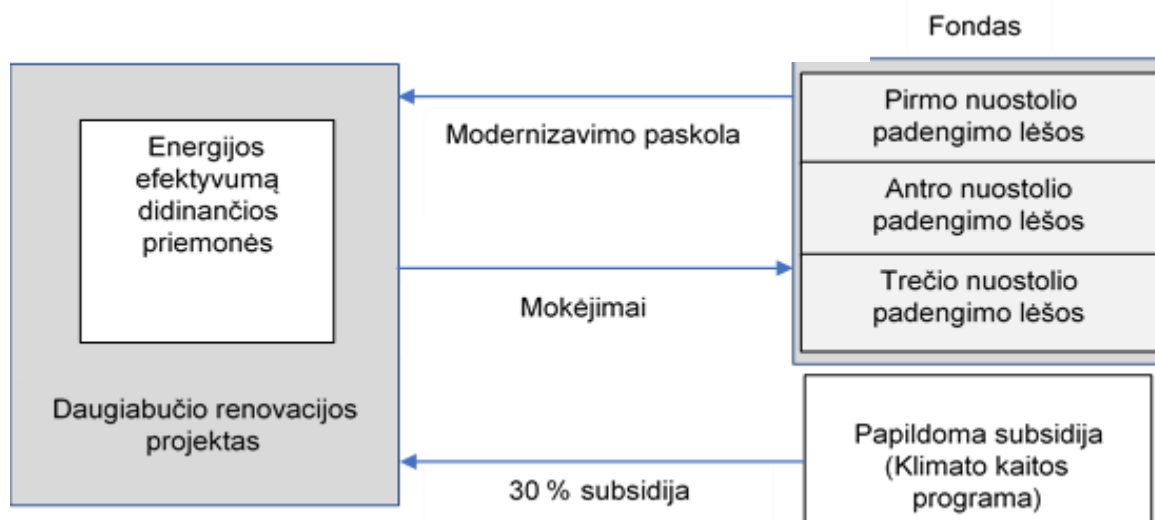
Scenarijus Nr. 6: Modernizavimo paskolų teikimas per platformą

Asimetrinis rizikų pasidalijimo modelis taikomas siekiant pritraukti papildomą privačių investuotojų finansavimą, išlaikant aukštą svarto efektą. Šiame scenarijuje ESI fondų lėšos yra nukreipiamos į naujai sukurta juridinio asmens statusą turinčią paskolų teikimo platformą, veikiančią suformuojant tris nuostolių ir rizikos pasidalinimo lygius.

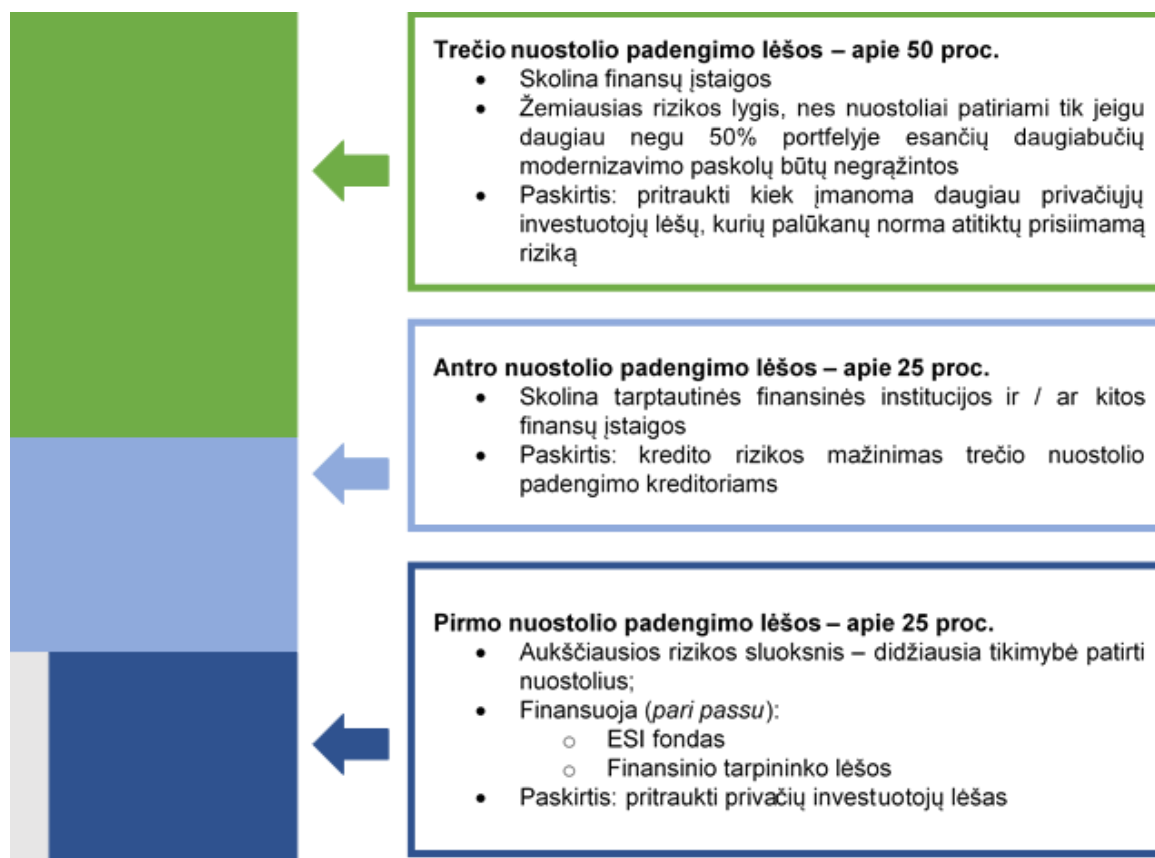
Paskolų teikimo platformą pagal naują Scenarijų Nr. 6 galėtų kontroliuoti Fondų fondo valdytojo atrinktas finansinis tarpininkas („Finansinis tarpininkas“). ESI fondų lėšos būtų naudojamos formuojant šio juridinio asmens kapitalą ir būtų skirtos pirmo nuostolio padengimui (pirmo nuostolio padengimo lygio lėšos). Atrinktam Finansiniam tarpininkui taip pat galėtų būti taikomas reikalavimas prisidėti nuosavomis lėšomis formuojant šio juridinio asmens (platformos) kapitalą. Finansinio tarpininko nuosavos lėšos taip pat būtų naudojamos pirmo nuostolio padengimui, t.y. būtų vertinamos kaip prisiimančios didžiausią riziką.

Siekiant pritraukti privačius investuotojus, paskolų teikimo platformos antro nuostolio padengimo lėšų sluoksnis galėtų būti formuojamas iš tarptautinių finansinių institucijų paskolų naujai sukuriamam juridiniam asmeniui, tokiu būdu užtikrinant paskolų teikimo platformos veikimo stabilumą ir patikimumą bei gerą reputaciją. Atitinkamai privačių skolintojų lėšos sudarytų trečią, mažiausiai rizikingą, nuostolio padengimo sluoksnį ir nereikalautų nei papildomų administracinių, nei techninių

sprendimų ar kaštų, nes atitiktų finansų įstaigų kasdienės veiklos – paskolų teikimo projektų finansavimui – modelį.

Paveikslas 13. Daugiabučių scenarijaus Nr. 6 schema.

Paveikslas 13. Daugiabučių scenarijaus Nr. 6 schema

Privačių investuotojų (įskaitant bankus) lėšų pritraukimo naujos platformos veikimui finansuoti ir daugiabučių namų modernizavimo paskolų tolesniam teikimui sėkmė priklausys nuo daugelio tokios

platformos veiklą įtakančių aplinkybių, įskaitant, bet neapsiribojant, ekonomine situacija, teisinės bazės stabilumu, valstybės institucijų ir finansinių tarpininkų veiklos efektyvumu, valstybės paramos dydžiu ir jo pasikeitimais, maksimalios galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos ir maksimalus galimas projektų skaičius.

Lentelė 63. Scenarijaus Nr. 6 prielaidos

Prielaidos	Komentaras
Paskolos laikotarpis: iki 20 metų	Maksimalus paskolos suteikimo terminas 20 metų.
Subsidija: 30 %	Projektams, pasiekusiems ne mažesnę kaip 40 proc. sutaupymą, suteikiama 30 % subsidija (papildoma valstybės parama) biudžeto lėšomis.
Išankstinis paskolos gražinimas: 10% praėjus dvejim metams po projekto įgyvendinimo	Prielaida, kad anksčiau laiko grįžtančios paskolos praėjus dvejim metams po projekto įgyvendinimo sudarys 10 % paskolų portfelio, nustatyta remiantis komercinių bankų vertinimu.
Blogų paskolų dalis: 5 %	Blogų paskolų dalis buvo nustatyta remiantis komercinių bankų vertinimu.
Modernizavimo procese dalyvaujančio vidutinio pastato projekto investicijų vertė: 450 000 eurų	Pradinėje ataskaitoje buvo apskaičiuota 330 000 eurų vidutinė projekto vertė, tačiau pasikeitus rinkos sąlygoms, renovuojamų daugiabučių namų dydžiui ir pan., vidutinė projekto vertė sudarytų 450 000 eurų. Tikėtina, kad ateityje vidutinio pastato projekto investicijų vertė dėl siekiamo didesnio energijos sutaupymo ir toliau gali didėti.
Palūkanų norma: 3 %	Palūkanų norma pirmus 5 metus nuo paskolos išmokėjimo galutiniam naudos gavėjui neturėtų viršyti 3%.
Investuojamų ESI fondų lėšų suma: ne mažiau kaip 50 mln. eurų	Prielaida paremta Fondų fondo valdytojo ir ministerijų diskusijomis dėl galimybės perskirstyti Fondų fondo valdytojo valdomas ESI fondų lėšas ir dalį lėšų (apie 50 mln. Eurų) skirti šiame scenarijuje aprašytam finansavimo modeliui.
JESSICA KF grįžtančios lėšos: 10 mln. eurų	2007-2013 m. periodo grįžtančios lėšos, kurios sudarytų apie 10 mln. eurų.
Galimų pritraukti privačių lėšų suma: 200 mln. eurų	Remiamasi prielaida, kad privačios lėšos sudarys 80 proc. visų Scenarijuje Nr. 6 nurodyto finansinio instrumento lėšų, t.y. 200 mln. eurų.
Siektinas įgyvendinamų projektų skaičius: apie 185 projektų per metus	Vertinant projektų kiekį, buvo paskaičiuota kiek projektų galima įgyvendinti turimomis lėšomis (pagal šį scenarijų) per 2019 - 2023 metus. Vertinama, kad šio scenarijaus atveju, per metus bus įgyvendinama apie 185 naujus projektus, kurio vieno investicijų vertė 450 tūkst. eurų.
Valdymo mokestis: vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis	Vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis, valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: 0,5 proc. bazinis mokestis nuo finansinei priemonei skirtų ir įmokėtų lėšų, 1 proc. mokestis nuo paskolų, suteiktų galutiniams naudos gavėjams, sumos.
Projekto įgyvendinimo trukmė: 1 metai	Remiantis šiuo metu įgyvendinamų projektų duomenimis nustatyta vidutinė projekto įgyvendinimo trukmė – 1 metai nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos ¹²⁷ .

¹²⁷ Remiantis šiuo metu įgyvendinamų daugiabučių namų modernizavimo projektų duomenimis, vidutinė projekto įgyvendinimo trukmė nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos yra 1 metai. Susidarius tam tikroms situacijoms, kurios negali būti prognozuojamos iš anksto, atitinkamų pavienių projektų trukmė gali būti ilgesnė nei 1 metai nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos. Už projektų įgyvendinimą atsakingi asmenys, siekdami efektyvaus daugiabučių namų modernizavimo proceso bei savalaikio lėšų įsisavinimo, turėtų dėti visas pastangas bei išlaikyti vidutinę projektų įgyvendinimo trukmę – 1 metus nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos. Tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, bankrutavus atrinktą rangovį, projekto administratoriai turėtų nedelsiant, vadovaujantis taikytinomis viešųjų pirkimų taisyklėmis, atrinkti naują rangovį, kuris galėtų tęsti pradėtus darbus bei užbaigti projektą.

Lentelė 64. Scenarijaus Nr. 6 įgyvendinimo prognozė

mln. eurų	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2023 m.
Projektų (vidutiniškai po 450 tūkst. Eurų) skaičius (per metus)	0	70	240	200	40
Projektų skaičius (iš viso)	0	70	310	510	550
Pasirašytos paskolų sutartys (per metus)	0	70	240	200	40
Pasirašytos paskolų sutartys (iš viso)	0	70	310	510	550
Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (per metus)	0	18 mln. eurų	68 mln. eurų	65 mln. eurų	99 mln. eurų
Galutiniams naudos gavėjams išmokėtos lėšos (iš viso)	0	18 mln. eurų	96 mln. eurų	161 mln. eurų	250 mln. eurų
Fondo likutis	250	232	164	99	0

Lentelė 65. Scenarijaus Nr. 6 rezultatai

Fondas	Reikšmė
Galutinius naudos gavėjus pasiekusios lėšos, mln. Eurų	250
Pritrauktos investuotojų lėšos, mln. eurų	200
Renovuotų pastatų skaičius	550

4.1.4.2. Centrinės valdžios viešieji pastatai

4.1.4.3. Savivaldybių viešieji pastatai

4.1.4.4. Gatvių apšvietimas

4.2. Kokybinis pridėtinės vertės vertinimas

Žemiau atliekamas kokybinis kiekvieno scenarijaus vertinimas daugiabučių namų modernizavimo, viešųjų pastatų (centrinės valdžios ir savivaldybių) ir gatvių apšvietimo renovacijos sektoriuose, remiantis pasirinktais svarbiausiais kriterijais.

4.2.1.1. Daugiabučių namų modernizavimas

Daugiabučių modernizavimo projektuose kaip ir centrinės valdžios ir savivaldybių pastatų ir gatvių apšvietimo projektuose nagrinėjami keturi pagrindiniai finansinių produktų tipai, tai yra paskolų finansinės priemonės, paskolų teikimas taikant paskolų išpirkimo modelį, taikomas asimetrinis rizikos pasidalijimo modelis bei siūlomos garantijų priemonės. Daugiabučių modernizavimo atveju nagrinėtos ir skirtingų finansinių produktų derinimo alternatyvos.

Scenarijus	Privalumai	Trūkumai
Paskolų alternatyvos	- Paprasčiausia, žinomiausia ir rinkoje suprantamiausia finansavimo forma - Patirtis administruojant panašias finansines priemones (JESSICA)	- Santykinai lėtas lėšų grįžimas ir pakartotinis panaudojimas - Gali atsirasti prievolė vertinti kiekvieną namo savininką atskirai susiduriant su asmens duomenų valdymo reikalavimų iššūkiais - Netaikant papildomų skaitinimo priemonių mažesnis potencialas pritraukti papildomų lėšų dėl didesnės rizikos bankams
Paskolos teikimas taikant paskolų išpirkimo modelį	- Visi išvardinti aukščiau plius - Paspartintas lėšų reinvestavimas - Sumažinama lėšų praradimo rizika	- Privalo susiformuoti pakankamas projektų srautas norint taikyti tokį modelį - Reikalaujantis laiko procesas - Lietuvoje nėra tokio modelio pavyzdžių - Reikalingas išankstinis investuotojų įtraukimas, siekiant, kad paskolos tikėtų perpirkimui
Paskolų teikimas taikant asimetrinės rizikos pasidalijimo modelį	- Skatina asimetrinę rizikų pasidalijimą, naudojant ESI lėšas pirmiems nuostoliams dengti, o tai leidžia lengviau pritraukti privatų kapitalą - Dėl didesnio rizikų prisiėmimo viešosiomis lėšomis galima tikėtis geresnių rezultatų - Ribojama privačių rinkos dalyvių rizika skatina	- Valstybė prisiima didžiausią projektų riziką, dėl ko atsiranda didesnis potencialas mažėti viešųjų lėšų apimčiai - Sudėtingi valstybės pagalbos derinimo elementai - Nusprendus teikti subsidiją iš fondo lėšų, tikėtina, jog bankai mažintų savo prisidėjimo dalį

	papildomų lėšų pritraukimą - Lietuvoje yra sėkmingų tokio modelio pavyzdžių (Invega, JESSICA)	
Garantijos	- Sumažina bankų riziką - Lyginant su paskolomis reikalauja mažiausiai pradinių lėšų - Nereikalauja iš galutinių naudos gavėjų pilno užstato	- Garantijų priemonė bankams nėra patraukli - Įgyvendinimas galėtų ilgai užtrukti, dėl poreikio pertvarkyti vidinius bankų procesus - Paskolų istorijos trūkumas - Sunku įvertinti garantinį dydį
Dalis lėšų nukreipiama į paskolų modelį dalis į garantijų priemonę	- Galima taikyti „dviejų greičių“ metodą: pradžioje įgyvendinti rinkoje gerai žinomą paskolų priemonę ir pasitvirtinusią bei tinkamai pasirengti garantijų priemonės įgyvendinimui. - Bankai, kiti privatūs investuotojai gali pasirinkti sau priimtinesnę priemonę, kurioje norėtų dalyvauti	- Pakankamai sudėtinga administravimo schema - Atskiroms dalims taikomi tiek anksčiau nagrinėti paskolų, tiek garantijų trūkumai.
Dalis lėšų nukreipiama į paskolų modelį dalis į garantijų priemonę su galimybe ateityje išpirkti ateities finansinius srautus	- Išnaudoja tiek paskolų ir garantijų priemonių privalomus - Paspirtas lėšų reinvestavimas (paskolų dalies)	- Papildoma administracinė našta dėl sudėtingos administravimo schemos. - Būtų susidurta su visais tiek paskolų, tiek garantijų priemonių tiek ir paskolų išpirkimo modelių trūkumais nagrinėtais anksčiau.

Šaltinis: sudaryta autorių

4.2.1.2. Centrinės valdžios ir savivaldybių viešieji pastatai

4.2.1.3. Gatvių apšvietimas

4.3. Sverto efekto skaičiavimas

Remiantis Bendrųjų nuostatų reglamentu sverto efektas privalo būti skaičiuojamas kaip lėšų galutiniams naudos gavėjams sumos santykis su asignuotomis ESI lėšomis specifinei finansinei priemonei.

4.1.4.1 skyriuje apskaičiuoti daugiabučių modernizavimo scenarijų sverto efekto pateikiami lentelėje žemiau.

Lentelė 66. Dangiabučių modernizavimo finansavimo sverto efekto rodikliai pagal atskirus scenarijus

Scenarijai	Sverto efektas
Lengvatinių paskolų teikimas	1,24
Dalis finansinės priemonės lėšų nukreipiama į paskolų modelį, o dalis į garantijų priemonę (palyginamosios prielaidos)	2,64
Visos lėšos panaudojamos garantijoms	3,14
Paskolų teikimas taikant asimetrinį rizikos pasidalijimo modelį	3,57
Dalis finansinės priemonės lėšų nukreipiama į paskolų modelį, o dalis į garantijų priemonę su galimybe išpirkti ateities finansinius srautus	2,59
Modernizavimo paskolų teikimas per platformą	5,00

Šaltinis: sudaryta autorių

Pagal 4.1.4.2 ir 4.1.4.4 skyriuose identifikuotus scenarijus apskaičiuoti sverto efekto rodikliai centrinės valdžios viešiesiems pastatų gatvių apšvietimo renovacijai pateikiami žemiau esančiose lentelėse.

Lentelė 67. Centrinės valdžios pastatų ir gatvių apšvietimo renovacijos finansavimo sverto efekto rodikliai pagal atskirus scenarijus

Scenarijai	Sverto rodiklis	
	Centrinės valdžios pastatai	Gatvių apšvietimas
Paskola	1,05	1,05
Paskolų teikimas taikant paskolų išpirkimo modelį	2,03	1,82
Paskolų teikimas taikant asimetrinio rizikos pasidalijimo modelį	1,71	3,26
Garantija	3,13	3,42

Šaltinis: sudaryta autorių

Pagal 4.1.3.3 skyriuje identifikuotus scenarijus apskaičiuoti sverto efekto rodikliai savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimui pateikiami žemiau esančioje lentelėje.

Lentelė 68. Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo finansinio sverto efekto rodikliai pagal atskirus scenarijus

Scenarijai	Sverto efektas
Paskola	1,13
Paskolų teikimas taikant paskolų išpirkimo modelį	1,45
Paskolų teikimas taikant asimetrinio rizikos pasidalijimo modelį	2,02
Garantija	3,77

Šaltinis: sudaryta autorių

Skaičiavimai rodo, jog savivaldybių viešųjų pastatų renovacijos atveju didžiausias sverto efekto rodiklis pasiekiamas visas lėšas nukreipus garantijų priemonės (detalus aprašymas pateikiamas 4.1.3.2 skyriuje – 4 scenarijus) įgyvendinimui (sverto efekto rodiklis 3,77). Antras pagal dydį sverto efekto rodiklis pasiekiamas, kai turimo lėšos įnešamos į rizikos pasidalijimo fondą. Pasirinkimas vertinant tik pagal sverto efektą nėra racionalus, todėl vertinamas tik kaip vienas iš kriterijų.

4.4. Alternatyvų palyginimas

4.4.1. Daugiabučių namų modernizacijos scenarijų palyginimas

Didžiausi svarto rodikliai pasiekiami, kai yra taikomas asimetrinio rizikos pasidalijimo modeliu paremtas Scenarijus Nr. 6. Kaip matyti, vieno scenarijaus pasirinkimas vertinant tik pagal svarto efektą nėra racionalus, todėl sukuriamas svarto efektas vertinamas tik kaip vienas iš scenarijaus naudingumo kriterijų.

Renkantis scenarijus reikia įvertinti rinkos pasirengimą naudoti vieną ar kitą scenarijų, nes nepaisant empirinių skaičiavimų, paremtų statistinėmis prielaidomis, jie ne visada atspindi realią rinkos situaciją ir potencialą dalyvauti jų įgyvendinime. Sukurtas Rizikos pasidalijimo fondas, kuris teikia pirmojo nuostolio garantijas bankams už jų nuosavomis lėšomis teikiamas paskolas daugiabučių namų renovacijai, taip sudarant galimybę pritraukti dar daugiau privataus finansavimo instrumentu, atitinka ex ante reikalavimus. Tačiau įvertinant pakankamai mažą rinkos susidomėjimą (pagal garantijos priemonę Modernizavimo paskolas teikia tik vienas bankas) garantijos finansiniu instrumentu, būtina ieškoti sprendimo, kaip, nekeičiant galutinio naudos gavėjams tenkančio produkto, pritraukti daugiau privataus finansavimo, nei su garantijos finansine priemone.

Pažymėtina, jog atsiradus garantijų priemonei, paskolų priemonė, kuri ir siūloma nauju Daugiabučių scenarijumi Nr. 6 gali egzistuoti paraleliai, tokiu būdu, atsižvelgiant į valstybės galimybes, suteikiant valstybei pasirinkimo alternatyvą įgyvendinti tą priemonę, kuri labiau atitinka tuo metu esančius rinkos interesus.

Atsižvelgus į visų alternatyvų kiekybinės ir kokybinės analizės aspektus, ir siekiant maksimaliai suderinti alternatyvų privalumus ir minimizuoti jų trūkumus, rekomenduojama taikyti vieno ar kelių modelių derinį, t.y. atsižvelgdamos į besikeičiančią situaciją atsakingos institucijos galėtų taikyti:

- paskolų finansines priemones taikant asimetrinės rizikos pasidalijimo modelį;
- atsiradus didesniai rinkos susidomėjimui – ir garantijų modelį.

Pažymėtina, kad nekeičiant šio ex ante vertinimo ministerijos galėtų taikyti ir kitas priemones, kurios leistų pasiekti panašius rezultatus¹²⁸.

4.4.2. Centrinės valdžios pastatų renovavimo modelių palyginimas

4.4.3. Savivaldybių pastatų modernizavimo modelių palyginimas

¹²⁸ Gali būti vadovaujamasi svarto, multiplikatoriaus ar kitais argumentuotai pagrįstais kriterijais.

4.4.4. Gatvių apšvietimo modernizavimo scenarijų palyginimas

4.5. Finansinės priemonės darna su kitomis viešųjų intervencijų formomis

Šio skyriaus tikslas yra išsiaiškinti, kaip siūlomos finansinės priemonės dera su kitomis viešųjų intervencijų formomis, ar toje pačioje rinkoje finansinės priemonės nepersidengia su kitomis viešųjų intervencijų formomis, o jei persidengia, ar neatsiranda prieštaravimai ir ar skirtingos viešosios intervencijos formos viena kitai nekliudo ir nedaro reikšmingos įtakos.

Daugiabučių modernizavimas

Viešųjų intervencijų formos, kurios buvo nukreiptos į būsto sektorių, yra aptariamose žemiau:

1. Galutiniams naudos gavėjams kompensuojama 100% faktinių išlaidų, tenkančių atnaujinimo (modernizavimo) projektui ar jo daliai parengti, jeigu atnaujinimo (modernizavimo) projekto ar jo dalies parengimo sutartis sudaryta iki 2015 m. spalio 1 d. Jeigu atnaujinimo (modernizavimo) projekto ar jo dalies parengimo sutartis sudaryta po 2015 m. spalio 1 d., butų ir kitų patalpų savininkams apmokama arba kompensuojama 50% išlaidų. Už statybos techninę priežiūrą, vykdytą daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projekto įgyvendinimo laikotarpiu iki 2016 m. gruodžio 31 d., butų ir kitų patalpų savininkams apmokama arba kompensuojama 100% faktinių išlaidų. Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) redakcijoje, galiojančioje nuo 2017-11-01 d. numatyta, kad valstybės parama teikiama „apmokant arba kompensuojant 100 procentu ne didesnę kaip Vyriausybės nustatyto dydžio išlaidų dalį atnaujinimo projektui ar jo daliai parengti, įskaitant atnaujinimo projekto vykdymo priežiūrą ir atnaujinimo projekto ekspertizės, kai ji privaloma pagal Statybos įstatymą, atlikimą, kai Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka parengtą investicijų planą patvirtina butų ir kitų patalpų savininkai“.

2. Kompensuojamos paskolų įmokos asmenims, turintiems teisę į būsto šildymo išlaidų kompensaciją, ir savivaldybėms, turinčioms nuosavybės teisę į gyvenamąsias patalpas atnaujinamame name. Be to, atsisakius dalyvauti renovacijos procese gyventojams, turintiems teisę gauti kompensaciją už šildymą, ji mažinama 50%, o nuo kito šildymo sezono būsto šildymo išlaidų kompensacija neskiriama, bet ne ilgiau kaip 3 metų šildymo sezonus nuo šių aplinkybių atsiradimo. Ši nuostata įtvirtinta Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 21 str. 12 d.

3. Klimato kaitos specialiosios programos lėšomis teikiama papildoma valstybės parama, daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkams įgyvendinantiems nuo 2009 rugsėjo 20 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d. parengtą daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą (investicinį planą), kompensuojant dalį energijos efektyvumo priemonių investicijų, jeigu įgyvendinus projektą pasiekama ne mažesnė kaip D pastato energinio naudingumo klasė ir skaičiuojamosios šiluminės energijos sąnaudos sumažinamos ne mažiau kaip 40%. Kompensuojama nuo 20 iki 25% tokių investicijų. Taip pat Klimato kaitos specialiosios programos lėšomis teikiama papildoma valstybės parama, daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkams nuo 2015 sausio 1 d. parengusiems ir įgyvendinantiems daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą (investicinį planą), kompensuojant dalį energijos efektyvumo priemonių investicijų, jeigu įgyvendinus projektą pasiekama ne mažesnė kaip C pastato energinio naudingumo klasė ir skaičiuojamosios šiluminės energijos sąnaudos sumažinamos ne mažiau kaip 40%. Kompensuojama 20% tokių investicijų, jei jeigu daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektas įgyvendintas iki 2017 m. gruodžio 31 d. ir 15% tokių investicijų, jei daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektas įgyvendintas po 2017 m. gruodžio 31 d., bet ne vėliau kaip iki 2020 m. gruodžio 31 d. (nuostata buvo pakeista 2017-11-01 patvirtinus naują Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymo redakciją).

4. PVM lengvatinis tarifas šildymui. Taikomas lengvatinis 9% PVM tarifas šilumos energijai, tiekiamai gyvenamosioms patalpoms šildyti pagal PVM įstatymo 19 str. 3 d. 1 p. Po paskutinių PVM įstatymo pakeitimų PVM lengvatinis tarifas šildymui galioja neribotą laiką.

5. 2007-2013 m. ES finansiniu laikotarpiu per Vidaus reikalų ministerijos administruojamas ES SF priemonės buvo remiama socialinio būsto plėtra ir daugiabučių namų renovacija probleminėse teritorijose. Šios VRM priemonės buvo įgyvendinamos subsidijų forma, tačiau pažymėtina, kad JESSICA KF ir VRM priemonės buvo įgyvendinamos skirtingose to paties sektoriaus srityse ir siekė skirtingų tikslų.

6. JESSICA KF paskolos daugiabučių modernizavimo projektų įgyvendinimui buvo teikiamos lengvatinėmis sąlygomis. 2014-2020 m. paskolų daugiabučių modernizavimo projektų įgyvendinimui teikimas tęsiamas JESSICA II fondų fondo bei DNMF lėšomis. Tai viešosios intervencijos forma, kadangi finansuotojai rinkoje daugiabučių modernizavimo projektus laiko vartojamosiomis paskolomis, nereikalauja užstato, bet siūlo didesnes palūkanų normas.

Viešųjų pastatų modernizavimas

Gatvių apšvietimas

4.6. Finansinių priemonių poveikis valstybės biudžeto deficitui ir valstybės skolai

Šiame ex-ante skyriuje išanalizuoti du atvejai, koks yra siūlomų finansinių priemonių poveikis valstybės biudžeto deficitui ir valstybės skolai viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo modernizavimo atvejais:

- finansinės priemonės;
- ESCO modelis.

Finansinės priemonės

Tarpininkaujant finansų įstaigoms fondų fonde esančios lėšos būtų skolinamos viešųjų pastatų valdytojams. Viešųjų pastatų valdytojų atžvilgiu pastatų atnaujinimo darbų finansavimo priemonė būtų aiškiai apibrėžta – paskola. Atitinkamai viešųjų pastatų valdytojai turėtų registruoti finansinį skolinį įsipareigojimą (finansinę skolą) apskaitoje. Statistinė valstybės skola irgi padidėtų paskolos dydžiu. Taigi nors viešųjų pastatų renovacijai skiriama didelė dalis ESI fondų lėšų valstybės skola vis tiek padidėtų viešųjų pastatų valdytojams skolinantis, nepaisant to, kad padidėtų ir valdžios sektoriaus turtas (ateityje – gautina-sugrįžusi suma iš fondo). Pažymėtina, kad, vadovaujantis Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymu, biudžetinės įstaigos savo vardu negali skolintis lėšų, prisiimti jokių skolinių įsipareigojimų (netaikoma viešosioms įstaigoms).

Įvertinta finansinių priemonių įtaka valdžios sektoriaus balansui (deficitui)

Viešųjų pastatų valdytojai, imdami paskolas pastatų atnaujinimui, už paskolintas lėšas pirktų statybas ir susijusias paslaugas iš privačių subjektų. Pastatų atnaujinimas (pagerinimas) padidintų šių pastatų vertę. Finansinėje apskaitoje investicijų suma būtų pripažinta sąnaudomis dalimis per investicijos naudingo tarnavimo laiką (amortizuojant pastato vertės padidėjimą pamečiui). Rengiant statistinius duomenis visa suma būtų pripažinta sąnaudomis investavimo laikotarpiu ir didintų valdžios sektoriaus deficitą, nors didelė visos schemos finansavimo dalis šaltinio dalis ir yra ESI fondų lėšos, kurios, nesant sudėtingoms įsisavinimo schemoms ir, kai parama įsisavinama laikantis ES reglamentų nuostatų, yra neutralios valdžios sektoriaus deficitui (jo nedidina). Sudėtingesnė finansavimo schema (lyginant su tiesioginiu investavimu be tarpininkų) sąlygoja tai, kad sudėtingiau nustatyti, kuris investuotas į viešąjį pastatą piniginis vienetas yra iš ESI fondų lėšų, o kuris – ne. Siekiant, kad finansinių priemonių naudojimas atnaujinant viešuosius pastatus nedidintų paramos lėšų (kaip tai būtų taikant schemą, neapimančią privataus sektoriaus tarpininkų pritraukimo), nėra aišku, ar rengiant statistinius duomenis galima pripažinti valdžios sektoriaus pajamas, sumažinančias deficitą ir kuriuo laiku.

ESCO modelis

Tarpininkaujant finansų įstaigoms fondų fonde esančios lėšos būtų skolinamos privataus sektoriaus įmonei – ESCO, kuri investuotų į viešuosius pastatus, galimai prisidėdama savo lėšomis. Tarp ESCO ir viešųjų pastatų valdytojo būtų pasirašyta energetinių paslaugų teikimo sutartis.

Dažniausiai energijos vartojimo efektyvumo sutartyse tuo pačiu metu galima rasti nuomos, paslaugų, lizingo, pirkimo ir paskolos sutarties elementų, kas smarkiai apsunkina tokių sutarčių tinkamą apskaitą. Specialistai kvestionavo ar anksčiau pateiktas aiškinimas kaip apskaityti tokio tipo sutartis yra tinkamas. Taip pat atsižvelgus į besikeičiančius sutarties sudarymo ypatumus energijos vartojimo efektyvumo sutartyse, EUROSTAT išleido naują paaiškinimą dėl tokio tipo sutarčių apskaitos¹²⁹. Šis aiškinimas taikomas tik tokioms energijos vartojimo efektyvumo sutartims, kurios reikalauja pradinių kapitalinių investicijų siekiant pagerinti pastato energijos efektyvumo ypatybes.

Šiame aiškinyje pirmiausiai argumentuojama, jog pasirašius energijos vartojimo efektyvumo sutartį su pastato administratoriumi, ESCO įgyvendina pradinę kapitalinę investiciją (pvz. pastato apšvietimas, šildymas, vėsinimas, oro kondicionavimas, katilai, stogas, sienos, langai ir kt.). Tuo tarpu ESCO apmokėjimas yra nustatomas pagal energijos sutaupymus pasiektus atlikus investiciją, o kapitalinės investicijos atperkamos prie visą sutarties laikotarpį. Jei laukiami sutaupymai nebuvo pasiekti, ESCO įmonė turi padengti skirtumą. Tad kyla klausimas, kuriose nacionalinėse sąskaitose turėtų būti apskaityti šie nauji prietaisai ir įranga ir kokią reikšmę tai turės grynajai skolai.

Atsižvelgus į skirtingus argumentus, EK konstatuoja, jog iš tikrųjų ESCO patiria didžiausią riziką ir gauna didžiausią su ja susijusią naudą naudojant šį naujai sukurtą turtą, todėl turto ekonominė

¹²⁹ Eurostat Guidance Note „The recording of energy performance contracts in government accounts“, 2017 m. rugsėjo 19 d.

nuosavybė turėtų būti priskiriama ESCO. Energijos vartojimo efektyvumo sutartys sudarytos tarp ESCO ir pastatų administratorių gali būti apskaitomos dviem būdais:

1. Veiklos nuoma. Šis metodas gali būti naudojamas kai turto ekonominė nuosavybė priklauso ESCO ir taikoma kilnojamam bei nekilnojamam turtui. Tokiu atveju apskaitoje pažymimi tik valstybės/savivaldybės atliekami nuomos mokėjimai, kurie įtakoja valstybės/savivaldybės biudžetą.
2. Pirkimas ir atgalinė nuoma. Šiuo metodu valstybė/savivaldybė perka turtą iš ESCO sutarties pradžioje ir įgyja teisinę turto nuosavybę. Perkant turtą yra didinamas turtas ir ekvivalenčiai įsipareigojimai (kaip paskola). Tuo pačiu metu ESCO pasirašo finansinio lizingo sutartį su valdžia, kapitalizuodama turtą, kuris irgi finansuojamas įsipareigojimu. Valstybė/savivaldybė šiame sandoryje gauna finansinį turtą (lizingo sutartį), kurį gali sudengti su turima paskola. Tokiu būdu valstybės/savivaldybės skola nepakinta, o per visą energijos vartojimo efektyvumo sutarties laikotarpį, vienintelis elementas įtraukiamas į valstybės/savivaldybės sąskaitas yra sutartyje nurodyti mokesčiai, lemiantys pokyčius valstybės/savivaldybės biudžete.

Nepaisant kurio metodo bus pasirinktas, valstybės ir savivaldybių skolai tai įtakos neturės.

5. Valstybės pagalba

Poreikis įvertinti galiojančio valstybės pagalbos teisinio reglamentavimo įtaką, atliekant energijos efektyvumo ex-ante analizę bei laikantis prielaidos, kad numatomos įgyvendinti finansinių priemonių finansavimui bus panaudojamos ES struktūrinės investicijos, yra aiškiai nurodytas Bendrųjų nuostatų reglamento 37 str. 1 d. 2 pastraipoje, 2 d. b) punkte, 4 d., 7 d. bei 9 d. Paskirstytas ES struktūrinių investicijų valdymo, kai didžiąją dalį investicijų panaudojimo valdymo ir kontrolės sistemos funkcijų atlieka nacionalinės institucijos (Vadovaujančioji institucija ir jos įgalios kitos institucijos), modelis kartu reiškia, kad šios investicijos yra sudedamoji nacionalinio biudžeto dalis, tai yra šios investicijos yra viešieji finansiniai ištekliai, kurių panaudojimas turi atitikti taikytinas valstybės pagalbos teikimo kontrolės taisykles.

Pagrindiniai dokumentai, kurių nuostatos yra nagrinėtinos, atliekant valstybės pagalbos taisyklių galimo taikymo ir jų poveikio numatomoms įgyvendinti finansinėms priemonėms vertinimą yra:

- 2014 m. sausio 22 d. Komisijos komunikatas dėl valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (2014/C 19/04);
- Bendrųjų nuostatų reglamentas;
- 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius;
- 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo de minimis pagalbai;
- 2014–2020 m. regioninės valstybės pagalbos gairės (2013/C 209/01).

Nurodytų dokumentų nuostatos yra vertinamos tokiu eiliškumu:

1. apibūdinami valstybės pagalbos teikimo požymiai numatytų finansinių priemonių įgyvendinimo kontekste;
2. atskirai įvertinama kiekviena finansinių priemonių įgyvendinimo alternatyva;

2.1. pasirinktos daugiabučių renovacijos finansinės priemonės bei jos įgyvendinimo struktūros įvertinimas valstybės pagalbos taisyklių kontekste (ex-ante analizės 4.4.1. bei 7.1.4.4. skyriai):

2.1.1. įgyvendinimo struktūra – juridinio asmens statusą turinčio fondo steigimas;

2.1.2. finansinės priemonės - lengvatinės paskolos finansinė priemonė, subsidija. Nepaisant to, kad subsidijų priemonę yra planuojama įgyvendinti kaip atskirą priemonę, jos naudos gavėjai bei potencialūs valstybės pagalbos subjektai sutaps, todėl subsidijos, nors ir nėra šio vertinimo objektas, yra vertinamos atliekant *ex-ante* vertinimą tiek, kiek jos yra susijusios su finansinių priemonių įgyvendinimu;

2.2. pasirinktos centrinės valdžios pastatų finansinės priemonės bei jos įgyvendinimo struktūros įvertinimas valstybės pagalbos taisyklių kontekste (ex-ante analizės 4.4.3. bei 7.2.4.4. skyriai):

2.2.1. įgyvendinimo struktūra - fondų fondo (sąskaitų rinkinio finansų įstaigoje) steigimas (viešosios infrastruktūros fondo steigimas), investicijų fondo steigimas;

2.2.2. finansinės priemonės - lengvatinės paskolos finansinė priemonė;

2.2.3. subsidijos.

2.3. pasirinktos gatvių apšvietimo finansinės priemonės bei jos įgyvendinimo struktūros įvertinimas valstybės pagalbos taisyklių kontekste (ex-ante analizės 4.4.2. bei 7.2.4.4. skyriai):

2.3.1. įgyvendinimo struktūra - fondų fondo (sąskaitų rinkinio finansų įstaigoje) steigimas (viešosios infrastruktūros fondo steigimas), investicijų fondo steigimas;

2.3.2. finansinės priemonės - garantijų finansinė priemonė.

3. apibendrinamos ir nurodomos pagrindinės sąlygos ir apribojimai, kuriems esant numatytos įgyvendinti priemonės gali būti įgyvendinamos, nepažeidžiant valstybės pagalbos teikimo taisyklių reikalavimus.

Pabrėžtina, kad valstybės pagalbos teikimo taisyklių įtaka turi būti vertinama kiekvieno finansinės priemonės įgyvendinime dalyvaujančio ūkio subjektų tipo atžvilgiu atskirai, tai yra priklausomai nuo šio tipo (investuotojas, valdytojas, naudos gavėjas, kt.) bei dalyvavimo priemonėje masto turėtų būti apibūdinamos priemonės įgyvendinimo sąlygos, siekiant jų atitikties valstybės pagalbos taisyklių reikalavimams.

5.1. Valstybės pagalbos teikimo požymių apibūdinimas

Bendruoju atveju, valstybės pagalba yra pripažįstama, kai yra tenkinamos keturios pagrindinės sąlygos¹³⁰:

1. numatoma įgyvendinti priemonė yra priskirtina (angl. imputable) viešajam sektoriui (tai yra panaudojami nacionalinio biudžeto ar kiti viešieji ištekliai),
2. rinkoje veikiantiems ūkio subjektams teikiama ekonominė nauda (suteikiamas ekonominis pranašumas), kuri nėra prieinama įprastomis rinkos sąlygomis,
3. priemone yra (bus) teikiama ekonominė nauda tik kai kuriems rinkos subjektams (priemonės selektyvumo kriterijus),
4. priemone yra iškraipoma arba gali būti iškraipoma konkurencija ir (arba) paveikiama prekyba tarp ES valstybių-narių.

Pagal šiuos kriterijus, valstybės pagalba gali būti pripažįstama tik tuo atveju, kai yra visų kriterijų visuma, tai yra numatoma įgyvendinti priemonė atitinka kiekvieną kriterijų. Tiek Europos Komisijos, tiek Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje valstybės pagalbos samprata yra laikoma

¹³⁰ ES Sutarties suvestinė redakcija, 107 str. (ex 87 str.)

objektyviu, pirminės teisės nuostatomis apibrėžtu institutu, kurio nuostatų taikymas negali būti skirtingas kiekvienu konkrečiu atveju, išskyrus sudėtingo ekonominio vertinimo reikalaujančias specifines situacijas¹³¹.

5.1.1. Priemonės priskyrimas viešajam sektoriui

Numatomos įgyvendinti priemonės priskyrimas viešajam sektoriui reiškia, kad priemonės įgyvendinimą kontroliuoja valstybės/savivaldybės institucija. Pabrėžtina, kad privataus juridinio asmens, kurį įsteigė valstybės ar ją atstovaujantys subjektai, teikiamas finansavimas taip pat yra priskirtinas viešajam sektoriui, jeigu tokį šio juridinio asmens elgesį valstybė kontroliuoja/nulemia. Pavyzdiniai požymiai, kuriais remiantis gali būti nustatyta, kad teikiamą finansavimą kontroliuoja viešasis sektorius yra:

- a) ūkio subjekto vykdoma veikla/teikiamos paslaugos yra analogiškos rinkoje teikiamoms paslaugoms, kai priemonę įgyvendina/finansavimą teikia viešasis plėtos bankas¹³²;
- b) viešojo sektoriaus vykdomos jos įsteigtos įmonės valdymo priežiūros apimtis ar kiti požymiai, apibūdinantys viešojo sektoriaus dalyvavimą, plėtojant priemonę.

Būtina pažymėti, kad priemonė nėra priskirtina valstybei, jeigu ji yra įgyvendinama dėl ES *acquis communautaire* įsakmių reikalavimų, tai yra tokiu atveju priemonė yra priskirtina ES teisės aktų leidžiamajai valdžiai, o ne atskirai ES valstybei-narei¹³³. Ši taisyklė negali būti taikoma, kai ES teisė tik suteikia galimybę įgyvendinti tam tikras priemones, kurios gali būti laikomos valstybės pagalbos teisinio reglamentavimo objektu, tai yra tokiu atveju ES valstybė-narė turi galimybę pasirinkti elgesio modelį bei prisiimti atsakomybę dėl atliekamos intervencijos poveikio rinkai, arba kitaip tariant, dėl galimos valstybės pagalbos atsiradimo.

5.1.2. Ekonominio pranašumo suteikimas

Rinkoje veikiantis ūkio subjektas yra suprantamas kaip ekonominę veiklą vykdomas vienetas, nepriklausomai nuo jo įsteigimo teisinės formos bei nepriklausomai nuo šio vieneto finansavimo būdo¹³⁴. Kitaip tariant, valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu nėra svarbu, ar juridinis vienetas yra įsteigtas kaip pelno nesiekiantis juridinis asmuo, ar kaip bet kurios formos viešasis juridinis asmuo.

Ypatingai aktualu, kad vienetai, vykdančys ir ekonominę veiklą, ir neekonominę veiklą (pvz., viešąjį administravimą) patenka į valstybės pagalbos taisyklių reguliavimo sritį tik ta apimtimi, kuri yra susijusi su ekonominės veiklos vykdymu. Pabrėžtina, kad viešosios infrastruktūros ar jos dalies panaudojimas komercinei veiklai taip pat yra laikytinas ekonomine veikla. Be to, du ar daugiau ūkio subjektų gali būti laikomi vienu vienetu pagal valstybės pagalbos taisykles, jeigu šie ūkio subjektai yra tarpusavyje susiję (vienas ūkio subjektas vykdo kontrolės, valdymo ar kitas funkcijas, susijusias su kitu subjektu)¹³⁵. Taip pat ekonomine veikla yra laikoma bet kokia veikla, tiekiant prekes ar teikiant paslaugas rinkoje.

¹³¹ [Case C-290/07 P Commission v Scott \[2010\] ECR I-7763, para. 66.](#)

¹³² [Case C-482/09 France v Commission \(Stardust\) \[2002\] ECR I-4397, para. 57](#)

¹³³ [Case T-351/02 Deutsche Bahn AG v Commission \[2006\] ECR II-1047, para. 102](#)

¹³⁴ [Joined Cases C-180/98 to C-184/98 Pavlov and Others \[2000\] ECR I-6451, para. 74](#)

¹³⁵ [Case C-480/09 P AceaElectrabel Produzione SpA v Commission \[2010\] ECR I-13355 para. 47-55.](#)

Konkrečioje valstybėje-narėje taikomas ekonominės ir neekonominės veiklos (pvz., atskirų oro erdvės kontrolės viešųjų funkcijų vykdymas¹³⁶) atskyrimas gali priklausyti nuo ekonominio išsivystymo lygio ir politinių sprendimų dėl ekonomikos reguliavimo, todėl išsamus ir baigtinis ekonominės veiklos rūšių sąrašas negali būti sudarytas.

Finansinių priemonių įgyvendinimo kontekste pažymėtina, kad:

1. fiziniai asmenys (gyventojai), kurie nevykdo jokios ekonominės veiklos, kaip ji yra suprantama ES Teisingumo Teismo praktikoje, tai yra gyventojai, kurie neteikia prekių ar paslaugų už atlygį, nėra laikomi ekonomine veikla vykdančiais ūkio subjektais, todėl jų atžvilgiu negali būti taikomi valstybės pagalbos taisyklių reikalavimai, kadangi nėra vieno iš valstybės pagalbos pripažinimui būtino elemento;
2. fizinių asmenų (gyventojų), kurie vykdo ekonominę veiklą, atžvilgiu turi būti taikomi valstybės pagalbos teikimo taisyklių reikalavimai, jeigu yra nustatyti visi kiti valstybės pagalbos požymiai;
3. nustatant, ar juridiniai asmenys, dalyvaujantys finansinės priemonės struktūroje, nepriklausomai nuo to, koks yra jų vaidmuo (vykdytojas, valdytojas, naudos gavėjas, kt.), yra laikytini ekonomine veikla vykdančiais ūkio subjektais, turi būti vertinamas tik jų vykdomos veiklos pobūdis (ar yra teikiamos prekės/paslaugos rinkoje už atlygį), tačiau neturi būti vertinamas juridinio asmens statusas ar teisinė forma;
4. finansinės priemonės teikiama nauda gali pasireikšti netiesiogiai, tai yra ne tiems subjektams, kuriems yra skiriami viešieji finansiniai ištekliai¹³⁷, o tiems kurie veikia kitame paslaugų teikimo lygmenyje. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai numatomos įgyvendinti priemonės valdytojas yra tik tarpininkas, kuris perduoda finansinės priemonės sukuriamą naudą kitiems gavėjams, tačiau pats sau nepasilieka jokios finansinės priemonės teikiamos naudos.

5.1.3. Priemonės selektyvumas

Siekiant pripažinti tam tikrą priemonę selektyvia, nauda turi atsirasti tik tam tikroms įmonėms, įmonių kategorijoms arba ekonominiams sektoriams. Kitaip tariant, priemonė yra selektyvi, jeigu ne visi ūkio subjektai gali pasinaudoti jos teikiama nauda. Šis vertinimas remiasi ne priemonės aprašymu ar struktūra, bet faktiniu poveikiu rinkai, kuris atsiranda įgyvendinant priemonę, tai yra net tuo atveju, kai priemone teisiniu požiūriu gali pasinaudoti bet kuris ūkio subjektas, priemonė gali būti pripažinta selektyvia dėl faktinių jos įgyvendinimo aplinkybių¹³⁸.

Selektyvumas gali pasireikšti priemonės turiniu (pvz., mokestinės lengvatos taikymas tik investicijoms, kurios viršija tam tikrą finansinę apimtį), taip pat priemonės taikymo administracine tvarka (pvz., kai priemonės vykdytojas/valdytojas turi galimybę įtakoti priemonės įgyvendinimą/pasirinkti naudos gavėjus¹³⁹).

Sudėtingu atveju (kai iš anksto nėra akivaizdus priemonės selektyvus pobūdis), selektyvumas yra nustatomas trimis etapais:

- apibūdinamas atskaitos taškas, tai yra nustatoma rinkos situacija bei identifikuojami rinkoje veikiantys ūkio subjektai;
- nustatoma, ar priemonės praktinis taikymas gali paveikti / nulemti skirtingų rinkos veikėjų

¹³⁶ [Case C-364/92 SAT \[1994\] ECR I-43, para. 30.](#)

¹³⁷ [Case C-403/10 Mediaset SpA v Commission \[2011\] ECR I-117, para. 73-77; Case C-382/99 Netherlands v Commission \[2002\] ECR I-5163, para. 60-66](#)

¹³⁸ [Case T-379/09 Italy v Commission \[2012\] ECR I-0000, para. 47.](#)

¹³⁹ [Case C-6/12 P Oy \[2013\] ECR I-0000, para. 27](#)

situaciją nevienoda apimtimi. Nesant tokios galimybės, priemonė negali būti pripažinta selektyvia;

- įvertinama, ar priemonės įgyvendinimas ir jos sąlygojamas poveikis gali būti pateisintas veikiančios schemos sistema ir prigimtimi¹⁴⁰.

5.1.4. Priemonės poveikis konkurencijai ir (ar) prekybai

Valstybės finansuojamų ir valdomų selektyvių ūkio subjektams skirtų priemonių įgyvendinimas pagal valstybės pagalbos taisyklės yra draudžiamas tik tuo atveju, kai tokie veiksmai paveikia ar gali paveikti konkurenciją bei gali turėti įtakos ES valstybių-narių tarpusavio prekybai.

Potencialus poveikis konkurencijai yra pripažįstamas tada, kaip priemonės įgyvendinimu yra pagerinama ūkio subjekto (priemonės naudos gavėjo) konkurencinė padėtis rinkoje, lyginant su šio ūkio subjekto konkurentais. Kitaip tariant, praktiniu požiūriu, potencialus poveikis konkurencijai yra pripažįstamas tuo momentu, kai ūkio subjektas gauna finansinį pranašumą iš viešojo sektoriaus, su sąlyga, kad ūkio subjektas veikia rinkoje, kurioje gali vykti konkurencija (gali veikti kiti ūkio subjektai), nepriklausomai nuo to, ar taip iš tikrųjų yra.

Valstybės pagalbos sampratos požiūriu nėra svarbu, ar poveikis konkurencijai gali būti didelis (ženklus), ar mažareikšmis. Kitaip tariant, mažas poveikis nepanaikina rinkos iškreipymo, išskyrus tuos atvejus, kai tokia prielaida būtų visiškai hipotetinė¹⁴¹ arba poveikis neviršytų pačios Europos Komisijos nustatytų *de minimis* ribų. Aktualu, kad Bendrųjų nuostatų reglamento požiūriu, valstybės pagalbos sąvoka apima pagal *de minimis* taisyklės teikiamą finansavimą¹⁴².

5.2. Numatomų vykdyti finansinių priemonių apribojimai, susiję su valstybės pagalbos taisyklių reikalavimais

Planuojant finansinių priemonių įgyvendinimą, būtina akcentuoti, kad ES valstybė-narė turi teisę pasirinkti konkrečią priemonės struktūrą bei jos įgyvendinimo mechanizmą taip, kad numatoma finansinė priemonė būtų įgyvendinama kaip priemonė:

- kuriai nėra taikomos valstybės pagalbos taisyklės;
- kuriai yra taikomos *de minimis* taisyklės;
- kuriai yra taikomos bendrosios išimties reglamentų taisyklės;
- kuri naudoja Europos Komisijos patvirtintas standartines finansinių priemonių sąlygas (off-the-shelf instruments).
- pagal kurią yra teikiama valstybės pagalba pagal iš anksto suderintą su Europos Komisija schemą.

Pažymėtina, kad, valstybės pagalbos teisėtumui užtikrinti tiek Bendrosios išimties reglamentas, tiek Bendrųjų nuostatų reglamentas nustato tam tikras sąlygas, kurių reikia laikytis, jei parama yra

¹⁴⁰ [Case C-279/08 P Commission v Netherlands \(NOx\) \[2011\] ECR I-7671, para. 62; Joined Cases C-72/91 and C-73/91 Sloman Neptun \[1993\] ECR I-887, para. 21](#)

¹⁴¹ [Case C-280/00 Altmark Trans \[2003\] ECR I-7747, para. 79](#)

¹⁴² Bendrųjų nuostatų reglamento 2 str. 1 d. 13 p.

teikiama ūkinę veiklą vykdančioms subjektams. Bendrosios išimties reglamento 39 straipsnis tiesiogiai kalba apie pagalbą energijos vartojimo efektyvumo fondui arba finansų tarpininkui, kurie visą naudą perduoda galutiniams pagalbos gavėjams, ar tai būtų savininkai, ar nuomininkai. Tačiau kiekvienu atveju teikiant paramą turi būti įvertinama, ar parama teikiama ūkio subjektui ir ar ji atitinka de minimis valstybės pagalbos arba Bendrosios išimties reglamento sąlygas. Valstybė gali teikti pagalbą ir ne pagal Bendrosios išimties reglamento sąlygas, jei apie tokią pagalbą atskirai praneša Europos Komisijai ir gauna jos sprendimą, kad tokia pagalba yra suderinama su valstybės pagalbos taisyklėmis.

Bendrosios išimties reglamento 39 straipsnis, nustatantis investicinės pagalbos pastatų energijos vartojimo efektyvumo projektams sąlygas, numato, kad energijos vartojimo efektyvumui didinti turi būti pritrauktos privačios lėšos, kurios turi sudaryti nemažiau kaip 30 proc. viso energijos vartojimo efektyvumo projektui skiriamo finansavimo. Tai reiškia, kad valstybės parama kiekvienam energijos vartojimo efektyvumo projektui gali sudaryti ne daugiau kaip 70 proc. bendrų projekto išlaidų ir negali viršyti 10 mln. eurų¹⁴³. Bendrosios išimties reglamentu neribojama valstybių-narių teisės derinti keletą skirtingų valstybės pagalbos priemonių, pavyzdžiui, subsidijas ir lengvatines paskolas. Tačiau jeigu yra taikomos kelios priemonės, bendra šiomis priemonėmis energijos efektyvumo projektui skiriama valstybės pagalba negali viršyti nustatytos 70 proc. bendrų projekto išlaidų ir 10 mln. eurų¹⁴⁴ sumos.

Pagal bendrą taisyklę valstybės pagalbos nuostatos draudžia dvigubą finansavimą, t.y. tos pačios projekto išlaidos negali būti finansuojamos du kartus pagal skirtingas valstybės pagalbos priemones. Bendrųjų nuostatų reglamento 37 straipsnio 9 dalis numato, kad derinant subsidijomis ir finansinėmis priemonėmis teikiamą finansavimą, galima finansuoti tą patį išlaidų elementą, jei visų derinamų formų paramos suma neviršija visos atitinkamo išlaidų elemento sumos ir jei laikomasi valstybės pagalbos taisyklių.

Aukščiau nurodytos valstybės pagalbos teisėtumo sąlygos turi būti vertinamos priimant sprendimą dėl paramos kiekvieno konkretaus projekto atžvilgiu. Finansinės priemonės vertinimas, siekiant nustatyti valstybės pagalbos požymius, turi būti atliekamas kiekvienos tikslinės grupės atžvilgiu atskirai, kadangi priemonės įgyvendinimo poveikis kiekvienai skirtingai grupei gali būti kitoks. Priklausomai nuo konkretaus subjekto ir jo vykdymo veiklos pobūdžio bei sąlygų, valstybės pagalbos klausimas gali išvis nekilti.

Fondo steigimui reikalingą finansavimą suteikiančios viešosios institucijos

Lietuvos Respublikos energetikos ministerija bei Lietuvos Respublikos finansų ministerija, vykdydamos jiems pavestas funkcijas pagal Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus, taip pat pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo, Projektų administravimo ir finansavimo taisyklių nuostatas, vykdo tik viešąsias funkcijas, tai yra šios finansinės priemonės kontekste vykdo neekonominę veiklą bei negali būti laikomi ūkio subjektais. Tokioms institucijoms teikiama parama paprastai nėra valstybės pagalba.

Pabrėžtina, kad šioms viešosioms institucijoms, detalizuojant priemonės aprašymą, negali būti numatytas jokios ekonominės naudos atsiradimas (pvz., sėkmės mokestis, valdymo mokestis, išduotų paskolų palūkanų panaudojimas įstaigos reikmėms, kt.), kadangi tokiu atveju atsirastų valstybės pagalbos atsiradimo rizika.

Fondo valdytojas

Pagal numatomą mechanizmą, fondo valdytojas turi būti atskiras juridinis asmuo, teikiantis fondo valdymo paslaugas. Pabrėžtina, kad numatoma fondo valdytojo teisinė forma valstybės pagalbos

¹⁴³ Bendrosios išimties reglamento 4 str. 1 d. t) p., 39 str.

¹⁴⁴ Bendrųjų nuostatų reglamento 37 str. 7 d.

požiūriu nėra svarbus veiksnys, kuris nulemtų valstybės pagalbos buvimą (nebuvimą), tačiau atskiro juridinio asmens įsteigimas nulemia didesnę skaidrumą bei atskaitomybę.

Remiantis Valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (toliau – Rizikos finansų gairės) 39 punktu, *„jeigu rizikos finansų priemonę valdo įgaliotasis subjektas, bet šis subjektas neinvestuoja kartu su valstybe nare, įgaliotasis subjektas laikomas finansavimo nukreipimo priemone, o ne pagalbos gavėju, jeigu nėra kompensacijos permokos. Tačiau jeigu įgaliotasis subjektas finansuoja priemonę arba investuoja kartu su valstybe nare panašiai kaip finansų tarpininkai, Komisija turės įvertinti, ar įgaliotasis subjektas negauna valstybės pagalbos.“*

Kitaip tariant, tam, kad fondo valdytojui neiškiltų valstybės pagalbos teikimo grėsmė ir (ar) nebūtų taikomas reikalavimas dėl notifikavimo, yra būtina laikytis šių finansinės priemonės įgyvendinimo sąlygų:

- a) įgaliotasis subjektas negali investuoti kartu su viešuoju sektoriumi,
- b) kompensacija už teikiamas fondo valdymo paslaugas negali būti per didelė.

Jeigu išpildomos abi sąlygos, valstybės pagalbos rizika yra eliminuojama.

Pabrėžtina, kad pagal Rizikos finansų gairių 39 p., jeigu fondo valdytojas suteikia finansavimą priemonei arba investuoja kartu su valstybe kaip finansų tarpininkas, Europos Komisija turės įvertinti, ar įgaliotasis subjektas negauna valstybės pagalbos. Nesant išlygos su nuoroda į kitus Rizikos finansų gairių punktus, pagal kuriuos gali būti laikoma, kad finansiniai tarpininkai negauna valstybės pagalbos, tikėtina, kad fondo valdytojas, vykdamas nurodytą veiklą, turi būti įvertintas Europos Komisijos valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu visais atvejais. Dėl šios priežasties, nustatant priemonės taisykles, yra siūloma apriboti fondo valdytojo galimybes suteikti finansavimą numatomi įgyvendinti priemonei.

Svarbu, kad fondo valdytoją parinkus atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, pagal Rizikos finansų gairių 40 p., valstybės pagalba fondo valdytojui nėra teikiama. Tokia pati situacija susidaro, kai fondo valdytojo atlygis visiškai atspindi atitinkamose situacijose mokamus atlygius rinkoje.

Jeigu fondo valdytojas yra viešasis subjektas ir nėra parinktas atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka (pvz., fondo valdytojas buvo paskirtas atskiru teisės aktu), tam, kad fondo valdytojas nebūtų laikomas valstybės pagalbos gavėju (tai yra tam, kad būtų pripažinta atitiktis aukščiau nurodytam b) ii. punktui), turi būti įvykdytos šios sąlygos:

1. valdymo mokesčio suma turi būti apribota (turi būti nurodytas maksimalus mokesčio dydis),
2. valdymo mokesčio faktinė suma atspindi įprastas rinkos sąlygas,
3. valdymo mokestis yra susietas su veiklos rezultatais,
4. įgaliotasis subjektas turi būti valdomas, remiantis komerciniais principais, tai yra investicijų sprendimai turi būti priimami, siekiant pelno, nepriklausomai nuo valstybės nurodymų. Siekiant užtikrinti atitiktį šiai sąlygai, fondo valdymo reguliuojančiuose dokumentuose turi būti numatytos nuostatos, kurios užtikrintų fondo valdytojo nepriklausomybę nuo galimų valstybės nurodymų,
5. fondo valdytojas privalo privačius investuotojus pasirinkti atviro, skaidraus ir nediskriminacinio konkurso tvarka.

Pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. 4 d. b) p., valstybė-narė, pasirinkusi plėtoti specifinius finansinius instrumentus (tai yra nepasirinkusi naudoti standartinių sąlygų (off-the-shelf) instrumentų), gali paskirti įgaliotuoju subjektu Europos investicijų banką (EIB), tarptautinę finansų įstaigą, kurioje valstybė-narė yra kapitalo dalies savininkas, valstybėje-narėje veikiančią finansų įstaigą, kuri siekia viešojo intereso, kontroliuojant viešajam sektoriui, arba kitai įstaigai, kurios veiklą reguliuoja viešoji arba civilinė teisė.

Lietuva šiuo metu dalyvauja tik tose tarptautinėse finansų įstaigose, kurios yra laikomos viešaisiais subjektais, todėl pasirinkus šį modelį taip pat turėtų būti laikomasi visų aukščiau nurodytų sąlygų.

Pasirinkus valstybėje-narėje veikiančią finansų įstaigą, kuri siekia viešojo intereso, kontroliuojant viešajam sektoriui, tačiau pati nėra viešasis subjektas, valstybės pagalbos teikimo rizika būtų eliminuota šiais atvejais:

- a) fondo valdytojas parinktas atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, arba
- b) fondo valdytojo atlygis visiškai atspindi atitinkamose situacijose mokamus atlygius rinkoje.

Ekonominiu požiūriu, pasirinkus a) variantą, fondo valdytojo atlygis atitiktų rinkos sąlygas fondo valdytojo atrankos metu, tačiau praėjus tam tikram laikotarpiui, sutarties dėl fondo valdymo nuostatomis reguliuojamas atlygis gali neatitikti rinkos sąlygų. Kita vertus, pasirinkus b) variantą, rinkos galimo iškraipymo požiūriu, fondo valdytojo atlygis nuolat atitiktų rinkos sąlygas, nepaisant to, kad valdytojas nėra parinktas a) punkte nurodytos procedūros pagalba.

Pasirinkus kitą įstaigą pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. 4 d. c) p., būtų taikomos tos pačios sąlygos, priklausomai nuo to, ar parinktas viešasis subjektas, ar privatus juridinis asmuo. Pabrėžtina, kad kiekvienos finansinės priemonės įgyvendinimas turi tam tikrą specifiką bei reikalauja specifinės patirties, todėl labiausiai šios funkcijos vykdymui tinka ūkio subjektai, kurie jau šiuo metu turi teisę vykdyti tokią veiklą (pvz., UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūra“, kredito įstaigos).

Vadovaujantis Rizikos kapitalo gairių nuostatas, siūloma, kad fondo valdymo mokesčiui būtų nustatyti šie apribojimai:

1. valdymo mokesčio suma turi būti apribota (turi būti nurodytas maksimalus mokesčio dydis). Pagal Rizikos kapitalo gairių 148 p., metinė valdymo mokesčio suma neturi viršyti 3 % viso fondo valdytojui patikėto kapitalo, išskyrus valdymo mokesčio dalį, kuri yra susijusi su veiklos rezultatais.
2. valdymo mokesčio faktinė suma turi nuolat atspindėti įprastas rinkos sąlygas. Tam, kad būtų vykdoma ši sąlyga, siūloma įpareigoti fondo valdytoją kas pusmetį atlikti rinkos sąlygų analizę bei pateikti valdymo mokesčio dydžio apskaičiavimo pagrindimo dokumentus. Bendra mokesčio metinė suma negali viršyti veiklos ir valdymo išlaidų, kurių suma gali būti padidinama pagrįstu pelno maržos dydžiu, atitinkančiu rinkos sąlygas.
3. valdymo mokestis negali būti skirtas padengti investicijų išlaidas.
4. valdymo mokestis yra susietas su veiklos rezultatais. Valdymo mokesčio dalis, kurios dydis priklauso nuo veiklos rezultatų, turi būti pakankamai reikšminga tam, kad paskatintų įgaliojimą subjektą pasiekti politikos tikslus bei užtikrintų efektyvią ūkio subjektų, į kuriuos yra investuojama, atranką. Kitaip tariant, valdymo mokestis turi apimti ne tik finansinio instrumento lėšų paskirstymą bei pritraukto privataus kapitalo dydį, bet ir investicijų grąžos sėkmingumą, kuri yra nustatoma pagal tai, kiek yra viršijama minimali grąžos ar pelningumo norma.

Įvykdžius aukščiau nurodytas sąlygas, laikytina, kad fondo valdytojas nėra valstybės pagalbos gavėjas, kadangi fondo valdytojui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas.

Privatūs instituciniai bei profesionalūs investuotojai

Pagal numatomą mechanizmą, valstybė dalyvaus fondo steigime ir valdyme pagal parri pasu principą, tai yra užtikrindama, kad investuotojams nėra suteikiamas ekonominis pranašumas dėl ekonominės veiklos įgyvendinimo:

- a) viešajai ir privačiai investicijai taikomos tos pačios sąlygos,
- b) investicijos atliekamos vienu metu, ir

c) privačių partnerių investicijos turi didelę ekonominę reikšmę

Laikytina, kad tos pačios sąlygos yra taikomos viešajai ir privačiajai investicijai, jeigu abu subjektai prisiima tokias pačias rizikas ir naudą to paties finansinio instrumento atžvilgiu (arba viešasis subjektas yra geresnėje pozicijoje privataus subjekto atžvilgiu). Esant šioms sąlygoms pagal Rizikos kapitalo gairių 31 p., laikytina, kad tokios investicijos atitinka rinkos investuotojo principą bei nepažeidžia valstybės pagalbos teikimo reikalavimų.

Pabrėžtina, kad steigiant investicijų fondą, būtina užtikrinti, kad tiek viešąsias lėšas investuojantis, tiek privatus investuotojai prisiimtų tokias pačias rizikas, atliktų investicijas tuo pačiu metu bei privačių partnerių investicijos sudarytų ne mažiau, nei 30 % viso projektui suteikto finansavimo.

Nusprendus taikyti kitokias/papildomas priemones, kurios paskatintų privačių investuotojų aktyvesnį dalyvavimą fondo veikloje, turi būti atliktas papildomas vertinimas valstybės pagalbos požiūriu.

ESCO įmonės funkcijas vykdančios ūkio subjektai

ESCO įmonė, pagal numatomą įgyvendinti mechanizmą, yra atskiras juridinis asmuo, kurio paskirtis yra užtikrinti savalaikį investicijų atlikimą, bei gauti mokėjimus už atliktas investicijas iš centrinės valdžios pastato renovacijos projektą įgyvendinančio juridinio asmens.

Taip pat numatoma, kad ESCO įmonė gaus lengvatinę paskolą, kurios tikslinė paskirtis yra renovacijos projekto įgyvendinimas. Kitaip tariant, ESCO įmonė negali gauti naudos iš suteikiamos paskolos, todėl ESCO įmonė negali būti laikoma investuotoju. Kita vertus, ESCO įmonė šiuo atveju atlieka finansinio tarpininko vaidmenį, o už suteikiamas paslaugas gauna valdymo mokesť.

Kitaip tariant, taikytini Rizikos finansų gairių 40 p. (ESCO įmonės parinkimas atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka), 143-145 p. (valdymo mokesčio suma, atitinkanti rinkos situaciją).

Atsižvelgiant į Komisijos pranešimo dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo garantijomis suteikiamai valstybės pagalbai 2.2 p., turėtų būti akcentuota, kad, nepaisant to, kad garantija yra suteikiama ESCO įmonės paimtai paskolai, visa nauda, susijusi su šios paskolos ir garantijos gavimu, tenka galutiniam naudos gavėjui, kadangi ESCO įmonė atlieka tik finansinio tarpininko vaidmenį.

.

Įvykdžius aukščiau nurodytas sąlygas, laikytina, kad ESCO įmonė nėra valstybės pagalbos gavėjas, kadangi jai nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas.

Finansiniai tarpininkai

Bendruoju atveju finansinis tarpininkas yra laikytinas pagalbos pervedimo galutiniams naudos gavėjams priemone, todėl pats nėra laikomas valstybės pagalbos gavėju, tačiau turi būti užtikrinta, kad tarpininkui taikomos sąlygos atitiktų rinkos investuotojo kriterijų, tai yra kad finansiniam tarpininkui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas, kurio jis negautų rinkos sąlygomis.

Finansų tarpininkams, kurie investuoja kartu su viešosiomis lėšomis savo lėšas (ko-investuoja), yra suteikiama galimybė tokiu būdu padidinti savo turtą bei pasiekti didesnę apyvartą, tačiau tai nelaikoma valstybės pagalbos suteikimu pagal Rizikos kapitalo gairių 43 p., jeigu antrinis pagalbos poveikis nėra nukreiptas į iš anksto nustatytus atskirus finansų tarpininkus. Kitaip tariant, priemonės mechanizmas negali būti susijęs su atskirais finansų tarpininkais.

Finansinius tarpininkus parinkus atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, pagal Rizikos finansų gairių 40 p., valstybės pagalba šiems tarpininkams nėra teikiama.

Pabrėžtina, kad teikiant lengvatines paskolas per finansų tarpininką, būtina laikytis Europos Komisijos komunikato dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo pakeitimo reikalavimų, tai yra laikytis bazinės normos bei maržos kitimo ribų, priklausomai nuo įmonės naudos gavėjos reitingo ir įkeičiamo turto.

Pabrėžtina, kad teikiant viešosiomis lėšomis užtikrintas garantijas per finansų tarpininką, būtina laikytis Komisijos pranešime dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo garantijomis suteikiamai valstybės pagalbai reikalavimų, tai yra būtina įsitikinti, kad naudos gavėjas nėra sunkumus patiriantis ūkio subjektas, o garantijos suma neviršija 80 % paskolos vertės.

Taip pat būtina pažymėti šiuos aspektus:

- a) grąžinant paskolos dalis, turi būti peržiūrima ir garantijos suma taip, kad būtų nuolat laikomasi aukščiau nurodyto 80% limitu;
- b) garantija turi būti aiškiai susieta su konkrečia paskola ar paskolomis;
- c) pagal garantijos sąlygas, valstybei negali būti priskirta pirmojo praradimo riziką, pagal kurią pirmieji netekimai, jeigu negrąžinama paskola, atitektų valstybei;
- d) garantijos įmoka turi atitikti rinkos sąlygas, tai yra nustatoma atsižvelgiant į paskolos trukmę, skolininko finansinę situaciją, užstato dydį ir kitus ekonominius veiksnius. Kitaip tariant, vieningos garantijos įmokos nustatymas visoms paskoloms, kurios yra išduodamos pagal įgyvendinamą finansinę priemonę, pažeis valstybės pagalbos teikimo reikalavimus;
- e) vykdamant garantijų schemą, turi būti tinkamai atsižvelgta į palūkanų normą, nesusijusią su priimama rizika¹⁴⁵.

Centrinės valdžios pastatų bei gatvių apšvietimo taškų savininkai/valdytojai

Centrinės valdžios pastatų savininkai/valdytojai yra laikytini juridiniais asmenimis, kurie paprastai nevykdo ekonominės veiklos, tai yra nėra ūkio subjektai valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu.

Įgyvendinant priemonę, siūloma užtikrinti, kad prieš pradedant įgyvendinti projektą būtų įsitikinta, kad juridinis asmuo nevykdo ekonominės veiklos, kadangi priešingu atveju gali atsirasti valstybės pagalbos rizika.

Centrinės valdžios pastatuose įsikūrę ir paslaugas teikiantys ūkio subjektai

Centrinės valdžios pastatuose įsikūrę ir paslaugas teikiantys ūkio subjektai laikytini ekonominę veiklą vykdančiais ūkio subjektais valstybės pagalbos taisyklių požiūriu, tai yra centrinės valdžios pastato renovacijos projekto dėka sumažėtų šių asmenų įprastinės veiklos sąnaudos, kas yra laikytina ekonominiu pranašumu, todėl šių asmenų atžvilgiu turi būti atliktas priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas. Išimtimi yra laikytini tie atvejai, kai šiems ūkio subjektams numatyta nuomos kaina nepriklauso nuo patiriamų sąnaudų, kadangi tokiu atveju nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas, tačiau valstybės pagalbos atsiradimo rizika priklauso nuo faktinio priemonės įgyvendinimo poveikio ūkio subjektų veiklai. Labiausiai tikėtina, kad nuomos kaina net ir nagrinėjamu atveju bus peržiūrėta, įgyvendinus projektą, todėl vertinamas bendrasis atvejis, atliekant suderinamumo vertinimą.

¹⁴⁵ Komisijos pranešimo dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo garantijomis suteikiamai valstybės pagalbai 3.4 p. f) p.

Komerciniai bankai ar kitos kredito įstaigos

Pagal numatomą įgyvendinti mechanizmą, kredito įstaigos dalyvaus finansinės priemonės įgyvendinime, teikiant paskolas rinkos sąlygomis galutiniams naudos gavėjams (gatvių apšvietimo taškų savininkams/valdytojams) arba ESCO įmonei, kuri perteikia naudą galutiniam gavėjui.

Jeigu yra laikomasi aukščiau nurodytų garantijos suteikimo ir įmokų nustatymo sąlygų, skolintojams neatsiranda nauda dėl finansinės priemonės įgyvendinimo, todėl nėra suteikiamas ir ekonominis pranašumas

Rangos darbus vykdančios ūkio subjektai

Pagal numatomą mechanizmą, rangos darbus vykdančios ūkio subjektai bus parenkami Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka, tai yra atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, todėl pagal analogiją taikant Rizikos kapitalo gairių 40 p., valstybės pagalba šiems subjektams nebūtų teikiama, kadangi būtų laikomasi rinkos investuotojo kriterijaus (nesuteikiamas ekonominis pranašumas).

Apibendrinant analizę pagal tikslines grupes, darytina išvada, kad didžiausia valstybės pagalbos teikimo rizika kyla centrinės valdžios pastatuose įsikūrusių ūkinę-ekonominę veiklą vykdančių subjektų atžvilgiu, taip pat, nesilaikant Rizikos kapitalo gairėse nustatytų reikalavimų ir apribojimų, fondo valdytojo ir finansinių tarpininkų atžvilgiu.

Tuo atveju, jei identifikuojama valstybės pagalbos teikimo rizika, reikia vertinti, ar parama atitinka de minimis reikalavimus, Bendrosios išimties reglamentą, ir, esant poreikiui, standartines sąlygas (off-the-shelf instrument), atsižvelgiant į priemonės tikslus ir sektorių. Pabrėžtina, kad pasirinkto finansinės priemonės įgyvendinimo būdo ir sandaros vertinimo valstybės pagalbos taisyklių kontekste rezultatai gali pasikeisti, jeigu bus pakeista priemonės sandara (būdas), kas reikalautų papildomai įvertinti pakeitimų įtaką valstybės pagalbos vertinimo rezultatams.

5.2.1. Daugiabučių namų renovacijos finansinių priemonių vertinimas

Šiame skyriuje nagrinėjama pasirinkta daugiabučių namų renovacijos finansinės priemonės įgyvendinimo alternatyva.

Būtina nurodyti, kad:

1. Kaip nurodyta 5.1. skyriuje apibūdinant bendruosius valstybės pagalbos požymius, numatomų įgyvendinti finansinių priemonių kontekste išskirtini ir vertintini visi priemonės įgyvendinime dalyvaujantys fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie atitinka ūkio subjekto apibrėžimą, tai yra vykdo ekonominę veiklą, tiekdami prekes ir (arba) teikdami paslaugas. Pabrėžtina, kad ūkio subjektu gali būti laikomi keli juridiniai asmenys, o ekonominė veikla gali būti ir nedidelė visos ūkio subjekto vykdomos veiklos (pvz., neekonominės viešojo administravimo veiklos) dalis;
2. Vertinimas atliekamas tik finansinių priemonių atžvilgiu. Finansinėmis priemonėmis yra laikomos finansinės paramos priemonės, kurios įgyvendinamos remiantis papildomumo principu, siekiant iš anksto apibrėžtų politikos tikslų. Finansinės priemonės gali apimti nuosavo kapitalo investicijas, kvazinuosavo kapitalo investicijas, paskolas, garantijas, taip pat kitas rizikos pasidalinimo priemones. Finansinių priemonių įgyvendinimas gali būti susietas su subsidijų teikimu (negrąžintina subsidija, paskolų palūkanų kompensavimas), tačiau šiame dokumente vertinimas yra atliekamas tik finansinių priemonių atžvilgiu. Kitaip tariant, vertinimas neapima planuojamų subsidijų skyrimo procese dalyvaujančių asmenų ir jiems daromos įtakos.

Daugiabučių namų renovacijai, pagal alternatyvų vertinimo rezultatus, yra pasirinktas lengvatinės paskolos finansinės priemonės bei subsidijos taikymo derinys, steigiant juridinio asmens statusą turintį fondą.

Įgyvendinant priemonę, dalyvauja šie ūkio subjektai:

1. Fondo steigimui reikalingą finansavimą suteikiančios bei investiciniame komitete dalyvaujančios viešosios institucijos (Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos finansų ministerija);
2. Fondo valdytojas, kuris vykdo fondo valdymo investicinio komiteto pavedimus, teikia fondo valdymo paslaugas nurodytoms viešosioms institucijoms ir investuotojams, valdydamas fondą, taip pat gaudamas fondo valdymo mokestį;
3. Privatūs instituciniai bei profesionalūs investuotojai;
4. Fondas (kaip atskiras juridinis asmuo);
5. Įgyvendinant priemonę, numatoma galimybė pasitelkti finansinius tarpininkus, kurie vykdytų finansavimo nukreipimo konkrečioms projektams funkciją;
6. Daugiabučių namų bendrijos, taip pat daugiabučių namų administratoriai.
7. Daugiabučių namų gyventojai (fiziniai asmenys), taip pat daugiabučių namų butuose įsikūrę juridiniai asmenys;
8. Rangos darbus vykdančios ūkio subjektai.

5.2.1.1. Priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas

Finansinės priemonės vertinimas, siekiant nustatyti valstybės pagalbos buvimo požymius, turi būti atliekamas kiekvienos tikslinės grupės atžvilgiu atskirai, kadangi priemonės įgyvendinimo poveikis kiekvienai skirtingai grupei gali būti kitoks.

Fondo steigimui reikalingą finansavimą suteikiančios viešosios institucijos

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija bei Lietuvos Respublikos finansų ministerija, vykdydamos jiems pavestas funkcijas pagal Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus, taip pat pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo, Projektų administravimo ir finansavimo taisyklių nuostatas, vykdo tik viešąsias funkcijas, tai yra šios finansinės priemonės kontekste vykdo neekonominę veiklą bei negali būti laikomi ūkio subjektais.

Pabrėžtina, kad šioms viešosioms institucijoms, detalizuojant priemonės aprašymą, negali būti numatytas jokios ekonominės naudos atsiradimas (pvz., sėkmės mokestis, valdymo mokestis, išduotų paskolų palūkanų panaudojimas įstaigos reikmėms, kt.), kadangi tokiu atveju atsirastų valstybės pagalbos atsiradimo rizika.

Fondo valdytojas

Pagal numatomą mechanizmą, fondo valdytojas turi būti atskiras juridinis asmuo, teikiantis fondo valdymo paslaugas. Pabrėžtina, kad numatoma fondo valdytojo teisinė forma valstybės pagalbos požiūriu nėra svarbus veiksnys, kuris nulemtų valstybės pagalbos buvimą (nebuvimą), tačiau atskiro juridinio asmens įsteigimas nulemia didesnę skaidrumą bei atskaitomybę.

Remiantis Valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (toliau – Rizikos finansų gairės) 39 punktu, *„jeigu rizikos finansų priemonę valdo įgaliotasis subjektas, bet šis subjektas neinvestuoja kartu su valstybe nare, įgaliotasis subjektas laikomas finansavimo nukreipimo*

priemone, o ne pagalbos gavėju, jeigu nėra kompensacijos permokos. Tačiau jeigu įgaliotasis subjektas finansuoja priemonę arba investuoja kartu su valstybe nare panašiai kaip finansų tarpininkai, Komisija turės įvertinti, ar įgaliotasis subjektas negauna valstybės pagalbos.“

Kitaip tariant, tam, kad fondo valdytojui neiškiltų valstybės pagalbos teikimo grėsmė ir (ar) nebūtų taikomas reikalavimas dėl notifikavimo, yra būtina laikytis šių finansinės priemonės įgyvendinimo sąlygų:

- c) įgaliotasis subjektas negali investuoti kartu su viešuoju sektoriumi,
- d) kompensacija už teikiamas fondo valdymo paslaugas negali būti per didelė.

Jeigu išpildomos abi sąlygos, valstybės pagalbos rizika yra eliminuojama.

Pabrėžtina, kad pagal Rizikos finansų gairių 39 p., jeigu fondo valdytojas suteikia finansavimą priemonei arba investuoja kartu su valstybe kaip finansų tarpininkas, Europos Komisija turės įvertinti, ar įgaliotasis subjektas negauna valstybės pagalbos. Nesant išlygos su nuoroda į kitus Rizikos finansų gairių punktus, pagal kuriuos gali būti laikoma, kad finansiniai tarpininkai negauna valstybės pagalbos, tikėtina, kad fondo valdytojas, vykdamas nurodytą veiklą, turi būti įvertintas Europos Komisijos valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu visais atvejais. Dėl šios priežasties, nustatant priemonės taisykles, yra siūloma apriboti fondo valdytojo galimybes suteikti finansavimą numatomai įgyvendinti priemonei.

Svarbu, kad fondo valdytoją parinkus atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, pagal Rizikos finansų gairių 40 p., valstybės pagalba fondo valdytojui nėra teikiama. Tokia pati situacija susidaro, kai fondo valdytojo atlygis visiškai atspindi atitinkamose situacijose mokamus atlygius rinkoje.

Jeigu fondo valdytojas yra viešasis subjektas ir nėra parinktas atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka (pvz., fondo valdytojas buvo paskirtas atskiru teisės aktu), tam, kad fondo valdytojas nebūtų laikomas valstybės pagalbos gavėju (tai yra tam, kad būtų pripažinta atitiktis aukščiau nurodytam b) ii. punktui), turi būti įvykdytos šios sąlygos:

1. valdymo mokesčio suma turi būti apribota (turi būti nurodytas maksimalus mokesčio dydis),
2. valdymo mokesčio faktinė suma atspindi įprastas rinkos sąlygas,
3. valdymo mokestis yra susietas su veiklos rezultatais,
4. įgaliotasis subjektas turi būti valdomas, remiantis komerciniais principais, tai yra investicijų sprendimai turi būti priimami, siekiant pelno, nepriklausomai nuo valstybės nurodymų. Siekiant užtikrinti atitiktį šiai sąlygai, fondo valdymo reguliuojančiuose dokumentuose turi būti numatytos nuostatos, kurios užtikrintų fondo valdytojo nepriklausomybę nuo galimų valstybės nurodymų,
5. fondo valdytojas privalo privačius investuotojus pasirinkti atviro, skaidraus ir nediskriminacinio konkurso tvarka.

Pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. 4 d. b) p., valstybė-narė, pasirinkusi plėtoti specifinius finansinius instrumentus (tai yra nepasirinkusi naudoti standartinių sąlygų (off-the-shelf) instrumentų), gali paskirti įgaliotuoju subjektu Europos investicijų banką (EIB), tarptautinę finansų įstaigą, kurioje valstybė-narė yra kapitalo dalies savininkas, valstybėje-narėje veikiančią finansų įstaigą, kuri siekia viešojo intereso, kontroliuojant viešajam sektoriui, arba kitai įstaigai, kurios veiklą reguliuoja viešoji arba civilinė teisė. Žemiau pateikiamas vertinimas kiekvieno galimo subjekto atžvilgiu atskirai bei pateikiamas pasiūlymas valstybės pagalbos taisyklių bei apribojimų kontekste.

EIB yra viešojo sektoriaus įstaiga, kuri galėtų būti paskirta remiantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis, tačiau tam, kad būtų pripažinta, kad valstybės pagalba yra neteikiama, turi būti laikomasi visų aukščiau nurodytų sąlygų, taikytinų tais atvejais, kai įgaliotasis subjektas yra viešasis subjektas ir yra paskiriamas nesilaikant atviros, skaidrios, nediskriminacinės ir objektyvios tvarkos.

Lietuva šiuo metu dalyvauja tik tose tarptautinėse finansų įstaigose, kurios yra laikomos viešaisiais subjektais, todėl pasirinkus šį modelį taip pat turėtų būti laikomasi visų aukščiau nurodytų sąlygų.

Pasirinkus valstybėje-narėje veikiančią finansų įstaigą, kuri siekia viešojo intereso, kontroliuojant viešajam sektoriui, tačiau pati nėra viešasis subjektas, valstybės pagalbos teikimo rizika būtų eliminuota šiais atvejais:

- a) fondo valdytojas parinktas atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, arba
- b) fondo valdytojo atlygis visiškai atspindi atitinkamose situacijose mokamus atlygius rinkoje.

Ekonominiu požiūriu, pasirinkus a) variantą, fondo valdytojo atlygis atitiktų rinkos sąlygas fondo valdytojo atrankos metu, tačiau praėjus tam tikram laikotarpiui, sutarties dėl fondo valdymo nuostatomis reguliuojamas atlygis gali neatitikti rinkos sąlygų. Kita vertus, pasirinkus b) variantą, rinkos galimo iškraipymo požiūriu, fondo valdytojo atlygis nuolat atitiktų rinkos sąlygas, nepaisant to, kad valdytojas nėra parinktas a) punkte nurodytos procedūros pagalba.

Pasirinkus kitą įstaigą pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. 4 d. c) p., būtų taikomos tos pačios sąlygos, priklausomai nuo to, ar parinktas viešasis subjektas, ar privatus juridinis asmuo. Pabrėžtina, kad kiekvienos finansinės priemonės įgyvendinimas turi tam tikrą specifiką bei reikalauja specifinės patirties, todėl labiausiai šios funkcijos vykdymui tinka ūkio subjektai, kurie jau šiuo metu turi teisę vykdyti tokią veiklą (pvz., UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūra“, kredito įstaigos).

Vadovaujantis Rizikos kapitalo gairių nuostatas, siūloma, kad fondo valdymo mokesčiui būtų nustatyti šie apribojimai:

1. Valdymo mokesčio suma turi būti apribota (turi būti nurodytas maksimalus mokesčio dydis). Pagal Rizikos kapitalo gairių 148 p., metinė valdymo mokesčio suma neturi viršyti 3 % viso fondo valdytojui patikėto kapitalo, išskyrus valdymo mokesčio dalį, kuri yra susijusi su veiklos rezultatais.
2. Valdymo mokesčio faktinė suma turi nuolat atspindėti įprastas rinkos sąlygas. Tam, kad būtų vykdoma ši sąlyga, siūloma įpareigoti fondo valdytoją kas pusmetį atlikti rinkos sąlygų analizę bei pateikti valdymo mokesčio dydžio apskaičiavimo pagrindimo dokumentus. Bendra mokesčio metinė suma negali viršyti veiklos ir valdymo išlaidų, kurių suma gali būti padidinama pagrįstu pelno maržos dydžiu, atitinkančiu rinkos sąlygas.
3. Valdymo mokestis negali būti skirtas padengti investicijų išlaidas.
4. Valdymo mokestis yra susietas su veiklos rezultatais. Valdymo mokesčio dalis, kurios dydis priklauso nuo veiklos rezultatų, turi būti pakankamai reikšminga tam, kad paskatintų įgaliojamą subjektą pasiekti politikos tikslus bei užtikrintų efektyvią ūkio subjektų, į kuriuos yra investuojama, atranką. Kitaip tariant, valdymo mokestis turi apimti ne tik finansinio instrumento lėšų paskirstymą bei pritraukto privataus kapitalo dydį, bet ir investicijų gražos sėkmingumą, kuri yra nustatoma pagal tai, kiek yra viršijama minimali gražos ar pelningumo norma.

Įvykdžius aukščiau nurodytas sąlygas, laikytina, kad fondo valdytojas nėra valstybės pagalbos gavėjas, kadangi fondo valdytojui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas.

Privatūs instituciniai bei profesionalūs investuotojai

Pagal numatomą mechanizmą, privatūs investuotojai dalyvaus priemonės įgyvendinime, investuojant į numatomo sukurti juridinio asmens (platformos) kapitalą arba skolinant šiam juridiniam asmeniui. Pagal Rizikos kapitalo gairių 24 p., dalijimasis rizika ir atlygiu yra būtina finansinės priemonės įgyvendinimo sąlyga tam, kad priemonė nepažeistų valstybės pagalbos reikalavimų. Pagrindinis

kriterijus, kuriuo yra remiamasi, priimant sprendimą, ar yra suteikiamas ekonominis pranašumas, yra rinkos ekonomikos veiklos vykdytojo kriterijus.

Pagal šį kriterijų, sandoriai, kuriuos sudaro viešasis sektorius, kurie atitinka normalias rinkos sąlygas ir kurie nesuteikia ekonominio pranašumo kurių ūkio subjektų atžvilgiu, yra laikytini valstybės pagalbos reikalavimų nepažeidžiančiais santykiais. Tam, kad sandoris nesuteiktų ekonominio pranašumo privačiam investuotojui, jis turėtų būti atliekamas *parri passu* sąlygomis su viešuoju sektoriumi, tai yra:

- a) viešajai ir privačiai investicijai taikomos tos pačios sąlygos,
- b) investicijos atliekamos vienu metu, ir
- c) privačių partnerių investicijos turi didelę ekonominę reikšmę.

Laikytina, kad tos pačios sąlygos yra taikomos viešajai ir privačiai investicijai, jeigu abu subjektai prisiima tokias pačias rizikas ir naudą to paties finansinio instrumento atžvilgiu (arba viešasis subjektas yra geresnėje pozicijoje privataus subjekto atžvilgiu). Pagal pasiūlytą mechanizmą, pirmo nuostolio kapitalo juridinio asmens (platformos) steigimas reiškia, kad viešasis sektorius prisiima didesnę riziką, nei privatūs investuotojai, kadangi potencialiai atsirasisiantis nuostolis turės būti padengtas visų pirma viešojo sektoriaus lėšomis. Dėl šios priežasties pagal Rizikos kapitalo gairių 36 p. yra suteikiamas ekonominis pranašumas privatiems investuotojams (apsauga nuo investicijų vertės sumažėjimo, angl. *downside protection*), o finansinė priemonė atitinka valstybės pagalbos požymius, todėl jai turi būti atliktas suderinamumo vertinimas.

Platforma (kaip atskiras juridinis asmuo)

Pagal numatomą mechanizmą, platformą numatoma įsteigti kaip atskirą juridinį asmenį. Valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu, šio juridinio asmens steigimo dokumentuose iš anksto turi būti numatyta, kad savarankiškai vykdomos ekonominės veiklos platformos nauda tenka fondo valdytojui, kadangi platformos steigimo tikslas yra užtikrinti fondų fondo veiklą. Visi ištekliai yra įnešami bei paskirstomi tokiu būdu, kad pats fondas negauna jokios ekonominės naudos iš veiklos vykdymo. Kitaip tariant, pati platforma (juridinis asmuo) yra laikytinas pagalbos pervedimo priemone, tačiau pats savaime nėra valstybės pagalbos gavėjas.

Finansiniai tarpininkai

Bendruoju atveju finansinis tarpininkas yra laikytinas pagalbos pervedimo galutiniams naudos gavėjams priemone, todėl pats nėra laikomas valstybės pagalbos gavėju, tačiau turi būti užtikrinta, kad tarpininkui taikomos sąlygos atitiktų rinkos investuotojo kriterijų, tai yra kad finansiniam tarpininkui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas, kurio jis negautų rinkos sąlygomis.

Finansų tarpininkams, kurie investuoja kartu su viešosiomis lėšomis savo lėšas (ko-investuoja), yra suteikiama galimybė tokiu būdu padidinti savo turtą bei pasiekti didesnę apyvartą, tačiau tai nelaikoma valstybės pagalbos suteikimu pagal Rizikos kapitalo gairių 43 p., jeigu antrinis pagalbos poveikis nėra nukreiptas į iš anksto nustatytus atskirus finansų tarpininkus. Kitaip tariant, priemonės mechanizmas negali būti susijęs su atskirais finansų tarpininkais.

Finansinius tarpininkus parinkus atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, pagal Rizikos finansų gairių 40 p., valstybės pagalba šiems tarpininkams nėra teikiama.

Pabrėžtina, kad teikiant lengvatines paskolas per finansų tarpininką, būtina laikytis Europos Komisijos komunikato dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo pakeitimo reikalavimų, tai yra laikytis bazinės normos bei maržos kitimo ribų, priklausomai nuo įmonės naudos gavėjos reitingo ir įkeičiamo turto¹⁴⁶.

¹⁴⁶ Lietuvai nuo 2014-11-01 yra taikomas 0,55 % IBOR. //

http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/base_rates_eu28bis_en.pdf

Daugiabučių namų bendrijos

Daugiabučių namų bendrijos steigimo tikslas yra įgyvendinti butų ir kitų patalpų (pastatų) savininkų teises ir pareigas, susijusias su jiems priklausančių arba kuriamų naujų bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektų valdymu, naudojimu ir priežiūra. Kitaip tariant, bendrija nevykdo ekonominės veiklos, tai yra neteikia prekių ir paslaugų rinkoje už atlygį, todėl jai nėra taikomos valstybės pagalbos taisyklės.

Daugiabučių namų administratoriai

Daugiabučių namų administratoriai yra ekonominę veiklą vykdančys subjektai, todėl jų atžvilgiu turi būti atliktas mechanizmo klasifikavimas, siekiant įsitikinti, kad administratoriai negauna netiesioginės pagalbos.

Suteikiant lengvatinę paskolą daugiabučio renovacijos projektui, sumažėja pastato eksploatacijos išlaidos, tačiau padidėja finansinės išlaidos, susijusios su paskolos grąžinimu (pagrindinės paskolos dalies grąžinimas ir susijusių palūkanų įmokos). Daugiabučio namo administratoriaus veiklos tikslas yra užtikrinti efektyvų pastato eksploatavimą (šildymą), už šias paslaugas gaunant apmokėjimą, kurio dydį apsprendžia gyventojai. Sumažėjus pastato šildymo sąnaudoms, administratoriaus veiklos apimtis nepasikeičia, tačiau įdiegus papildomas taupymo priemones (pvz., šildymo punkto nuotolinis ir/arba automatinis aptarnavimas), taip pat gali pasikeisti ir administratoriaus veiklos apimtis. Tokiu atveju, nepatikslinus sutarties su administratoriumi sąlygų, gali atsirasti netiesioginis ekonominis pranašumas administratoriui iki sutarties pakeitimo/pabaigos.

Siekiant eliminuoti šią grėsmę, siūloma numatyti paramos gavėjo pareigą daugiabučio renovacijos projekto įgyvendinimo metu peržiūrėti sutarties su administratoriumi paslaugų įkainius tam, kad jos atitiktų rinkos sąlygas.

Įgyvendinus šią sąlygą, administratoriui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas, kas yra vienas iš valstybės pagalbos požymių, todėl nebūtų pripažįstama ir valstybės pagalba.

Daugiabučių namų gyventojai (fiziniai asmenys), taip pat daugiabučių namų butuose įsikūrę juridiniai asmenys

Fiziniai asmenys valstybės pagalbos taisyklių požiūriu nėra laikomi ūkio subjektais, todėl jų atžvilgiu nėra taikomos valstybės pagalbos taisyklės.

Daugiabučių namų butuose įsikūrę juridiniai asmenys, taip pat ūkinę veiklą vykdančys fiziniai asmenys laikytini ekonominę veiklą vykdančiais ūkio subjektais valstybės pagalbos taisyklių požiūriu, tai yra daugiabučio namo renovacijos projekto dėka sumažėtų šių asmenų įprastinės veiklos sąnaudos, kas yra laikytina ekonominiu pranašumu, todėl šių asmenų atžvilgiu turi būti atliktas priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas.

Rangos darbus vykdančys ūkio subjektai

Pagal numatomą mechanizmą, rangos darbus vykdančys ūkio subjektai bus parenkami Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka, tai yra atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, todėl pagal analogiją taikant Rizikos kapitalo gairių 40 p., valstybės pagalba šiems subjektams nebūtų teikiama, kadangi būtų laikomasi rinkos investuotojo kriterijaus (nesuteikiamas ekonominis pranašumas).

5.2.1.2. Priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas

Atlikus mechanizmo klasifikavimą, pripažintina, kad valstybės pagalbos (įskaitant *de minimis* pagalbą, kaip nurodyta 5.1.4. skyriuje) požymius atitinka mechanizmo sąlygos, sudaromos privatiems instituciniams bei profesionaliems investuotojams, taip pat daugiabučių namų gyventojams, vykdančioms ūkinę veiklą, bei juridiniams asmenims, vykdančioms veiklą daugiabutyje.

Pažymėtina, kad suderinamumo vertinimo rezultatas yra tiesiogiai susietas su mechanizmo įgyvendinimo metu planuojamomis panaudoti finansinėmis priemonėmis

Daugiabučių namų gyventojai, vykdančios ūkinę veiklą, bei juridiniai asmenys, vykdančios veiklą daugiabutyje

Šiems ūkio subjektams teikiama pagalba atitinka *de minimis* pagalbos sąlygas, jeigu:

- a) pagalbos suteikimo momentu (*de minimis* Reglamento 3 str. 4 d.) nėra nei vieno ūkio subjekto, kuriam būtų taikoma nemokumo procedūra, ir
- b) paskola yra užtikrinta ne mažiau kaip 50 % paskolos vertės užstatu, o paskolos suma neviršija 1 mln. EUR, kai trukmė yra iki penkerių metų (arba 0,5 mln. EUR, kai trukmė yra iki dešimties metų), ir
- c) bendrasis subsidijos ekvivalentas yra apskaičiuotas pagal bazinę palūkanų normą¹⁴⁷, pridedant reikalingą maržą pagal rizikos lygį, taikytiną pagalbos suteikimo momentu.

Pabrėžtina, kad *de minimis* pagalba yra skaičiuojama ne tik vienam juridiniam asmeniui, bet ir visiems su šiuo juridiniu asmeniu susijusiems asmenims, kaip jie yra suprantami pagal *de minimis* Reglamento 2 str. 2 d.

Kitaip tariant, prieš pasirašant sutartį dėl paskolos suteikimo, būtina įsitikinti, kad:

- a) daugiabutyje nėra ūkio subjektų, arba
- b) daugiabutyje yra ūkio subjektų, kurie atitinka nurodytas *de minimis* sąlygas.

Atsižvelgiant į valstybės pagalbos taisyklių reikalavimus, siūloma nustatyti, kad pagal numatomą įgyvendinti priemonę daugiabučiai, kuriuose yra ūkio subjektų, neatitinkančių *de minimis* reikalavimų, nėra tinkami pareiškėjai.

Privatūs instituciniai bei profesionalūs investuotojai

Įvertinus mechanizmo struktūrą, darytina išvada, kad nesilaikant *parri pasu* principo teikiama pagalba investuotojams, kai viešasis subjektas prisiima didesnę riziką, negu turėtų būti prisiimta, laikantis rinkos investuotojo kriterijaus, neatitinka *de minimis* Reglamento nustatytų sąlygų.

Nustačius, kad mechanizmas neatitinka *de minimis* Reglamento reikalavimų, turėtų būti įvertinta, ar taikytinos bendrosios išimties reglamentų taisyklės. Šiame kontekste turi būti išnagrinėtos 2014 m. birželio 17 d. Europos Komisijos Reglamento (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant sutarties 107 ir 108 straipsnius, nuostatos (toliau - BIR).

Pabrėžtina, kad BIR yra taikomas tik skaidriai pagalbai, kuri finansinių priemonių atveju reiškia, kad nustatytos aiškos sąlygos, kurioms esant priemonė laikoma skaidria. Numatomas įgyvendinti mechanizmas atitinka Bendrosios išimties reglamento 39 str. nuostatas.

Būtina akcentuoti, kad BIR taikymas nustato papildomas sąlygas, kurių turi būti laikomasi, teikiant pagalbą ne tik šios pagalbos gavėjų grupės, bet ir kitų naudos gavėjų grupių atžvilgiu:

- a) pasiektas privataus kapitalo ir viešojo kapitalo santykis 30/70, kaip yra nustatyta BIR 39 str. 7 d., ir
- b) finansiniai tarpininkai ir/ar fondo valdytojas yra parinkti atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, ir

¹⁴⁷ Lietuvai nuo 2014-11-01 yra taikomas 0,55 % IBOR. //

http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/base_rates_eu28bis_en.pdf

- c) pirmojo praradimo viešojo kapitalo dydis negali viršyti 25 % visos investicijos sumos (BIR 39 str. 8 d. c) p.).

5.2.1.3. Priemonės įgyvendinimo vertinimo išvada

Įvertinus pasirinkto priemonės įgyvendinimo mechanizmo struktūrą, darytinos šios išvados:

1. mechanizmo įgyvendinimas nesukelia valstybės pagalbos atsiradimo rizikos, laikantis atitinkamuose skyriuose nurodytų sąlygų, finansavimą suteikiančių viešųjų institucijų, fondo valdytojo, finansinių tarpininkų, daugiabučių namų bendrijų ir administratorių, ūkinės veiklos nevykdančių fizinių asmenų, taip pat rangos darbus vykdančių asmenų atžvilgiu;
2. mechanizmo įgyvendinimas sąlygoja de minimis pagalbos atsiradimą ūkinę veiklą vykdančių fizinių asmenų, gyvenančių daugiabučiuose, taip pat juose veikiančių juridinių asmenų atžvilgiu, jeigu laikomasi apibrėžtų sąlygų;
3. mechanizmo įgyvendinimas sąlygoja valstybės pagalbos investuotojų atžvilgiu atsiradimą, kuriai yra netaikoma pranešimo procedūra pagal BIR nuostatas, jeigu yra laikomasi nustatytų sąlygų,
4. dėl BIR taikymo atsiranda papildomi reikalavimai finansinių tarpininkų ir fondo valdytojo atžvilgiu, kurie yra nurodyti 5.1.1.2. skyriuje.

5.2.2. Centrinės valdžios pastatų renovacijos finansinių priemonių vertinimas

5.2.3. Gatvių apšvietimo finansinių priemonių vertinimas

5.2.4. Savivaldybių pastatų renovacijos finansinių priemonių vertinimas

5.2.4.1. Priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas

Finansinės priemonės vertinimas, siekiant nustatyti valstybės pagalbos buvimo požymius, turi būti atliekamas kiekvienos tikslinės grupės atžvilgiu atskirai, kadangi priemonės įgyvendinimo poveikis kiekvienai skirtingai grupei gali būti kitoks.

Fondo steigimui reikalingą finansavimą suteikiančios viešosios institucijos

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija bei Lietuvos Respublikos finansų ministerija, vykdydamos jiems pavestas funkcijas pagal Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus, taip pat pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo, Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimo dėl atsakomybės ir funkcijų pasiskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014 – 2020 metų Europos sąjungos fondų investicijų veiksmų programos nuostatas, vykdo tik viešąsias funkcijas, tai yra šios finansinės priemonės kontekste vykdo neekonominę veiklą bei negali būti laikomi ūkio subjektais.

Kaip ir viešąsias funkcijas atliekančios ministerijos, savivaldybės vykdo neekonominę veiklą bei nėra laikomos ūkio subjektais. Todėl tuo atveju, kai naudos gavėjas yra pati savivaldybė ar savivaldybė dalyvauja administruojant ir/ar kontroliuojant finansavimo teikimą, tai nelaikytina valstybės pagalbos teikimu.

Pabrėžtina, kad šioms viešosioms institucijoms, detalizuojant priemonės aprašymą, negali būti numatytas jokios ekonominės naudos atsiradimas (pvz., sėkmės mokestis, valdymo mokestis, išduotų paskolų palūkanų panaudojimas įstaigos reikmėms, kt.), kadangi tokiu atveju atsirastų valstybės pagalbos atsiradimo rizika.

Fondo valdytojas

Fondo valdytojui taikomas mechanizmas yra tapatus daugiabučių atveju steigiamo fondo valdymo mechanizmui, todėl taikytinos tos pačios sąlygos, kurios yra nurodytos 5.2.1.1. skyriuje.

Įvykdžius aukščiau nurodytas sąlygas, laikytina, kad fondo valdytojas nėra valstybės pagalbos gavėjas, kadangi fondo valdytojui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas.

Pagal numatomą mechanizmą, valstybė galėtų dalyvauti fondo steigime ir valdyme parri pasu principu, tai yra užtikrindama, kad investuotojams nėra suteikiamas ekonominis pranašumas dėl ekonominės veiklos įgyvendinimo. Tokiu atveju, pagal Rizikos kapitalo gairių 31 p., laikytina, kad tokios investicijos atitinka rinkos investuotojo principą bei nepažeidžia valstybės pagalbos teikimo reikalavimų.

Pabrėžtina, kad steigiant investicijų fondą, būtina užtikrinti, kad tiek viešąsias lėšas investuojantis, tiek privatus investuotojai prisiimtų tokias pačias rizikas, atliktų investicijas tuo pačiu metu bei privačių partnerių investicijos sudarytų ne mažiau, nei 30 % visų investicijų sumos.

Privačių investuotojų paskatinimui investuoti nuosavas lėšas galėtų būti naudojamos papildomos priemonės, pavyzdžiui netolygus nuostolių pasidalinimas tarp privataus ir viešojo investuotojo. Atsiradus netolygiam nuostolių pasidalinimui, kuomet privatus investuotojas rizikuoja mažiau nei viešasis investuotojas galimai atsiranda ir valstybės pagalbos elementas privataus investuotojo lygmeniu, nes savo lėšomis rizikuodamas mažiau nei viešasis investuotojas, privatus investuotojas patiria ekonominę naudą, kurios veikiant pagal rinkos ekonomikos principą jis negautų. Tokiu atveju Savivaldybės pastatų renovacijos finansinė priemonė galėtų būti įgyvendinama pagal Bendrosios išimties pagalbos reglamento 39 str., kuris leidžia nuostolius tarp privataus ir viešojo investuotojo dalintis netolygiai. Norint įgyvendinti finansinę priemonę su netolygiu nuostolių pasidalinimu, būtina užtikrinti Bendrosios išimties reglamento 39 str. nuostatų įgyvendinimą.

Nusprendus taikyti kitokias/papildomas priemones, kurios paskatintų privačių investuotojų aktyvesnį dalyvavimą fondo veikloje, gali būti atliktas papildomas vertinimas valstybės pagalbos požiūriu, remiantis Rizikos kapitalo gairėmis ir kitais valstybės pagalbą reglamentuojančiais teisės aktais.

Fondas (kaip atskiras juridinis asmuo)

Pagal numatomą mechanizmą, fondas galėtų būti steigiamas kaip atskiras juridinis asmuo (komanditinė ūkinė bendrija) arba galėtų būti naudojama esama KŪB, kuri yra skirta investicijoms į daugiabučių projektus užtikrinti. Pastarasis juridinis asmuo yra neribotos atsakomybės juridinis asmuo, kuriame dalyvaujantys tikrieji nariai atsako pagal KŪB prievolės visu savo turtu, o komanditoriai - tik savo įnašų suma. Valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu, KŪB steigimo sutartyje iš anksto turi būti numatyta, kad savarankiškai vykdomos ekonominės veiklos KŪB nauda tenka fondo valdytojui, kadangi KŪB steigimo tikslas yra užtikrinti efektyvią fondų fondo veiklą. Visi ištekliai yra įnešami bei paskirstomi komanditoriams bei tikriesiems nariams, tokiu būdu, pats fondas negauna jokios ekonominės naudos iš veiklos vykdymo. Kitaip tariant, pats fondas yra laikytinas pagalbos pervedimo priemone, tačiau pats savaime nėra valstybės pagalbos gavėjas.

ESCO įmonės funkcijas vykdančios ūkio subjektai

ESCO įmonė, pagal numatomą įgyvendinti mechanizmą, yra atskiras juridinis asmuo, kurio paskirtis yra užtikrinti savalaikį investicijų atlikimą, bei gauti mokėjimus už atliktas investicijas iš savivaldybės pastato renovacijos projektą įgyvendinančio juridinio asmens.

Taip pat numatoma, kad ESCO įmonė gaus lengvatinę paskolą, kurios tikslinė paskirtis yra renovacijos projekto įgyvendinimas. Kitaip tariant, ESCO įmonė negali gauti naudos iš suteikiamos paskolos, todėl ESCO įmonė negali būti laikoma investuotoju. Kita vertus, ESCO įmonė šiuo atveju atlieka finansinio tarpininko vaidmenį, o už suteikiamas paslaugas gauna valdymo mokesťį.

Kitaip tariant, taikytini Rizikos finansų gairių 40 p. (ESCO įmonės parinkimas atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka), 143-145 p. (valdymo mokesčio suma, atitinkanti rinkos situaciją).

Pabrėžtina, kad tuo atveju, jei įgyvendinant mechanizmą būtų numatyta iš grįžusių ir/ar nacionalinio biudžeto lėšų skirti subsidiją, subsidijos dydis negalėtų viršyti projekto gyvybingumui (kartu su rinkos situaciją atitinkančio valdymo mokesčio suma) užtikrinti reikalingos lėšų sumos, kuri konkrečiau projekto atveju gali būti mažesnė, nei 20 %. Tokiu atveju iš grįžusių lėšų teikiama subsidija turėtų būti mažinama, o nesumažinus šios subsidijos, atsirastų per didelės kompensacijos (kartu ir valstybės pagalbos) rizika.

Įvykdžius aukščiau nurodytas sąlygas, laikytina, kad ESCO įmonė nėra valstybės pagalbos gavėjas, kadangi jai nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas.

Finansiniai tarpininkai

Bendruoju atveju finansinis tarpininkas yra laikytinas pagalbos pervedimo galutiniams naudos gavėjams priemone, todėl pats nėra laikomas valstybės pagalbos gavėju, tačiau turi būti užtikrinta, kad tarpininkui taikomos sąlygos atitiktų rinkos investuotojo kriterijų, tai yra kad finansiniam tarpininkui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas, kurio jis negautų rinkos sąlygomis. Tos pačios taisyklės yra taikomos ir savivaldybės administratoriams, jei jie atlieka tik tas funkcijas, kurios reikalingos užtikrinti finansavimo teikimą galutiniams naudos gavėjams.

Finansų tarpininkams, kurie investuoja kartu su viešosiomis lėšomis savo lėšas (ko-investuoja), yra suteikiama galimybė tokiu būdu padidinti savo turtą bei pasiekti didesnę apyvartą, tačiau tai nelaikoma valstybės pagalbos suteikimu pagal Rizikos kapitalo gairių 43 p., jeigu antrinis pagalbos poveikis nėra nukreiptas į iš anksto nustatytus atskirus finansų tarpininkus. Kitaip tariant, priemonės mechanizmas negali būti susijęs su atskirais iš anksto nustatytais finansų tarpininkais.

Tačiau tuo atveju, jei finansiniams tarpininkams, kurie investuoja nuosavas lėšas, būtų nustatytas netolygus nuostolių paskirstymas viešųjų lėšų atžvilgiu, finansiniai tarpininkai įgytų ekonominį pranašumą, todėl tai turi būti įvertinama pagal valstybės pagalbos teikimo taisykles. Bendrosios išimties reglamento 39 str. leidžia įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo projektus nustatyti netolygų nuostolių paskirstymą tarp viešojo ir privataus investuotojo, todėl mechanizmas turi atitikti visas Bendrojo išimties reglamento 39 str. nuostatas, o viešojo investuotojo pirmasis nuostolis turi būti apribotas 25 proc. visos investicijos sumos.

Pabrėžtina, kad teikiant lengvatinę paskolą per finansų tarpininką, būtina laikytis Europos Komisijos komunikato dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo pakeitimo reikalavimų,

tai yra laikytis bazinės normos bei maržos kitimo ribų, priklausomai nuo įmonės naudos gavėjos reitingo ir įkeičiamo turto¹⁴⁸.

Savivaldybės pastato savininkai/valdytojai

Savivaldybės pastato savininkai/valdytojai yra laikytini juridiniais asmenimis, kurie nevykdo ekonominės veiklos, tai yra nėra ūkio subjektai valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu.

Igyvendinant priemonę, siūloma užtikrinti, kad prieš pradedant įgyvendinti projektą būtų įsitikinta, kad juridinis asmuo nevykdo ekonominės veiklos, kadangi priešingu atveju gali atsirasti valstybės pagalbos rizika.

Savivaldybės pastatuose įsikūrę ir paslaugas teikiantys ūkio subjektai

Savivaldybės pastatuose įsikūrę ir paslaugas teikiantys ūkio subjektai laikytini ekonominę veiklą vykdančiais ūkio subjektais valstybės pagalbos taisyklių požiūriu, tai yra savivaldybės pastato renovacijos projekto dėka sumažėtų šių asmenų įprastinės veiklos sąnaudos, kas yra laikytina ekonominiu pranašumu, todėl šių asmenų atžvilgiu turi būti atliktas priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas. Išimtimi yra laikytini tie atvejai, kai šiems ūkio subjektams numatyta nuomos kaina nepriklauso nuo patiriamų sąnaudų, kadangi tokiu atveju nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas, tačiau valstybės pagalbos atsiradimo rizika priklauso nuo faktinio priemonės įgyvendinimo poveikio ūkio subjektų veiklai. Labiausiai tikėtina, kad nuomos kaina net ir nagrinėjamu atveju bus peržiūrėta, įgyvendinus projektą, todėl vertinamas bendrasis atvejis, atliekant suderinamumo vertinimą.

Pažymėtina, kad savivaldybės įmonės paprastai yra įsikūrusios savivaldybės pastatuose, kuriuos valdo patikėjimo teise. Priklausomai nuo vykdomos veiklos pobūdžio, savivaldybės gali būti laikomos ūkio subjektais. Tais atvejais, kai galutiniai pagalbos gavėjai yra savivaldybių įmonės, reikėtų įvertinti, ar taikomos finansinės priemonės atitinka valstybės pagalbos taisykles.

Rangos darbus vykdančios ūkio subjektai

Pagal numatomą mechanizmą, rangos darbus vykdančios ūkio subjektai bus parenkami Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka, tai yra atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, todėl pagal analogiją taikant Rizikos kapitalo gairių 40 p., valstybės pagalba šiems subjektams nebūtų teikiama, kadangi būtų laikomasi rinkos investuotojo kriterijaus (nesuteikiamas ekonominis pranašumas).

¹⁴⁸ Lietuvai nuo 2014-11-01 yra taikomas 0,55 % IBOR. //

http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/base_rates_eu28bis_en.pdf

5.2.4.2. Priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas

Atlikus mechanizmo klasifikavimą, pripažintina, kad valstybės pagalbos (įskaitant de minimis pagalbą, kaip nurodyta 5.1.4. skyriuje) požymius atitinka mechanizmo sąlygos, sudaromos savivaldybės pastatuose įsikūrusiems ir paslaugas teikiantiems ūkio subjektams, tam tikrais atvejais valstybės pagalbos klausimas gali atsirasti finansų tarpininkams, arba tuo atveju, jei nustatomas netolygus nuostolių pasiskirstymas tarp viešojo ir privataus investuotojo, valstybės pagalbos požymių atsiranda ir finansų tarpininko ir fondų lygmenyje, todėl įgyvendinant mechanizmą su netolygiu nuostolių paskirstymu būtina užtikrinti Bendrosios išimties reglamento 39 str. nuostatų įgyvendinimą.

Pažymėtina, kad suderinamumo vertinimo rezultatas yra tiesiogiai susietas su mechanizmo įgyvendinimo metu planuojamomis panaudoti finansinėmis priemonėmis.

Savivaldybės pastatuose įsikūrę ir paslaugas teikiantys ūkio subjektai bei finansų tarpininkai

Šiems ūkio subjektams teikiama pagalba atitinka de minimis pagalbos sąlygas, jeigu:

- a) pagalbos suteikimo momentu (*de minimis* Reglamento 3 str. 4 d.) pastate nėra nei vieno ūkio subjekto, kuriam būtų taikoma nemokumo procedūra, ir
- b) bendra vienai įmonei suteiktos *de minimis* pagalbos suma kiekvienoje valstybėje narėje neviršija 200 000 EUR per bet kurį trejų finansinių metų laikotarpį, ir
- c) paskola yra užtikrinta ne mažiau kaip 50 % paskolos vertės užstatu, o paskolos suma neviršija 1 mln. EUR, kai trukmė yra iki penkerių metų (arba 0,5 mln. EUR, kai trukmė yra iki dešimties metų), ir
- d) bendrasis subsidijos ekvivalentas yra apskaičiuotas pagal bazinę palūkanų normą¹⁴⁹, pridedant reikalingą maržą pagal rizikos lygį, taikytiną pagalbos suteikimo momentu.

Pabrėžtina, kad de minimis pagalba yra skaičiuojama ne tik vienam juridiniam asmeniui, bet ir visiems su šiuo juridiniu asmeniu susijusiems asmenims, kaip jie yra suprantami pagal de minimis Reglamento 2 str. 2 d.

Kitaip tariant, prieš pasirašant sutartį dėl paskolos suteikimo, būtina įsitikinti, kad:

- a) savivaldybės pastate nėra ūkio subjektų, arba
- b) savivaldybės pastate yra ūkio subjektų, kurie atitinka nurodytas *de minimis* sąlygas, arba
- c) teikiama pagalba atitinka Bendrosios išimties reglamento sąlygas, t.y. projektui teikiama pagalba neviršija 70 proc. išlaidų ir 10 mln. EUR vienam projektui, bei yra tenkinamos kitos Bendrosios išimties reglamento sąlygos, būtent įtvirtintos Bendrosios išimties reglamento 39 straipsnyje.

Atsižvelgiant į valstybės pagalbos taisyklių reikalavimus, siūloma nustatyti, kad pagal numatomą įgyvendinti priemonę savivaldybės pastatai, kuriuose yra ūkio subjektų, neatitinkančių de minimis reikalavimų, nėra tinkami pareiškėjai.

Netolygus nuostolių paskirstymas tarp privataus ir viešojo investuotojo

¹⁴⁹ Lietuvai nuo 2017-12-31 yra taikomas -0,15 % IBOR. // http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/base_rates2017_10_en.pdf

Esant netolygiam nuostolių paskirstymui tarp privataus ir viešojo investuotojo valstybės pagalba atsirastų dviejuose lygmenyse: finansų tarpininko, kuris skiria nuosavas lėšas, ir savivaldybės pastatuose įsikūrusiems ir paslaugas teikiantiems ūkio subjektams. Šiems subjektams teikiama pagalba yra suderinama su vidaus rinka, jei ji atitinka Bendrosios išimties reglamento 39 str. nustatytus reikalavimus, įskaitant pvz.:

- a) paskolos nominalioji vertė neviršija 10 mln. Eur vienam projektui galutiniams naudos gavėjams;
- b) pritraukiama privačių investuotojų dalis yra ne mažesnė kaip 30 proc. viso skiriamo viešojo finansavimo;
- c) finansų tarpininkai ir/ar privatūs investuotojai atrenkami pagal atvirą, skaidrią ir nediskriminacinę procedūrą;
- d) pirmieji viešojo investuotojo patirti nuostoliai apribojami 25 proc. visos investicijos.

5.2.4.3. Priemonės įgyvendinimo vertinimo išvada

Įvertinus pasirinkto priemonės įgyvendinimo mechanizmo struktūrą, darytinos šios išvados:

1. mechanizmo įgyvendinimas nesukelia valstybės pagalbos atsiradimo rizikos, laikantis atitinkamuose skyriuose nurodytų sąlygų, finansavimą suteikiančių viešųjų institucijų, savivaldybės, fondo valdytojo, savivaldybės pastatų savininkų/valdytojų, taip pat rangos darbus vykdančių asmenų atžvilgiu;
2. mechanizmo įgyvendinimas sąlygoja de minimis pagalbos atsiradimą ūkio subjektų, veikiančių savivaldybės pastatuose, įskaitant savivaldybės įmones, jeigu laikomasi apibrėžtų sąlygų;
3. tuo atveju, jei nustatomas netolygus nuostolių paskirstymas tarp privataus ir viešojo investuotojo, tai sąlygoja valstybės pagalbos atsiradimą finansų tarpininko (privataus investuotojo) ir ūkio subjektų, veikiančių savivaldybės pastatuose, lygmenyse ir tokiu atveju mechanizmas turi būti suderintas su Bendrosios išimties reglamento 39 str. reikalavimais.

6. Finansinių priemonių patirtis Lietuvoje ir kitose šalyse

Šioje ex-ante vertinimo dalyje apžvelgiama finansinių priemonių įgyvendinimo patirtis orientuojantis į finansines priemones, finansuojančias projektus energijos efektyvumo/atsinaujinančių energijos išteklių sektoriuose, remiantis informacijos šaltiniais, kurie nurodyti 2014-2020 m. periodo finansinių priemonių ex-ante vertinimo metodikoje, ir kitais šaltiniais. Apžvalga parengta sukaupę patirtį identifikavus per šias priemones: atliktus interviu¹⁵⁰, atliktas tris atvejo studijas: JESSICA KF Lietuvoje, Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių fondo Bulgarijoje ir Londono energetinio efektyvumo fondo Jungtinėje Karalystėje.

6.1. Finansinių priemonių identifikavimas

Pateikta informacija remiasi suvestine DG REGIO informacija apie finansinių priemonių įgyvendinimą, kurią vadovaujančiosios institucijos Europos Komisijai teikė pagal 2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1083/2006, nustatančio bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinančio Reglamentą (EB) N. 1260/1999, 67(2)(j) straipsnį. Šiuo metu viešai prieinama yra 2013 m. rugsėjo 19 d. ataskaita, kurioje pateikiami duomenys apie situaciją 2012 m. gruodžio 31 d.¹⁵¹

2012 m. gruodžio 31 d. ES veikė 940 finansinių priemonių, finansuojamų struktūrinių fondų lėšomis (tarp kurių buvo 70 kontroliuojančiųjų fondų). 92 proc. šių priemonių skirta finansuoti įmones, 6 proc. miestų plėtrą ir mažiau nei 2 proc. – energijos efektyvumą/atsinaujinančius energijos išteklius. Finansinės priemonės finansuojamos iš 175 veiksmų programų 25 valstybėse narėse (finansinės priemonės nebuvo įgyvendinamos Airijoje ir Liuksemburge). 389 finansinės priemonės buvo įgyvendinamos tiesiogiai (t. y. be kontroliuojančiųjų fondų), o 481 – per 70 kontroliuojančiųjų fondų.

Informacija apie finansinių priemonių įgyvendinimo finansinę pažangą 2012 m. gruodžio 31 d. pateikiama žemiau esančioje lentelėje.

Lentelė 69. Finansinių priemonių įgyvendinimo finansinė pažanga.

Bendri įsipareigoji mai pagal finansinius susitarimus (mln. eurų)	Iš veiksmų programų finansinėms priemonėms pervestos lėšos (mln. eurų)	Finansų priemonės, įgyvendinamos per kontroliuojančiuosius fondus		Lėšos pervestos tiesiogiai įgyvendinamoms finansinėms priemonėms (mln. eurų)	Lėšos skirtos galutiniam naudos gavėjams (mln. eurų)
		Kontroliuojantiesiems fondams sumokėtos lėšos (mln. eurų)	Kontroliuojančiųjų fondų lėšos pervestos finansiniam s tarpininkams (mln. €)		
17 545,09	12 558,23	5957,16	2812,20	6601,07	4684,33

¹⁵⁰ Atlikti interviu su G. Tautkute, Būsto energijos taupymo agentūros direktoriaus pavaduotoja; J. Bumelyte, Europos investicijų banko atstove Lietuvoje; I. Kiškiu, LR Aplinkos ministerijos Europos Sąjungos paramos administravimo departamento direktoriumi.

¹⁵¹ DG REGIO Summary of data on the progress made in financing and implementing financial engineering instruments reported by the managing authorities in accordance with Article 67(2)(j) of Council Regulation (EC) No 1083/2006 Programming period 2007-2013 Situation as at 31 December 2012, 19/09/2013 COCOF_13-0093-00-EN

Šaltinis: DG REGIO informacija apie finansinių priemonių įgyvendinimą

Prie finansinių priemonių įgyvendinimo 17-oje valstybių narių buvo prisidedama papildomais viešais/privačiais ištekliais (2485,4 mln. € arba papildomai 25 proc. prie veiksmų programų indėlio). Finansavimas buvo skirtas daugiau nei 192 000 galutinių naudos gavėjų.

Atsižvelgiant į tai, jog ex-ante vertinimas skirtas investicijų į energijos efektyvumą sektoriaus analizei, toliau apžvelgiama tik miestų plėtra¹⁵² ir energijos efektyvumą/atsinaujinančius energijos išteklius finansuojančių priemonių statistika.

Miestų plėtra: 2007-2012 m. laikotarpiu veiksmų programų lėšomis buvo finansuojamos 56 finansinės priemonės, skirtos miestų plėtrai vienuolikoje valstybių¹⁵³.

2012 m. pabaigoje kontroliuojantieji fondai finansų tarpininkams buvo pervedę pusę iš vadovaujančiųjų institucijų gautų lėšų (789,9 mln. eurų). Likusios lėšos – 727,6 mln. € tuo metu dar buvo kontroliuojančiųjų fondų lygyje. 124,4 mln. eurų lėšų buvo pervesta tiesiogiai įgyvendinamoms finansinėms priemonėms.

Energijos efektyvumas/atsinaujinantys energijos ištekliai: energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių projektai kaip atskira finansavimo per finansines priemones sritis išskirta 2010 m. patvirtinus reglamentą (ES) 539/2010¹⁵⁴ ¹⁵⁵. Iki tol šios srities projektai buvo finansuojami kaip miestų plėtros projektai, pvz., Lietuvos JESSICA KF, kurio lėšomis finansuoti energijos efektyvumo projektai daugiabučiuose namuose.

Iš viso iki 2012 m. pabaigos buvo įsteigta 20 finansinių priemonių¹⁵⁶. 12 iš jų įsteigta be kontroliuojančiųjų fondų. Kontroliuojančiuosius fondus steigė Čekija, Graikija, Italija ir Nyderlandai.

Lentelė 70. Energijos efektyvumo/atsinaujinančių energijos išteklių projektus finansuojančios finansinės priemonės

	Valstybė	Finansinės priemonės (vnt.) (iš viso)	Kontroliuojantieji fondai (vnt.)	Finansinės priemonės įgyvendinamos per kontroliuojančiųjų fondų (vnt.) (finansų tarpininkai)	Tiesiogiai įgyvendinamos finansinės priemonės (vnt.)
1	Bulgarija	1	-	-	1
2	Čekija	1	1	-	-
3	Danija	2	-	-	2
4	Estija	1	-	-	1
5	Graikija	2	1	1	-
6	Italija	6	2	2	2
7	Nyderlandai	1	-	1	-
8	Jungtinė Karalystė	6	-	-	6
	Iš viso:	20	4	4	12

Šaltinis: Europos Komisijos informacija apie finansinių priemonių įgyvendinimą¹⁵⁷

¹⁵² Energijos efektyvumą/atsinaujinančius energijos išteklius finansuojančios priemonės kaip atskira grupė išskirtos tik 2010 m.

¹⁵³ 2012 m. įsteigta 10 naujų finansinių priemonių.

¹⁵⁴ 2010 m. birželio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 539/2010 keičiantis Tarybos reglamentą Nr. 1083/2006 (OL 2010 L 158, p. 1).

¹⁵⁵ Financial Instruments: A Stock-taking Exercise in Preparation for the 2014-2020 Programming Period Study, EIB, 2013

¹⁵⁶ Penki per 2012 metus

Žemiau esančioje lentelėje pateikiama informacija apie energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių projektus finansuojamus per finansinių priemonių įgyvendinimą pagal siūlomų produktų tipus ir išmokėtas lėšas.

Lentelė 71. Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių projektų finansavimas pagal siūlomų produktų tipus ir išmokėtas lėšas.

Produkto tipas	Vienetai	Išmokėtos veiksmų programų lėšos (mln. eurų)
Paskolos	13 392	86,4
Garantijos	-	-
Nuosavas/rizikos kapitalas	N.A.	2,9
Kiti produktai	N.A.	0,3
Iš viso:	13 392	89,6

Šaltinis: ex-ante vertinimo metodologijos IV dalies informacija

89,6 mln. eurų pasiekė galutinius naudos gavėjus. Suteiktos 13.392 paskolos. Vidutiniškai vienai paskolai teko 100 tūkst. eurų.

Apibendrinimas:

- lyginant su įmonėms skirtomis finansinėmis priemonėmis, energijos efektyvumo/miestų plėtros priemonių buvo įgyvendinta ženkliai mažiau (8 proc.). Viena iš priežasčių yra ta, jog tarp naudos gavėjų dominuoja viešojo sektoriaus institucijos. Paskolos ar kitokie finansiniai produktai yra labiau įprasti verslui, be to, miestų plėtros/energijos efektyvumo/atsinaujinančius energijos išteklių projektai yra labiau kompleksiški ir/ar didesni. Atitinkamai sukaupta finansinių priemonių įgyvendinimo patirtis šiuose sektoriuose yra ne tokia didelė kaip JEREMIE iniciatyvoje;
- miestų plėtros/energijos efektyvumo/atsinaujinančių energijos išteklių finansinės priemonės ne tik skaičiumi, tačiau ir įgyvendinimo pažanga atsilieka nuo verslui skirtų finansinių priemonių. Tai nulemta dėl jau minėtų priežasčių – poreikio viešajam sektoriui persiorientuoti nuo subsidijų prie kitokio tipo finansinių priemonių, projektų kompleksiskumo ir/ar dydžio;
- nepaisant to, finansinių priemonių skaičius šiuose sektoriuose auga, viešojo sektoriaus atstovai mato potencialą grįžtamose finansinėse priemonėse ir jau yra sėkmingų tokio tipo finansinių priemonių įgyvendinimo pavyzdžių. Vienas jų yra Lietuvoje įgyvendinamas JESSICA KF;
- dominuoja smulkūs projektai (apie 100 000 eurų);
- 2007-2013 m. periodu energijos efektyvumo/atsinaujinančių energijos išteklių priemonės dažniausiai steigiamos be kontroliuojančiųjų fondų. Iki tol šios srities projektai buvo finansuojami kaip miestų plėtros projektai, pvz., Lietuvos JESSICA KF, kurio lėšomis finansuoti energijos efektyvumo projektai daugiabučiuose namuose;
- 2012 m. pabaigos duomenimis aptariamuose sektoriuose buvo siūlomos lengvatinės paskolos ir investicijos į kapitalą. Paskolos yra patraukliausi finansiniai produktai būsto projektams,

¹⁵⁷ European Commission, Summary of data on the progress made in financing and implementing financial engineering instruments co-financed by Structural Funds, Programming period 2007-2013 Situation as at 31 December 2012, September 2013

nes yra tinkamos projektams, turintiems gana ilgą atsipirkimo laiką ir mažas kapitalo sąnaudas bei atitinka būsto projektų rizikos lygį ir tikėtiną grąžą.

6.2. Įgyta patirtis bei atvejų studijos

Identifikuojant finansinių priemonių patirtį buvo išanalizuoti 2014-2020 m. periodo finansinių priemonių ex-ante vertinimo metodikoje rekomenduojami pagrindiniai informacijos šaltiniai, taip pat kiti šaltiniai, nagrinėjantys energijos efektyvumo priemonių įgyvendinimo patirtį 2007-2013 m. periodu, atlikti interviu su atsakingų institucijų darbuotojais.

Identifikuojant išmoktas pamokas buvo išanalizuota:

- Europos Audito Rūmų 2012 m. specialioji ataskaita Nr. 2 „Iš ERPF bendrai finansuoto MVI skirtos finansinės priemonės“¹⁵⁸;
- DG REGIO 2013 m. rugsėjo 19 d. metinė ataskaita apie finansinių priemonių įgyvendinimo pažangą, kurioje pateikiami duomenys apie situaciją 2012 m. gruodžio 31 d.;
- audito ataskaitos: Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaita „Daugiabučių namų atnaujinimas (modernizavimas)“, 2010 m. rugsėjo 10 d., Nr. VA-P-20-1-14, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaita „Dėl veiksmų programų, įgyvendinančių Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją Konvergencijos tikslui įgyvendinti, valdymo ir kontrolės sistemos veikimo bei Europos Komisijai 2011 metais deklaruotų išlaidų (metinė kontrolės ataskaita pagal reglamento (EB) Nr. 1083/2006 62 str.), 2012 m. gruodžio 20 d. Nr. FA-P-80-1-62;
- taip pat kiti dokumentai/studijos, pvz., Europos Komisijos tarnybų darbo dokumentas „Finansinių priemonių panaudojimas įgyvendinant Sanglaudos politiką“ Briuselis, 27.2.2012 SWD(2012) 36 galutinis¹⁵⁹; Europos Komisijos, EIB ir CEB ataskaita „JESSICA įgyvendinimo finansinis valdymas, garantijų priemonių projektavimas“, 2013 m. liepa¹⁶⁰; EIB apžvalga „Energijos sektoriaus miestų plėtros fondai“, 2012 m. gruodis¹⁶¹; Europos Komisijos, EIB ir ETVB ataskaita „JESSICA iniciatyva būsto sektoriuje“, 2013 m. birželis¹⁶² ir t. t.

Aktualios pamokos sugrupuotos pagal finansinių priemonių įgyvendinimo ciklą. Žemiau pateikiami apibendrinti analizės rezultatai.

Finansinių priemonių patirtis pagal įgyvendinimo ciklą

Vizijos ir tikslų nustatymas

Kuriant finansines priemones svarbu užtikrinti, jog priemonės vizija ir tikslai atitiktų regiono/tikslinės teritorijos strateginiuose dokumentuose apibrėžtus tikslus ir prisidėtų prie jų įgyvendinimo. Tikslai turi būti savalaikiai, konkretūs ir pasiekiami.

Sutartys dėl energijos vartojimo efektyvumo (ESCO)

ESCO turi potencialą tapti standartizuotu ir plačiai naudojamu miestų energijos efektyvumo projektų įgyvendinimo modeliu.

¹⁵⁸ http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cont/dv/ecasr22012_/ecasr22012_en.pdf

¹⁵⁹ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/financial/financial_instruments_2012_en.pdf

¹⁶⁰ http://www.eib.org/attachments/documents/jessica_fg_final_report_en.pdf

¹⁶¹ http://www.eib.org/attachments/documents/jessica_energy_focused_udf_final_report_en.pdf

¹⁶² http://www.eib.org/attachments/documents/jessica_housing_study_final_report_en.pdf

Remiantis Vokietijos gerąja patirtimi¹⁶³, institucijos, norėdamos skatinti ESCO, turėtų visų pirma pasirūpinti parama šiai koncepcijai aukščiausiu politiniu lygiu, taip pat stabilios teisinės bazės sukūrimu, nustatyti patikimų ESCO įmonių sąrašą, išanalizuoti pastatų/projektų grupavimo galimybes, leisti ESCO būti miestų plėtros fondų finansavimo galutiniais naudos gavėjais, užtikrinti tinkamą techninę pagalbą ir pasiūlyti standartizuotas dokumentų formas.

Struktūra

2007-2013 m. periodu miestų plėtros fondai, kurie finansavo gyvenamųjų namų sektorių, buvo daugiausiai įsteigti kaip esamos finansų įstaigos ar banko atskiras finansinis padalinys. Ši organizacinė struktūra turi savo privalumų investuojant į atskirus būstus, kadangi finansinis tarpininkas gali pasinaudoti savo klientų duomenų baze. Vienas iš paskolų rizikos perkėlimo vietinėms finansų institucijoms privalumų yra tai, kad finansinės institucijos turi informaciją apie paskolos gavėjų kredito istoriją ir gali geriau įvertinti paskolų teikimo jiems riziką ir grąžą.

Tuo tarpu, kai kalbama apie socialinio būsto projektus, tinkamesnis galėtų būti atskiros juridinio asmens steigimas (pvz., specialaus būsto fondo), kadangi skiriasi galutiniai naudos gavėjai, susijusios rizikos ir investicijų grąža. Socialinio būsto projektuose paprastai dalyvauja didesnis būstų skaičius, paskolą ima ir grąžina vietos savivaldos institucijos arba socialinio būsto organizacijos. Socialinio būsto projektų rizika yra mažesnė, kadangi savivaldos institucijos arba socialinio būsto organizacijos paprastai turi aukštą kredito reitingą. Specialus fondas investuoja, pritraukia ir koordinuoja finansavimą iš įvairių šaltinių, veikia kaip tarpininkas tarp suinteresuotų šalių ir gali greitai pasiekti būtiną techninę ekspertizę įgyvendinant didelės apimties projektus. Analogiški principai taikomi ir kitoms energijos efektyvumo sektoriaus sritims.

Modeliams, kurie daugiausiai skirti finansuoti energijos efektyvumo priemonės individualiuose gyvenamuosiuose namuose arba daugiabučiuose gyvenamuosiuose namuose, rekomenduojama struktūra, kurioje kontroliuojantysis fondas finansiniams tarpininkams suteikia finansavimą kaip kredito liniją arba skolos finansinę priemonę.

Ilgai trunkantis steigimo procesas

Finansinės priemonės reikalauja didesnių laiko sąnaudų jas sukurti ir yra labiau kompleksinės lyginant su subsidijų mechanizmais arba privačiais investiciniais fondais, kuriuose nėra naudojamos viešojo sektoriaus lėšos. Tai yra dar labiau aktualu, kai teisinė aplinka yra sudėtinga, o priemonės naujos suinteresuotoms šalims.

Procesas nuo paraiškos pateikimo iki miestų plėtros fondo veiklos pradžios gali trukti net iki trejų metų. Tai gali būti nulemta įvairių priežasčių, pvz., ilgai trukęs ekspertų samdomų miestų plėtros fondų valdytojų atrankai paraiškų vertinimas, ilga procedūra dėl pateiktų pasiūlymų skaičiaus, dokumentų, dėl kurių buvo deramasi, kompleksiskumas ir pan. Taip pat ilgai trunka atitikties struktūrinių fondų reikalavimams ir valstybės pagalbos taisyklėms užtikrinimas.

Taip pat konkrečių projektų lygiu parengti miestų plėtros projektus paprastai trunka ilgiau nei kitus projektus, o projektų grupavimas, kuris vykdomas, kad būtų užtikrinama pakankama finansinė grąža, gali būti iššūkis. Tačiau ilgas finansinių priemonių kūrimo procesas didina lėšų grąžinimo į ES biudžetą tikimybę.

Patirties stoka

2007-2013 m. periodu viešasis sektorius neturėjo darbo su finansinėmis priemonėmis patirties, todėl reikėjo skubiai mokytis ir prisitaikyti prie pokyčių. Žinių apie finansines priemones viešajame sektoriuje trūkumas ir tokių priemonių traktavimas kaip konkuruojančių su subsidijomis, kurios yra

¹⁶³ Berlin Energy Saving Partnership model (<http://www.stadtentwicklung.berlin.de/umwelt/klimaschutz/>)

mažiau kompleksiškos, produktų, slopino paklausą, net jei projektai buvo tinkami finansuoti per finansines priemones.

Platus suinteresuotų šalių įtraukimas

Teigiamai vertinamos atsakingų institucijų pastangos įtraukti kuo platesnį suinteresuotųjų institucijų ratą (viešąjį sektorių, nevyriausybinės organizacijas, verslą ir privačius asmenis) į visus finansinių priemonių kūrimo ir įgyvendinimo etapus ir lygius.

Bendradarbiavimas su suinteresuotosiomis šalimis yra ypač svarbus tiems miestų plėtros fondams, kurie apima keletą savivaldybių/regionų, kadangi dalyvaujančių šalių politinis įsipareigojimas ir finansinis dalyvavimas dažnai yra būtinas siekiant užtikrinti projektų srautą ir sėkmingai įgyvendinti projektus.

Tiesa, platus suinteresuotųjų šalių įtraukimas gali sukelti ir tam tikrų problemų, pvz., ilgai truncančias derybas dėl didelio dalyvių skaičiaus ir struktūros kompleksškumo ir pan. Taip pat gali kilti ir valdymo funkcijų ir atsakomybių pasiskirstymo klausimai tarp nacionalinio ir regioninio lygių, nacionalinių institucijų ir tarptautinių finansinių institucijų ir pan.

Finansinių produktų parinkimas

Bendruoju atveju mažo rizikingumo projektams, turintiems stabilų (netgi jei ji maža) grąžą, labiausiai tinka paskoliniai produktai. Jei rinkos palūkanų norma yra tinkama, miestų plėtros fondų valdytojai gali pritraukti investicijų iš privačių bankų ar investicinių fondų.

Labiau rizikingiems projektams, kuriems reikalingos didesnės investicijos, tačiau taip pat turintiems didesnės grąžos potencialą, gali būti svarstoma kapitalo investicijų galimybė. Tokiais atvejais fondo valdytojas galėtų bandyti pritraukti finansavimą iš rizikos kapitalo fondų ar kitų privataus kapitalo šaltinių.

Aukštos rizikos projektų, kurie greičiausiai negeneruos didelės grąžos, pvz., energijos sistemų decentralizacijos projektai, atveju šalia finansinių priemonių gali būti svarstoma ESI fondų arba kitų šaltinių subsidijų galimybė.

Įvertinus esamų fondų patirtį finansuojant renovacijos projektus, panašu, jog paskolos yra vienas iš tinkamiausių finansinių produktų, atsižvelgiant į palyginti ilgą projektų atsipirkimo laikotarpį, mažas sąnaudas, rizikos lygį ir tokių projektų grąžą.

Garantijos gali būti naudojamos būsto projektams, kad projektų plėtotojai (ypač mažos organizacijos), pavyzdžiui, namų asociacijos, ESCO turėtų galimybę gauti paskolas iš finansinių institucijų.

Be to, prieš kuriant finansines priemones būtina atsakingai įsivertinti energijos efektyvumo projektų paklausą, pvz., fondai, veikiantys regioniniu lygiu, gali būti nepajėgūs pritraukti reikiamą kritinę projektų masę, dėl ko intervencijos poveikis bus išsklaidytas ir bus patiriamos didesnės administravimo išlaidos.

Taip pat svarbu, kad dar prieš kuriant finansinius produktus būtų įvertintas kitų projektų ir programų, kurios yra finansuojamos iš struktūrinių fondų ir kitų šaltinių, mastas ir intervencijos sritys.

Galutiniai naudos gavėjai

Patirtis rodo, jog praktiškai neįmanoma sudaryti galutinių naudos gavėjų, kuriems turėtų būti skirtos energijos efektyvumą finansuojančios finansinės priemonės, galutinio sąrašo. Tai priklauso nuo konkretaus finansinio produkto tinkamų finansuoti tikslų ir intervencijos sričių. Prieš apibrėždamas

galutinius naudos gavėjus, atsakingos institucijos turi įvertinti visas grupes, kurioms skiriamas finansavimas galėtų būtų aktualus.

Lankstumas

Finansinėms priemonėms svarbus lankstumas. 2007-2013 m. periodu maždaug 50 proc. atvejų steigiant finansines priemones buvo nukrypta nuo vertinimo studijos rekomendacijų, nubrėžtą planavimo etape.

Trečdaliu atvejų tai įvyko dėl politinės situacijos pokyčių, pokyčių vertinant finansinę riziką, techninių aspektų arba administracinių gebėjimų stokos. 66 proc. situacijų strategijos pakeitimai buvo sukelti paklausos pokyčių, atsiradusių dėl ekonominės ir finansinės krizės. Daugumoje atvejų (66 proc.), rinkos sąlygų pokyčiai paskatino naujų produktų diegimą.

Pažymėtina, kad 2007-2013 m. periodu atliktų vertinimų kokybė ne visais atvejais atitiko keliamus lūkesčius. Kai kurios finansinės priemonės patyrė sunkumus įgyvendinant investavimo strategiją, kuri buvo orientuota į siaurą tikslinę grupę, ypač jei kartu buvo taikomi ir geografiniai apribojimai. Todėl atsakingos institucijos turi nuolat sekti finansinių priemonių įgyvendinimo efektyvumą ir lanksčiai reaguoti pasikeitus rinkos poreikiams.

Privačių partnerių pritraukimas

Viena iš pagrindinių problemų, kilusių 2007-2013 m. periodu, buvo privataus sektoriaus pritraukimas dalyvauti finansinėse priemonėse.

Energijos efektyvumo projektai privataus sektoriaus vis dar yra vertinami skeptiškai, kadangi šie projektai yra kompleksiški, sunkiai apskaičiuojamas jų pelningumas ir sudėtinga juos kokybiškai įgyvendinti. Situaciją galima pakeisti tik su viešojo sektoriaus pagalba, lyderyste ir finansavimu. Daug pastangų reikia siekiant įtikinti privataus sektoriaus investuotojus, jog fondo lėšos bus investuojamos pagal privataus sektoriaus principus, ypač kalbant apie greitį ir investavimo sprendimų pobūdį. Remiantis gerąja praktika rekomenduojama, jog miesto plėtros fondo arba konkretaus projekto lygiu būtų bent minimalus privačių lėšų indėlis. Lietuvoje iki šiol nebuvo reikalavimo finansiniams tarpininkams investuoti privačias lėšas, tačiau 2014-2020 m. periodu tai yra labai siektina.

Dalies rizikų perdavimas viešajam sektoriui galėtų paskatinti privačius investuotojus aktyviau investuoti į projektus, kurie nėra patrauklūs be viešojo sektoriaus įsikišimo. Išskirtinės sąlygos yra svarbus veiksnys norint pritraukti privačius investuotojus investuoti kartu su viešosiomis lėšomis didelės rizikos/mažos grąžos srityse siekiant viešosios politikos tikslų. Tiesa, svarbu, jog privatiems investuotojams nebūtų sudarytos išskirtinės sąlygos, kurios pažeistų valstybės pagalbos taisyklių nuostatas.

Techninė pagalba

Techninė pagalba nurodoma kaip vienas svarbiausių energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių projektų sėkmės elementų.

Egzistuoja keli techninės pagalbos teikimo modeliai. Šiuo metu daugumoje miestų plėtros fondų techninė pagalba teikiama išorės institucijų (pvz., BETA Lietuvoje), kadangi miestų plėtros fondų valdytojų funkcijos yra patikėtos komerciniams bankams, kurie neturi reikiamų vidinių techninių išteklių ir pakankamai patirties užtikrinti techninę pagalbą. Tačiau techninę pagalbą taip pat gali teikti institucijos/organizacijos, kurios dalyvauja miestų plėtros fondą valdančiame konsorciame (pvz., „Arup“ LEEF atveju) arba miestų plėtros fondų valdytojai, kurie turi pakankamus techninius išteklius.

Nebūtinai viena institucija turi būti atsakinga už techninės pagalbos teikimą visuose lygiuose. Atsakingos institucijos turėtų aktyviai bendradarbiauti su nacionalinėmis energetikos agentūromis, nepriklausomomis akredituotomis energijos auditorių įmonėmis, vietiniais konsultantais ir kitomis

institucijomis ir organizacijomis, kurios galėtų padėti užtikrinti reikalingą techninę paramą finansiniams tarpininkams ir galutiniams naudos gavėjams. Atsižvelgiant į konkrečią situaciją, funkcijos turėtų būti priskirtos institucijoms ir organizacijoms pagal jų kompetencijos sritis ir išteklius.

JESSICA KF 3-iojo kvietimo finansiniams tarpininkams atrinkti reikalavimuose buvo nustatytas techninės pagalbos teikimas projektams (t.y. aukštosioms mokykloms ar profesinio mokymo įstaigoms). Kadangi techninės pagalbos teikimas šiems projektams apėmė tokias veiklas, kurios nėra tipinės komercinio banko veiklos (pavyzdžiui, viešųjų pirkimų priežiūra, dokumentacijos parengimas, statybų priežiūra), komerciniai bankai, dalyvavę finansinio tarpininko atrankoje pagal 3-įjį kvietimą, nebuvo suinteresuoti teikti techninę pagalbą projektams ir prisiimti papildomų funkcijų. Atsižvelgiant į tai, po ilgų derybų su komerciniais bankais finansavimo sutartis buvo pasirašyta su VIPA, kuri kaip valstybės įsteigta finansų įstaiga buvo suinteresuota ir pajėgi užtikrinti techninės pagalbos teikimą.

Įvertinus 2007-2013 m. periodo patirtį galima teigti, jog techninės pagalbos poreikis išlieka aktualus visuose įgyvendinimo ciklo etapuose (tiek finansinių priemonių, tiek konkrečių projektų lygiu), nuo inicijavimo iki užbaigimo ir tolimesnės stebėsenos.

Žmogiškųjų išteklių gebėjimų stiprinimas buvo aktualus visoms finansinių priemonių įgyvendinime dalyvaujančioms šalims, įskaitant nacionalines valdžios institucijas, vadovaujančias institucijas, konkrečių projektų rengėjus ir t. t. Pavyzdžiui, dalis projektų buvo nepakankamai išbaigti todėl, kad savivaldybės neturėjo pakankamų gebėjimų paruošti tinkamus projektus ir užtikrinti, kad būtų pasirengta investicijoms. Žinių stoka galėtų būti sprendžiama organizuojant atsakingų institucijų darbuotojų mokymus ir informacijos jų tarpe sklaidą.

Techninei pagalbai teikti gali būti pasinaudojama ELENA ištekliais arba ESI fondų lėšomis.

Viešinimo veiklos

Nuo tinkamai parinktų ir įgyvendintų rinkodaros ir viešinimo veiklų ženkliai priklauso konkrečios finansinės priemonės įgyvendinimo sėkmė. Tinkama viešinimo kampanija padeda užtikrinti projektų vykdytojų pasitikėjimą, informacijos sklaidą, gerosios praktikos pavyzdžių viešinimą, todėl generuojamas stabilus projektų srautas. Viešinimo veiklos ypač svarbios tiems miestų plėtros fondams, kurie investuoja į energijos efektyvumą būstuose, kadangi jų tikslinė grupė yra labai plati ir sėkmė didžiąja dalimi priklauso nuo pritrauktų klientų skaičiaus.

Rekomenduojama praktika, kai fondų valdytojai skirtingiems finansiniams produktams kuria skirtingus prekės ženklus ir taiko strategijas, kurios labiausiai atitinka konkrečių produktų turinį.

Stebėseną

Finansinių priemonių įgyvendinimo stebėseną yra sudėtingas procesas, reikalaujantis apgalvoto rodiklių, kurie geriausiai iliustruotų fondo teikiamą naudą, pasirinkimo.

2007-2013 m. periodu ESI fondų programose trūko rodiklių, kurie būtų tinkami finansinių priemonių stebėsenai, nebuvo takoskyros tarp finansinių priemonių ir subsidijų rodiklių.

Energijos efektyvumo projektuose stebėsenos sistema rodiklių pagalba turėtų leisti įvertinti projekto techninę pažangą, energijos sutaupymus po projekto įgyvendinimo bei finansinę finansinių priemonės veiklos pažangą. Visose grupėse svarbu nustatyti pradines identifikuotų rodiklių reikšmes.

Geroji praktika identifikuoja platesnio socialinio ir ekonominio poveikio matavimo rodiklius, pavyzdžiui, sumažinto degalų skurdo¹⁶⁴ arba sukurtų darbo vietų skaičiaus ir pan. kurie įtraukiami į

¹⁶⁴ angl. fuel poverty

miestų plėtros fondų veiklos stebėsenos sistemą. Kita vertus, tokie rodikliai ne visada yra matuojami regionų lygiu, todėl jų sekimas gali pareikalauti papildomų finansinių išteklių, o tokių rodiklių vertinimas sudėtingas.

Rekomenduotina praktika yra fondų valdytojų vykdoma kokybės kontrolės peržiūra, atsižvelgiant į bendrus projekto stebėsenos ir vertinimo procesus, pavyzdžiui, užtikrinant, kad įgyvendinamo projekto išlaidos atitiks prognozes, o darbai atitiks kokybės reikalavimus.

Energijos efektyvumo didinimo projektuose, taip pat turėtų būti įvertintas ir stebėsenos finansinei priemonei baigus aktyvios veiklos etapą poreikis.

Kiti aspektai

Skaidrumas yra svarbus finansinių priemonių veiklos elementas, pvz., aiškūs investavimo kriterijai, pagrįstas administravimo mokestis ir pan.

Rekomenduotina praktika yra finansuojamų projektų kompleksinis planavimas ir lankstumas, pavyzdžiui, sporto infrastruktūros kaip integralios miesto plėtros plano dalies įtraukimas. Pažymėtina, jog įgyvendinant finansines priemones pastebimas poreikis didesniai lankstumui perkeliant lėšas tarp skirtingų finansinės priemonių.

Atvejo studijos

Identifikuojant aktualias išmoktas pamokas taip pat buvo atlikta išsami trijų atvejų studijų analizė. Analizei buvo pasirinkti JESSICA KF Lietuvoje, Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių fondas Bulgarijoje (EERSF) ir Londono energetinio efektyvumo fondas Jungtinėje Karalystėje (LEEF).

Analizė atlikta pagal 2014-2020 m. periodo finansinių priemonių ex-ante vertinimo metodikoje rekomenduojamą struktūrą, t. y. valstybės/regiono ekonominis ir politinis kontekstas, finansinės priemonės tikslai, tikslinė rinka, pateikiamas išsamus finansinio produkto aprašymas (finansinio produkto tipas, finansinio produkto sąlygos, tinkami galutiniai naudos gavėjai, įgyvendinančios institucijos, organizacinė finansinės priemonės struktūra, privatiems investuotojams taikomos lengvatos/paskatos, rezultatai), finansinės priemonės indėlis į veiksmų programos tikslų pasiekimą, sėkmės faktoriai, pasiteisinusios idėjos/elementai, problemos, su kuriomis susidurta, didesnio rizikingumo aspektai ir pasiūlymai. Ši informacija pateikiama 3-6 prieduose.

JESSICA KF Lietuvoje pasirinktas todėl, kad 2014-2020 m. periodo finansinės priemonės neišvengiamai pasinaudos dalimi šio fondo sukauptos patirties. Taip pat, JESSICA KF Lietuvoje pavyzdys naudingas dėl specifinių teisinės ir socialinės aplinkos aspektų, kurių nebūtų galima identifikuoti analizuojant kitų valstybių patirtį.

EERSF yra įdomus dėl ESCO teikiamų garantijų bei dėl pamokų, kurias galima išmokti iš priemonių, finansuojamų be struktūrinių fondų pagalbos. Kita priežastis yra ta, jog nepaisant to, kad egzistuoja energijos sektoriuje veikiantys miestų plėtros fondai, fondų, kuriuose jau įgyvendinami projektai, skaičius yra ribotas. Dar mažiau yra fondų ir įgyvendinimo modelių, kurie pasiteisino įgyvendinant energijos efektyvumo sektoriaus projektus ir turėjo realų poveikį diegiant energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių sprendimus siekiant tvarios miestų plėtros.

LEEF pasirinktas todėl, kad Jungtinė Karalystė turi bene daugiausiai finansinių priemonių, finansuojamų struktūrinių fondų lėšomis, įgyvendinimo patirties. Priemonės buvo pradėtos įgyvendinti 2000-2006 m. laikotarpiu Škotijoje, Šiaurės Airijoje, Anglijoje ir Velse. Vien Anglijoje ir Velse veikė 21 rizikos kapitalo paskolų fondas, kurie valdė beveik 1 mlrd. eurų. Taigi, Jungtinės Karalystės patirtis įdomi dėl sukauptos patirties, kuri galėtų būti pritaikyta naujoviškoms finansinėms priemonėms. Taip pat, LEEF buvo vienas pirmųjų miestų plėtros fondų, pradėjusių veikti 2007-2013 m. periodu, ir yra geras fondo kaip nepriklausomo juridinio asmens steigimo pavyzdys. Fondas pasižymi efektyvia valdymo struktūra, kurioje dalyvauja viešos ir privačios institucijos.

JESSICA KF Lietuvoje

JESSICA KF Lietuvoje siekia 1) skatinti daugiabučių namų savininkus atnaujinti (modernizuoti) daugiabučius namus, didinant energinį jų naudingumą, ir 2) modernizuoti bendrabučius, pastatytus pagal iki 1993 metų galiojusius statybos techninius normatyvus, pagerinti studentų bei mokinių gyvenimo sąlygas, taupyti energiją. Fondas finansuoja lengvatines paskolas, teikiamas kartu su kita valstybės parama. Tinkami galutiniai naudos gavėjai yra butų ir patalpų savininkai, atstovaujami daugiabučio namo bendrojo naudojimo objektų valdytojo, daugiabučio namo bendrojo naudojimo objektų valdytojai, daugiabučių namų savininkų bendrijos, savivaldybių administracijos, universitetai.

Svarbiausios pamokos

Pradžioje, kai kuriuose projektuose buvo susidurta su žema statybos darbų kokybe – naudojamos kitos medžiagos nei numatyta arba darbai atliekami nekokybiškai. Pažymėtina, kad darbų klaidos ar nekokybiškų medžiagų naudojimo pasekmės gali pasireikšti net po keleto metų po darbų priėmimo akto pasirašymo. Be to, dažnai, įgyvendinant projektus, siekiama sutaupyti, todėl projektai yra skaičiuojami pagal minimalius reikalavimus, kurie yra numatyti techniniame plane. Tai viena iš priežasčių dėl susidarančio skirtumo tarp lūkesčių ir realių rezultatų įgyvendinus projektą.

Visuomenės pozicija daugiabučių namų atnaujinimo proceso atžvilgiu yra nuosaiki. Gana saikingą lietuvių poziciją daugiausiai lemia neaiški ekonominė situacija ir pinigų stygius, t. y. žmonės nenori investuoti, kai nėra tikri dėl savo finansinės ateities.

Pasirinkus finansinės priemonės kūrimą per kontroliuojančiojo fondo valdymo schemą, kūrimo procesas užtrunka ilgiau ir lėšos galutinius naudos gavėjus pasiekia vėliau nei per finansinę priemonę be kontroliuojančiojo fondo. JESSICA KF atveju po finansavimo sutarties dėl kontroliuojančiojo fondo steigimo pasirašymo prireikė 6 mėnesių kol buvo paskelbtas konkursas finansiniams tarpininkams atrinkti, ir tik po metų buvo pasirašyta pirmoji sutartis su finansiniu tarpininku, o po pusantrų metų – pasirašyta pirmoji paskolos sutartis su galutiniu naudos gavėju.

2007-2013 m. buvo pirmasis periodas, kurio metu ES buvo taip plačiai įgyvendinamos finansinės priemonės finansuojamos ESI fondų lėšomis. Tuo tarpu ESI fondų teisinė bazė buvo labiau pritaikyta subsidijoms – ES teisės aktai nepateikė aiškių atsakymų, susijusių su finansinių priemonių įgyvendinimu, todėl steigiant JESSICA KF ir vėliau, projektų įgyvendinimo metu, teko aktyviai konsultuotis su Europos Komisija, kitomis institucijomis ir ekspertais, kas reikalavo papildomų laiko sąnaudų.

Sukurtos standartinės formos ir pavyzdiniai dokumentai ženkliai prisidėjo prie daugiabučių namų atnaujinimo projektų įgyvendinimo proceso supaprastinimo, patrauklumo ir skaidrumo didinimo. Ypač svarbus yra taisyklių ir teisinės bazės pastovumas, kuris didina pasitikėjimą visa daugiabučių atnaujinimo programa.

Rekomenduotina praktika yra parengiamųjų projekto darbų finansavimas sąskaitų apmokėjimo būdu deklaruojant patirtas, bet dar neapmokėtas išlaidas. Taip pat pasiteisino praktika, kai daugiabučių namų atnaujinimo projektuose nebuvo taikomas reikalavimas užstatyti turtą, bei susiekti paskolą su renovuotinu turtu.

Atliekant viešąjį pirkimą per CPO buvo identifikuotas avanso poreikis. Nors teisinėje bazėje ir numatyta galimybė statybinėms įmonėms sumokėti iki 30 proc. avansą, perkant per CPO tokios galimybės nėra. Todėl visos statybų sutartys buvo perkamos be avanso, o statybininkams trūko apyvartinių lėšų.

JESSICA KF sėkmės faktoriai, pasiteisinusios idėjos/elementai, problemos, su kuriomis susidurta, įvairūs rizikingumo aspektai detaliam aptariami 3 priede, taip pat pateikti pasiūlymai, kurie galėtų būti aktualūs kuriant finansines priemones 2014-2020 m. periodu Lietuvoje.

Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių fondas Bulgarijoje

Šio fondo tikslas – palengvinti energijos efektyvumo investicijas bei paskatinti energijos efektyvumo sektoriaus rinkos plėtrą ir atsinaujinančių energijos išteklių projektų įgyvendinimą. Fondas teikia paskolas, dalines garantijas ir ESCO portfelines garantijas. Daugiausiai yra investuojama į viešųjų pastatų projektus. Tinkami galutiniai naudos gavėjai yra savivaldybės, verslo įmonės, universitetai, ligoninės ir pan.

Svarbiausios pamokos

Pastebėta, jog siekiant sėkmingai įgyvendinti fondo tikslus svarbu tinkamą dėmesį skirti informacijos sklaidos veikloms, taip pat aktyviai bendradarbiauti su tikslinėmis grupėmis, kurioms skirti fondo produktai.

Pastebėtas neigiamas tame pačiame sektoriuje vykdomų viešųjų intervencijų/kitų finansinių priemonių poveikis EERSF produktų paklausai (ypač pagal Bulgarijos ESI fondų veiksmų programas skiriamų subsidijų). Todėl rekomenduotina įvertinti konkuruojančių finansinių priemonių sukūrimo naudą, bei kitas intervencijos priemones skirtas tikslinei rinkai.

Siūlomų produktų trukmė turėtų būti nustatoma atsižvelgiant į projektų specifiką ir atsipirkimo laiką. Priešingu atveju tai taip pat gali ženkliai įtakoti paklausą.

Sveikintina praktika yra platus įvairių organizacijų ir ekspertų įtraukimas į fondo valdymo struktūrą. Tai padeda suformuoti įvairiapusišką poziciją, įvertinti poveikį skirtingoms interesų grupėms. Taip pat pažymėtinas fondo lankstumas, kuris leidžia operatyviai reaguoti į rinkos ir konkurencinės aplinkos pokyčius visuose projekto etapuose.

Svarbi yra vyriausybės parama, ypač jei organizacija ar priemonė yra nauja. Taip pat prie sėkmės ženkliai prisideda patikima ir aiški teisinė bazė. Tai ypač aktualu kalbant apie ESCO rinkos plėtrą.

Pastebėta, kad finansinės programos nebuvo sistemingai vertinamos efektyvumo ir poveikio aspektais. Iniciatyvos dažnai nebuvo tarpusavyje koordinuojamos ir optimaliai suprojektuotos, dėl ko atsirasdavo persidengimas bei būdavo nepakankamai išnaudojamas finansinių priemonių potencialas.

EERSF sėkmės faktoriai, pasiteisinusios idėjos/elementai, problemos, su kuriomis susidurta, didesnio rizikingumo aspektai detalai aptariami 4 priede, taip pat pateikti pasiūlymai, kurie galėtų būti aktualūs kuriant finansines priemones 2014-2020 m. finansiniu laikotarpiu Lietuvoje.

Londono energetinio efektyvumo fondas Jungtinėje Karalystėje

Šis fondas finansuoja investicijas į energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones privataus ir viešojo sektoriaus pastatuose. LEEF iki 2015 m. gruodžio siekia investuoti ne mažiau kaip 70 mln. svarų sterlingų daugiausia pirmaeilių (privilegiuotųjų) paskolų bei tarpinio pobūdžio paskolų¹⁶⁵ (laikantis ESI fondų programos reikalavimų) forma. Šiuo metu LEEF yra sukaupusi daugiau nei 100 mln. svarų sterlingų lėšų (50 mln. GBP iš LGF ir daugiau nei 50 mln. GBP papildomo privataus finansavimo). Fondas teikia paskolas (išskirtiniais atvejais gali būti investuojamas ir kapitalas). Kiekvienas projektas privalo sutaupyti mažiausiai 20 proc. energijos lyginant su situacija iki projekto įgyvendinimo ir sumažinti metinį anglies dvideginio kiekį bent viena CO₂ tona už 5000 svarų sterlingų investicijų. Tinkami galutiniai naudos gavėjai yra viešojo sektoriaus organizacijos, pvz., vietos savivaldos institucijos, universitetai, privatus sektorius, pvz., ESCO, statybų rangovai, patalpų

¹⁶⁵ Angl. mezzanine loans

savininkai. Taip pat LEEF gali investuoti į bendrų įmonių¹⁶⁶, specialios paskirties įmonių valdomus projektus, viešo ir privataus sektorių partnerystės būdu įgyvendinamus projektus.

Svarbiausios pamokos

Pastebėta, jog būtina tiksliai įsivertinti rinkos situaciją ir remiantis šiuo vertinimu apibrėžti konkrečias siūlomo produkto sąlygas (kainą, trukmę, tikslines grupes ir t. t.). Kitas svarbus elementas yra efektyvus priemonių valdymas. Už fondo valdymą atsakinga struktūra turi būti pajėgi priimti nepriklausomus, kompetentingus ir patikimus sprendimus.

Nefinansinių tikslų nustatymas, kuris yra inovacija Jungtinėje Karalystėje, padeda pasiekti didesnę socialinę-ekonominę naudą. Pažymėtina, kad miesto plėtros fondams nuo CO₂ taršos sumažėjimo priklauso ir jiems mokamas atlygis, paprastai tai nėra būdinga privačiam sektoriui.

Svarbus aktyvus bendradarbiavimas su Europos Komisija, ypač sprendžiant klausimus, susijusius su finansinių priemonių įgyvendinimu bei papildomų subsidijų teikimu pasirinktame modelyje. Deramas dėmesys turėtų būti skiriamas papildomo privataus finansavimo pritraukimui tiek fondo, tiek ir konkrečių projektų lygiu. Kita vertus, dėl privačių lėšų kainos gali mažėti paskolų patrauklumas. LEEF lėšos yra pigios, bet susietos su privačiomis lėšomis – pabrangsta. Tai gali turėti neigiamą poveikį produktų konkurencingumui.

LEEF atveju labai svarbi ilgalaikė vizija ir įsipareigojimas siekiant įveikti fondo gyvavimo pradžioje kilusias problemas. Taip pat reikia stengtis išlaikyti tas nuostatas, kurios veikia praktikoje, ir tobulinti tik tuos elementus, kurie neveikia, o ne visą modelį kurti iš naujo.

Modelio kūrimo procesas užtruko ilgiau nei planuota. 2007-2013 m. Londono ERPF veiksmų programa buvo patvirtinta 2007 m. gruodį. Nuo šios datos iki pirmos investicijos praėjo 4 metai. Miestų plėtros fondai pradėjo veikti praėjus 30 mėnesių po kontroliuojančiojo fondo įsteigimo. Buvo tikimasi, kad pirmojo miesto plėtros fondo valdytojo atrankos metu įgyta patirtis bus pritaikyta kituose pirkimuose ir dėl to jie vyks greičiau ir paprasčiau. Tačiau LGF atveju miesto plėtros fondai turi unikalią struktūrą, todėl buvo būtina adaptacija siekiant atspindėti skirtumus.

Projektai, ne visada atitinka fondo reikalavimus, todėl kartais nesusidaro prognozuotas projektų srautas. Siekiant sumažinti šią riziką reikia užtikrinant aktyvesnį darbą su potencialiais projektais iki fondo veiklos pradžios. Taip pat padėtų didesnis fondo įgyvendinimo taisyklių lankstumas siekiant prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų.

Pastebėta, jog labai svarbu tinkamai suplanuoti viešinimo veiklas ir skirti joms pakankamus žmogiškuosius ir finansinius išteklius.

Papildoma pridėtinė nauda gali būti sukurta identifikavus ir sukūrus efektyvų bendradarbiavimo mechanizmą su kitomis finansinėmis priemonėmis, pvz., RE:FIT programa LEEF atveju.

Vienas didžiausių iššūkių LEEF buvo ERPF taisyklių, kurios iš principo buvo skirtos subsidijoms, taikymas komercinei aplinkai. ESI fondams taikomos nuostatos pasižymi nelankstumu ir papildomomis sąlygomis, t. y. buvo siūloma komercinė paskola, kuri apipinta papildomais reikalavimais.

LEEF sėkmės faktoriai, pasiteisinusios idėjos/elementai, problemos, su kuriomis susidurta, įvairaus rizikingumo aspektai detalai aptariami 5 priede, ten pat pateikti pasiūlymai, kurie galėtų būti aktualūs kuriant finansines priemones 2014-2020 m. periodu Lietuvoje.

¹⁶⁶ angl. Joint Venture

Atvejo studijų analizė daugeliu atvejų patvirtino informacijos šaltinių, kurie nurodyti Ex-ante vertinimo metodologijoje, ir kitų šaltinių apžvalgos bei interviu rezultatus.

6.3. Patirties pritaikymas Lietuvoje – rizikos analizė

Atliekant rizikos analizę identifikuoti sėkmės faktoriai, pasiteisinusios idėjos/elementai, problemos, su kuriomis susidurta, įvairaus rizikingumo aspektų pagrindu buvo išskirti rizikos veiksniai, kurie galėtų būti aktualūs projektuojant energijos efektyvumo sektoriui skirtas finansines priemones Lietuvoje 2014-2020 m. periodu.

Šioje ex-ante rizikos veiksniai buvo skirstomi į tris rizikų veiksnių grupes: planavimo, mišrią ir įgyvendinimo:

- Planavimo – veiksniai, apimantys veiksmus susijusius su finansinių priemonių kūrimu.
- Mišrūs – veiksniai, kurie aktualūs tiek planavimo, tiek įgyvendinimo etapuose.
- Įgyvendinimo – veiksniai, apimantys veiksmus susijusius su finansinių priemonių įgyvendinimu.

Vertinamas rizikos faktorius, jei jis pasireikštų, poveikis. Kiekvieno rizikos veiksnio poveikis vertinamas keturiais aspektais:

- poveikiu rezultatams – vertinamas rizikos faktoriaus pasireiškimo poveikis finansinių priemonių rezultatams ir jų kokybei viso priemonės įgyvendinimo laikotarpio metu;
- finansiniu poveikiu – vertinama, ar pasireiškus rizikos veiksniai gali atsirasti neigiamų finansinių padarinių;
- poveikiu įgyvendinimo spartai – vertinama, ar pasireiškus rizikos veiksniai planavimo ir/ar įgyvendinimo etapai truks ilgiau;
- poveikiu reputacijai – vertinama, ar pasireiškęs rizikos veiksnys, gali turėti neigiamų padarinių finansinės priemonės reputacijai.

Rizikos veiksnių poveikio stiprumas skirstomas į neutralų, neženklų, vidutinį ir ženklių.

Taip pat įvertinama kiekvieno identifikuoto rizikos veiksnio pasireiškimo tikimybė po rizikos valdymo priemonių taikymo. Naudojama vertinimo skalė – labai maža, maža, vidutinė ir didelė.

Identifikuoti rizikos faktoriai ir jų valdymo planas pateikiami lentelėje 6 priede.

Įgyvendinus numatytas rizikos valdymo priemones visų rizikos veiksnių pasireiškimo tikimybė vertinama kaip maža arba labai maža. Todėl daroma išvada, kad numatomų finansinių priemonių rizikos lygis yra priimtinas su sąlyga, kad numatytos rizikos valdymo priemonės bus efektyviai įgyvendintos.

7. Investavimo strategija

Šioje ex-ante analizėje analizuojamos šios energijos efektyvumo sritys:

- daugiabučių namų modernizavimas
- centrinės valdžios (valstybės nuosavybės teise valdomų) viešųjų pastatų renovacija;
- gatvių apšvietimo modernizavimas.

Šioje Investavimo strategijoje yra išskiriamos daugiabučių namų modernizavimo, viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo modernizavimo investavimo strategijos.

7.1. Daugiabučių namų modernizavimo investavimo strategija

7.1.1. Finansinės priemonės apimtis ir tiksliniai galutiniai naudos gavėjai

Pradinėje ataskaitoje įvertinta, jog siekiant pasiekti užsibrėžtus rezultatus, Lietuvoje per 2014-2020 metų programavimo laikotarpį reikia daugiabučių renovacijai skirti daugiau kaip 1,3 mlrd. eurų, tačiau išnagrinėjus visus rinkoje prieinamus finansavimo šaltinius (įskaitant ir ESI fondų lėšas) bendras finansavimas daugiabučių renovacijai yra nepakankamas. Siekiant tęsti 2009 m. sukurto JESSICA KF veiklas, 2014-2020 m. periodu iš ESI fondų lėšų daugiabučių namų renovacijai buvo numatyta skirti apie 280,9 mln. eurų, vėliau šis skaičius peržiūrėtas ir padidintas iki 314 mln. Tačiau net ir papildomai vertinant grįžtančias JESSICA KF lėšas, poreikis investicijoms yra daugiau negu kelis kartus didesnis.

Siekiant finansuoti daugiau projektų, būtina finansavimą teikti ne subsidijų, bet grįžtančias lėšas generuojančių ir privačias lėšas pritraukiančių finansinių priemonių pagrindu.

Finansinės priemonės daugiabučių namų renovacijai planuojamos įgyvendinti visoje Lietuvoje. Vadovaujantis šiuo metu galiojančiu teisiniu reglamentavimu, **galutiniais naudos gavėjais laikomi daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkai.**

7.1.2. Finansinio produkto parinkimas

Siekiant parinkti optimaliausią finansinį produktą daugiabučių modernizavimo projektų finansavimui, buvo įvertinti (4.1.4.1 skyrius) šeši scenarijai su skirtingais finansavimo modeliais. Atsižvelgiant į 4 skyriuje išdėstytus kiekvienos alternatyvos kiekybinius rezultatus, privalumus ir trūkumus bei prognozuojamą lėšų poreikį priemonei įgyvendinti, siūloma vadovaujančiai institucijai kartu su Aplinkos ministerija taikyti vieno ar kelių modelių derinį, t.y.:

- **paskolų finansinę priemonę pagal Daugiabučių scenarijų Nr. 6, taikant asimetrinės rizikos pasidalijimo modelį;**
- **atsiradus didesniai rinkos susidomėjimui – ir garantijų modelį.**

Pažymėtina, kad ministerijos, nekeičiant šio ex ante vertinimo, galėtų taikyti ir kitas finansines priemones, kurios leidžia pasiekti panašius rezultatus¹⁶⁷.

Šios rekomendacijos pagrįstos:

- būtinybe reaguoti ir nuolat besikeičiančią padėtį rinkoje;
- siekti įvairiose strategijose, veiksmų programose ir kituose teisės aktuose numytų rezultatų;
- siekti užtikrinti tolygų perėjimą iš vieno programavimo periodo į kitą bei nenutrūkstantį projektų finansavimą.

Siūlomo finansinio produkto – **lengvatinių paskolų** – sąlygos galutiniam naudos gavėjui būtų:

- palūkanos – taip kaip numatyta daugiabučių modernizavimo programą reglamentuojančiuose teisės aktuose;
- paskolos terminas iki 20 metų;
- 30% subsidija iš LR biudžeto (Klimato kaitos programa ar kiti šaltiniai) arba tokia subsidija, kokią atsižvelgiant į valstybės biudžeto ir kitų šaltinių galimybes bei rinkos situaciją nustato valstybė;
- fondo valdytojo, finansinių tarpininkų bei garantijos teikėjo administravimo mokesčiai nustatomi vadovaujantis Deleguoto reglamento nuostatomis.

Siūlomas finansinis produktas (paskola) yra pažįstamas daugeliui modelio įgyvendinime dalyvaujančių subjektų, t.y. vadovaujančiai institucijai, Aplinkos ministerijai, finansiniams tarpininkams, projektų vykdytojams bei galutiniams naudos gavėjams. Sukaupta daugiabučių namų modernizavimo programų patirtis rodo, kad net ir nedideli finansinio produkto sąlygų pakeitimai daro ženklų įtaką galutinių naudos gavėjų, o taip pat ir finansinių tarpininkų, suinteresuotumui dalyvauti daugiabučių namų modernizavimo programoje. Todėl rekomenduojama 2014-2020 m. periodu įgyvendinti tokį finansinį produktą, kuris iš esmės būtų JESSICA KF finansinio produkto tęsinys bei nerekomenduojama daryti drastiškų įgyvendinimo modelio pakeitimų, siekiant nedaryti neigiamos įtakos šiuo metu įsibėgėjusiam renovacijos procesui. Atsižvelgiant į aukščiau suformuotą rekomendaciją, siūloma susidarius tinkamai situacijai siekti įgyvendinti garantijų priemonę. Pabrėžtina, jog skirtingos daugiabučių renovacijai skirtos priemonės gali veikti tiek kartu, tiek atskirai.

Papildomų lėšų pritraukimui paskolos priemonės atveju siūloma taikyti asimetrinę rizikos pasidalijimo modelį pagal Scenarijų Nr. 6.

7.1.3. Finansinės priemonės derinimas su parama

Bendrųjų nuostatų reglamento 13 straipsnio 7-8 dalys reglamentuoja finansinių priemonių derinimą su kitomis paramos formomis:

„7. Finansinės priemonės gali būti derinamos su subsidijomis, palūkanų normos subsidijomis arba garantijos mokesčio subsidijomis. Tais atvejais, kai ESI fondų parama teikiama pasitelkiant finansines priemones ir kai ji, vykdant vieną veiksmą, derinama su kitų formų parama tiesiogiai susieta su finansinėmis priemonėmis, skirtomis tiems patiems galutiniams naudos gavėjams, įskaitant techninę pagalbą, palūkanų normos subsidijas ir garantijos mokesčio subsidijas, finansinėms priemonėms taikytinos nuostatos taikomos visų formų paramai, teikiamai tam veiksmui. Tokiais atvejais laikomasi taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių ir kiekvienos formos paramos atveju tvarkoma atskira apskaita.

¹⁶⁷ Gali būti vadovaujamas svarto, multiplikatoriaus ar kitais argumentuotai pagrįstais kriterijais.

8. Pagal ESI fondo finansinę priemonę remiami galutiniai naudos gavėjai gali gauti finansavimą ir pagal kitą ESI fondų prioritetą ar programą arba pagal kitą Sąjungos biudžeto lėšomis remiamą priemonę, laikantis taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių. Tuo atveju tvarkoma atskira kiekvieno pagalbos šaltinio apskaita, o ESI fondų finansinės priemonės parama turi sudaryti dalį veiksmo, kurio tinkamos finansuoti išlaidos atskirtos nuo kitų finansavimo šaltinių.

9. Derinant subsidijomis ir finansinėmis priemonėmis teikiamą finansavimą, kaip nurodyta 7 ir 8 dalyse nurodytas jei laikomasi taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių, galima finansuoti tą patį išlaidų elementą, jei visų derinamų formų paramos suma neviršija visos atitinkamo išlaidų elemento sumos. Subsidijos nenaudojamos finansavimui, gautam pagal finansines priemones, apmokėti. Finansinės priemonės nenaudojamos iš anksto, kol negautas subsidijų finansavimas.“

Jautrumo analizės ir kokybinės analizės vertinimu buvo nustatyta, jog daugiabučių pastatų renovacijai reikėtų taikyti subsidiją, tačiau nebuvo diskutuojama kokio tipo turėtų būti subsidija ir jos derinimo galimybės su finansinėmis priemonėmis. Daugiabučių modernizavimo projektams skiriama subsidija apibrėžta šią veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose remiantis valstybės galimybėmis tokią su bsidiją teikti.

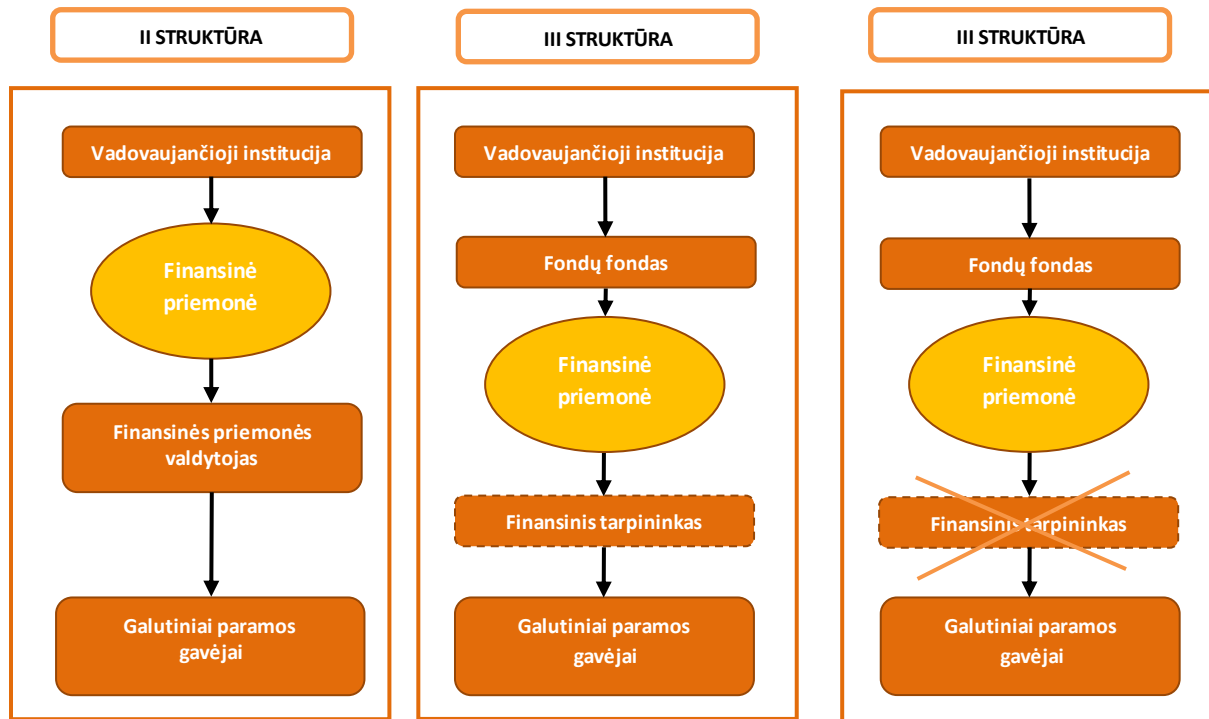
Gyventojams taip pat svarbu, jog prie mažesnių subsidijų būtų pereinama laipsniškai, kadangi tai palaikytų stabilesnį gyventojų suinteresuotumą renovacijos procesu.

7.1.4. Finansinės priemonės įgyvendinimo struktūra

Kaip jau buvo nurodyta 1.3 skyriuje, nuostatos reglamentuojančios vadovaujančiosios institucijos galimybes pasirinkti finansinių priemonių įgyvendinimo struktūrą yra apibrėžtos Bendrųjų nuostatų reglamento 38 straipsnyje.

Atsižvelgiant į tai, kad daugiabučių namų renovacijos procese susidaro pakankamai didelis projektų srautas, projektai yra išsisklaidę po visą šalies teritoriją, pats modernizavimo procesas yra pakankamai įsibėgėjęs ir itin svarbu užtikrinti jo tęstinumą pereinant iš 2007-2013 m. į 2014-2020 m. laikotarpį bei sklandų ir nenutrūkstamą suformuoto projektų srauto finansavimą, **rekomenduojame daugiabučių modernizavimo procesui taikyti kiek įmanoma lankstesnę įgyvendinimo struktūrą, tai yra derinti fondų fondo ir finansinės priemonės struktūras.** Pagal poreikį vadovaujanti institucija ir Aplinkos ministerija daugiabučių namų modernizavimo priemonių įgyvendinimui nacionaliniame lygmenyje gali įsteigti vieną ar kelias finansines priemones pasitelkti vieną ar kelis fondų valdytojus.

Atkreiptinas dėmesys, kad toliau pavaizduotoje III-ojoje struktūroje finansinio tarpininko dalyvavimas nėra būtinas. Finansinio tarpininko poreikis priklausys nuo pasirinkto fondo įgyvendinimo modelio ir fondo valdytojo. Jei fondo valdytojas turi pakankamai administracinių ir žmogiškųjų resursų, užtikrina sklandų galutinių naudos gavėjų aptarnavimą visoje šalies teritorijoje (per savo padalinių tinklą ar elektroninio ryšio priemones), gali būti nuspręsta pasirinkti finansinės priemonės įgyvendinimo struktūrą be finansinių tarpininkų. Ši aplinkybė ypač svarbi užtikrinant sklandų ir nenutrūkstamą suformuoto projekto srauto finansavimą, kadangi kaip rodo sukaupta patirtis, finansinių tarpininkų atrinkimas yra pakankamai ilgą laiką užtrukantis procesas.

Paveikslas 14. Siūloma paskolinės finansinės priemonės įgyvendinimo struktūra.

Fondų fondo valdytojas galėtų būti paskiriamas vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento 38(4) straipsnyje nurodytomis fondų fondo valdytojo paskyrimo alternatyvomis. Vadovaujančioji institucija turi galimybę investuoti į juridinį vienetą, įgyvendinimo užduotis pavesti EIB (38.4(b)(i)), nacionalinei finansų įstaigai (38.4(b)(ii)) ir/arba konkurso būdu atrinkti kitą viešosios ir privačiosios teisės subjektą (38.4(b)(iii)) arba įgyvendinimo užduotis įgyvendinti pati. Vadovaujanti institucija taip pat turi galimybę įgyvendinimo užduotis paskirti ne vienai, bet kelioms 38.4(b) punkte nurodytoms institucijoms, pavyzdžiui EIB ir nacionalinei finansų įstaigai. Šiuo atveju kiekviena institucija turėtų turėti aiškias funkcijas ir atsakomybes, apibrėžtas bendradarbiavimo sutartyse.

Fondų fondo valdytojas gali finansines priemones įgyvendinti pats tiesiogiai arba dalį įgyvendinimo užduočių pavesti finansiniams tarpininkams. Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. 5 dalis numato, kad subjektai, kuriems patikėta įgyvendinti finansinę priemonę ar fondų fondą, užduotis gali įgyvendinti patys arba jas patikėti vykdyti finansiniams tarpininkams. Iš to seka išvada, kad fondo ar finansinės priemonės valdytojas (priėmus atitinkamus valdymo organų sprendimus) galėtų tiesiogiai finansuoti projektus, atitinkančius fondo veiklos tikslus ir investavimo strategiją. Tiesioginis (be finansinių tarpininkų) užduočių vykdymas tikslingas tuomet, kai finansiniai tarpininkai nedalyvauja savo lėšomis, kai dėl tam tikrų priežasčių užsitęsia sutarčių su finansiniais tarpininkais derybos ir pasirašymas, kai finansiniai tarpininkai nesuinteresuoti finansinės priemonės įgyvendinimu arba kai finansiniai tarpininkai negali įvykdyti visos numatytos finansinės priemonės įgyvendinimo.

7.1.5. Stebėsenos sistemos apibrėžimas

Siekiant užtikrinti, kad visi energijos efektyvumo tikslai yra pasiekiami, o finansinė priemonė įgyvendinama efektyviai, be to, lėšos naudojamos pagal patikimus finansų principus, yra tinkamai reaguojama į rinkos pokyčius ar kitus didelę įtaką darančius veiksnius, lemiančius rezultatų pasiekimą, yra būtina apibrėžti tinkamą stebėsenos sistemą finansinės priemonės įgyvendinimui.

Pagrindiniai stebėsenos sistemos elementai yra šie:

Paveikslas 15. Pagrindiniai stebėsenos elementai

Schemoje pademonstruota, jog išanalizavus įvairius duomenų šaltinius, tokius kaip rodiklių pasiekimas, ataskaitos, kita prieinama informacija ir duomenys, reikalinga atlikti analizę ir priimti sprendimus apie finansinės priemonės įgyvendinimo eigą, ko pasekoje yra imamasi įgyvendinti konkrečius veiksmus bei komunikuoti priimtų sprendimų įgyvendinimą.

Vadovaujančioji institucija pirmiausia turi užtikrinti, jog finansavimo sutartyje su fondų fondo valdytoju yra aiškiai apibrėžti ataskaitų teikimo reikalavimai. Pagrindiniai ataskaitų teikimo reikalavimai fondų fondo valdytojui pirmiausia bus apibrėžti Europos Komisijos Įgyvendinimo reglamente, kuris šiuo metu yra rengiamas. Tačiau vadovaujančioji institucija gali neapsiriboti Įgyvendinimo reglamento reikalavimais ir siūlomas ataskaitų formas papildyti jai reikalinga informacija. Vadovaujančiosios institucijos ataskaitų teikimo formos bus tvirtinamos Finansinių priemonių taisyklėse.

Tuo atveju, kai fondų fondo valdytojas pasitelkia finansinius tarpininkus finansinės priemonės įgyvendinimui, fondų fondo valdytojas užtikrina, jog finansavimo sutartyse su finansiniais tarpininkais bus nustatyti visi ataskaitų teikimo reikalavimai ir kad duomenys ir finansinių tarpininkų fondų fondo valdytoją pasieks laiku, duomenys bus teisingi ir naudotini tolimesnėms ataskaitoms. Aktualių duomenų surinkimas iš finansinių tarpininkų yra pilnai fondų fondo valdytojo atsakomybė.

Vadovaujančioji institucija taip pat gali siekti, kad kuo daugiau informacijos apie finansinės priemonės įgyvendinimą būtų prieinama IT platformose, kur informacija gali būti atnaujinama ir naudojama pagal faktinę finansinės priemonės pažangą.

Ataskaitų teikimas turėtų būti įgyvendinamas šiais etapais:

1. Duomenų rinkimas
2. Įgyvendinimo ataskaitos
3. Finansinės ataskaitos

Toks ataskaitų teikimo ciklas leidžia užtikrinti, kad prieinami duomenys yra tikslūs ir atspindi realią situaciją, šių duomenų pagrindu rengiamos pažangos ataskaitos yra teisingos ir galiausiai leidžia užtikrinti finansinį lėšų naudojimo teisingumą.

7.2. Centrinės valdžios viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo modernizavimo investavimo strategija

7.3. Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo investavimo strategija

8. Ataskaitos pabaiga

8.1. Nuostatos ex-ante vertinimo peržiūrėjimui

Siekiant užtikrinti ex-ante vertinimo tinkamą naudojimą finansinių priemonių įgyvendinimui, ir, svarbiausia – atitikimą esamai situacijai rinkoje, ex-ante vertinimo pabaigoje turi būti numatytos nuostatos ir atvejai, skirti ex-ante vertinimo peržiūrėjimui ir keitimui. Tai pažymi esminius faktorius, kurių pasikeitimą reikėtų įvertinti ir apsispręsti, ar veikianti finansinė priemonė vis dar atitinka rinkos situaciją ir yra tinkama. Jeigu nustatoma, kad finansinė priemonė nebeatitinka esamos rinkos situacijos, nedemonstruoja gerų rezultatų, ex-ante vertinimas gali būti koreguojamas ir taip sukuriamas pagrindas modifikuoti finansinę priemonę.

Ex-ante vertinimą rekomenduojama peržiūrėti pasikeitus šiems faktoriams:

1. Reikšmingai pasikeitus prielaidoms, kuriomis remiantis buvo atliekami skaičiavimai šioje ex-ante, kadangi dėl to gali būti nepasiekiami ex-ante vertinime apskaičiuoti rezultatai:
 - 1.1. Reikšmingai pasikeitus šilumos energijos kainai. Žymus energijos kainos pasikeitimas daro įtaką projektų atsipirkimo laikui ir subsidijos poreikį. Šio elemento derinimas turi būti vertinamas kartu su įgyvendinamų projektų skaičiumi ir turimų laisvų lėšų suma;
 - 1.2. reikšmingai pasikeitus renovacijos kainai (1 kv. m. renovacijos kaina);
 - 1.3. pasikeitus energetinio efektyvumo reikalavimams ir tikslams;
 - 1.4. reikšmingai pasikeitus kitoms šioje ex-ante numatytoms prielaidoms.
2. Pasikeitus prielaidoms dėl subsidijos projekto daliai finansuoti tikslingumo.
3. Įgyvendinant ex-ante vertinime pasiūlytas finansines priemones susiduriama su reikšmingomis teisinėmis kliūtimis ar prieštaravimais, kurie iš esmės neleidžia įgyvendinti pasiūlytų alternatyvų.
4. Pakeitus ar papildžius energetinio efektyvumo reikalavimų teisinę bazę.
5. Pasikeitus Lietuvos ar ES teisės aktams, kurie suvaržo siūlomų finansinių priemonių įgyvendinimą.
6. Pasikeitus Lietuvos ar ES teisės aktams, kurie atveria galimybes įgyvendinti finansines priemones lengviau, paprasčiau, patiriant mažiau sąnaudų ir pan. (pavyzdžiui, EK patvirtina naujas standartizuotas finansines priemones (angl. *off-the-shelf instruments*)).
7. Pasikeitus strateginiams Lietuvos tikslams ir uždaviniams, siektiniams rezultatams ir pan.
8. Vadovaujančiai institucijai nurodžius papildyti ex-ante vertinimą tokiu atveju, kai ex-ante pildoma dalimis, arba vadovaujančiai institucijai ir kitoms suinteresuotoms šalims argumentuotai pagrindus, kodėl yra reikalingas ex-ante vertinimo pakeitimas.
9. Išnaudojus, arba išnaudojus didžiąją dalį (pvz. daugiau kaip 90 proc.) atskiroms sritims skirtų ESI fondų lėšų.
10. Nustačius riziką, jog ex-ante nurodytomis sąlygomis nebus pasiekti numatyti rezultatai.
11. Pasikeitus kitoms sąlygoms kurios ženkliai galėtų įtakoti šios ex-ante rezultatus.

Pažymėtina, jog siekiant laiku įvertinti susiklosčiusius pokyčius, išvardintus 1-10 punktuose aukščiau, turėtų būti užtikrinama šios informacijos stebėsena per ataskaitų teikimą. Rekomenduojame fondo valdytojui kasmet teikiant metines ataskaitas peržiūrėti 1-10 punktuose išvardintus aspektus bei pateikti savo rekomendacijas dėl jų esminių ar neesminių pasikeitimų bei savo nuomonę, ar ex-ante vertinimas teisingai atspindi esamą situaciją ir ar nėra reikalingas ex-ante vertinimo pakeitimas.

8.2. Ex ante santrauka ir išvados

Finansinės priemonės yra tvarus finansavimo būdas ilguoju laikotarpiu ir finansinės priemonės tampa vis svarbesnis įrankis (tai pažymėta ir Bendrųjų nuostatų reglamento preambulės (34)-(35) punktuose) pasiekti strateginius rezultatus. Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento 37.2 punktu, finansinių priemonių įgyvendinimas turi būti pagrįstas ex ante vertinimu, kurį atliekant turi būti nustatyti rinkos trūkumai arba beveik optimalios investavimo situacijos, apskaičiuotas viešųjų investicijų poreikių mastas ir apimtis, rinkos trūkumo susidarymo priežastys, įvairių finansinių produktų kiekybinė ir kokybinė analizė, įvertintas poreikis derinti finansines priemones su subsidijomis, finansinės priemonės valdymo alternatyvos ir stebėseną. Įvertinus poreikį kurti finansines priemones siekiant padengti susidariusius rinkos trūkumus (finansavimo trūkumus), turi būti pasiūlyti finansinių priemonių tipai, jų valdymo struktūra, investavimo strategija. Ex ante vertinimas turi būti baigtas iki vadovaujančiajai institucijai priimant sprendimą dėl įnašų pagal programą skyrimo finansinei priemonei.

Finansų ministerijos užsakymu 2013-2014 m. buvo atliekama PwC studija, kuria buvo siekiama įvertinti JESSICA KF tęstinumą 2014-2020 m. periodu, išanalizuoti potencialius ūkio sektorius finansinių priemonių taikymui bei atlikti pilotinį ex ante vertinimą daugiabučių, viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo modernizavimo sritims. Atsižvelgiant į tai, kad PwC studija buvo atlikta iki Bendrųjų nuostatų reglamento patvirtinimo, kuris apibrėžia ex ante vertinimo turinį, PwC studijoje atliktas pilotinis ex ante vertinimas turi būti papildytas pagal patvirtintas nuostatas ex ante vertinimo atlikimui.

Atsižvelgdama į teisinį reglamentavimą bei poreikį papildyti PwC studijoje atliktą pilotinį ex ante vertinimą, taip pat vykdydama ESI fondų vadovaujančiosios institucijos funkcijas bei siekdama užtikrinti efektyvų ESI fondų panaudojimą, Finansų ministerija inicijavo Viešosios infrastruktūros ir Energijos efektyvumo ex ante vertinimus. Viešosios infrastruktūros ex ante vertinimas apima įvairius viešosios infrastruktūros sektorius, tokius kaip aplinkosaugos, vandentvarkos, energetikos, transporto, švietimo, kultūros bei socialinius sektorius. Nors Viešosios infrastruktūros ex ante vertinimas turi sąsają su Energijos efektyvumo ex ante vertinimu energetikos srityje, pažymėtina, kad šiuose vertinimuose analizuojamos sritys yra skirtingos. Viešosios infrastruktūros ex ante vertinime energetikos srityje nagrinėjamos šilumos tinklų, elektros tinklų, dujų tinklų ir atsinaujinančių energijos išteklių sritys, o Energijos efektyvumo ex ante vertinimas apima pastatų (daugiabučių ir viešųjų) energetinį efektyvumą ir gatvių apšvietimo energetinį efektyvumą.

Ši energijos vartojimo efektyvumo ex ante analizė apima daugiabučių namų modernizavimą, centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimą, gatvių apšvietimo modernizavimą ir savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimą.

Šis ex ante vertinimas buvo atliktas pilnai vadovaujantis Europos Komisijos užsakymu atliktos 2014-2020 metų programavimo laikotarpio finansinių priemonių ex ante vertinimo metodologijos bendrąja ir 4-ąja dalimis ("Perėjimas prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos"). Taip pat buvo vadovaujamasi šiuo metu galiojančiais teisės aktais ir strateginiais dokumentais, kurie daro įtaką finansinių priemonių įgyvendinimui ar konkrečių rezultatų siekimui.

Vadovaujantis ex ante vertinimo rengimo rekomendacijomis, įvertinus įsipareigojimus pagal ES direktyvas ir kitus dokumentus bei nacionalinių strateginių dokumentų apibrėžtus tikslus buvo apskaičiuota investicijų paklausa kiekvienai iš keturių nagrinėjamų sričių. Atnaujintame Energijos vartojimo efektyvumo ex ante vertinime kiekvienai iš sričių (daugiabučių modernizavimui, savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimui, centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimui ir gatvių apšvietimo modernizavimui) nustatytas investicijų poreikis.

Siekiant įvertinti, koks rinkos trūkumas susidaro kiekvienoje iš analizuojamų sričių, reikalinga įvertinti finansavimo pasiūlą. Atlikus pasiūlos analizę buvo įvertintas egzistuojantis finansavimas energijos efektyvumo projektams bei potencialus 2014-2020 m. finansavimas. Analizuojant egzistuojantį finansavimą

buvo remiamasi pirminiais ir antriniais informacijos šaltiniais, tuo tarpu vertinant potencialų finansavimą papildomai buvo atlikta komercinių bankų, kredito unių, tarptautinių finansinių institucijų, pensijų fondų ir valstybės institucijų apklausa (klausimynų ir interviu pagalba). Tarp potencialių energijos efektyvumą didinančių priemonių finansavimo šaltinių išskirti – ESI fondai, Klimato kaitos programos lėšos, grįžusios JESSICA programos lėšos (daugiabučiams), bankų lėšos ir nuosavos lėšos. Taip pat buvo analizuojami kiti lėšų pritraukimo šaltiniai (kitos ES finansuojamos programos), tačiau jų finansavimo apimties nustatyti nepavyko. Įvertinus visus finansavimo šaltinius, kiekvienai iš sričių (daugiabučių modernizavimui, savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimui, centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimui ir gatvių apšvietimo modernizavimui) atnaujintame Energijos vartojimo efektyvumo ex ante vertinime buvo identifiukuota pasiūla.

Atlikus investicijų paklausos ir finansavimo pasiūlos analizę buvo įvertintas rinkų finansavimo trūkumas (rinkos finansavimo trūkumas yra investicijų paklausos ir finansavimo pasiūlos skirtumas), šio trūkumo susidarymo priežastys bei nustatytos didžiausios finansinių priemonių plėtros kliūtys. Identifiukuota, jog didžiausias finansavimo trūkumas susidaro daugiabučių namų modernizavimo srityje, tačiau didžiausios rinkos kliūtys buvo nustatytos centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimo srityje, kurioje siekiama pritaikyti ESCO modelį.

Papildomų privačių lėšų pritraukimo dalyje buvo išanalizuotos tarptautinių finansinių institucijų investavimo energijos efektyvumo didinimo srityje ir Lietuvoje apimtys, tokių kaip: Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (*angl. European Bank for Restructuring and Development*); Šiaurės investicijų bankas (*angl. Nordic Investment Bank*); Europos investicijų bankas (*angl. European Investment Bank*); Europos Tarybos vystymo banko (*angl. Council of Europe Development Bank*). Taip pat kiti finansavimo šaltiniai: Connecting Europe facility (Europos infrastruktūros tinklų priemonė); Intelligent Energy Europe (“Pažangi energetika Europai”); Horizon 2020; ELENA; LIFE+Programme (2014-2020); 2020 European Fund for Energy, Climate Change and Infrastructure (the Marguerite Fund) ir kitos. Buvo identifiukuoti privačių investicijų pritraukimo lygiai ir būdai, bei privačių investicijų pritraukimo skatinimo elementai.

Siekiant išsiaiškinti tipinių projektų kiekvienoje iš analizuojamų sričių gyvybingumą, buvo atlikta jautrumo analizė. Jautrumo analizės tikslas – įvertinti, kaip keičiasi subsidijos poreikis projektui besikeičiant kitiems veiksniams, pavyzdžiui, projekto atsipirkimo laikotarpiui, energijos kainai ir kt. Jautrumo analizė buvo atlikta įvairiais pjūviais ir nustatyta, jog daugiabučių namų modernizavimo projektams reikalinga papildoma 30 proc. projekto apimties subsidija siekiant, kad projektas atsipirktų per 20 metų. Ši 30 proc. subsidija galėtų būti teikiama šiuo metu galiojančią tvarką, t.y. 15 proc. palūkanų kompensavimo priemonė finansuojama iš fondo lėšų, bei 15 proc. papildoma valstybės paramos dalis, šiuo metu teikiama iš Klimato kaitos programos.

Savivaldybių ir centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimo projektams jautrumo analizės metu buvo nustatyta reikalinga 20 proc. subsidija, kad energijos efektyvumo didinimo projektai atsipirktų per 20 m. laikotarpį. Europos Komisijos išleistos gairės dėl subsidijos teikimo finansinės priemonės apimtyje yra ypač varžančios, kas tokį subsidijos teikimo procesą padaro per daug sudėtingą. Atsiradus galimybei skirti papildomą subsidiją iš kitų šaltinių (pvz. Klimato kaitos programos lėšų), siūloma išnaudoti tokią galimybę siekiant sutrumpinti projektų atsipirkimo laikotarpį ir motyvuoti pastatų savininkus aktyviau atnaujinti viešuosius pastatus, tokiu būdu prisidedant prie energijos taupymo strateginių tikslų, taip pat tokiu būdu būtų užtikrinamas lengvesnis perėjimas nuo paramos subsidijos forma prie gražintinos formos priemonių. Jautrumo analizės metu buvo nustatyta, kad gatvių apšvietimo projektams subsidija nėra reikalinga siekiant, kad projektas atsipirktų per 20 m. laikotarpį, todėl rekomenduojama gatvių apšvietimo projektams papildomos paramos neskirti.

Centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimui yra reikalingas ne tik didelis kiekis lėšų, bet ir egzistuoja teisiniai apribojimai, kurie draudžia biudžetinių įstaigų tiesioginį skolinimąsi, o taip pat šioje srityje privalo būti pasiekti Energijos efektyvumo direktyvos keliami reikalavimai ir tikslai. Šiame kontekste centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimui svarbų vaidmenį galėtų atlikti energetinių paslaugų bendrovės

(ESCO), kurios sudarytų galimybę projektus įgyvendinti efektyviai tiek technologine ir finansine prasme. Be to, rekomenduojama ESCO įmonėms įgyvendinant projektus reikalauti jų prisidėjimo savomis lėšomis, kas padėtų užtikrinti kokybišką jų darbą, tinkamą pastato priežiūrą po projekto įgyvendinimo bei efektyvesnį viešųjų finansų naudojimą. ESCO modelio įgyvendinimas taip pat leistų viešajam sektoriui patirti mažesnę technologinę, ekonominę ir finansinę rizikas.

Atliekant kiekybinę analizę kiekvienai iš analizuojamų sričių buvo įvertinti įvairūs finansinių produktų scenarijai ir, įvertinus apskaičiuotus kiekybinius rodiklius, pasiūlytas finansinis produktas kiekvienai iš analizuojamų sričių. Be to, buvo atlikta kokybinė analizė, kuri apėmė Stiprybių-Silpnybių-Grėsmių-Galimybių analizę. Atsižvelgiant į visus šiuos aspektus yra rekomenduojamos optimaliausios ESI fondų investicijų formos finansinių priemonių įgyvendinimui. Visoms analizuojamoms sritims taip pat buvo įvertintos trys pagrindinės galimos valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos: fondų fondo kūrimas, juridinio asmens statusą turinčio fondo kūrimas, fondų fondo ir investicinio fondo steigimas.

Daugiabučių namų modernizavimo kiekybinės analizės metu buvo nustatyta, jog didžiausią pridėtinę vertę sukurtų lengvatinių paskolų teikimo testinumas. Vertinant įvairius finansinius produktus buvo nustatyta, jog nors ir yra kitokių finansinių produktų, kurie demonstruotų geresnius kiekybinius rezultatus, jų įvedimas ir pritaikymas projektų finansavimui užimtų daug laiko. Iš patirties žinoma, jog net ir menki teisinės bazės, finansinio produkto pakeitimai reikalauja didelių pastangų užtikrinti galutinių naudos gavėjų informuotumą, tinkamą viešinimą. Modifikavus finansinį produktą kyla didelė rizika, kad šiuo metu susiformavęs projektų srautas staigiai sumažės ir dalis projektų nebus įgyvendinti dėl neužtikrintumo. Todėl daugiabučių namų modernizavimui siūloma palikti tą patį šiuo metu galiojantį JESSICA KF finansinį produktą – lengvatinę paskolą su fiksuotomis 3 proc. palūkanomis, 15 proc. projekto vertės palūkanų kompensavimu ir papildoma 15 proc. subsidija iš kitų šaltinių.

Daugiabučių namų modernizavimui taip pat buvo įvertintos trys galimos valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos ir parengta Investavimo strategija. Įvertinus JESSICA KF patirtį, pagrindinius trūkumus bei privalumus, buvo identifikuota, jog optimaliausia valdymo ir įgyvendinimo alternatyva daugiabučių namų modernizavimo įgyvendinimui yra juridinio asmens statusą turinčio fondo kūrimas, kurio forma galėtų būti komanditinė ūkinė bendrija (KŪB). Daugiabučių namų modernizavimo Investavimo strategijoje yra detalai aprašytas tokios formos fondo steigimas, valdymas ir veikla. Pagrindinis šio modelio privalumas yra galimybė pritraukti privačias lėšas projektų finansavimui, kadangi toks fondas veiktų kaip atskiras juridinis subjektas ir būtų atskirtas nuo fondo valdytojo. Fondui veikiant kaip atskiram juridiniam subjektui investuotojai galėtų fondo veikloje dalyvauti kaip komanditoriai arba teikti paskolas. Pažymėtina, jog naujo juridinio subjekto kūrimas užima daug laiko, o šiuo metu yra susiformavęs didelis daugiabučių namų modernizavimo projektų srautas, kuriam finansuoti 2007-2013 m. JESSICA KF finansavimo nepakaks. Atsižvelgiant į tai, buvo pasiūlytas pereinamojo laikotarpio modelis ir gerai įvertinus esamą situaciją fondo valdytojas turėtų pateikti siūlomą veiksmų planą, kaip galima sklandžiai pereiti nuo vieno periodo prie kito ir užtikrinti projektų srauto kontrolę.

Daugiabučių namų modernizavimo Investavimo strategijoje taip pat buvo apibrėžti galutiniai naudos gavėjai, detalai paaiškinti siūlomi finansiniai produktai, finansinės priemonės derinimas su parama, apskaičiuoti prognozuojami finansinės priemonės rezultatai bei prisidėjimas prie strateginių tikslų, detalai apibrėžta ir aprašyta valdymo ir įgyvendinimo struktūra bei stebėsenos sistema.

Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo Investavimo strategijoje buvo apibrėžti galutiniai naudos gavėjai, detalai paaiškinti siūlomi finansiniai produktai, finansinės priemonės derinimas su parama, apskaičiuoti prognozuojami finansinės priemonės rezultatai bei prisidėjimas prie strateginių tikslų, detalai apibrėžta ir aprašyta valdymo ir įgyvendinimo struktūra bei stebėsenos sistema.

Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo kiekybinės analizės metu buvo nustatyta, jog didžiausią pridėtinę vertę sukurtų lengvatinių paskolų teikimas taikant iki 2% + 6 mėn. EURIBOR (bet ne mažiau kaip 0%). Finansinės priemonės (ar fondų fondo) valdytojas gali pasiūlyti užfiksuoti palūkanų normą (palūkanų fiksavimas būtų paremtas rinkos sąlygomis prieinamais instrumentais). Išnaudojus ESI lėšas papildomai gali

būti taikomi papildomi finansavimo mokesčiai (susiję su papildomo finansavimo pritraukimu). Įvertinus įvairius aspektus buvo identifikuota, jog vadovaujanti institucija kartu su Aplinkos ministerija gali pasirinkti tarp dviejų valdymo ir įgyvendinimo alternatyvų savivaldybių pastatų modernizavimo įgyvendinimui: i) kai kuriama finansinė priemonė ir jos ateities pinigų srautus išperka įkurtas privatus investicinis fondas arba privatūs investuotojai, arba ii) kai pradžioje kuriama finansinė priemonė ir vėliau sukuriamas rizikos pasidalijimo fondas, o ESI fondų lėšos nukreipiamos fondo pirmojo praradimo kapitalui suformuoti, tokiu būdu pritraukiant investuotojus, o rizikos pasidalijimo fondas teikia paskolas galutiniams naudos gavėjams arba jų naudai. Vertinant kiekybinius rodiklius, šie scenarijai turi geriausius, beveik vienodus multiplikatoriaus efekto ir sverto rodiklius. Lengvatinės paskolos turėtų būti derinamos su 20 proc. paramos teikimu, o atsiradus galimybei galėtų būti sudaromos sąlygos skirti papildomą subsidiją iš kitų šaltinių.

Savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimui buvo įvertintos trys galimos valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos ir parengta Investavimo strategija. Vertinant tai, jog šioje srityje finansinės priemonės iki šiol nebuvo taikomos, be to, Aplinkos ministerija ir kitos valstybinės institucijos yra suinteresuotos modelio įgyvendinimo sparta, buvo siekiama identifikuoti modelį, kuris būtų ir efektyvus, ir greitas. Todėl rekomenduojama savivaldybių modernizavo finansinių priemonių valdymą įgyvendinti dviem etapais, t.y. pirmame etape sukuriant atskirą finansinę priemonę, kuri galėtų pradėti veikti sąlyginai greitai, o vėliau pasirinkti alternatyvą, kuri būtų greičiau įgyvendinama, t.y. parduodami pinigų srautai investuotojams arba sukuriamas rizikos pasidalijimo fondas, į kurį perkeliama sukurta finansinė priemonė. Savivaldybių modernizavimo Investavimo strategijoje yra detalai aprašyti abu šie modeliai. Pagrindinis šių modelių privalumas yra galimybė pritraukti privačias lėšas projektų finansavimui.

Prenkant optimaliausią finansinį produktą savivaldybių pastatų modernizavimui, nustatyti trys projektų įgyvendinimo tipai. Vienas šių tipų yra ESCO modelis: esant galimybei rekomenduojama pasinaudoti ESCO įmonių paslaugomis, tokiu būdu galimai neįtakojant savivaldybių skolos limitų rodiklį. Įvertinus finansinius produktus ESCO kompanijoms siūloma siekti, kad ESCO kompanijos projektų finansavimui prisidėtų ir savomis lėšomis, taip užtikrinant atsakingą ESCO kompanijų požiūrį į įgyvendinamą projektą ir tinkamą pastato priežiūrą po projekto įgyvendinimo. Siekiant užtikrinti sklandų savivaldybių pastatų renovacijos procesą išanalizuota teisinė aplinka ir pateiktas rekomenduotinas teisės aktų pakeitimo (priėmimo) sąrašas.

Centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimo kiekybinės analizės metu buvo nustatyta, jog didžiausią pridėtinę vertę sukurtų lengvatinių paskolų teikimas taikant iki 2% + 6 mėn. arba 12 mėn. EURIBOR (ne mažiau kaip 0%) palūkanų normą. Finansinės priemonės (ar fondų fondo) valdytojas gali pasiūlyti užfiksuoti palūkanų normą (palūkanų fiksavimas būtų paremtas rinkos sąlygomis prieinamais instrumentais), su galimybe išpirkti šias paskolas. Lengvatinės paskolos turėtų būti derinamos su 20 proc. paramos teikimu bei ESCO kompanijų nuosavu įnašu. Vertinant kiekybinius rodiklius, šis scenarijus turi vieną geriausių multiplikatoriaus efektų bei sverto rodiklį. Be to, parenkant optimaliausią finansinį produktą šių projektų finansavimui buvo atsižvelgta ir į tai, jog ESCO modelis Lietuvoje iki šiol viešajam sektoriui nebuvo įgyvendintas, potencialūs finansuotojai (t.y. komerciniai bankai) įžvelgia daug rizikų, kredito istorijos trūkumą pažymi kaip vieną iš esminių faktorių, darančių įtaką ESCO modelio finansavimui rinkos sąlygomis. Būtent dėl šių priežasčių garantijų finansinė priemonė, kuri kiekybinės analizės metu pademonstravo dar geresnius kiekybinius rezultatus, pradiniam etape negali būti įgyvendinama. Vis dėlto pažymėtina, jog garantijų priemonės taikymas būtų labai rekomenduotinas tuomet, kuomet atsirastų komercinių bankų dalyvavimo suinteresuotumas bei tinkama kredito istorija kartu su modelio įgyvendinimo patirtimi. Įvertinus finansinius produktus ESCO kompanijoms siūloma siekti, kad ESCO kompanijos projektų finansavimui prisidėtų ir savomis lėšomis, taip užtikrinant atsakingą ESCO kompanijų požiūrį į įgyvendinamą projektą ir tinkamą pastato priežiūrą po projekto įgyvendinimo.

Gatvių apšvietimo modernizavimo kiekybinės analizės metu buvo nustatyta, jog geriausius kiekybinius rezultatus pademonstruotų garantijų finansinė priemonė garantuojant ne daugiau kaip 80 proc. paskolos su galimybe išpirkti ateities piniginius srautus. Garantijų priemonė gatvių apšvietimo modernizavimui rekomenduojama dar ir dėl to, jog gatvių apšvietimo modernizavimo projektų finansavimui yra numatyta labai maža ESI fondų lėšų suma, todėl turėtų būti siekiama pritraukti kuo daugiau privačių lėšų, kad būtų

pasiekti adekvatūs energijos efektyvumo rezultatai. Taip pat dėl to, kad gatvių apšvietimo projektai yra technologiškai gerokai paprastesni nei centrinės valdžios pastatų, turi geresnį projektų atsipirkimo laikotarpį, sutaupymų efektas pajaučiamas labai greitai. Visos šios projekto savybės lemia mažesnį tokių projektų rizikingumą, tuo pačiu ir komercinių bankų didesnę suinteresuotumą finansuoti tokius projektus.

Atsižvelgiant į tai, kad centrinės valdžios viešųjų pastatų ir gatvių apšvietimo modernizavimą kuruoja Energetikos ministerija, be to, gatvių apšvietimo modernizavimui numatyta nedidelė lėšų suma, valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos šioms dviem sritims buvo analizuojamos kartu.

Centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimui ir gatvių apšvietimo modernizavimui buvo įvertintos trys galimos valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos ir parengta Investavimo strategija. Vertinant tai, jog šioje srityje finansinės priemonės iki šiol nebuvo taikomos, be to, Energetikos ministerija ir kitos valstybinės institucijos yra suinteresuotos modelio įgyvendinimo sparta dėl taikomų Energijos efektyvumo direktyvos reikalavimų, buvo siekiama identifikuoti modelį, kuris būtų ir efektyvus, ir greitas. Todėl rekomenduojama šioms dviem sritims kurti fondų fondą bei investicinį fondą. Fondų fondas būtų sudarytas iš dviejų skirtingų finansinių priemonių atitinkamai pagal dvi sritis. Fondų fondas būtų sukuriamas kaip finansinis padalinys (atskiras sąskaitų rinkinys) finansų įstaigoje, kadangi tai yra greičiausias ir paprasčiausias būdas kuo greičiau pradėti projektų finansavimą. Lygiagrečiai būtų pradedamas kurti investicinis fondas, kuris būtų sukurtas ir veikiantis rinkos sąlygomis, o jo valdytojai būtų investuotojai, tarptautinės finansų institucijos, pensijų fondai.

Centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimo ir gatvių apšvietimo Investavimo strategijoje taip pat buvo apibrėžti galutiniai naudos gavėjai, detalios paaiškinti siūlomi finansiniai produktai, finansinės priemonės derinimas su parama, apskaičiuoti prognozuojami finansinės priemonės rezultatai bei prisidėjimas prie strateginių tikslų, detalios apibrėžta ir aprašyta valdymo ir įgyvendinimo struktūra bei stebėseną.

Siekiant pasinaudoti kitų šalių patirtimi, ex ante vertinime taip pat buvo išnagrinėtos dviejų šalių finansinių priemonių patirtys - Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių fondas Bulgarijoje ir Londono energetinio efektyvumo fondas Jungtinėje Karalystėje - bei JESSICA KF Lietuvoje patirtis. Šių trijų atvejo studijų pagrindu buvo parengta rizikų analizė ir identifikuotos rizikų valdymo priemonės.

Pažymėtina, jog ex ante vertinimas buvo atliktas pagal Europos Komisijos parengtos ex ante vertinimo atlikimo metodologijos nuostatas, atliekant ex ante vertinimą buvo konsultuojamasi su visomis suinteresuotomis institucijomis, buvo atsižvelgta į visas pateiktas pastabas ir vertinimas atliktas objektyviai ir nešališkai. Ex ante vertinimas gali būti keičiamas ar pildomas nepažeidžiant ir vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis.